

ดุลพัลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ

นางสาวymlgkthr ภัทรคุปต์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานินพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2553
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEATH METAPHORS IN DHARMA BOOKS

Miss Yamonpat Pattarakup

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวชื่อวิทยานิพนธ์	อุปลักษณ์ความด้วยในหนังสือธรรมะ
โดย	นางสาวยมลภัท ภัทรคุปต์
สาขาวิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร.ศิริพร ภักดีมาสุข
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง

คณะกรรมการคัดเลือกคณาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

ประพันธ์ คงไวโรจน์ ..... คณบดีคณบดีคณาจารย์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ คงไวโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.วิภาส โพธิ์แพทย์)

.... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.ศิริพร ภักดีมาสุข)

.... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง)

.... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.มั่นมาศ ศรีประเสริฐ)

.... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.รัชนีษฐา กลั่นน้ำหอม)

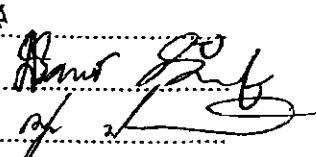
ยมลักษ์ ภัทรคุปต์ : อุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ. (DEATH METAPHORS IN DHARMA BOOKS) อ. ทีปริญญาพินธ์หลัก: อาจารย์ ดร.ศิริพร ภักดิ์ผาสุข,
อ. ทีปริญญาพินธ์ร่วม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทร พานโพธิ์ทอง, 162 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ หน้าที่ของอุปลักษณ์
ความตายในหนังสือธรรมะ และองค์ประกอบของการสื่อสารตามแนวคิดทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการ-
สื่อสารของหนังสือธรรมะจากหนังสือธรรมะจำนวน 21 เล่มซึ่งแต่งโดยพระธรรมชาติไทย

ผลการศึกษาด้วยคำอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะพบว่าด้วยคำอุปลักษณ์ความตาย
สะท้อนมโนอุปลักษณ์ความตาย 17 มโนอุปลักษณ์ ได้แก่ [ความตายคือการเดินทาง] [ความตายคือข้าศึก-
ศัตรู] [ความตายคือการดับของไฟและหือแสงสว่าง] [ความตายคือวัตถุ] [ความตายคือการศึกษา]
[ความตายคือการแตกของสิ่งที่เปลี่ยนแปลง] [ความตายคือการสูญเสียสิ่งมีค่า] [ความตายคือการลงสู่เบื้อง-
ล่าง] [ความตายคือภัยพิบัติ] [ความตายคือมิติ] [ความตายคือการขาดใช้หนึ่หรือการคืน] [ความตายคือ
การพังของบ้าน] [ความตายคือเพชฌฆາท] [ความตายคือการตายของพ่อ] [ความตาย คือ สัตว์ร้าย]
[ความตายคือการนอน] และ [ความตายคือการปิดจาก] สามารถจัดกลุ่มในอุปลักษณ์ความตายออกเป็น
5 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) ภัย 2) การเดินทางและการเคลื่อนที่ 3) การสูญเสียวัตถุและการไม่คงสภาพ 4) การ-
ลิ้นสุดกระบวนการ การ และ 5) สิ่งที่มีประโยชน์ สะท้อนมุมมอง 4 ประการ ดังนี้ 1) มนุษย์ไม่ได้เป็นอมตะ 2)
ชีวิตและความตายไม่ใช่สิ่งที่ต้องข้ามกัน 3) ทุกคนควรเชื่อถือศรัทธาหันมาศึกษาธรรมะปฏิบัติธรรม และ 4)
ความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวเสียที่เดียว หากเราสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อความตาย เรา ก็จะไม่ต้อง
มีความทุกข์

องค์ประกอบของการสื่อสารของหนังสือธรรมะที่สำคัญ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมาย 2) ผู้ร่วมเหตุการณ์
สื่อสาร 3) บรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความ

ผลการวิเคราะห์หน้าที่ของอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะมี 3 ด้าน คือ 1) หน้าที่ด้านการ
ถ่ายทอดความคิด ได้แก่ อธิบายความ ทำให้เกิดมุมมองใหม่ เป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้อ่านกระทำการหรือไม่
กระทำการบางอย่าง 2) หน้าที่ด้านบุคคลสมพันธ์ คือ ตกแต่งด้วยคำเพื่อหลักเลี่ยงคำที่ให้ผลทางลบต่อ
ความรู้สึก และ 3) หน้าที่ด้านสัมพันธภาพ คือ การลำดับความในปริเจท

ภาควิชา.....ภาษาไทย.....ลายมือชื่อนิสิต.....ชื่นสมพร.....วีระศรีกุญแจ²⁰
สาขาวิชา.....ภาษาไทย.....ลายมือชื่อ อ.ทีปริญญาพินธ์หลัก.....
ปีการศึกษา.....2553.....ลายมือชื่อ อ.ทีปริญญาพินธ์ร่วม .....²¹

5080194622 : MAJOR THAI

KEYWORDS : METAPHOR / CONCEPTUAL METAPHOR / DEATH METAPHOR /
DHARMA BOOKS / LANGUAGE AND CULTURE

YAMONPAT PATTARAKUP: DEATH METAPHORS IN DHARMA BOOKS.

ADVISOR : SIRIPORN PHAKDEEPHASOOK, Ph.D. Co-ADVISOR :

ASST.PROF.NATTHAPORN PANPOTHONG, 162 pp.

This thesis aims at analyzing DEATH metaphors in Dharma books, and their functions. Another objective is to examine the communicative components by adopting the framework of Ethnography of Communication. The data were collected from 21 Dharma books that written by Thai Buddhist monks..

The findings show that there are 17 concepts reflected by the metaphorical expressions in Dharma books, namely [DEATH IS A JOURNEY] ;[DEATH IS ENEMY] ;[DEATH IS TO EXTINGUISHING A FIRE AND/OR TURNING OFF A LIGHT] ;[DEATH IS AN ENTITY] ;[DEATH IS EDUCATION]; [DEATH IS THE BROKEN OF FRAGILE THING]; [DEATH IS LOSSING PRECIOUSE THING]; [DEATH IS GOING DOWN]; [DEATH IS A DISATER]; [DEATH IS A FRIEND]; [DEATH IS RETURNING A BORROWED MONEY OR THINGS]; [DEATH IS A DESTRUCTED HOME]; [DEATH IS A KILLER]; [DEATH IS DEATH OF A PLANT]; [DEATH IS A BRUTAL ANIMAL]; [DEATH IS SLEEPING] ;[DEATH IS THE END OF A SHOW]. These metaphors represent 4 aspects of death from the perspective of Buddhism including; 1) Human is mortal. 2) Life is not opposite to death. 3) Everybody should study and believe in Buddhism. 4) Death is not scary if we change our attitude toward it. Then we will be suffering anymore. The seventeen death concepts can be categorized to 5 groups namely, 1) disaster 2) journey and motion 3) loss or deterioration 4) an/end/ of a process and 5) useful things.

The significant communicative components are 1) Ends 2) Participants and 3) Norms of interaction & interpretation.

In terms of function, the findings indicate that the conceptual metaphors of death in Dharma books serve 3 functions, namely ideational function, interpersonal function and textual function. The ideational function includes explanation, reconceptualization and persuasion to do or not to do something. The personal function is to decoration, disguise and hyperbole. The textual function is aim at the organization the text.

Department : ..... Thai ..... Student's Signature Yamonpat Pattarakup
Field of Study : ..... Thai ..... Advisor's Signature Siriporn Phakdeephaskook
Academic Year : ..... 2010 ..... Co-advisor's Signature Natthaporn Panpoothong

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คืออาจารย์ ดร.ศิริพร ภักดีผาสุก และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมคือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ หงษ์ ผู้วิจัยขอขอบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างยิ่งที่ค่อยให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็นที่มีคุณค่า ให้ความอนุเคราะห์ตรวจทานแก่ไขวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและชีวิตของผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.วิภาส พิธิแพทย์ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.มั่งมิตรา ศรีประสิทธิ์ และอาจารย์ ดร.รัชนีย์ญา กลินน้ำหอมคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ตลอดจนข้อสังเกตที่นำเสนอในรายประการแก่ผู้วิจัย อิกทั้งยังสละ เวลาตรวจแก้ข้อบกพร่องให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุนวิจัยสกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ที่ให้ทุนสนับสนุนวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ และอาจารย์วรวรรณ เพ็ชรภิจ, อาจารย์รัชนีย์ญา กลินน้ำหอม, อาจารย์ปิยะภรณ์ อบแพทัย นางสาวสุธีรา สัตยพันธ์ และลุ่มมิล้าที่กรุณาเอื้อเพื่อหนังสืองานวิจัยและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณพี่แรมและคุณมิ่งที่เอื้อเฟื้อymamเครื่องพิมพ์เลีย ขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นปริญญาโท โดยเฉพาะนิติพงศ์ พิเชษฐ์พันธุ์, นิรัช บุษบกแก้ว, และสุราเชษฐ์ พิชิตพงศ์ผ่าที่ค่อยให้คำปรึกษาและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องวิชาการและเรื่องอื่นๆ และสุดท้ายขอขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ที่ให้ สนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์และกำลังใจผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วง

**ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๑
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๔
กิตติกรรมประกาศ.....	๘
สารบัญ.....	๙
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	9
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	9
1.3 สมมุติฐานการวิจัย.....	9
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	9
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย.....	11
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
2 บททวนวรรณกรรม.....	16
2.1 แนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์.....	16
2.1.1 แนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนวอุดมศาสตร์ปริชาน.....	16
2.1.2 อุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CMA) ชาร์เตอร์ส-แบล็ค.....	25
2.2 หน้าที่อุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีวัจนปภินิตศาสตร์.....	28
2.3 แนวคิดทฤษฎีเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาเพื่อการสื่อสาร.....	30
2.3.1 แนวคิดทฤษฎีเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร.....	30
2.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร.....	32
2.4 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอุปลักษณ์ความตาย.....	38
2.4.1 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่องอุปลักษณ์ในภาษาไทย.....	38
2.4.2 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่องอุปลักษณ์ความตาย.....	39
3 มโนอุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะ.....	44

หน้า	
3.1 หลักเกณฑ์และขั้นตอนในการคัดเลือกและวิเคราะห์มโนคุปลักษณ์.....	44
3.1.1 เก็บรวบรวมข้อมูลถ้อยคำคุปลักษณ์.....	44
3.1.2 แยกถ้อยคำคุปลักษณ์จากถ้อยคำชนิดอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ถ้อยคำคุปลักษณ์หรือไม่ใช่ถ้อยคำคุปลักษณ์ความพยายาม.....	47
3.1.3 การวิเคราะห์มโนคุปลักษณ์.....	48
3.2 มโนคุปลักษณ์ความพยายามที่สะท้อนผ่านถ้อยคำคุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะ.....	48
3.3 มุ่งมองเกี่ยวกับความพยายามที่สะท้อนผ่านคุปลักษณ์ความพยายามในหนังสือธรรมะ.....	115
 4 องค์ประกอบของการสือสารในหนังสือธรรมะตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสือสาร และหน้าที่ของคุปลักษณ์ความพยายามในหนังสือธรรมะ.....	123
4.1 แนวคิดเรื่ององค์ประกอบของการสือสารในหนังสือธรรมะตามแนวชาติพันธุ์วรรณนา ^{แห่งการสือสาร}	123
4.2 หน้าที่ของคุปลักษณ์ความพยายามในหนังสือธรรมะตามแนววัฒนปฏิศาสดร์.....	130
4.2.1 หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด.....	131
4.2.2 หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์.....	139
4.2.3 หน้าที่ด้านการเรียนรู้เรียนความ.....	140
 5 บทสรุป.....	145
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	145
5.1.1 มโนคุปลักษณ์ความพยายามที่สะท้อนผ่านถ้อยคำคุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะ.....	145
5.1.2 องค์ประกอบการสือสารในหนังสือธรรมะตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสือสาร	151
5.1.3 หน้าที่ของคุปลักษณ์ความพยายามในหนังสือธรรมะ.....	152
5.2 อภิปรายผล.....	153
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	156
 รายการอ้างอิง.....	157
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	162

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ความตาย” เป็นสิ่งที่มีลักษณะน่าสนใจอย่างยิ่ง กล่าวคือ “ความตาย” เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนหลีบเลี่ยงไม่ได้ แต่ความตายเป็นสิ่งที่ยังมาไม่ถึง หรือกล่าวได้อีกอย่างว่า มนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่มีผู้ใดที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับ “ความตาย” แม้จะทราบว่าสุดท้ายมนุษย์ทุกคนต้องตาย ดังนั้น “ความตาย” จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ในหลายสังคมวัฒนธรรมพยายามทำความเข้าใจ “ความตาย” นั้นเป็นสภาวะทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับสิ่งมีชีวิตทุกชีวิต แต่ความหมายและความเข้าใจเกี่ยวกับ “ความตาย” เป็นสิ่งที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมและยุคสมัย กล่าวคือ คนที่มีความคิดความเชื่อต่างกันอาจจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของ “ความตาย” ที่แตกต่างกันไปบ้าง ความหมายและความเข้าใจเกี่ยวกับ “ความตาย” นั้นเป็นผลของสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในแต่ละสังคมวัฒนธรรม

“ความตาย” มีลักษณะเป็นนามธรรมและมนุษย์ไม่มีประสบการณ์ตรง ภาษาจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างหรือถ่ายทอดความเข้าใจหรือความหมายของ “ความตาย” การอธิบายและให้ความหมายของ “ความตาย” ส่วนหนึ่งทำได้โดยการพิจารณาหรือเปรียบเทียบ “ความตาย” กับสิ่งที่มนุษย์มีประสบการณ์หรือรับรู้อยู่ก่อน กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ การใช้อุปลักษณ์เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างความหมายแก่ “ความตาย” และใช้ในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจความหมายดังกล่าวไปยังสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมวัฒนธรรมเดียวกัน

เนื่องจาก “ความตาย” เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของชีวิต ทัศนะเกี่ยวกับความตายจึงมีผลต่อมุมมองเกี่ยวกับชีวิตและแนวทางการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการศึกษาอุปลักษณ์ความตายจะช่วยให้สามารถเข้าใจความหมายหรือมโนทัศน์เรื่อง “ความตาย” และการประกอบสร้างความหมายของ “ความตาย” ความรู้ดังกล่าวจะช่วยให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับความตายของคนในสังคมไทยด้วยเช่นกัน ความเข้าใจดังกล่าวจะมีส่วนช่วยทำให้เกิดความเข้าใจสภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ยังไม่มีการศึกษาอุปลักษณ์ความตายในภาษาไทยโดยตรง มีเพียงการกล่าวถึงในงานวิจัยเรื่องคำรุ่นใหญ่ (แก้วใจ จันทร์เจริญ, 2533) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอุปลักษณ์ความตายในภาษาไทย

ตามแนวคิดอุปลักษณ์ที่เลคอกฟ์และจอห์นสันเสนอในหนังสือ Metaphor We Live by (Lakoff and Johnson, 1980) และงานวิจัยต่อมา (Lakoff, 1987; Johnson,

1987; Lakoff and Turner, 1989; Lakoff, 1994) นั้น อุปลักษณ์ไม่ได้เป็นแต่เพียงเครื่องมือทาง-วารثศิลป์เพื่อประดับตกแต่งคำประพันธ์หรือการใช้ภาษาชั้นสูง หากแต่อุปลักษณ์ปรากฏอยู่ทั่วไปในภาษาในชีวิตประจำวัน คนที่รู้ไปมากให้โดยไม่ทันตระหนัก เลכוฟ์และจอห์นสันเสนอว่า อุปลักษณ์ประกอบด้วยสองส่วนที่สัมพันธ์กัน คือ รูปภาษาแสดงอุปลักษณ์ หรือ ถ้อยคำอุปลักษณ์ (Linguistic metaphor, Metaphorical expression) และ มโนอุปลักษณ์ (Conceptual metaphor, Metaphorical concept) ถ้อยคำอุปลักษณ์ คือ รูปภาษานี้แสดงให้เห็นความคิดในเชิงเปรียบเทียบ ส่วนมโนอุปลักษณ์ คือ ระบบความคิดที่มีลักษณะเป็นการเปรียบเทียบเชื่อมโยงมโนทัศน์หนึ่งกับอีกมโนทัศน์หนึ่ง เพื่อใช้ความเข้าใจที่มีต่อมโนทัศน์หนึ่งในการทำความเข้าใจอีกมโนทัศน์หนึ่ง เรยกมโนทัศน์ที่ใช้เพื่อเป็นแบบในการทำความเข้าใจว่า “แวดวงมโนทัศน์ต้นทาง” หรือ “แบบเปรียบ” (Source domain) และเรยกมโนทัศน์ที่เป็นปัจจัยของการทำความเข้าใจว่า “แวดวงมโนทัศน์ปลายทาง” หรือ “สิ่งที่ถูกเปรียบ” (Target domain) แวดวงมโนทัศน์ต้นทางมักจะเป็นสิ่งที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่าหรือเป็นที่รับรู้เข้าใจได้กว่าในทัศน์ปลายทาง อุปลักษณ์ทำให้เกิดการถ่ายโยงความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีต่อมโนทัศน์ต้นทางไปยังมโนทัศน์ปลายทาง

สำหรับอุปลักษณ์เกี่ยวกับความตายนั้น ในภาษาอังกฤษพบได้ในภาษาที่ใช้กันโดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อกล่าวถึงผู้ที่เสียชีวิต ผู้ใช้ภาษาอังกฤษกล่าวถ้อยคำเหล่านี้ ก็สามารถรับรู้และเข้าใจได้ว่ากล่าวถึงผู้ตาย

He passed away.

He left us.

He's been taken from us.

He's gone to the great beyond.

He's among the dear departed.

การใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ passed away, left, 's been taken from, 's gone to the great beyond, 's among the dear departed เป็นการใช้คำรื่น匈ที่สืบทอดมโนอุปลักษณ์เดียวกันคือ [DEATH IS DEPARTURE]

เมื่อแพทย์กล่าวถึงการผ่าตัดที่มีความเสี่ยงที่จะเป็นอันตรายถึงชีวิต 医疗风险 แพทย์กล่าวว่า “He's still with us.” การใช้คำว่า still สื่อให้เห็นว่าผู้ป่วยอาจ จากไปได้ เมื่อแพทย์ออกมายกห้องผ่าตัดแล้วกล่าวว่า “We lost him.” ก็สามารถเข้าใจได้ว่าผู้ป่วยเสียชีวิตแล้ว หรือเมื่อหัวใจผู้ป่วยหยุดเต้นและแพทย์กระตุนหัวใจให้ทำงานได้อีกครั้ง 医疗风险 แพทย์จะกล่าวว่า We bring him back. การใช้อุปลักษณ์เมื่อกล่าวถึงความตายเช่นนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นธรรมชาติสามัญในการใช้ภาษา ซึ่งแสดงให้เห็นอุปลักษณ์ [DEATH IS DEPARTURE] ในภาษาอังกฤษซึ่งผู้ใช้ภาษาใน

สังคมวัฒนธรรมเดียวกันมีร่วมกัน ทำให้ผู้ใช้ภาษาสามารถรับรู้ทำความเข้าใจอุปลักษณ์ที่ใช้ จนเป็นธรรมเนียม เช่นนี้ได่ง่าย และการรับรู้ทำความเข้าใจอุปลักษณ์มักเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว

นอกจากนี้ถ้อยคำอุปลักษณ์อาจมีลักษณะที่เปลกออกไปจากการใช้ภาษา pragmati หรือ มีลักษณะสร้างสรรค์ (Creative) เช่น ถ้อยคำที่พับในบทกวี จนอาจดูเหมือนเป็นลีลาหรือ ลักษณะภาษาเฉพาะบุคคล แต่มักมีมาหรือขยายจากมโนอุปลักษณ์มีอยู่เดิม (Lakoff and Turner, 1989) หรือเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย (Network) มโนอุปลักษณ์ที่ชับซ้อนสัมพันธ์กัน (Kövecses, 2002) ยกตัวอย่างเช่น บทกวีของเอมิลี ดิกินสัน (Emily Dickinson)

"Because I could not stop for death-
He kindly stopped for me-
The carriage held but just ourselves-
And Immortality.

ผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจได้ว่าบทกวีนี้กล่าวถึงเรื่องความตาย เพราะมีมโนทัศน์ร่วมกัน ได้แก่ [DEATH IS DEPARTURE] “carriage” สืบให้เห็นถึงการเดินทางโดยรถโดยสาร ความตาย เป็นคนขับรถโดยสาร (Coachman) ที่จอดรับคนที่กำลังเดินทางอยู่ ความตายเป็นจุดที่เกิดการ พลัดพรากเบรียบได้กับที่หยุดรถ นอกจากนี้เรายังเข้าใจได้ว่าความตายเป็นการจากไปอย่างไม่ หวานกลับ การเดินทางไปกับรถโดยสารจึงเบรียบได้กับการเดินทางครั้งสุดท้าย [DEATH IS GOING TO A FINAL DESTINATION] นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับมโนอุปลักษณ์ชีวิตเป็นการ เดินทาง [LIFE IS JOURNEY] และการมีชีวิตอยู่คือการอยู่ในสถานที่ปัจจุบัน [LIFE IS BEING PRESENT HERE] ถึงแม้ว่าการเบรียบความตายเป็นคนขับรถโดยสารจะไม่พบทั่วไปในภาษาที่ ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ผู้ใช้ภาษาก็สามารถเข้าใจได้ (Lakoff and Turner, 1989)

อุปลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่มีอยู่ในกระบวนการคิด การมองโลกของผู้ใช้ภาษาในสังคม วัฒนธรรมหนึ่ง ๆ และมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาแบบบุคคลกักษณ์ของผู้พูด การใช้อุปลักษณ์ทำให้ สามารถรับรู้ พูดถึงสิ่งที่เข้าใจหรือรับรู้ได้ง่ายขึ้น และการที่อุปลักษณ์ที่พับในภาษา มีความ เป็นระบบ สัมพันธ์กับความคิด การพูดและการกระทำดังกล่าว การศึกษาอุปลักษณ์ในภาษาจึง สามารถทำให้เข้าใจความคิดและการกระทำการในวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาได้ นอกจากนี้ ผู้ใช้ภาษา�ังอาจสร้างถ้อยคำอุปลักษณ์ใหม่หรือสร้างมโนอุปลักษณ์ใหม่เพื่อแสดงมุมมองหรือ สร้างมุมมองที่ต่างไปจากที่มีอยู่เดิมในสังคมได้ เมื่อเผยแพร่ออกไปก็อาจได้รับการยอมรับและอยู่ ในระบบความคิดของคนในสังคม ทำให้คนในสังคมกระทำหรือมีพฤติกรรมต่อเรื่องนั้น ๆ ตามมา โดยเฉพาะมโนอุปลักษณ์ที่มีที่มาจากการบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันที่มีอำนาจในสังคม เช่น

นักการเมือง ผู้นำทางศาสนา หรือมนุคุปลักษณ์ในสื่อสารมวลชน หรือโฆษณา เป็นต้น (Lakoff and Johnson, 1980: 185)

การศึกษาในอุปลักษณ์ตามแนวคิดข้างต้นมีภาษาให้ความสนใจศึกษาอย่างกว้างขวางและพัฒนาจนกลายเป็นทฤษฎีการศึกษาอุปลักษณ์ เรียกว่า ทฤษฎีการศึกษาอุปลักษณ์ บรรดาศาสตร์ปริชาน (Cameron, 2003)

อุปลักษณ์ความตายเป็นมนุคุปลักษณ์นึงที่มีผู้ศึกษาและกล่าวถึงไว้ เพราะความตายเป็นโน้ตหนึ่งที่มีผู้ศึกษาและมีการใช้ภาษาแบบอุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงความตายอย่างแพร่หลายในภาษา ดังที่โคเวคเซส (Kövecses, 2002) กล่าวว่า แวดวงมนุ้ยศัพท์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม แพร่หลาย และไม่มีขอบเขตขัดเจนมากจำเป็นต้องใช้อุปลักษณ์ในการกล่าวถึง แวดวงมนุ้ยศิริตและความตายเป็นแวดวงมนุ้ยศัพท์ที่มีแวดวงมนุ้ยศัพท์ตันทางหลากหลาย โดยพบว่าชีวิตมักถูกเบรี่ยบเทียบกับกลางวัน วัน แสง ความอบอุ่น การเกิดถูกมองในแง่กรามถึง และความตายถูกมองเป็นกลางคืน ความมืด ความหน้าเงยน นอกจานี้ยังกล่าวถึงแวดวงมนุ้ยศัพท์และความตายเป็นแวดวงทางศาสนา ในสังคมวัฒนธรรมตะวันตกเป็นเรื่องของพระเจ้าและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า พระเจ้าถูกมองเป็นบุคคลในลักษณะของบิดา ผู้ดูแลผู้แกะพระราชา เป็นต้น ในขณะที่ผู้นับถือศาสนาเป็นบุตรของพระเจ้า แกะหรือวัตถุ นอกจานี้ยังเป็นเรื่องชีวิตก่อนและหลังความตายที่มนุษย์ยังไม่มีประสบการณ์ตรง การทำความเข้าใจจึงมักใช้การอธิบายด้วยอุปลักษณ์

การศึกษาอุปลักษณ์ความตายในภาษาอังกฤษของเลคอฟฟ์และ约翰逊

(Lakoff and Johnson, 1980) เลคอฟฟ์และเทอร์เนอร์ (Lakoff and Turner, 1989) เลคอฟฟ์ (Lakoff, 1994) ฮัลมาเร (Halmari, 1999) และการศึกษาอุปลักษณ์ความตายเบรี่ยบเทียบระหว่างภาษาอังกฤษและสเปนของมาเรน-แอเรส (Marín-Arrese, 1996) แสดงให้เห็นว่าอุปลักษณ์-ความตายมีความหลากหลาย พบทิ่งทัวไปในภาษาที่ใช้เชิงประจำวัน ในบทกวี คัมภีร์ทางศาสนา นอกจานี้ยังแสดงให้เห็นถึงที่มาของมนุคุปลักษณ์ความตายที่มาจากประสบการณ์ทางร่างกายและทางสังคมวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความคิดความเชื่อทางศาสนาอย่างคริสต์ซึ่งเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่ในสังคมวัฒนธรรมตะวันตกนับถือ นอกจานี้การศึกษาในอุปลักษณ์ความตายในภาษาสเปนยังพบมีอุปลักษณ์ที่แตกต่างจากภาษาอังกฤษที่เกิดจากลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม นอกจานี้มาเรน-แอเรสยังกล่าวว่า การศึกษาในอุปลักษณ์-ความตายในสังคมวัฒนธรรมที่ไม่ได้มีรากฐานมาจากศาสนาอย่างคริสต์น่าจะพบมีอุปลักษณ์ที่แตกต่างไป

การศึกษาอุปลักษณ์ในภาษาไทยมีงานวิจัยจำนวนมาก สามารถจัดกลุ่มตามเรื่องที่ศึกษาหรือแวดวงมนุ้ยศัพท์ได้ดังนี้

1) อารมณ์ ได้แก่ ศุภชัย ตีระพิชัย (2549) เรื่อง อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แสดงความณิกรในภาษาไทย สินีนาฏ วัฒนสุข (2549) เรื่อง อุปลักษณ์แสดงความณิรักในบทเพลงไทยสากลสำหรับวัยรุ่นไทย

2) การเมือง ได้แก่ อุชา พฤฒิษัยวิบูลย์ (2550) เรื่อง การศึกษาอุปลักษณ์เรื่องการเมืองในภาษาไทยตามแนวอุดมศึกษาศาสตร์ปิริชาน รัชนีย์ญา กลินน้ำหอม (2551) เรื่อง อุปลักษณ์ที่นักการเมืองใช้: การศึกษาตามแนวอุดมศึกษาศาสตร์ปิริชานและวัฒนปฏิบัติศาสตร์ และวิวัฒนาการของสองภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Bangnogkhway, 2003) เรื่อง A Study of Political Metaphor On The Front Page Of Two Thai English Newspapers

3) เวลา ได้แก่ เดล (Dale, 2000) เรื่อง อุปลักษณ์เกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องเวลาในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) มนุษย์ ได้แก่ พิษณุ บางเขียว (2539) เรื่อง การศึกษาภาพลักษณ์ของหญิงและชายจากคำกริยา และคำกริยาวิเศษณ์ในภาษาไทย สุภา อังกุราวนันท์ (2527) เรื่อง การศึกษาความหมายแห่งของคำว่า “ผู้หญิง” จากความเปรียบในบทเพลงไทยสากล มิรินดา บูรุ่งโรจน์ (2548) เรื่อง อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในบทเพลงลูกทุ่งไทย

5) ร่างกาย ได้แก่ อุทุมพร มีเจริญ (2542) เรื่อง การศึกษาความหมายเปรียบของคำศัพท์อวยข่าวร่างกายในภาษาไทย และสุกัญญา รุ่งแจ้ง (2548) เรื่อง อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของการใช้คำว่า “ใจ” ในภาษาไทย

6) โคมะเรือง ได้แก่ วรรรณา เพ็ชรกิจ (2551) เรื่อง การศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับโคมะเรืองในภาษาไทยตามแนวปิริชานศาสตร์และวัฒนปฏิบัติศาสตร์

จากการสำรวจงานวิจัยในภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่า yang ไม่มีการศึกษาอุปลักษณ์ความตายโดยตรง มีเพียงการกล่าวถึงเป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัย คือ แก้วใจ จันทร์เจริญ (2533) ศึกษาคำรื่นไหลที่มีความหมายว่าตายในภาษาไทย พบร่วมกับคำรื่นไหลของส่วนเป็นการใช้อุปลักษณ์นอกจานี้การใช้อุปลักษณ์ยังสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อทางศาสนาพุทธ เช่น ความเชื่อเรื่องบุญ กรรม นรก สรวง สรวง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอุปลักษณ์ความตายในภาษาไทยจากการรวมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ

ปัจจุบันวิชาการมีความนิยมอย่างสูง หนังสือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องรวม ภารกิจลับชาติมาเกิดใหม่ นรก-สรวง เช่น หนังสือของดังต่อไปนี้ได้รับความนิยมและพิมพ์ข้ามหลายครั้ง ทำให้เกิดผู้เขียนหนังสือตามแนวทางดังกล่าวจำนวนมาก (สุธีรา สารพันธ์, 2551) แหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาคือหนังสือธรรมะ เนื่องจากในปัจจุบันหนังสือธรรมะมีความแพร่หลายและได้รับความนิยมสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จัดจำหน่ายหนังสือ

แห่งประเทศไทย, 2553) หนังสือธรรมะจึงน่าจะมีอิทธิพลต่อสังคมสูงโดยเฉพาะหนังสือที่เขียนหรือแต่งโดยพระสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นตัวแทนของสถาบันศาสนา มีบทบาทในการเผยแพร่ศาสนาในสังคมมาอย่างยาวนาน (กาญจนा แก้วเทพ, 2542) นอกจากนี้หนังสือธรรมะยังมีการปรับเนื้อหาและลักษณะรูปเล่มเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้อ่าน (สุธีรা สัตยพันธ์, 2551) จึงน่าจะมีอิทธิพลต่อสังคมไทยซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จากการศึกษาเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าคุณลักษณะความatyที่ปรากฏในหนังสือธรรมะมีความหลากหลายน่าสนใจและสะท้อนมุ่งมองต่อความatyที่แตกต่างจากมุ่งมองต่อความatyที่นำไปในสังคม ดังที่จันทิมา เอี่ยมานันท์ (2549:150-151) กล่าวว่า “โดยที่นำไปในสังคม ความatyมักถูกสื่อความหมายในแบบ” ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1.1

[ความaty คือ การเดินทาง]

ท่านผู้จัดต้องatyทั้งหลาย! บัดนี้ท่านมาอยู่ ณ บริเวณบ้านของผู้ไปแล้ว
ไม่กลับ ผู้หลับแล้วไม่ตื่น ญาติของท่านผู้นี้ได้ลาท่านไปแล้ว เขาไปไหนไม่มี
 ใครรู้ รู้อย่างเดียวว่าเขาไปแล้ว เขายังไม่กลับมาให้ท่านเห็นหน้าเขาอีก เขาไปแต่
 เขายากอะไรไว้บางสิ่ง นั่นคือกรรมที่ทำไว้ทั้งส่วนดีและส่วนชั่ว ความดีความชั่ว
 เป็นภาพประทับใจท่านทุกคนแทนตัวผู้ที่จากไป

(พระเทพวิสุทธิเมธี. มร旦านุสติ: รวมพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับชีวิตและความaty: 8)

แวดวงในทัศน์ต้นทาง

[การเดินทาง]

ผู้เดินทาง

การจากไป

แวดวงในทัศน์ปลายทาง

[การตาย]

ผู้ตาย

การตาย

ตัวอย่างที่ 1.2

[ความaty คือ การปิดปาก]

ผู้รู้กล่าวเบรยบเทียบชีวิตมนุษย์ไว้ว่า “ชีวิตเหมือนโรงละคร” มนุษย์เป็น^{ตัวละคร}ความatyของมนุษย์คือการสิ้นสุดแห่งบทละคร ชีวิตมนุษย์เราจึงดำเนิน

ไปในนิยามที่ผู้รู้ได้กล่าวไว้ว่า ชีวิตควรรับบทบาทอย่างไร ก็แสดงไปตามบท สุดท้าย ก็ปิดฉากลง คงไว้แต่เพียงความทรงจำ มีอะไรบางอย่างที่อยากจะบอกให้เพื่อน มนุษย์ที่กำลังแสดงละครได้คิดว่า “ในยามที่ละครปิดฉากลง มีอะไรฝากไว้เป็น สาระบ้าง หรือว่ามัวแต่แสดงละครจนลืมไปว่า “ละครก็มีอวสาน”...

(ประมวลภาพสัณห์ ปิยธิมโน. ชีวิตกับความตาย : คำนำ)

แวดวงมโนทัศน์ต้นทาง

[การปิดฉาก]

โรงละคร	→	ชีวิต
นักแสดง	→	มนุษย์
ปิดฉาก/อวสาน	→	ความตาย

แวดวงมโนทัศน์ปลายทาง

[การตาย]

ตัวอย่างที่ 1.3

[ความตาย คือ การสอบ]

หากเปรียบความตายเหมือนการสอบ ก็จะเป็นการสอบที่บุติธรรมอย่าง ยิ่ง จะว่าไปชีวิตทั้งชีวิตนี้ก็คือโอกาสสำหรับเตรียมตัวสอบที่สำคัญนี้ สิ่งที่เราทำ มาตลอดล้วนมีผลกระทบต่อการสอบดังกล่าว ไม่ว่าการคิด พูด หรือทำ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม การกระทำแม้เพียงเล็กน้อยไม่เคยสูญเปล่าหรือเป็นโมฆะ ที่สำคัญคือ การสอบดังกล่าวมีเพียงครั้งเดียวเท่านั้น หากสอบพลาดก็มีแต่ความทุกข์ทรมาน เป็นผลพวงจนกระทั่งสิ้นลม

(พระไพศาล วิสาโล, ระลึกถึงความตายสบายนัก: การเจริญมรณสติในชีวิตประจำวัน: 20)

แวดวงมโนทัศน์ต้นทาง

[แบบทดสอบ]

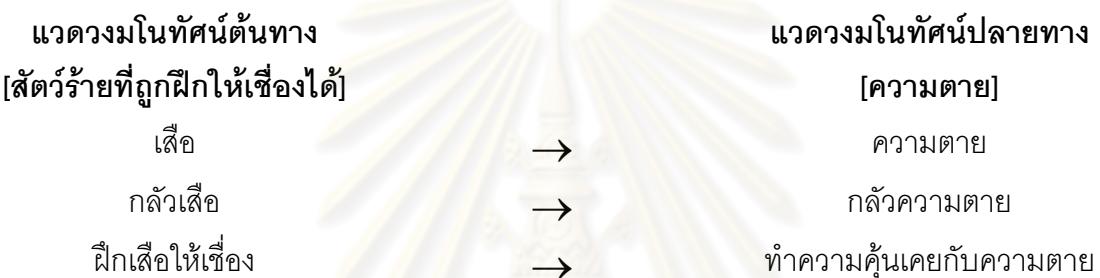
แบบทดสอบหรือข้อสอบ	→	ความตาย
ผู้ทำแบบทดสอบหรือข้อสอบ	→	มนุษย์
การเตรียมตัวสอบ	→	การดำรงชีวิต
สอบตก	→	ความตายอย่างทุกข์ทรมาน

ตัวอย่างที่ 1.4

[การตายเป็นสัตว์ร้ายที่สามารถทำให้เชื่องได้]

พูดกันตามความเป็นจริงแล้ว หนานีอะไรที่น่ากลัวไม่ เพราะมันเป็นเรื่อง ธรรมชาติ ๆ เท่านั้น จึงควรที่จะทำความคุ้นเคยกับความตายเอาไว้บ้าง เพื่อความคลายกลัว คลายกับเสือเป็นสัตว์ร้ายที่น่ากลัว ครอ ๆ ก็เมื่อยากเข้าใกล้ แต่เมื่อเข้าใกล้กันนับปี่อย่าง จนสามารถเก้าอุกค่างมันได้ ความกลัวก็หายไป มีความคุ้นเคย ต่อกันจนได้ ความตายก็เข่นเดียวกันพอท่านคุ้นเคยกับมันเสียแล้ว ความกลัวก็ไม่มี จักมีแต่เฉย ๆ เพราะเคยชินกับความตาย...

(พระเทพวิสุทธิเมธี. มนต์ราษฎร์: รวมพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับความตาย: 8)

จากตัวอย่างที่ 1.1 -1.4 แสดงให้เห็นว่าอุปลักษณ์ความตายที่ปรากฏในหนังสือ ธรรมะมีความหลากหลาย เป็นแหล่งข้อมูลการศึกษาภาษาอุปลักษณ์ที่น่าสนใจ การที่หนังสือ ธรรมะปรากฏการใช้มโนอุปลักษณ์ที่หลากหลายตามที่ผู้วิจัยยกตัวอย่าง อาจเป็นเพราะความตาย เป็นเรื่องที่เป็นนามธรรมสูง ไม่มีขอบเขตหรือลักษณะที่ชัดเจน การรับรู้และทำความเข้าใจเรื่อง ความตายจึงมักใช้ภาษาแบบอุปลักษณ์ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอุปลักษณ์ความตายตามแนวคิด ทฤษฎีวรรณศิลป์บริชานและผู้วิจัยจะวิเคราะห์ปริบทของหนังสือธรรมะโดยใช้กรอบชาติพันธุ์ วรรณนาแห่งการสื่อสารของไฮเมส (Hymes, 1974) ในวิเคราะห์ปริบทหนังสือธรรมะเพื่อให้เห็น ภาพรวมของการใช้อุปลักษณ์ในการสื่อสาร เพราะถ้อยคำอุปลักษณ์นั่นสามารถสื่อความหมาย ได้หลากหลาย การตีความอุปลักษณ์จึงต้องอาศัยปริบทเป็นสำคัญ หากไม่มีปริบทประกอบ ผู้ใช้ภาษาจะตีความอุปลักษณ์เดียวกันต่างกันไป (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2542: 253; Cameron, 2003; Charteris-Black, 2004) และจะศึกษาเรื่องหน้าที่ของอุปลักษณ์ตามแนววัฒนปัญพิศาสตร์ คือ ศึกษาว่าการใช้อุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะมีหน้าที่อะไรในการสื่อสาร

ผู้วิจัยคาดว่าการศึกษาอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะจะช่วยให้เข้าใจ ความคิดของคนในสังคมไทยปัจจุบันที่มีต่อเรื่องความตายซึ่งอาจส่งผลต่อการรับรู้ การทำความเข้าใจ ตลอดจนความประพฤติหรือการกระทำในชีวิตของคนในสังคมไทย และทำให้ทราบถึง

ความสำคัญของอุปถัมภ์ในฐานะเครื่องมือทางภาษาที่ใช้ในการโน้มน้าวใจที่มีอิทธิพลต่อ
ความคิด ความรู้สึก และการกระทำของคนในสังคม

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาในอุปถัมภ์ความตายในหนังสือธรรมะตามแนวอโรมานต์
บริชาน
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการสื่อสารของหนังสือธรรมะตามกรอบแนวคิดชาติ-
พันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร
3. เพื่อศึกษาหน้าที่ของอุปถัมภ์ความตายในหนังสือธรรมะตามแนววัจนะ-
ปฏิบัติศาสตร์

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1. ถ้อยคำอุปถัมภ์ในหนังสือธรรมะที่อนุมโนทัศน์ที่หลากหลาย ได้แก่
[ความตายเป็นการเดินทาง] [ความตายเป็นการปิดฉาก] [ความตายเป็นแบบทดสอบ] เป็นต้น
2. องค์ประกอบการสื่อสารของหนังสือธรรมะที่สำคัญ ได้แก่ จุดมุ่งหมายในการ
สื่อสาร (Ends) เพราะหนังสือธรรมะมีจุดมุ่งหมายในการสอนและการโน้มน้าวใจ
3. อุปถัมภ์ความตายในหนังสือธรรมะทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิดและเปลี่ยน
มุมมองเกี่ยวกับความตายเป็นสำคัญ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยสืบค้นหนังสือจากฐานข้อมูลของหอสมุดแห่งชาติ สำนักวิทยบริการของ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เว็บไซต์ของร้านหนังสือ เป็นต้น ผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือก
ข้อมูล ดังนี้

1. ช่วงเวลาในการตีพิมพ์หนังสืออยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2530-2550 เป็นช่วง
ระยะเวลา 20 ปี เนื่องจากต้องการศึกษาอุปถัมภ์ความตายในภาษาไทยปัจจุบันและผู้วิจัยเก็บ
ข้อมูลหนังสือธรรมะในปี พ.ศ. 2551 เพิ่มเติมเนื่องจากผู้วิจัยพบข้อมูลที่น่าสนใจ
2. ผู้วิจัยคัดเลือกหนังสือที่มีชื่อเรื่องเกี่ยวข้องกับความตาย ได้แก่ มีคำว่า
ตาย มนต์ (สติ) งานศพ หรือคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับตายอื่นๆ ปรากฏในชื่อเรื่อง
3. ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะหนังสือที่พระภิกษุเป็นผู้แต่ง เอกสารที่ผู้วิจัย
ไม่ทราบแน่ชัดว่าพระภิกษุเป็นผู้แต่ง ผู้วิจัยจะไม่นำมาศึกษา

4. ผู้วิจัยคัดเลือกหนังสือบางเล่มออกจากขอบเขตการวิจัย เนื่องจากไม่ปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์เลย เพราะเป็นหนังสือเรียนนิทานหรือเป็นหนังสือที่แต่งเป็นร้อยกรอง หนังสือรวมพุทธศาสนาสุภาษิต เป็นหนังสือรวมบทสรณ์ นอกจากรูปหนังสือบางเล่มเป็นการตีพิมพ์ขึ้นโดยเปลี่ยนเพียงชื่อเรื่องหรือได้ตีพิมพ์ขึ้นรวมเล่มอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษา จากหลักเกณฑ์ข้างต้น หนังสือที่ผู้วิจัยนำมารีบุ๊กมีจำนวน 21 เล่ม ดังนี้

1. พะเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). มรรဏานุสติ: รวมพระธรรมเทคโนโลยีเกี่ยวกับชีวิตและความตาย. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, 2536
2. ดุษฎี เมธัชกุโธ, บรรณาธิการ. มรรสนสติ: พุทธวิธีต้อนรับความตายด้วยสติและปัญญา. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม, 2530
3. พะธรรมปีก (ประยุทธ์ ปยุตุโต). จะลึกถึงความตาย และวิธีปฏิบัติให้ถูกต้องต่อความตาย. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, 2539.
4. พะเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตุโต). มรรណกตา: พระธรรมtechnique เกี่ยวกับความตาย. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม, 2531.
5. พะครุศรีกิตติสุนทร. มรรណัสดิกรรมฐาน. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์, 2541.
6. ความตายที่ท่านบังไม่รู้จัก: รวมพระธรรมเทคโนโลยีของพระธรรมมาเจารย์. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, 2542.
7. พะธรรมโภศาเจารย์ (พุทธาสภิกขุ). ความเกิด-ความตาย สื้นสงสัญเมื่อจิตใจบริสุทธิ์. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, 2543.
8. พะเทพวิสุทธิเมธี (ปัน ปัญญานันโน). ท่านได้อะไรเมื่อไปงานศพ. กรุงเทพฯ : [ม.ป.พ.], 2531.
9. พะเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตุโต). มรรណกตา: พระธรรมtechnique เกี่ยวกับความตาย. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม, 2531.
10. พุทธาสภิกขุ. คุณพระไม่ตาย: เข้าถึงคุณพระ ก็ถ้ายเป็นผู้ไม่รู้จักตาย. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, 2531.
11. พุทธาสภิกขุ. ความตาย (14). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2548
12. พะไฟศาล วิสาโล. เห็นความตาย: จักวิกฤตสู่โอกาส (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2548
13. พะมหาปัลลัพ ปิยธัมโม. ชีวิตกับความตาย. กรุงเทพฯ: เลี่ยงเชียง, [ม.ป.ป.]

14. พระมหาบุญมี มาลาวชิโ. พระพุทธศาสนา กับความตาย. กรุงเทพฯ: ดอกน้ำวิชาการ, 2548.
15. ว.วชิรเมธี. สูบตากับความตาย. กรุงเทพฯ: ออมรินทร์, 2548.
16. พระธรรมปีฎก (ประยุทธ์ ปัญตุโต). ความตายคือคติธรรม แห่งชีวิต: การบำเพ็ญกุศลเพื่อวิถีกถึงผู้ล่วงลับไปแล้ว. กรุงเทพฯ: ธรรมสภा, 2539.
17. พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร สุตวัณโน). ตายแล้วไปไหน. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: กринปัญญาภาน, 2551.
18. พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร สุตวัณโน). กฎแห่งกรรม: เลือกเกิดได้ถ้าตายเป็น (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: กринปัญญาภาน, 2551
19. พระพรหมคุณาวรณ์ (ป. อ. ปัญตุโต). อยู่กับตาย ตายกับเป็นสุข. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ ราชวิทยาลัย, 2537.
20. พระไพศาล วิสาโล. วิถีกถึงความตายส百年: การเจริญมรณสติในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ความตายอย่างสงบ เครือข่ายพุทธิกา, 2551.
21. พระมหาพ อุปสมो. ดีสนิทกับความตาย. กรุงเทพฯ: ดีเอ็ม จำกัด, 2548

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

- 1.5.1 สำรวจ รวบรวม และศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ได้แก่
- 1.5.1.1) เรื่องอุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีอรอรศาสตร์ปริชาน การจำแนกชนิด อุปลักษณ์และแนวทางการเก็บข้อมูลหรือการหาถ้อยคำอุปลักษณ์ เช่น เลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980, 1989, 2003) โคเวกเซส (Kövecses , 2002, 2005) กิบส์ (Gibbs, 1994, 1995, 1999) คามeron (Cameron, 2003) การศึกษาอุปลักษณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับอุปลักษณ์ความตายและอุปลักษณ์อื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับอุปลักษณ์ความตาย ได้แก่ อุปลักษณ์ชีวิต เวลา ร่างกาย อารมณ์ เช่น เดล (Dale, 2000) โซภาวรรณ แสงไชย (2537) อุทุมพร มีเจริญ (2542) ศุภชัย ตีวิชัย (2549) เป็นต้น
- 1.5.1.2) เรื่องหน้าที่ของอุปลักษณ์ตามแนววัฒนปฏิศาตร์ ได้แก่ แนวคิดในการจำแนกและวิเคราะห์อุปลักษณ์ของโกทลีย์ (Goatly 1997, 2000) และชาร์เตอร์ริส-แบล็ค (Charteris-Black 2004, 2005, 2006) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2542) เป็นต้น

1.5.1.3) กรอบแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร เช่น ไฮมส์ (Hymes, 1974) พิกุลกานต์ รุจิราภา (2537) สุดาดดวง เกิดโมฟี (2537) ประเพิพรรณ พึงนิม (2542) ยาภา ลีวเจริญชัย (2548) เป็นต้น

1.5.2. รวบรวมข้อมูลจากหนังสือที่กำหนดไว้ในขอบเขตของงานวิจัย

1.5.3. เก็บข้อมูลอุปถัมภ์จากภาษาประจำดับข้อความ ผู้วิจัยมีกรอบในการเก็บข้อมูล คือ เลือกถ้อยคำอุปถัมภ์ซึ่งแสดงการเปรียบเทียบระหว่างแวดวงมโนทัศน์ต้นทางและแวดวง มโนทัศน์ปลายทางในงานวิจัยนี้คือ ความaty โดยสิ่งที่นำมาเปรียบและแวดวงมโนทัศน์ปลายทาง นี้ต้องเป็นสิ่งที่อยู่ต่างแวดวงมโนทัศน์กัน โดยในการเปรียบนั้นอาจปรากฏแวดวงมโนทัศน์ปลายทางหรือไม่ก็ได้ จากนั้นจึงบันทึกข้อความและใส่แหล่งที่มาโดยใช้รูปแบบ (เลขอ้างอิงผู้แต่ง เลขอ้างอิงหนังสือ. เลขหน้า) โดยมีรายละเอียดดังนี้

เลขอ้างอิงผู้แต่ง

1. ปัญญาณทวิกุล/พระเทพวิสุทธิเมธี (ปั่น ปัญญาณโนโตร)
2. สมเด็จพระญาณสังวร (สุวاثุมโน)/
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชฯ
3. พุทธทาสภิกขุ
4. พระมหาบัว ญาณสมปุนโน
5. พระนิรဓรังสีคัมภีรปัญญาจารย์
6. หลวงปู่สิม พุทธาจาริ
7. หลวงพ่อชา ສุภาษุโธ
8. พระอาจารย์ทูล ชินปุ่ปุญญ
9. สมเด็จพระอวิวงศักดิ์ญาณวัดมกุฎกษัตริยาราม
10. พระกิตติสารเมธี
11. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาณวราเวร)
12. พระธรรมปีรุก (ประยุทธ์ ปัญโต)
13. พระครูศรีกิตติสุนทร
14. ดร.พระมหาสิงห์ทน คำชา瓦
15. พระเทพวิสุทธิกิรී (พิจิตร ฐิตวัณโน)
16. หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี
17. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส
18. สมเด็จพระวันรัต (ทับ พุทธสิริ)
19. หลวงพ่อพุทธ ฐานนิโย

20. พระราชวราธูนี (ประยุทธ์ ธรรมจิตติ)/พระเทพสิงห (ประยุทธ์ ธรรมจิตติ)
21. หลวงพ่อจรรยา ฐิตธรรมโม
22. พระดุษฎี เมธังกุโธ
23. พระไพศาลา วิสาโล
24. พระมหาปัลลันธ์ ปียธมโม
25. พระมหาบุญมี มหาลาภชีโร
26. พระมหาอุตติชัย (ว.วชิรเมธี)
27. พระอาจารย์มานพ อุปสมิ
28. พระเทพเวที

เลขอ้างอิงหนังสือ

1. พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญาณนทภิกขุ). มรณานุสติ: รวมพระธรรมเทศนาเรื่อง เกี่ยวกับชีวิตและความตาย. กรุงเทพฯ: มรวมสภา, 2536
2. ดุษฎี เมธังกุโธ, บรรณาธิการ. มรณสติ: พุทธวิธีต้อนรับความตายด้วยสติและปัญญา. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม, 2530
3. พระธรรมปีฎก (ประยุทธ์ ปัญตติ). จะลึกถึงความตาย และวิธีปฏิบัติให้ถูกต้อง ต่อความตาย. กรุงเทพฯ: มรวมสภา, 2539.
4. พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปัญตติ). มรณกถา: พระธรรมเทศนาเกี่ยวกับความตาย. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม. 2531.
5. พระครุศรีกิตติสุนทร. มรณัตสติธรรมฐาน. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์, 2541.
6. ความตายที่ท่านยังไม่รู้จัก: รวมพระธรรมเทศนาของพระธรรมอาจารย์. กรุงเทพฯ: มรวมสภา, 2542.
7. พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). ความเกิด - ความตาย สื้นสังสัยเมื่อ จิตใจบริสุทธิ์. กรุงเทพฯ: มรวมสภา, 2543.
8. พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัน ปัญญาณโน). ท่านได้อะไรเมื่อไปงานศพ. กรุงเทพฯ : [ม.ป.พ.], 2531.
9. พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปัญตติ). มรณกถา: พระธรรมเทศนาเกี่ยวกับความตาย. กรุงเทพฯ: กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม, 2531.
10. พุทธทาสภิกขุ. คุณพระไม่ตาย: เข้าถึงคุณพระ ก็ถอยเป็นผู้ไม่รู้จักตาย. กรุงเทพฯ: มรวมสภา, 2531.
11. พุทธทาสภิกขุ. ความตาย (14). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2548
12. พระไพศาลา วิสาโล. เห็นความตาย: จากวิกฤตสู่โอกาส (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2548

13. พรมหาปัณฑ์ปิยมโน. ชีวิตกับความตาย. กรุงเทพฯ: เลี่ยงเชียง, [ม.ป.บ.]

14. พรมหาบุญมี มาลาวชิโร. พระพุทธศาสนา กับความตาย. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้าวิชาการ, 2548.

15. ว.วิรเมธี. สบdagกับความตาย. กรุงเทพฯ: ออมรินทร์, 2548.

16. พรหธรรมปีภูก (ประยุทธ์ ปยุตโต). ความตายคือคติธรรมแห่งชีวิต: การบำเพ็ญกุศลเพื่อวิถีลึกลับไปแล้ว. กรุงเทพฯ: มรวมสภा, 2539.

17. พรหธรรมวิสุทธิกวี (พจิตร ฐิตวัณโน). ตายแล้วไปไหน. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: กรีนปัญญาณ, 2551.

18. พรหธรรมวิสุทธิกวี (พจิตร ฐิตวัณโน). กฎแห่งกรรม: เลือกเกิดได้ถ้าตายเป็น (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: กรีนปัญญาณ, 2551

19. พรหธรรมคุณภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). อยู่กับสายตายกเป็นสุข. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ ราชวิทยาลัย, 2537.

20. พะไฟศาลา วิสาโล. วิถีคติความตายสบายนัก: การเจริญมรณสติในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ความตายอย่างสงบ เครือข่ายพุทธิก, 2551

21. พรมานพ อุปสมิ. ตีสนิทกับความตาย. กรุงเทพฯ: ดีเจ็มจี, 2548

1.5.4. วิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.5.4.1 วิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารตามแนวคิดทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (Ethnography of communication) ของ ไฮมส์ (Hymes, 1974) ตามองค์ประกอบการสื่อสารของหนังสือธรรมะ ได้แก่ ฉาก(Setting/Scene), ผู้ร่วมเหตุการณ์ (Participants), จุดมุ่งหมาย(Ends), ลำดับวัจนกรรม (Act Sequence), นำเสียง (Key), เครื่องมือ (Instrumentalities), บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (Norm of Interpretation) และ ช่องทางสื่อสาร (Genre)

1.5.4.2 จำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์จากถ้อยคำชนิดอื่นที่ไม่ใช่ อุปลักษณ์ โดยแยกข้อมูลที่ปรากฏอุปลักษณ์ความตาย โดยใช้นิยามความหมายตามนิยามศัพท์ ดังนี้ อุปลักษณ์ความตายเป็นการเบรียบเทียบระหว่าง 2 สิ่งที่อยู่ต่างแวดวงในทัศน์กัน โดย สิ่งหนึ่งคือแวดวงในทัศน์ต้นทางและอีกสิ่งหนึ่งคือแวดวงในทัศน์ปลายทาง ซึ่งแวดวงในทัศน์ปลายทางในงานวิจัยนี้คือความตายที่สื่อโดยถ้อยคำอุปลักษณ์

1.5.4.3 วิเคราะห์อุปลักษณ์ความตายที่พบจากถ้อยคำอุปลักษณ์ตามแนวคิดอรอตสาสร์ปริชาน (Cognitive Semantic)

1.5.4.4 วิเคราะห์หน้าที่อุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีวัจนะปฏิบัติศาสตร์ที่ゴทลีย์ (Goatly, 1997) รวมรวมไว้มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

1.5.4.5 ตีความอุปลักษณ์ว่าสະท้อนมโนทัศน์หรือระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาอย่างไร

1.5.4.6 อธิบายและแสดงหลักฐานสนับสนุนการตีความทั้งหลักฐานด้านภาษาและ/หรือหลักฐานด้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ด้านภาษาประกอบ

1.5.5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6. เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1. ทำให้ทราบในทัศน์เกี่ยวกับความตายที่นำเสนอในหนังสือรวมจะ

1.6.2. ทำให้ทราบหน้าที่ของอุปลักษณ์ในหนังสือรวมจะ

1.6.3. เป็นแนวทางการศึกษาอุปลักษณ์ในบทรวมประเททื่อง ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมตามแนววรรณศาสตร์ปริชานและศึกษาหน้าที่ของอุปลักษณ์ความตายตามแนววัฒนธรรมไทย พร้อมทั้งวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารตามแนวคิดทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร ในบทนี้ผู้วิจัยจะสำรวจแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการวิจัย ได้แก่

2.1 แนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์

2.1.1 แนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน

2.1.2 อุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CMA) ชาร์เตอร์ส-แบล็ค (Charteris-Black 2004, 2005, 2006)

2.1.3 หน้าที่ของอุปลักษณ์ตามแนวคิดของโගทลีย์ (Goatly, 1997, 1998, 2000)

2.2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร

2.2.1 แนวคิดทฤษฎีเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร

2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร

2.3 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอุปลักษณ์ความตาย

2.3.1 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่องอุปลักษณ์ในภาษาไทย

2.3.2 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่องคุปลักษณ์ความตาย

2.3.2.1 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่องอุปลักษณ์ความตายในภาษาไทย

2.3.2.2 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่องคุปลักษณ์ความตายในภาษาต่าง-

ประเทศ

2.1 แนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน

การศึกษาอุปลักษณ์เพร่หลายในหลายสาขาวิชาและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนานมากกว่าศตวรรษ (Cameron, 2003) ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะแนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์ดังเดิมพอกลางเข็มและแนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์ที่ผู้วิจัยใช้เป็นหลักในการศึกษาคือแนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน (ดูแนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์อื่น ๆ เพิ่มเติมในความร้อน (Cameron, 2003))

2.1.1 แนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน ในงานวิจัย

ภาษาไทยอุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีดังเดิม Metaphor เป็นศัพท์ทางการศึกษาภาษาด้านวรรณคดี แบ่งแยกอุปลักษณ์ออกจากอุปมา(Simile)และภาพพจน์อื่น ๆ ในเรื่องราวภาพพจน์ (Figure of speech) อุปมาเป็นการเบรียบเทียบโดยใช้คำเชื่อม อุปมา เป็นการเบรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งมีคุณสมบัติเหมือนกับ อีกสิ่งหนึ่ง โดยมีคำเชื่อม ได้แก่ เหมือน ดู ดัง ปาน ประหนึ่ง เป็นต้น ส่วนอุปลักษณ์เป็นการ เบรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง หรือเบรียบเทียบของสองสิ่งว่ามีลักษณะเหมือนกันทุกประการ มีคำ เบรียบเทียบ คือ เป็น และ คือ หรือเบรียบเทียบโดยนำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการมากล่าวถึงทันที (ศิริพร ภักดีพาสุก, 2550) จุดหมายหรือมุ่งมองของการศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีดังเดิมคือ ศึกษาอุปลักษณ์เพื่อแสดงให้เห็นความสามารถของกวี อุปลักษณ์เป็นเครื่องตกแต่งภาษาในบท ประพันธ์ที่กวีใช้ การใช้อุปลักษณ์มีจุดประสงค์เพื่อวาทคิลป์ (Cameron, 2003; Kövecses, 2002) ซึ่ง แตกต่างจากการศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีวรรณศิลป์ปริชาน คือ การสนใจศึกษาอุปลักษณ์ ในฐานะพื้นฐานทางความคิดและมโนทัศน์ที่มีความเป็นระบบในภาษาและความคิด อุปลักษณ์เป็น วิธีการหนึ่งที่ช่วยให้เราบูรณาการทำความเข้าใจโดยรอบตัวหรือสิ่งต่างๆ หรือแม้กระทั่งการใช้อุปลักษณ์ สามารถควบคุมความคิดและการกระทำได้ (Cameron, 2003) ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า อุปลักษณ์พบได้ทั่วไปในภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (Lakoff and Johnson, 1980; Gibbs, 1994) ไม่ได้เป็นรูปภาษาที่ถูกใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งภาษาเท่านั้น หากแต่เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่ สะท้อนให้เห็นกระบวนการคิดของมนุษย์

เลโคฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) เสนอแนวทางการศึกษา

อุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีวรรณศิลป์ปริชานในหนังสือ Metaphor We Live By ศึกษาอุปลักษณ์ จากภาษาในชีวิตประจำวัน การรับรู้และทำความเข้าใจสิ่งต่างๆโดยใช้อุปลักษณ์ในภาษาในฐานะ ร่องรอย (Clue) ที่จะนำไปสู่การศึกษาระบบปริชาน หรือในทัศน์ของมนุษย์ได้ ข้อมูลที่นำมาศึกษา เป็นข้อมูลภาษาอังกฤษซึ่งสะท้อนการรับรู้และทำความเข้าใจสิ่งต่างๆของคนในสังคมวัฒนธรรม ตะวันตก ลักษณะของอุปลักษณ์ที่เขียนใจศึกษาคืออุปลักษณ์ตามขนบธรรมเนียม (Conventional metaphor) (ศิริพร ภักดีพาสุก, 2549) ผู้ใช้ภาษามากใช้อุปลักษณ์โดยไม่ตระหนัก อุปลักษณ์พบได้ทั่วไป ในภาษาและอุปลักษณ์ในระดับภาษาและความคิดมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจส่งผลต่อ การมองโลกและการกระทำการของคนในสังคมวัฒนธรรม “[M]etaphors may create realities for us, especially social reality.” (Lakoff and Johnson, 1980: 156)

อุปลักษณ์เป็นการเบรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยสองสิ่งนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่อยู่ ต่างแวดวงในทัศน์ (Domain) กัน แวดวงในทัศน์เป็นคำที่ใช้อ้างถึงความคิด (Ideas) หรือแวดวง- ความหมาย (Semantic field) ของสิ่งที่ถ้อยคำอุปลักษณ์อ้างถึงและสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นใน ทัศน์ สาร สิ่งที่มองเห็นได้หรือสิ่งที่เป็นนามธรรมไปจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างสารและสิ่งต่าง ๆ (Cameron, 2003) ในงานวิจัยในภาษาไทย เช่น ศุภชัย ตีระวิชัย, 2549 เรียกว่า แวดวงความหมาย แต่

ในงานวิจัยฉบับนี้เรียกว่าแวดวงมโนทัศน์ตามงานวิจัยของวรรณรูปนา เพ็ชรภิจ (2550) เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าเป็นคำที่ครอบคลุมและสื่อความหมายของคำภาษาอังกฤษได้ดีกว่า

การนิยามอุปลักษณ์นานาชาตินี้นิยามตามเดคอฟฟ์และจอห์นสันคืออุปลักษณ์เป็นการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่ง มีรูปแบบ คือ A is B โดยเรียกสิ่งหนึ่งว่าแวดวงมโนทัศน์ต้นทางกับอีกสิ่งหนึ่งคือแวดวงมโนทัศน์ปลายทาง งานวิจัยในภาษาอังกฤษใช้คำเรียกแวดวงมโนทัศน์ต้นทางแตกต่างกันไปคือ Vehicle, Source domain และแวดวงมโนทัศน์ปลายทาง ในภาษาอังกฤษ คือ Topic, Tenor หรือ Target domain ยกตัวอย่างเช่น ภาษาอังกฤษเมื่อมีผู้พูดว่า He passed away. He left us. He's been taken from us. He's gone to the great beyond. He's among the dear departed. การใช้ถ้อยคำเหล่านี้ passed away, left, 's been taken from, 's gone to the great beyond, 's among the dear departed เพื่อกล่าวถึงความตายเป็นอุปลักษณ์ในระดับภาษา เรียกว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ สามารถสะท้อนถึงอุปลักษณ์ในระบบความคิดหรือในอุปลักษณ์ [DEATH IS DEPARTURE] ที่ผู้ใช้ภาษาในสังคมวัฒนธรรมตะวันตกมีร่วมกัน

ประเภทของอุปลักษณ์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามที่เดคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) เสนอไว้และโคเวซเซส (Kövecses, 2002) นำมาสรุป ดังนี้

1. Structural metaphor แวดวงมโนทัศน์แบบเปรียบมีความสัมพันธ์กับแวดวงมโนทัศน์ของแวดวงมโนทัศน์ปลายทางอย่างเป็นระบบสามารถแสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ได้ เช่น [TIME IS MOTION] ผู้ใช้ภาษาทำความเข้าใจเวลาโดยใช้คำพิธีของสารพืนฐานเช่นวัตถุที่มีลักษณะทางกายภาพ สถานที่ที่วัตถุอยู่ และการเคลื่อนที่ของวัตถุ หรือภูมิหลังด้านประสบการณ์ที่นำมาใช้ทำความเข้าใจเวลา เช่น เวลาเป็นจุด เป็นสถานที่เดียวกับผู้สังเกตการเคลื่อนที่ จากสภาพและสภาวะทั้งสองสามารถแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ได้ดังนี้

แวดวงมโนทัศน์ต้นทาง   แวดวงมโนทัศน์ปลายทาง

[TIME]		[MOTION]
Times	→	Things
The Passing of Time	→	Motion
Future Times	→	In front of the observer
Past time	→	Behind the observer
One thing	→	Moving
The other	→	Stationary

ແວດວມໂນທັນທາງ		ແວດວມໂນທັນປາຍທາງ
[TIME]		[MOTION]
The stationary thing	→	The deictic center
<p>ໃນພາສາອັງກຸຫະ ແບ່ງອອກເປັນສອງກຣນີ້ ໄດ້ແກ່ 1) [TIME PASSING IS MOTION OF AN OBJECT] ແລະ 2) [TIME PASSING IS AN OBSERVER'S MOTION OVER A LANDSCAPE] ເຮັນໄດ້ຈາກຄໍ້ອຍຄໍາອຸປະກອນຕ້ວອຍ່າງ ໄດ້ແກ່</p>		
<p>[TIME PASSING IS MOTION OF AN OBJECT]</p> <p>The time will <i>come</i> when...</p> <p>The time has long since <i>gone</i> when...</p> <p>The time for action has <i>arrived</i>.</p> <p>In the weeks <i>following</i> next Tuesday...</p> <p>On the <i>preceding</i> day...</p> <p>I'm looking <i>ahead</i> for Christmas.</p>		

[TIME PASSING IS AN OBSERVER'S MOTION OVER A LANDSCAPE]

There's going to be a trouble *along the road*.

His stay in Russia *extended* over many years.

He *passed* the time happily.

We're *coming up* to Christmas.

We're *getting close* to Christmas.

ມໂນອຸປະກອນນີ້ [TIME IS MOTION] ປ່າກງູທ້ວໄປໃນພາສາອັງກຸຫະ ກາຣຄ່າຍໂຍງຂ້າມແວດວມໂນທັນໄມ່ເພີ່ມແຕ່ອົບາຍຄວາມໝາຍອຸປະກອນນີ້ເຖິງນັ້ນ ແຕ່ຍັງໃຫ້ໂຄຮງສ້າງກາພວມແລະນຳໄປສູງການທຳຄວາມເຂົ້າໃຈເຮືອງເວລາ ການທຳຄວາມເຂົ້າໃຈມໂນທັນເວລາຄົມເປັນໄປໄດ້ຢາກຫາກໄມ່ໃໝ່ອຸປະກອນນີ້ (ຕ້ວອຍ່າງແລະຄໍາອົບາຍຈາກ Kövecses, 2002: 33-34)

2. Ontological metaphor ກາຣຮັບຮູ້ແລະທຳຄວາມເຂົ້າໃຈອຸປະກອນນີ້ຕ້ອງນໍາປະສົບກຣນີ້ເກີ່ວກັບສິ່ງຂອງຫົ້ວ້ອສສາມາເປົ້າຍບໍ່ເຖິງກັບສິ່ງໜຶ່ງເພື່ອຊ່ວຍອ້າງອີງ ຈັດຈຳແນກ ຈັດກລຸ່ມອ້າງອີງເຊີງປຣິມານແລະແສດງປຣິມານຂອງສິ່ງທີ່ເປັນນາມອຽມ ໄນມີຕັກຕົນ ອຸປະກອນນີ້ແບບນີ້ແຕກຕ່າງຈາກແບບແກກ ດື່ນ ມີອຸປະກອນນີ້ແປ່ນໂຄຮງສ້າງນ້ອຍກວ່າ

[INFLATION IS AN ENTITY]

Inflation is lowering our standard of living.

Is there's much more inflation, we'll never survive.

We need to combat inflation.

Inflation is backing us into a corner.

Inflation is taking its toll at the checkout counter and gas pump.

Being land is the best way of dealing with Inflation.

Inflation makes me sick.

การมองภาวะเงินเพื่อเป็นวัตถุ (Entity) ช่วยให้กล่าวถึง ข้างอิงบริมาณ แสดงมุมมอง
เกี่ยวกับเงินเพื่อ ผลกระทบและสาเหตุของภาวะเงินเพื่อ การจัดการภาวะเงินเพื่อและการทำความ
เข้าใจสภาวะเงินเพื่อ เป็นต้น

แวดวงมนต์ศัพท์ต้นทาง

แวดวงมนต์ศัพท์ปลายทาง

PHYSICAL OBJECT

→ NONPHYSICAL OR ABSTRACT

ENTITIES (e.g. the mind)

EVENTS (e.g. going to the race),

Actions (e.g. giving someone a call.)

นอกจากนี้ Personification สามารถจัดอยู่ใน Ontological metaphor ได้ เพราะเป็น
การนำคุณสมบัติของมนุษย์ไปใช้เปรียบเทียบกับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น

His theory explained to me the behavior of chickens raised in factories.

Life has cheated on me.

Inflation is eating up our profits.

Cancer finally caught up with him.

The computer went dead on me.

จากตัวอย่างข้างต้นทฤษฎี (Theory), ชีวิต (Life), เงินเฟ้อ (Inflation), มะเร็ง (Cancer) และคอมพิวเตอร์ (Computer) ไม่ใช่มนุษย์ แต่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับมนุษย์ เช่น explaining, cheating, eating, catching up และ dying การทำความเข้าใจสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ด้วยการเปรียบเทียบเป็นมนุษย์นี้ ทำให้เราเข้าใจสิ่งเหล่านั้นดีขึ้น (ตัวอย่างและคำอธิบายจาก Kövecses, 2002: 34-35)

3. Orientation metaphor เป็นการถ่าย喻ความหมายจากแวดวงโน้ตศัพท์หนึ่ง โดยรวมสู่อีกแวดวงโน้ตศัพท์หนึ่ง โดยอาศัยประสบการณ์เชิงพื้นที่พื้นฐานของมนุษย์ เช่น ขึ้น-ลง, กลาง-ริม เป็นต้น มาใช้ในการเปรียบเทียบ เช่น [HAPPINESS IS UP] เช่น I'm feeling up today. [SAD IS DOWN] เช่น He's really low these days. เป็นต้น

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาข้อมูลจากภาษาในชีวิตประจำวันและอุปลักษณ์ที่นำมาศึกษาเป็นอุปลักษณ์ตามขنبธรรมเนียมดังนั้นจึงอาจเกิดข้อสงสัยว่าการศึกษาอุปลักษณ์ที่มีลักษณะอื่นหรือปรากฏในปริมาณอื่น เช่น อุปลักษณ์ในบทประพันธ์สามารถศึกษาในแนวทางปริชานได้หรือไม่ หรือการใช้อุปลักษณ์โดยจงใจ มีความแตกต่างจากภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เลคอฟฟ์ (Lakoff, 1999) ได้ชี้แจงว่า อุปลักษณ์ที่ไม่เป็นไปตามขنبธรรมเนียม (Unconventional metaphor) ก็สามารถนำมาศึกษาตามแนวทางดังกล่าวได้เช่นกัน เช่น [LOVE IS A COLLABORATIVE WORK OF ART] เป็นการอธิบายประสบการณ์ทางความรัก ซึ่งศิลปิน กวี หรือนักวิทยาศาสตร์สามารถรับรู้และเข้าใจได้เช่นเดียวกัน การสร้างอุปลักษณ์เพื่อนำเสนออมุมมองใหม่ๆอาจทำให้เกิดรูปแบบใหม่ในการมองโลกได้ (Kövecses, 2002: 32)

จากการศึกษาของเลคอฟฟ์และเทอร์เนอร์ (Lakoff and Turner, 1989) ศึกษาอุปลักษณ์ในบทประพันธ์ (Poetic metaphor) ที่มีถ้อยคำอุปลักษณ์แปลกใหม่ยังคงสะท้อนให้เห็นในทศน์ของผู้ใช้ภาษา แม้ว่าถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ใช้จะมีลักษณะแตกต่างจากภาษาในชีวิตประจำวัน นอกเหนือนี้ยังอธิบาย และกล่าวถึงอุปลักษณ์ที่พบบ่อยในภาษาอังกฤษ เช่น อุปลักษณ์ชีวิต อุปลักษณ์ความตาย และอุป-ลักษณ์เวลา มีความหลากหลายและมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ตัวอย่างข้อความที่ใช้ในการศึกษานามาจากบทประพันธ์ของกวีที่มีชื่อเสียง ภาษาในชีวิตประจำวัน และคัมภีร์ใบเบิล นอกเหนือนี้ยังพบว่าอุปลักษณ์ในบทประพันธ์มีพลัง เพราะมีการอุปลักษณ์มาใช้ต่างจากภาษาธรรมชาติ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การขยาย (Extending) อุปลักษณ์ในบทประพันธ์ใช้อุปลักษณ์ตามขnbธรรมเนียม และขยายความ มโนอุปลักษณ์ เช่น [DEATH IS SLEEP] ซึ่งเปรียบเทียบกับมุมมองความตายกับการนอนบางแห่งที่มีลักษณะร่วมกันคือผู้ตายและคนนอนหลับไม่สามารถขยายเขี้ยวอนหรือตอบสนอง

ได้ ร่างกายทอดไปกับพื้น กวีขยายความอุปลักษณ์นี้ เช่น เรื่อง แชนเดต ของเชคสเปียร์ชั่มโน-อุปลักษณ์ [DEATH IS SLEEP] และขยายความว่ามีความผัน

To sleep? Perchance to dream! Ay, there's the rub;
For in that sleep of death what dreams may come?

2. การให้รายละเอียด (Elaborating) การให้รายละเอียด (Slot) ที่ขาดหายไปใน Schemas ได้ เช่น ในบทกวี Horace การใช้ถ้อยคำ “Eternal exile of the raft” เป็นการให้รายละเอียด ของมโนอุปลักษณ์ [DEATH IS DEPARTURE] จากเดิมที่เราเปรียบเทียบความตายว่าเป็นการออกเดินทางไปที่อื่นอย่างไม่หวนกลับ กวีให้รายละเอียดพาหนะในการเดินทางคือแพ และลักษณะการออกเดินทางเป็นการเรนเทส กล่าวคือ ผู้ตายไม่อยากตายหรือผู้ตายไม่ต้องการออกเดินทางไปแต่ถูกบังคับ ออกจากนี้แพยงเป็นพาหนะที่ไม่มั่นคง ปลอดภัย ไม่สามารถแล่นไปได้โดยตรง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่า ความตายแตกต่างจากความตายโดยปกติหรือความตายในบทกวีของเอมิลี ดิกินสัน (Emily Dickinson) ที่ระบุจุดหมายปลายทางของการออกเดินทางคือบ้าน การให้รายละเอียดเรื่องความตาย เช่นนี้ทำให้เราเกิดความรู้สึกที่มีต่อความตายแตกต่างกัน และหากตีความตามเทวตำนาน (Myth) การล่องแพสอดคล้องกับความเชื่อว่าวิญญาณผู้ตายเดินทางข้ามแม่น้ำสตีกซ์สู่โลกใต้บาดาล (Underworld) ผู้ใช้ภาษาในสังคมวัฒนธรรมตะวันตกจึงเข้าใจมโนอุปลักษณ์ [DEATH IS DEPARTURE] ร่วมกัน

3. การทำให้เกิดความสงสัย (Questioning) การใช้อุปลักษณ์ทำให้เกิดการตั้งคำถามและกระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน เช่น Catullus กล่าวว่า

Suns can set and return again,
but when our brief light goes out,
there's one perpetual night to be slept through. (Catullus 5)

กวีใช้มโนอุปลักษณ์ [LIFE TIME IS A DAY] โดยเปรียบเทียบช่วงชีวิตหนึ่ง ของมนุษย์เป็นหนึ่งวัน พระอาทิตย์ตกและขึ้นอีกครั้งเป็นวัฏจักร ในขณะที่ชีวิตของมนุษย์ที่เปรียบได้กับแสงไฟที่ติดอยู่ในช่วงเวลาสั้น ๆ และดับไป กลางคืนหรือความมืดเปรียบเสมือนความตายที่คงอยู่อย่างยาวนาน การใช้อุปลักษณ์ในการเปรียบเทียบเช่นนี้ทำให้บทกวีมีความสละสละและกระทบใจผู้อ่าน

4. การรวม (Composing) เป็นการใช้อุปลักษณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน การรวมอาจเป็นการใช้อุปลักษณ์ที่มีพลังมากที่สุด เช่น บทกวีสี่บรรทัด (Quatrains) ของเชคสเปียร์

In me thou seest the twilight of such day
 As after sunset fadeth in the west;
 Which by and by black night doth take away,
 Death's second self that seals up all in rest.

ตัวอย่างข้างต้นเป็นข้อความขนาดสั้นแต่ประกอบด้วยมโนอุปลักษณ์ 5 มโน-อุปลักษณ์ร่วมกัน ได้แก่ [LIFE IS ENTITY] [EVEN IS ACTION] [LIFE IS PRECIOSE THING] [LIFE TIME IS A DAY] และ [LIFE IS LIGHT] การใช้มโนอุปลักษณ์ร่วมกันทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่ขับข้อง ได้และใช้ข้อความที่สั้นกระชับ (Lakoff and Turner, 1989)

การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวอรอตสาสตร์ปริชานสามารถอธิบายและทำความเข้าใจ อุปลักษณ์ว่ามุนุษย์ทำความเข้าใจจากประสบการณ์ (Experience basis) ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ที่เกิดจากร่างกาย ภาษา และวัฒนธรรม ทำให้เราทำความเข้าใจและรับรู้อุปลักษณ์ที่มาใช้ในสังคม วัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาได้ กล่าวโดยสรุป อุปลักษณ์เป็นพื้นฐานของกระบวนการทางความคิดที่ทำให้เราเข้าใจโลกรอบตัวผ่านการถ่ายโยงความหมายของสิ่งที่เราจดจำแล้วกับสิ่งที่เรายังไม่รู้ อุปลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงรูปภาษาหรือคำต่าง ๆ เท่านั้น หากแต่ยังอยู่ในระบบความคิดของมนุษย์ (Lakoff, 1993)

งานวิจัยต่อมาของเลคอฟฟ์ (Lakoff, 1991) ได้นำแนวทางการปริเจวิเคราะห์ มาศึกษา อุปลักษณ์ในภาพรวม เช่น เลคอฟฟ์ (Lakoff, 1991) อธิบายความเป็นระบบของอุปลักษณ์ การรายงานข่าวสังคมรามอ่าว (Gulf war) โดยเปรียบเทียบประเทศเป็นคน สหรัฐเป็นวีรบุรุษ ส่วนอิรัก เป็นวายร้าย และคุเอตเป็นเหี้ย หรือ ชั้ดดัม ญุสเซนเป็นไฮตเลอร์ เป็นต้น โดยนำเสนอภาพด้านบวกของฝ่ายตนและภาพด้านลบของฝ่ายตรงข้าม และสร้างความชอบธรรมในการทำสังคม แต่ปิดบังภาพความรุนแรง ความโหดร้าย และความสูญเสียจากการทำสังคมไว้เพื่อให้ประชาชนสนับสนุน

ดังนั้นนอกจากอุปลักษณ์จะสะท้อนให้เห็นระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องหนึ่ง ๆ แล้ว อุปลักษณ์ยังมีบทบาทในการสร้างมโนทัศน์ การทำให้เกิดความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว อุปลักษณ์ยังสามารถเน้น (Highlight) คุณสมบัติของสิ่งหนึ่งให้เห็นเด่นชัดขึ้น และสามารถปิดบังมุมมองบางประการได้ เพื่อจุดประสงค์บางประการ

นักภาษาศาสตร์ปัจจุบันศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวทางของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน แต่เนื่องจากเลคอฟฟ์และจอห์นสันไม่ได้เสนอระเบียบวิธีการวิเคราะห์อุปลักษณ์ไว้ชัดเจน ทำให้นักวิจัยหลายคนประสบปัญหาในการวิเคราะห์ (Cameron, 2003) และมีนักวิจัยทางภาษาศาสตร์จำนวนมากศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวทางของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน แต่งานวิจัยเหล่านี้มีวิธีการวิจัยแตกต่างกันไป เช่น เกณฑ์การจำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์ จากเดิมเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (1980) สนใจศึกษา

อุปลักษณ์ตามธรรมเนียม (Conventional metaphor) จากภาษาในชีวิตประจำวัน นักวิจัยบางคน เลือกศึกษาเฉพาะอุปลักษณ์ที่มีลักษณะแปลงใหม่ (Novel metaphor) หรือ ถ้อยคำที่มีลักษณะแปลงใหม่ (Creative) นักวิจัยบางคนไม่เก็บข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มีลักษณะเป็น Personification และนามนัย (Metonymy)

อย่างไรก็ตาม ชาร์เตอร์ส-แบล็ค (Charteris-Black, 2004) กล่าวว่า การเกณฑ์การเก็บข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์นี้ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ของผู้วิจัยแต่ละคนว่าวิเคราะห์แวดวงมนต์ศัพด์ อย่างไร เช่น Personification อาจจัดเป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับมนุษย์ก็จะเป็นอุปลักษณ์ แต่หากจัดเป็นไหว้ราภาพพจน์อีกประเภทหนึ่งก็ไม่จัดว่าเป็นอุปลักษณ์ การวิเคราะห์ [EYE IS SEEING] หากผู้วิจัยจัดว่าต้าอยู่ในแวดวงมนต์ศัพด์การมองเห็น อาจจัดว่า ตา เป็นนามนัยของการมองเห็น [EYE FOR SEEING] ก็จะเป็นนามนัย แต่หากนักวิจัยวิเคราะห์ว่าตากับการมองเห็นอยู่ต่างแวดวงมนต์ศัพด์ กัน [EYE IS SEEING] ก็จะเป็นอุปลักษณ์ เป็นต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาในการเก็บข้อมูลถ้อยคำ-อุปลักษณ์ดังกล่าวจึงประยุกต์ใช้เกณฑ์การเก็บข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ของคามeron (Cameron, 2003) และชาร์เตอร์ส-แบล็ค (Charteris-Black, 2004; 2005) มาใช้ในงานวิจัยนี้

การศึกษาอุปลักษณ์ในปัจจุบันมีการศึกษาอุปลักษณ์ในภาษาต่าง ๆ และเปรียบเทียบอุปลักษณ์ในภาษาต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า มโนอุปลักษณ์บางส่วนสอดคล้องกันในหลายภาษา เช่น [ANGER IS A PRESSURIZED/GAS IN A CONTAINER] ที่พูดในภาษาที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน เช่น อังกฤษ ยังการี ชูลู ญี่ปุ่น เป็นต้น หรือ ความสุขเป็นการขึ้น, แสง, ของเหลวในภาษานะหรือพื้นที่ ปิดล้อม และอุปลักษณ์โครงสร้างเหตุการณ์ (Event structure metaphor) อย่างไรก็ตาม นักวิจัย หลายคนได้กล่าวตรงกันว่า อาจมีอุปลักษณ์บางอุปลักษณ์ที่เป็นสากล (Universal) เพราะมีที่มาจากการสนับสนุนที่นิฐานของมนุษย์ซึ่งเกิดในทุกหรือเกือบทุกบริบทวัฒนธรรม (Kövecses, 2002; Grady, 1999 cited in Cameron, 2003) เช่น เมื่อคนกรีกอุตุนภูมิร่วงกายจะสูงขึ้น (Kövecses, 2002: 163; Gibbs, 2007) เป็นอุปลักษณ์ระดับพื้นฐาน (Generic level) มีที่มาจากการร่วงกายเรียกว่า Embodied

อย่างไรก็ตาม อุปลักษณ์ยังมีความแตกต่างกันตามภาษา สังคมวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาตัวนั้น ๆ อุปลักษณ์บางอย่างเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม (Kövecses, 2002, Lakoff, 1992, 2003; Cameron, 2003: 20) เช่น อุปลักษณ์อารมณ์โกรธ [ANGER IS IN THE HARA] ที่มีเฉพาะในภาษาญี่ปุ่น ดังนั้นนอกจากมนต์ศัพด์อุปลักษณ์ในภาษาจะมีที่มาจากการท่องเที่ยวทางภาษาแล้ว ยังมีแตกต่างกันไปตามปริบททางสังคมวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาอีกด้วย

ในภาษาวัฒนธรรมเดียวกันการใช้อุปลักษณ์มีการแปรไปตามวัฒนธรรมย่อย เช่น ในภาษาอังกฤษ [LOVE IS A UNITY/AN ECONOMIC EXCHANGE] เป็นอุปลักษณ์รูปแบบใหม่ที่ผู้ใช้

ภาษาบางส่วนอาจไม่คุ้นเคย การใช้อุปลักษณ์ที่มีลักษณะเปลกใหม่อาจทำให้เกิดความรู้สึกความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความรักในลักษณะใหม่ได้

ผู้ใช้ภาษาแต่ละคนในสังคมวัฒนธรรมเดียวกันยังใช้อุปลักษณ์ต่างกันไป โดยอาจมีที่มาจากการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคล เช่น เหตุการณ์ชีวิตในวัยเด็ก ยกตัวอย่างเช่น นักการเมืองชาวเม็กันใช้อุปลักษณ์ [POLITIC IS SPORTS] ร่วมกันแต่เมื่อการเปรียบเทียบกับพ่อค่าต่างกันไป เช่น คลินตันเปรียบเทียบกีฬา กอล์ฟ เพราะเขาเป็นนักกอล์ฟ หรือโดล (Dole) เปรียบเทียบกับการเล่นรถราง ฟุตบอล บาสเกตบอล เป็นต้น (Kövecses, 2002)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีวรรณศาสตร์ปริชานศึกษา อุปลักษณ์ในฐานะร่องรอยทางความคิด เพื่อนำไปสู่การหารูปแบบทางความคิดหรือปริชานของผู้ใช้ภาษาในสังคมวัฒนธรรมที่มีความเป็นระบบ เกิดจากประสบการณ์ทางภาษา สิ่งแวดล้อม และสังคม วัฒนธรรมของมนุษย์

2.1.2 อุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CMA) ชาร์เตอร์ริส-แบล็ค

ชาร์เตอร์ริส-แบล็ค (Charteris-Black, 2004) เสนอวิธีวิจัยอุปลักษณ์

วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical metaphor analysis) แนวทางวิเคราะห์อุปลักษณ์ในบทกรุณโดยใช้สาขาวิชาทางภาษารวมกัน ได้แก่ วิทยกรุณวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical discourse analysis) ภาษาศาสตร์คลังข้อมูล (Corpus Analysis) วัฒนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatics) และภาษาศาสตร์-ปริชาน (Cognitive linguistics) ที่งานวิจัยตามแนวทางปริชานศาสตร์ที่เลคอกฟ์และจอห์นสันเริ่มไว้ และงานวิจัยต่อมา มาศึกษาอุปลักษณ์ในภาษาในบทกรุณที่มีลักษณะโน้มนำ้าใจ ได้แก่ โน้มนำ้า การใช้ภาษาของผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางจิตวิญญาณ และบทกรุณทางศาสนา ได้แก่ คำมภีร์ทางศาสนา เพื่อวิเคราะห์การใช้อุปลักษณ์ซึ่งเป็นเครื่องมือในการโน้มนำ้าใจที่ทรงพลังเพราะสามารถถ่ายทอดความคิดและกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านหรือผู้ฟังได้ เนื่องจาก การใช้และการรับรู้อุปลักษณ์มักเป็นไปโดยไม่ทันตระหนัก

การศึกษาอุปลักษณ์แนวคิดอุปลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการนำแนวทางวิพากษ์ (Critical approach) มาใช้วิเคราะห์อุปลักษณ์ในบทกรุณ โดยนำแนวทางที่คามeron และ Low (Cameron and Low, 1999: 88 cited in Charteris-Black, 2004: 34) เสนอวิธีวิเคราะห์อุปลักษณ์ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นระบุหา ขั้นตีความ และขั้นอธิบาย มีพื้นฐานมาจากภาษาศาสตร์หน้าที่ของอัลลิเดีย (Halliday, 1985) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การระบุอุปลักษณ์ (Metaphor identification) คือ การจำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์ออกจากถ้อยคำชนิดอื่นที่ไม่ใช้อุปลักษณ์

2. การตีความอุปลักษณ์ (Metaphor interpretation) วิเคราะห์ว่าถ้อยคำอุปลักษณ์จากขั้นตอนที่ 1 สะท้อนมโนอุปลักษณ์หรือระบบวิธีคิดของผู้ใช้ภาษาอย่างไร

3. การอธิบายอุปลักษณ์ (Metaphor explanation) อธิบายการเลือกใช้อุปลักษณ์นั้น ๆ ว่าส่งผลต่อกำหนดและความเชื่ออะไรบ้าง (รัชนีญญา กลินน้ำหอม, 2551)

ข้อมูลที่ชาร์เตอร์ส-แบล็ค (Charteris-Black, 2004; 2005) ใช้ศึกษามาจากคลังข้อมูลภาษา (Corpus) โดยศึกษาข้อมูลจากการรายงานข่าวกีฬา, รายงานข่าวการเงิน สูนทรัพย์ ของผู้นำตะวันออกและผู้นำศาสนาและจิตวิญญาณชาวตะวันตก จากการศึกษาอุปลักษณ์ในคัมภีร์ทางศาสนา ได้แก่ ไบเบิลและโคลาน โดยนำเสนอข้อมูลตามแวดวงในทัศน์ปลายทาง ชาร์เตอร์ส-แบล็คได้กล่าวถึงปัญหาการวิเคราะห์ว่า ในตัวบททางการศาสนาจะระบุได้ยาก เพราะกลมกลืนกับถ้อยคำทั่วไป “The issue of metaphor, identification is not clear-cut in religious texts” (Charteris-Black, 2003: 176) และการตีความทำได้ยาก ดังนั้นจึงต้องใช้ปริบทมาช่วยตัดสินรูปภาษา และสิ่งที่ข้อความอ้างถึง (Charteris-Black, 2003: 177) จากการศึกษาอุปลักษณ์ในทางการศาสนาพบว่ามีอุปลักษณ์หลากหลายแต่ยังมีความเป็นระบบ แวดวงในทัศน์ปลายอย่างพบร่วมกัน ในไบเบิลฉบับพันธสัญญาเก่าและใหม่ และโคลาน ได้แก่ ความขัดแย้ง ธรรมชาติ สิ่งปลูกสร้าง การเดินทาง ไฟและแสง ร่างกายมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และภูมิอากาศ ซึ่งล้วนมาจากสิ่งที่มนุษย์คุ้นเคยโดยใช้ประสบการณ์พื้นฐานในชีวิตประจำวันของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม การตีความอุปลักษณ์ยังต้องอาศัยประสบการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมด้วย (Charteris-Black, 2003: 246-248)

การศึกษาอุปลักษณ์ในทางการศาสนาของชาร์เตอร์ส-แบล็คในไบเบิลฉบับพันธสัญญาใหม่และฉบับพันธสัญญาเก่าสะท้อนให้เห็นหลักธรรมและความเชื่อเบื้องหลังที่แตกต่างกันจากการใช้อุปลักษณ์ในพระคัมภีร์เก่า เช่น แวดวงในทัศน์ปลายทาง ได้แก่ การแก้แค้น การลงทันท์แสดงพลังอำนาจของพระเจ้าที่ลงโทษผู้กระทำผิด ส่วนพระคัมภีร์ใหม่พบร่วมกับแวดวงในทัศน์ปลายทาง ได้แก่ การให้อภัย เมตตา และร่วงวัดจากพระเจ้า แสดงถึงความร่วมเรื่องเมตตาและการให้อภัย การศึกษาโคลานซึ่งเป็นคัมภีร์ทางศาสนาอิสลามพบว่ามีอุปลักษณ์ที่มาจากการเชื่อทางศาสนาอิสลาม เช่น [THE WILL OF ALLAH IS A WRITTEN TEXT]

ชาร์เตอร์ส-แบล็ค (Charteris-Black, 2004) เสนอว่าทางการศาสนามีอิทธิพลต่อกำหนดความเชื่อของศาสนาที่ทำให้ยอมรับถือหลักธรรมคำสอน ปฏิบัติตามแนวทางศาสนาอุปลักษณ์เปรียบเสมือนเครื่องมือทางภาษาที่ทรงพลัง มีอิทธิพลต่อกำหนดความเชื่อ ทัศนคติ ความคิดของมนุษย์ หรือสร้างความชอบธรรมและอำนาจให้ผู้ใช้ภาษาหรือสถาบัน เพราะการใช้อุปลักษณ์เป็นการนำเสนอข้อมูลและสะเทือนความรู้ทำให้เกิดผลกระทบทางวัฒนธรรม ทำให้อุปลักษณ์สามารถโน้มน้าวใจผู้อ่านหรือผู้ฟังได้ การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวทางนี้จึงเป็นการศึกษาการเลือกใช้อุปลักษณ์เพื่อจุดมุ่งหมายบางประการ

ดังนั้นนอกจากการศึกษาอุปโลกษณ์จะทำให้เราเข้าใจวิธีการที่เราับรู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ รอบตัว รูปภาษา และความรู้สึกนึกคิดที่ແ geg อยู่ได้ (preface : xiii) อุปโลกษณ์แสดงถึงการมองโลกซึ่งสัมภาระที่อนระบบความคิดความเชื่อที่คนในสังคมวัฒนธรรมมีร่วมกันต่อการมองโลกและความคิดความเชื่อที่เป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่บุคคลสังกัดอยู่แล้ว อุปโลกษณ์ยังมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตที่มีลักษณะโน้มน้าวใจ เพราะถูกใช้โดยเจตนาหรือไม่เจตนา ก็ตาม สามารถสร้างหรือกำหนดมุมมองต่อชีวิตได้ (Ethos) อุปโลกษณ์มีอิทธิพลต่อความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยม เพราะเป็นการใช้ภาษากระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงทางอารมณ์โดยไม่ทันตระหนัก และมีอิทธิพลต่อการตัดสินเรื่องความผิดชอบชั่วดี โดยอาจเกิดจากการเชื่อมโยงความหมายเชิงบวกหรือเชิงลบของแวดวงในทศนป้ายทางกับแบบเบรียบ (2003: 13-14) เช่น อุปโลกษณ์ความขัดแย้ง (Conflict) ทางภาษาในภาษาอังกฤษถูกประเมินค่าเชิงบวก เพราะในวัฒนธรรมอังกฤษ ความแข่งแกร่งทางร่างกายจิตใจ ตลอดจนทักษะด้านกีฬาเป็นเชิงบวก แต่แตกต่างจากวัฒนธรรมพุทธซึ่งมีค่านิยมว่าชีวิตมนุษย์มีค่า ซึ่งอาจไม่ประเมินค่าอุปโลกษณ์ความขัดแย้งเชิงบวก เพราะขัดแย้งกับหลักการสมผasan (Harmony) การใช้อุปโลกษณ์แตกต่างกันตามพื้นฐานทางวัฒนธรรมและความเชื่อ นำเสนอ มุมมองการมองโลกที่แตกต่างไปจากเดิม หรืออุปโลกษณ์อาจถูกสร้างขึ้นใหม่และยังรวมถึงการอธิบายความคิดใหม่ ๆ (Charteris-Black, 2007:44)

การศึกษาอุปโลกษณ์เชิงวิพากษ์จะทำให้เกิดความตระหนักรถึงการใช้ภาษาของผู้นำทางศาสนาและการเมืองใช้อุปโลกษณ์เพื่อสร้างความชอบธรรมและโน้มน้าวใจประชาชน ชาร์เตอร์ริส-แบล็ค (Charteris-Black, 2005) ได้ศึกษาอุปโลกษณ์ที่ผู้นำทางการเมืองและทางจิตวิญญาณในสังคมตะวันออก เช่น มหาตมะคานธี อุปโลกษณ์หิงสา (NON-VIOLENCE) คือ สงเคราะห์ วิทยาศาสตร์ บุคคล พลังทางภาษา กฎหมาย พีช การเดินทาง เป็นต้น ซึ่งน่าจะได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์ทางศาสนาอินดู คือ ภาควิคิตา (Bhavagad Gita) สอดคล้องกับสังคมของตนและผู้พึง และได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์ใบเบิล เพราชาวร์เตอร์ริสพูดว่ามีแบบเบรียบสอดคล้องกับการศึกษาอุปโลกษณ์ในใบเบิล การใช้อุปโลกษณ์ของมหาตมะคานธีรวมความเป็นผู้นำแบบตะวันตกกับผู้นำทางจิตวิญญาณ ในวัฒนธรรมตะวันออก การใช้อุปโลกษณ์จึงเป็นกลยุทธ์ที่มีพลังและสามารถโน้มน้าวใจ (Charteris-Black, 2007)

อุปโลกษณ์มีบทบาทสำคัญมากในการโน้มน้าวใจเนื่องจากทำให้เกิดความสะเทือนใจ สร้างอุดมการณ์และ wrath ศิลป์ โดยศึกษาจากวิถีชีวิต ความทุกข์ การรายงานข่าวหนังสือพิมพ์ กีฬา และการรายงานข่าวการเงิน วิถีชีวิต ความทุกข์ การต่อสู้กันระหว่างความดีกับความชั่ว ชีวิตและความสัมภาระใหม่ และโศกนาฏกรรมทั้งการใช้อุปโลกษณ์ของผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น มหาตมะคานธี

การใช้อุปโลกษณ์ในวิถีชีวิต ความทุกข์ การต่อสู้กันระหว่างความดีกับความชั่ว ชีวิตและความเชื่อ เช่น ต้นกำเนิดของชีวิต ความทุกข์ การต่อสู้กันระหว่างความดีกับความชั่ว ชีวิตและความ

ตาม ทั้งนี้การทำความเข้าใจและอธิบายหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ต้องใช้ความรู้และประสบการณ์ทางภาษาและสถานการณ์ในชีวิตประจำวันในการทำความเข้าใจ นอกเหนือจากนี้ คุณลักษณะมีบทบาทในการสอนศาสนาเพราถูกยอมรับได้ง่ายกว่าการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตามรูป และเปิดให้แต่ละบุคคลตีความอุปัลักษณ์ ผู้อ่านหรือผู้ฟังจึงหาความหมายของอุปัลักษณ์ตามความคิดความเข้าใจของตนเอง

อาจกล่าวได้ว่า แนวทางอุปัลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาวิถีทางการศึกษา วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ศึกษาเฉพาะกลุ่มที่ทางภาษาเดียว คือ อุปัลักษณ์หรืออาจจัดเป็นแนวทางเฉพาะ ของการศึกษาอุปัลักษณ์ที่ประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ได้ เนื่องจากเป็น การศึกษาการใช้อ่านจากที่แยกแฝงในภาษาที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำการของคนในสังคม การศึกษาอุปัลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์เสริมการศึกษาอุปัลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีวรรณศาสตร์ ปริชานซึ่งเป็นเพียงการศึกษาถึงการตีความและการทำความเข้าใจอุปัลักษณ์ของแต่ละบุคคล ส่วน การศึกษาอุปัลักษณ์วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ศึกษาว่า ทำไมอุปัลักษณ์จึงถูกใช้ในทางวรรณนั้น ๆ มา กกว่า อุปัลักษณ์อื่น ๆ อุปัลักษณ์มีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์อย่างไร การศึกษาอุปัลักษณ์ตามแนวทางวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงช่วยให้ตระหนักรถึงอิทธิพลของอุปัลักษณ์ต่อความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อและการเสนอแนวทางใหม่ในการรับรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ

ผู้วิจัยนำแนวทางการศึกษาอุปัลักษณ์ข้างต้นมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาอุปัลักษณ์ ความตายในหนังสือธรรมะ อย่างไรก็ตาม การศึกษาข้างต้นเป็นงานวิจัยภาษาต่างประเทศซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากภาษาไทย ผู้วิจัยจึงจะนำงานวิจัยอุปัลักษณ์ในภาษาไทยมาประกอบแนวทาง การศึกษาด้วย

ผู้วิจัยคาดว่าการศึกษาอุปัลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะน่าจะพบอุปัลักษณ์ ความตายที่เหมือนและแตกต่างจากการศึกษาอุปัลักษณ์ความตายในภาษาต่างประเทศ การใช้ แวดวงมนต์ศัพท์ทางต่าง ๆ ช่วยอธิบายคุณลักษณะของความตายที่ต้องการนำเสนอ พร้อมทั้ง ลดthonคุณลักษณะเชิงลบของความตายและสอดคล้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนาคือการเวียนว่าย ตายเกิด อุปัลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะน่าจะมีความหลากหลายและอุปัลักษณ์น่าจะเป็น เครื่องมือในการอธิบายความคิดเกี่ยวกับความตายซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมและเข้าใจได้ยากให้ ผู้อ่านไม่มีประสบการณ์ตรงเข้าใจได้ง่ายขึ้น และอุปัลักษณ์ยังใช้ในมาน้ำใจผู้อ่านให้ยอมรับหลักธรรม คำสอนและนำไปปฏิบัติ

2.2 หน้าที่อุปัลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีวัจนะปฎิบัติศาสตร์

นอกจากอุปลักษณ์จะมีหน้าที่ในกระบวนการทางปริชาณที่ช่วยในการทำความเข้าใจ มโนทัศน์ อุปลักษณ์ยังมีหน้าที่ด้านการสื่อสาร สังคม และด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น โคเคน (Cohen, 1979 ข้างใน วรรณนา เพ็ชรกิจ, 2551) กล่าวถึงหน้าที่หรือบทบาทของอุปลักษณ์ที่สร้างความสนใจระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง กิบส์ (Gibbs, 1994 ข้างใน วรรณนา เพ็ชรกิจ, 2551) กล่าวว่า อุปลักษณ์ใช้เชิงลึกที่ถ้อยคำทั่วไปไม่สามารถอธิบายได้

โกทลีย์ (Goatly, 1997, 2000) รวบรวมหน้าที่ของอุปลักษณ์ไว้มากที่สุด (ณัฐพร พาน พอดีทอง, 2542) กล่าวถึงหน้าที่ของอุปลักษณ์โดยพิจารณาถึงบริเขตที่อุปลักษณ์ปรากฏมาประกอบ โดยศึกษาหน้าที่ของอุปลักษณ์ในบริเขต 6 ประเภท ได้แก่ บทสนทนा การรายงานข่าว งานเขียนทาง วิทยาศาสตร์ โฆษณาในนิตยสาร นวนิยาย และบทร้อยกรองร่วมสมัย โดยนำแนวคิดเรื่องหน้าที่ของ ฮัลลิดเดย์ (Halliday, 1994) มาเป็นแนวทางวิเคราะห์ ผลการศึกษาหน้าที่อุปลักษณ์ในบริเขตที่ต่างกัน พบว่าอุปลักษณ์ทำหน้าที่ต่างกัน เช่น อุปลักษณ์ในงานเขียนทางวิทยาศาสตร์มีหน้าที่สำคัญด้านการถ่ายทอดความคิดและไม่พบทน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ ในขณะที่อุปลักษณ์ในนวนิยายส่วนใหญ่ทำหน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ หน้าที่ของอุปลักษณ์แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. **หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด** ได้แก่ การเติมช่องว่างในคลังคำ การอธิบายความและสร้างแบบจำลอง การเปลี่ยนมุมมอง การให้เหตุผลเพื่อให้ผู้ฟังกระทำหรือไม่กระทำการบางอย่าง การสร้างอุดมการณ์

2. **หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์** ได้แก่ การแสดงอารมณ์ การตกแต่งคำที่ให้ความรู้สึกในทางลบ การสร้างความสนใจ การแสดงความชอบขั้นและเกม

3. **หน้าที่ด้านการเรียนเรียงความ** ได้แก่ การลำดับความในบริเขต นิทาน บริเขต การซ่วยจำ

นอกจากนี้โกทลีย์ยังกล่าวถึงหน้าที่อีกสองประการของอุปลักษณ์ที่ควบคู่กันไประหว่าง ด้านการถ่ายทอดความคิดและบุคคลสัมพันธ์ คือ หน้าที่ในการโน้มน้าวใจผู้ฟัง และหน้าที่ในการกำหนดความคิดของผู้ฟัง

ชาร์เตอร์ลิส-แบล็ค (Charteris-Black, 2004) กล่าวถึงหน้าที่ของอุปลักษณ์ในทางกรุณาทางศาสนาว่า มีหน้าที่สำคัญในการโน้มน้าวใจ เพราะอุปลักษณ์เป็นการนำเสนอข้อมูลพร้อม สร้างอารมณ์ แต่ไม่ได้กล่าวถึงหน้าที่ของอุปลักษณ์ความพยายามอย่างจำเพาะเจาะจง

หากพิจารณาหน้าที่ของอุปลักษณ์ความพยายามที่มีผู้ศึกษาไว้ ได้แก่ เฟอร์นานเดซ (Fernández , 2005) มาแรง-แอเรส (Marín-Arrese ,1996) แก้วใจ จันทร์เจริญ (2533) ซึ่งล้วนศึกษา อุปลักษณ์ความพยายามที่นำมาใช้เป็นคำรื่น Dunn เพื่อเลี้ยงการกล่าวคำที่มีความหมายไม่ดีและสิ่งต้องห้าม คือ ความพยายามเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบทางความรู้สึก เมื่อพิจารณาตามหน้าที่ของอุปลักษณ์ สอดคล้องกับ หน้าที่ที่โกทลีย์ระบุรวมไว้ คือ หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ คือ การตกแต่งคำที่ให้ความรู้สึกทางลบ อาจ

เป็นเพราคุปลักษณ์ความตายที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นcarrierนูแหนคำต้องห้าม และนอกจานี้ข้อมูลที่นำมาศึกษามาจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร นวนิยาย ซึ่งอาจแตกต่างจากการปฏิสัมพันธ์หรือหน้าที่ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

จากการวิจัยคุปลักษณ์ในภาพรวมการศึกษา เช่น Patrie (1979 ข้างใน ณัฐพร พาน-โพธิ์ทอง: 255) ครูใช้คุปลักษณ์นำสิ่งที่นักเรียนรู้จักดีมาเป็นแบบเบรียบเพื่อธิบาย ให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดใหม่และช่วยในการจดจำ Cameron (2003) ศึกษาคุปลักษณ์ที่ครูใช้ในชั้นเรียนพบว่าครูใช้คุปลักษณ์เพื่อนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ทำให้นักเรียนเข้าใจเรื่องที่สอนได้ง่ายขึ้น ใช้สรุปเนื้อหา และการแสดงความคิดเห็นต่อนักเรียนโดยอ้อมเมื่อนักเรียนตอบคำถามผิดเพื่อไม่ให้นักเรียนรู้สึกเสียหน้า

เนื่องจากหนังสือธรรมะเป็นการสอนหลักธรรมทางศาสนา ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานงานวิจัยนี้ว่าหน้าที่คุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิดและมีหน้าที่อยู่ คือ การเปลี่ยนมุมมอง เพราะหนังสือธรรมะมีลักษณะโน้มน้าวใจ อุปโลกษ์ความตายจึงน่าจะกำหนดความคิดของผู้อ่านให้เป็นไปตามที่ผู้ใช้คุปลักษณ์ต้องการ

อย่างไรก็ตาม แนวทางการวิเคราะห์หน้าที่ของคุปลักษณ์ตามโกรทลีย์ (1998) พบว่า หน้าที่คุปลักษณ์บางส่วนทับซ้อนกัน เช่น หน้าที่ด้านการเปลี่ยนแปลงมุมมองและหน้าที่ด้านการให้เหตุผล ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเรื่องหน้าที่คุปลักษณ์ของแลชาร์เตอร์ส-แบล็ค (Charteris-Black, 2005) มาประกอบการวิเคราะห์ เช่นเดียวกับการศึกษาภาพรวมทางการเมืองซึ่งมีลักษณะโน้มน้าวใจของรัชนีญญา กลิ่นน้ำหอม (2551) ผลการศึกษาพบว่ามีคุปลักษณ์ในภาพรวมการเมืองไทยมีหน้าที่ 3 ด้าน และมีหน้าที่ทางการถ่ายทอดความคิดเด่นชัดที่สุด และหน้าที่มีโน้มน้าวใจของผู้อ่าน ได้แก่ การเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง ผู้นำเป็นที่พึงและประชานเป็นผู้พึงพา และสมาชิกผู้แทนราชภรร เป็นคนของหัวหน้าพรรค

ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่องหน้าที่คุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีวัจนปฏิศาตร์และแนวคิดเรื่องหน้าที่คุปลักษณ์ของแลชาร์เตอร์ส-แบล็ค (Charteris-Black, 2005) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์หน้าที่คุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะต่อไป

2.3 แนวคิดทฤษฎีเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาเพื่อการสื่อสาร (Ethnography of Communication)

2.3.1 แนวคิดทฤษฎีเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาเพื่อการสื่อสาร

ไฮมส์ (Hymes, 1974 ข้างถึงใน อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ์, 2550: 181-182)

เสนอแนวคิดเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการพูด เพื่อใช้ศึกษาการใช้ภาษาในการสื่อสารของมนุษย์ในสังคมหรือวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยมีแนวคิดว่า พฤติกรรมการใช้ภาษาของมนุษย์มีกฎควบคุมอยู่ และ

สามารถนากฎเหล่านี้ได้ ต่อมายังสืบสานความคิดทฤษฎีเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสืบทอดโดยเพิ่มเติมรายละเอียดจากแนวคิดเรื่องชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการพูดที่ได้เสนอไว้เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสาร องค์ประกอบการสื่อสารแบ่งออกเป็น 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ฉาก (Setting/Scene) ผู้ร่วมเหตุการณ์ (Participants) จุดหมาย (Ends) การลำดับวัจนากรรม (Act sequence) น้ำเสียง (Key) เครื่องมือ (Instrumentalities) บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (Norms of Interaction & Interpretation) และประเภทการสื่อสาร (Genre) แต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้

1) ฉาก (Setting/Scene)

หมายถึง สภาวะแวดล้อมทางกายภาพของเหตุการณ์สื่อสาร เช่น ตอนเย็นที่บ้าน ตอนเที่ยงในโรงอาหาร เป็นต้น หากอาจมีผลทางด้านจิตใจด้วย เช่น การสร้างจากให้ดูอ่อนหวานน่ารักน่ารัก ให้ดูน่ากลัวในหนังผี ให้ดูตื่นเต้นในหนังผจญภัย เป็นต้น

2) ผู้ร่วมเหตุการณ์ (Participants)

หมายถึง ผู้พูด-ผู้ฟัง หรือ ผู้ส่งสาร-ผู้รับสาร ทั้งสองฝ่ายอาจเล่นบทสลับกัน เช่น ฝ่ายหนึ่งพูด อีกฝ่ายหนึ่งฟัง และเปลี่ยนเป็นฝ่ายที่ฟังทำหน้าที่พูดบ้าง เป็นต้น แต่ในบางเหตุการณ์สื่อสาร ผู้พูดพูดอย่างเดียว ผู้ฟังฟังอย่างเดียว ก็มี เช่น การหาเสียงเลือกตั้ง การฟังพระเทศน์ เป็นต้น

3) จุดหมาย (Ends)

หมายถึง เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ผู้ร่วมเหตุการณ์ประสงค์จะได้ใน การสื่อสาร และหมายถึงเป้าหมายของทั้งเหตุการณ์สื่อสารด้วย ในเหตุการณ์พิพากษาคดีในศาล ผู้ร่วมเหตุการณ์แต่ละคนมีจุดมุ่งหมายต่างกัน แต่ทั้งเหตุการณ์มีจุดหมายเดียวในสังคม คือ ตัดสินความด้วยความยุติธรรม

4) การลำดับวัจนากรรม (Act sequence)

หมายถึง รูปแบบและเนื้อหาของคำพูด ได้แก่ ถ้อยคำที่ใช้คืออะไร ใช้อ่านอย่างไร เรียงลำดับอย่างไร ในกรณีที่ผู้วิเคราะห์ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์หน่วยของถ้อยคำที่เรียกว่า วัจนากรรม ซึ่งหมายถึง ถ้อยคำที่ใช้สื่อความหมายตามเจตนาของผู้พูด เช่น วัจนากรรมขอร้อง ซึ่งผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังกระทำอย่างหนึ่งให้กับผู้พูดและผู้พูดเชื่อว่าผู้ฟังสามารถทำได้ วัจนากรรมขอปัญญาแสดงว่าผู้ฟังได้ทำอย่างหนึ่งเพื่อผู้พูดและผู้พูดสำนึกในบุญคุณของการกระทำนั้น ในการวิเคราะห์ ลำดับวัจนากรรม ผู้วิเคราะห์ต้องแยกวัจนากรรมให้ชัดเจน และระบุได้ว่าวัจนากรรมใดเกิดก่อน เกิดหลัง เพื่อการเรียงลำดับมิได้เป็นสิ่งที่ทำตามใจผู้พูด แต่จะต้องเรียงตามกฎของสังคม

5) น้ำเสียง (Key)

หมายถึง น้ำเสียง ท่าทาง อารมณ์ หรือสีสัน ในการสื่อสาร เช่น สื่อสารแบบเจ้าจิงเจ้าจัง แบบโ่อ่อ่าหูหรา แบบเยาะเย้ย แบบภาคถาก แบบยิ่งใหญ่ แบบโ้ออวด เป็นต้น

6) เครื่องมือ (Instrumentalities)

หมายถึง การเลือกวิธีสื่อสาร เช่น พูดปากเปล่า เขียนโน้ตเลขอุตรสพท จดหมาย อิเล็กทรอนิกส์เมล (E-mail) เป็นต้น และยังรวมไปถึงการเลือกใช้วิธีภาษาด้วยกล่าวคือ ใช้ภาษามาตรฐานหรือภาษาอย่าง ใช้ทำเนียบภาษาได เช่น ภาษาเป็นทางการ ภาษา官話 ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เป็นต้น มีการสลับภาษาหรือไม่ กล่าวสั้น ๆ ก็คือ อธิบายว่าตัวภาษาที่ใช้เป็นแบบใด มีลักษณะเช่นไร นั่นเอง

7) บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (Norms of Interaction & Interpretation)

หมายถึง ลักษณะเฉพาะของกรุดหรือการสื่อสารที่ผู้พูดใช้เพื่อมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้ฟัง กฎเหล่านี้ต้องด้วยความรู้วัฒนธรรมของคนในสังคมนั้น ๆ เช่น ความค่อนข้าง/ดังของกรุด ความเงียบ การใช้ภาษาท่าทาง การมองตาผู้ฟัง การใช้มือประกอบเหล่านี้ไว้เคราะห์ต้องตีความโดยอาศัยวัฒนธรรมของผู้สื่อสารด้วย

8) ประเภทการสื่อสาร (Genre)

หมายถึง ประเภทของถ้อยคำที่สื่อสาร ซึ่งมักมีชื่อเรียกเฉพาะ เช่น ร้อยกรอง ปริศนาคำทาย บทสาดมนต์ คำนำ บทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

2.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร

แนวคิดทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารมีผู้นำมานวิเคราะห์การสื่อสาร “ได้แก่ พิกุลกานต์ รุจิราภา (2537) ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุ: การศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร โดยศึกษาวิเคราะห์และพรรณนาการแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุ ผลการศึกษาพบว่าการแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุมีองค์ประกอบและการเรียนรู้ดังที่ขัดเจนเป็นระบบ ประกอบด้วยเหตุการณ์การสื่อสาร 15 เหตุการณ์ ซึ่งมีลำดับตามตัว “ได้แก่ การกล่าวเปิดการแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุ การประกาศคุณบุสตีล การกล่าวบทอุเทศ การเทศน์ การกล่าวคำอุทิษตนา การกล่าวคำสาส្តราก การประกาศตนเป็นอุบาสก อุบาสิกา และการกล่าวปิดการแสดงพระธรรมเทศนา เมื่อวิเคราะห์การสื่อสารทั้ง 15 เหตุการณ์ พบว่า การแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุเป็นการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นพิธีกรรม เนื่องจากมีการกำหนดการเรียนรู้ดับเหตุการณ์ในการสื่อสารและวัจกรรมสื่อสารในแต่ละเหตุการณ์ในการสื่อสาร กฎการสลับภาษา เวลา-สถานที่ วลีที่ใช้ในพิธี (Ritual phrase) ตลอดจนจำนวนและบทบาทของผู้ร่วมเหตุการณ์ ในสถานการณ์สื่อสารอย่างเป็นระบบ ขัดเจน แน่นอน ตายตัว

ปัญญาณ์ อุบลรัตน์ (2552) ศึกษาอุปถัมภ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ ผลการศึกษาพบว่าหนังสือธรรมะประกอบด้วยองค์ประกอบการสื่อสาร 8 องค์ประกอบ ได้แก่

1. กาลเทศะหรือฉาก (Setting/Scene) แบ่งออกเป็นบริบทการพูดหรือการเขียน หนังสือธรรมะเป็นสื่อในวัฒนธรรมปะชาаницym และเป็นการสื่อสารทางเดียว การใช้อุปถัมภ์ช่วย อธิบายและสื่อความคิดเรื่องชีวิตให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น

2. ผู้ร่วมเหตุการณ์ (Participants) ได้แก่ พระธรรมจารย์ ผู้อ่าน และผู้จัดทำหนังสือ

3. จุดมุ่งหมาย (Ends) หนังสือธรรมะต้องการสั่งสอน แนะนำแนวทางการดำเนินชีวิต ของผู้อ่าน และแนวทางแก้ไขปัญหาชีวิตโดยใช้ธรรมะ

4. การลำดับวัจนากรรม (Act Sequence) แบ่งออกเป็นสามวัจนากรรม ได้แก่ 1) ส่วนนำ การทักทาย การตั้งคำถามเพื่อกระตุนความสนใจผู้อ่าน การแสดงให้เห็นความสำคัญของสิ่งที่จะกล่าว ต่อไป 2) ส่วนอธิบาย กล่าวถึงหลักธรรมต่าง ๆ แบ่งออกเป็นสามส่วนย่อย ได้แก่ ส่วนหลัก คือ ส่วน เนื้อหา ส่วนเสริม เป็นการยกตัวอย่าง การอ้างถึงข้อความจากพระไตรปิฎก และ ส่วนท้าย คือ การสรุป การกล่าวให้พร ขอให้ผู้อ่านนำหลักธรรมไปปฏิบัติและจบการเทศนา

5. น้ำเสียง/ท่วงท่าน ในการสื่อสาร (Key) ภาษาสนทนาระดับกันเอง หรือ ภาษาระดับกึ่งทางการ เพื่อลดช่องว่างระหว่างสถานภาพพระกับมวลรากฐานและช่วยให้เกิดความรู้สึก ใกล้ชิดกันมากขึ้น

6. เครื่องมือ (Instrumentalities) หนังสือธรรมะคือสื่อสิ่งพิมพ์ และใช้เครื่องมือทาง ภาษาคืออุปถัมภ์

7. บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (Norm of Interaction & Interpretation) บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์ ของหนังสือธรรมะ คือ เป็นการเทศนาสั่งสอน พระเป็น ผู้เทศนาและประชาชนเป็นผู้รับฟังโดยไม่สามารถโต้แย้งได้ การตีความ พระในสังคมไทยมีจิริยัต្រ น่าเลื่อมใส เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ สิ่งที่พระสอนจึงเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือเช่นกัน

8. ช่องทางสื่อสาร (Genre) หนังสือธรรมะใช้วัจนากรรมชี้นำ (Direction) ตามแนวคิด ของเซอร์ล (Searle, 1976)

ผู้วิจัยจะนำแนวคิดทฤษฎีทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องมาใช้เป็นแนวทางวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวมขององค์ประกอบการสื่อสารในหนังสือธรรมะ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการสื่อสารกับหน้าที่ของอุปถัมภ์ความตายในหนังสือ ธรรมะว่าองค์ประกอบการสื่อสารได้มีความสำคัญหรือส่งผลต่อการใช้อุปถัมภ์ความตายในหนังสือ ธรรมะบ้าง หากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยตั้งสมมติฐานงานวิจัยว่าองค์ประกอบการสื่อสารของ หนังสือธรรมะที่สำคัญ ได้แก่ จุดมุ่งหมายในการสื่อสาร (Ends) เพราะหนังสือธรรมะมีจุดมุ่งหมายใน การสอนและการโน้มน้าวใจ

2.4 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอุปลักษณ์ความตาย

2.4.1 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่องอุปลักษณ์ในภาษาไทย

ผู้วิจัยสำรวจและศึกษางานวิจัยอุปลักษณ์ในภาษาไทยตามแนวทาง อรรถศาสตร์ปริชาน และพบงานวิจัยที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการศึกษาอุปลักษณ์ความตายใน หนังสือธรรมะ ดังนี้

จิตติมา จารยะพันธุ์ (2539) ศึกษาอุปลักษณ์สังคมในข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ ภาษาไทยเพื่อศึกษาทัศนะของคนไทยที่มีต่อ กีฬา เป็นสังคมจากหนังสือพิมพ์ช่วงที่การแข่งขันกีฬา- เอเชียนเกมส์จำนวน 10 ชนิดกีฬา งานวิจัยนี้ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทางการเก็บข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ ความตายโดยนำถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับสังคมในข่าวกีฬามาเป็นแนวทางเก็บข้อมูลและจำแนก แนวงามโนทัศน์ต้นทางความตายเป็นข้าศึกศัตรู

เดล (Dale, 2000) ศึกษา Conceptual Metaphors of Time in Thai and English ศึกษาอุปลักษณ์เวลาจากนวนิยายเรื่อง 3001: A Space Odyssey ของ Arthur C. Clarke เปรียบเทียบกับอุปลักษณ์เวลาในภาษาจากนวนิยายเรื่องเดียวกันฉบับแปลไทยของลักษณรงค์ ผลการศึกษาพบว่ามโนทัศน์เรื่องเวลาของไทยและอังกฤษมีความแตกต่างกัน ในภาษาไทยพบว่าเวลา เป็นวัตถุเคลื่อนที่ ภาชนะบรรจุสิ่งของ ทรัพยากร และผู้ครอบครอง ต่างจากภาษาอังกฤษที่พบว่า นอกจากอุปลักษณ์ข้างต้นแล้ว เวลา yang เป็นผู้สังเกตภารณ์เคลื่อนที่ และเงินตราอีกด้วย ซึ่งอธิบายได้ว่า มโนทัศน์ของคนในสังคมวัฒนธรรมไทยกับต่างประเทศแตกต่างกันและอาจเป็นลักษณะของภาษาไทย ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้อุปลักษณ์ดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าผลการวิจัยนี้อาจไม่ครอบคลุมอุปลักษณ์เวลาใน ภาษาไทยทั้งหมด เพราะศึกษาจากนวนิยายฉบับเดียวและรวดวงมโนทัศน์ต้นทาง “ทรัพยากร” กับ “เงินตรา” มีลักษณะร่วมกันหลายประการซึ่งอาจจัดเป็นรวดวงมโนทัศน์เดียวกันได้ ผู้วิจัยนำ แนวทางการวิเคราะห์อุปลักษณ์และใช้จำแนกรวดวงมโนทัศน์ปลายทาง คือ เวลา ออกจากรวดวง มโนทัศน์ปลายทาง คือ ความตาย

อุษา พฤติชัยวิบูลย์ (2544) ศึกษาอุปลักษณ์การเมืองในภาษาไทยตามแนว อรรถศาสตร์ปริชานจากหนังสือพิมพ์ 5 ฉบับ โดยใช้การวิเคราะห์อุปลักษณ์ ผลการศึกษาพบว่า อุปลักษณ์การเมืองในภาษาไทย ได้แก่ 1. สังคม 2. การแข่งขัน 3. การพนัน 4. ธุรกิจ 5. การแสดง 6. การศึกษา 7. การเดินทาง 8. การจราจรม 9. เครื่องเสียง 10. สิ่งมีชีวิต จากอุปลักษณ์ที่พบข้างต้น สามารถสรุปว่าอุปลักษณ์การเมืองใหญ่ได้อีกเป็น ปรากฏการณ์ สถานที่ อุปกรณ์หรือส่วนประกอบ

วิธีการ การกระทำและผล ความถี่การปรากฏอุปลักษณ์สังคมมีมากที่สุด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ส่วนใหญ่คุณในสังคมไทยมีมุ่งมองต่อการเมืองเป็นการทำสังคมที่มีการต่อสู้ ความขัดแย้ง และความรุนแรง

ผู้วิจัยนำแนวทางการจัดกลุ่มแวดวงมโนทัศน์ต้นทางและการวิเคราะห์อุปกรณ์ในงานวิจัยฉบับนี้มาใช้เพื่อจัดกลุ่มโนอุปลักษณ์อย่างเพื่อแสดงให้เห็นความเป็นระบบของอุปลักษณ์ ความพยายาม การนับความถี่การปรากฏของถ้อยคำอุปลักษณ์เพื่อให้ทราบว่ามุ่งมองต่อความพยายามใด มีความสำคัญที่สุด

มรินด้า บูรุ่งโรจน์ (2548) ศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงจากบทเพลงลูกทุ่งไทย แบ่งข้อมูลออกเป็นเพลงที่ขับร้องโดยนักร้องชายและนักร้องหญิง วิเคราะห์อุปลักษณ์โดยใช้การวิเคราะห์อุปกรณ์และใช้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและคลังคำช่วยในการวิเคราะห์ความหมายและจัดหมวดหมู่ ผลการศึกษาพบว่าเพลงที่ขับร้องโดยนักร้องชายและนักร้องหญิงปรากฏอุปลักษณ์ร่วมกัน คือ ผู้หญิงลูกเบรียบเป็น 1. สิงมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ สัตว์ และพืช 2. สิงไม่มีชีวิต ได้แก่ สิงก่อสร้าง เครื่องประดับ ทรัพย์สิน อาหาร สิงเสพติด ยา raksha โรค 3. ธรรมชาติ และ 4. การเดินทาง

ผู้วิจัยนำแนวทางการวิเคราะห์อุปกรณ์มาช่วยในการวิเคราะห์คุณลักษณะของแวดวงมโนทัศน์ต้นทางอุปลักษณ์ความพยายามและถ้อยคำอุปลักษณ์มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์แวดวงมโนทัศน์ต้นทาง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าในงานวิจัยนี้แวดวงมโนทัศน์ปลายทาง คือ ผู้หญิง มีความคาดคะเนเกี่ยวกับแวดวงมโนทัศน์ปลายทางว่าถูกและงาม เช่น แวดวงมโนทัศน์ต้นทางพืช เปรียบการแห้งเหี่ยวยdrogic กับช่วงวัยชรา ความงามของผู้หญิงกับความงามของดอกไม้ ช่วงวัยของผู้หญิงกับการเจริญเติบโตของดอกไม้ เช่น วัยแรกเยิ้ม เป็นต้น และการจัดหมวดหมู่ สิงมีชีวิตกับสิงไม่มีชีวิต เป็นการแบ่งหมวดหมู่ตามวิทยาศาสตร์ ไม่ได้แบ่งตามระบบความคิดต่อผู้หญิงในสังคมไทย

ศุภชัย ตีตะวิชัย (2549) ศึกษาอุปลักษณ์แสดงอารมณ์กรรธในภาษาไทยโดยใช้ข้อมูลจากนวนิยายที่ตีพิมพ์ช่วงปี 2542-2546 จำนวน 5 เล่ม ผลการศึกษาพบว่า ความกรรธเป็นอุปลักษณ์ไฟ อุปลักษณ์ของเหลว อุปลักษณ์แก๊ส อุปลักษณ์มนุษย์ อุปลักษณ์สัตว์ อุปลักษณ์พืช อุปลักษณ์สี อุปลักษณ์อาหาร อุปลักษณ์โรค อุปลักษณ์ทรัพย์สิน อุปลักษณ์ปรากฏการณ์ธรรมชาติ อุปลักษณ์สังคม และอุปลักษณ์วัตถุ อุปลักษณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ทางร่างกาย สังคม วัฒนธรรม

ผู้วิจัยนำแนวทางการวิเคราะห์แวดวงมนต์ศั�นท์ต้นทางและการอธิบายการทำความเข้าใจและการใช้คุปลักษณ์จากประสบการณ์ทางร่างกาย สังคม วัฒนธรรม มาใช้อธิบายคุปลักษณ์ความตายในงานวิจัยฉบับนี้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าคุปลักษณ์บางส่วนไม่ใช้คุปลักษณ์ เพราะเป็นถ้อยคำที่มีความหมายตามรูป เช่น คุปลักษณ์สี “หน้านวลเปลี่ยนเป็นสีชมพูเข้มด้วยความโกรธ” ศุภชัย ตีวิชัยจัดว่าเป็นคุปลักษณ์สีแสดงถึงความโกรธ แต่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นถ้อยคำที่มีความหมายตามรูปและลักษณะข้อมูลเป็นนวนิยาย ข้อความดังกล่าวเป็นการอธิบายให้เห็นภาพมากกว่าจะเป็นคุปลักษณ์

รัชนีญา กลินน้ำหอม (2551) ศึกษาคุปลักษณ์ที่นักการเมืองไทยใช้โดยการศึกษาตามแนวปรัชานศาสตร์และวัฒนปฏิศาสตร์ ใช้ข้อมูลจากคำปราศรัยหาเสียง การอภิปรายเพื่อลงมติ ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล การสัมภาษณ์และรายงานนายกทั้งชิณคุณกับประชาชน ผลการศึกษาพบคุปลักษณ์การเมือง 9 คุปลักษณ์ ได้แก่ 1. การต่อสู้ 2. การเดินทาง 3. การแข่งขัน 4. ครอบครัว 5. การรักษาโรค 6. การแสดง 7. ศุรกิจ 8. การดูแลและการทำนุบำรุง 9. เกม คุปลักษณ์ การเมืองเหล่านี้สะท้อนมุมมองที่นักการเมืองมีต่อการเมืองว่า การเมืองเป็นเรื่องของความรุนแรง การเมืองเป็นเรื่องของกระบวนการกลยุทธ์เพื่อช่วงชิงชัยชนะ การเมืองเป็นเรื่องของการเดินทางที่นำประชาชนไปสู่จุดหมาย การเมืองเป็นการแข่งขันที่มีกิติกา การเมืองเป็นความสัมพันธ์แบบคนในครอบครัว การเมืองต้องการมีเชียร์ชาญเฉพาะทาง การเมืองเป็นการแสดงบทบาท การเมืองเป็นเรื่องผลประโยชน์ การเมืองเป็นการดูแลประชาชน การเมืองเป็นขั้นเชิงและเล่มใหญ่

หน้าที่คุปลักษณ์การเมืองตามแนววัฒนปฏิศาสตร์พบหน้าที่สามด้าน ได้แก่ การถ่ายทอดความคิด คือ การอธิบายความและปรับเปลี่ยนมุมมองใหม่ หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ คือ การนำเสนอภาพด้านลบของฝ่ายตรงข้าม และการนำเสนอภาพด้านบวกของตนเอง และหน้าที่ด้านสัมพันธภาพ คือ การลำดับความและการเชื่อมโยงความ

หน้าที่คุปลักษณ์การเมืองตามแนวคิดเชิงวิพากษ์ของชาร์เตอร์ส-แบล็ค (Charteris-Black, 2005) อาจมีผลต่อความคิดความเชื่อสามประการ คือ การเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง นักการเมืองเป็นผู้นำและประชาชนเป็นผู้ตาม และสมาชิกสภាផูตแห่งราษฎรเป็นคนของหัวหน้าพรรคราช

ผู้วิจัยนำแนวทางการวิเคราะห์แวดวงมนต์ศั�นท์ต้นทางมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์แวดวงมนต์ศั�นท์ต้นทางของคุปลักษณ์ความตายและมุมมองที่สะท้อนจากการใช้คุปลักษณ์ การเมืองมาวิเคราะห์มุมมองที่สะท้อนผ่านการใช้คุปลักษณ์ความตายและหน้าที่คุปลักษณ์ตามแนววัฒนปฏิศาสตร์มาวิเคราะห์หน้าที่คุปลักษณ์ความตายในงานวิจัยฉบับนี้

วรรณฯ เพ็ชรกิจ (2551) ศึกษาคุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคเรืองในภาษาไทยตามแนวปรัชานศาสตร์และวัฒนปฏิศาสตร์เพื่อศึกษามุมมองของผู้ป่วยและแพทย์ที่มีต่อโรคมะเร็งผ่านการใช้

มโนคุปลักษณ์และเจตนาปริเขตนมีความสัมพันธ์กับการใช้คุปลักษณ์โรมะเริงอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า มโนคุปลักษณ์มະเริงของผู้ป่วย ได้แก่ [มະเริง คือ เชื้อโรค] [มະเริง คือ วัชพีช] [มະเริง คือ สัตว์ร้าย] [มະเริง คือ วัยริบัติ] [มະเริง คือ เพื่อน] [การรักษาโรมะเริง คือ การทำสังคม] [การรักษาโรมะเริง คือ การเดินทาง] และ [การรักษาโรมะเริง คือ การแข่งขัน] ซึ่งมโนคุปลักษณ์เกี่ยวกับโรมะเริงของผู้ป่วยสอดคล้องกับมโนคุปลักษณ์เกี่ยวกับโรมะเริงของแพทย์ ยกเว้น [มະเริง คือ เพื่อน] [การรักษาโรมะเริง คือ การเดินทาง] และ [การรักษาโรมะเริง คือ การแข่งขัน] สามารถอธิบายได้ว่า แพทย์ไม่ใช้คุปลักษณ์มະเริงเหล่านี้ เพราะแพทย์ไม่มีประสบการณ์ตรงคือการเป็นโรมะเริง

เจตนาปริเขตของแพทย์ได้แก่ 1) ให้ความรู้เกี่ยวกับโรมะเริงและการรักษา 2) การรณรงค์ให้ป้องกันและรับการตรวจคัดกรองโรค 3) การปลดปล่อยและให้กำลังใจผู้ป่วย เจตนาปริเขตของผู้ป่วย ได้แก่ 1) แบ่งปันประสบการณ์การเจ็บป่วยและการรักษา 2) แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดจากความเจ็บป่วยทั้งเชิงบวกและเชิงลบ และ 3) การปลดปล่อยและให้กำลังใจผู้ป่วยโรมะเริงคนอื่น ๆ ญาติและตนเอง

เจตนาปริเขตสามารถแบ่งออกตามวัจกรรมเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ การบรรยาย การกำหนดให้ทำ การแสดงอารมณ์ความรู้สึก และสัญญา

การใช้มโนคุปลักษณ์สัมพันธ์กับเจตนาปริเขต เพราะแวดวงโนทัศน์ต้นทางแต่ละแวดวงมโนทัศน์ต้นทางมีคุณสมบัติการทำให้เด่น (Highlight) แตกต่างกัน การจะกล่าวถึงลักษณะต่าง ๆ ของโรมะเริงให้ครอบคลุมจึงต้องใช้มโนคุปลักษณ์ต่าง ๆ ควบคู่กัน เช่น การใช้มโนคุปลักษณ์ [มະเริง คือ เพื่อน] ในการปลดปล่อยและถูติมิตร ที่สะท้อนมุมมองต่อโรมะเริงในเชิงบวกซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา 医疗 แพทย์ใช้มโนคุปลักษณ์ [การทำโรมะเริง คือ การทำสังคม] เพื่อบรรยายเกี่ยวกับการรักษาโรค (สุขภาพ ศึก การรับ) การรณรงค์ให้มีการป้องกันและการตรวจคัดกรองโรมะเริงโดยใช้มโนคุปลักษณ์ [โรมะเริง คือ วัยริบัติ] เพื่อผู้อ่านตระหนักรถึงความร้ายแรงของโรมะเริง เป็นต้น

ผู้วิจัยนำแนวทางการคัดเลือกถ้อยคำคุปลักษณ์ออกจากถ้อยคำชนิดอื่น เช่น มະเริง เป็นโรคหรือภัย ผู้ป่วยโรมะเริงมีความคิดว่ามະเริงเป็นภัย ถ้อยคำดังกล่าวจึง ไม่ จดเป็นคุปลักษณ์ การตัดสินคุปลักษณ์ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นเจ้าของภาษา การวิเคราะห์และอธิบายแวดวงมโนทัศน์ต้นทางโดยนำหลักฐานจากภาษาและภานุกognition มาสนับสนุนการวิเคราะห์ การนำคุณลักษณะของแวดวงมโนทัศน์ต้นทางมาเปรียบเทียบกับคุณลักษณะของความตาย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการสื่อสาร คือ เจตนา ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้คุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะตามสมมติฐานของผู้วิจัยว่า องค์ประกอบการสื่อสารของหนังสือธรรมะที่สำคัญ ได้แก่ จุดมุ่งหมายในการสื่อสาร (Ends) เพราะหนังสือธรรมะมีจุดมุ่งหมายในการสอนและการนำเสนอ

ปีภารณ์ อบแพทัย (2552) ศึกษาคุณลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ ศึกษาถ้อยคำคุณลักษณ์ชีวิตที่สะท้อนให้เห็นมโนคุณลักษณ์ชีวิตในหนังสือธรรมะของพระ ๖ รูปจากหนังสือธรรมะจำนวน 60 เล่ม ผลการศึกษาพบมโนคุณลักษณ์ชีวิตจำนวน 15 มโนคุณลักษณ์ได้แก่ มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ การเดินทาง] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ การต่อสู้หรือลงความ] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ ทรัพยากร] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ กฎกิจ] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ ภาระหนื้อสถานที่ปิดล้อม] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ สิ่งที่ไม่คงทน] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ การศึกษา] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ ต้นไม้] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ ละคร] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ กีฬา] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ สิงปลูกสร้าง] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ แสงเทียนหรือแสงตะเกียง] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ สัตว์ที่ไม่เชื่อง] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ สิ่งที่มีปริมาณหรือความยาว] มโนคุณลักษณ์ [ชีวิต คือ สิ่งที่ต้องขัดแต่งเพิ่ม]

มโนคุณลักษณ์เหล่านี้สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา อวิชชาทำให้ชีวิตเป็นทุกข์ ชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ชีวิตแสนสั้น การเกิดตายเป็นสิ่งที่เกิดควบคู่กันและตายได้ทุกขณะ เราควรกำหนดเป้าหมายและวางแผนการดำเนินชีวิต ชีวิตมีค่าจึงควรใช้ให้คุ้มค่า เราควรตรวจสอบการใช้ชีวิต เหตุการณ์ในชีวิตล้วนเป็นผลมาจากการ ชีวิตเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาให้ดีได้

มโนคุณลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตทำหน้าที่สองด้าน ได้แก่ 1) หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด คือ การอธิบายความ การทำให้เกิดมุมมองใหม่ และเป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้อ่านกระทำหรือไม่กระทำการบางอย่าง เช่น ให้ผู้อ่านปลงอนิจจัง ให้ผู้อ่านไม่คาดกลัวความตายหรือปัญหาอุปสรรคในชีวิต ให้ผู้อ่านดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ทำให้ผู้อ่านทำความดี ไม่ทำความชั่ว และให้ผู้อ่านพัฒนาตนเอง และ 2) หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ คือ การลำดับความในบริเขต

ผู้วิจัยนำแนวทางการวิเคราะห์คุณลักษณ์ชีวิต ได้แก่ การจัดกลุ่มแวดวงในทศน์ต้นทางชีวิตและมุมมองชีวิตที่สะท้อนผ่านการใช้คุณลักษณ์ชีวิตมาประยุกต์ใช้เคราะห์คุณลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ มุมมองที่สะท้อนจากการใช้คุณลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ ภาระเคราะห์หน้าที่คุณลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะและองค์ประกอบการสื้อสารของหนังสือธรรมะ

2.4.2 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่องคุณลักษณ์ความตาย

2.4.2.1 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่องคุณลักษณ์ความตาย

ในภาษาไทย

แก้วใจ จันทร์เจริญ (2533) ศึกษาคำรีนหยูของคำว่า ตาย เป็นส่วนหนึ่งของ การศึกษาคำรีนหยู ในวิทยานิพนธ์เรื่องคำรีนหยูในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารและ

แบบสอบถาม พบว่าการใช้คำรื่น hüllen คำว่าตายมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความเหนาะสม ผู้พูดคำนึงถึง บุคคล โอกาส และสถานที่ในการพูด นอกจากรูปแบบที่มีการใช้ให้ถูกต้องตามสังคมวัฒนธรรมไทย ได้แก่ การคำนึงถึงอายุ สถานภาพ และความรู้สึกส่วนตัวของผู้พูด จึงไม่ใช่คำว่าตายโดยตรงแต่หลักเลี้ยงไปใช้คำอื่นหรือใช้ถ้อยคำที่มีความหมายเชิงปลอบประ遁 การใช้คำรื่น hüllen คำว่าตายยังช่วยให้เกิดความรู้สึกว่าความตายเป็นเรื่องไม่ร้ายแรงหรือน่ากลัวอีกด้วย

ผลการศึกษาคำรื่น hüllen ที่ใช้แทนคำว่า ตาย ในภาษาไทย แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. คำรื่น hüllen ประเภทคำศัพท์ต่างประเทศ ได้แก่ คำยืมภาษาอังกฤษและบาลี-สันสกฤต

ได้แก่ เดด (Death) และ มรณกรรม

2. คำรื่น hüllen ประเภทลดความหมายของคำ กล่าวถึงโดยอ้อม เพื่อลดความรุนแรงของคำลง การใช้คำว่าตายเป็นการอ้างถึงลักษณะโดยลักษณะหนึ่งของการกล่าวโดยตรง (Part for whole) เช่น การกล่าวถึงลักษณะการหมดลงหายใจ เช่น หมดลง สิ้นใจ สิ้นลม

3. ความหมายอ้างถึงที่เป็นนามธรรม เช่น ถึงแก่กรรม มรณกรรม สิ้นเวร สิ้นกรรม หมดสิ้นบุญ หมดดาวน่า และ ไปสวรรค์ ซึ่งแสดงความเชื่อทางศาสนา ได้แก่ ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ นรก-สวรรค์

4. การเดินทางจากจุดหนึ่งไปสู่จุดอื่น โดยใช้ความหมายแสดงการเคลื่อนที่ ได้แก่ ไปกลับ ลา ล่วง จากไป ไปดี กลับบ้านเก่า ลาโลก ล่วงลับ

5. การสิ้นสุด การหมดสภาพหรือทำให้หมดไป คำที่มีความหมายเกี่ยวกับปลด พ้น สิ้น เสีย ได้แก่ พ้นทุกข์ สิ้นชีวิต หมดสิ้นลม หมดดาวน่า สิ้นอายุขัย สิ้นลม สิ้นใจ เสียชีวิต

การศึกษาคำรื่น hüllen ที่ใช้แทนคำว่าตายเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยซึ่งสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ นอกจากนี้การทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาภาษา ยังไม่พบการศึกษามโน-อุปลักษณ์ความตาย เป็นเพียงการศึกษาคำรื่น hüllen ที่ใช้แทนคำว่าตายเท่านั้น มิได้ศึกษามโนทัศน์ ความตายโดยตรง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษามโนอุปลักษณ์ความตายต่อไป

2.4.2.2 งานวิจัย/วิทยานิพนธ์เรื่องอุปลักษณ์ความตายในภาษาต่างประเทศ

ในงานวิจัยภาษาไทย ผู้วิจัยไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการศึกษาอุปลักษณ์ความตาย ซึ่งใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีของนักภาษาศาสตร์บริชาน แต่พบงานวิจัยในภาษาอังกฤษ ได้แก่

มาเรน-แอเรส (Marín-Arrese ,1996) ในงานวิจัยเรื่อง To Die, To Sleep a Contrastive Study of Metaphors for Death And Dying in English And Spanish. ศึกษาอุปลักษณ์

ของคำว่า die และ death ในภาษาอังกฤษและภาษาสเปน โดยเปรียบเทียบกับการศึกษาอุปลักษณ์ ความตายของเดโคฟฟ์และ约翰สันที่ศึกษาไว้แล้ว (Lakoff & Johnson, 1980; Johnson, 1987; Lakoff, 1987; Lakoff, 1994) ผลการวิจัยพบว่ามีความคล้ายคลึงกันระหว่างภาษาทั้งสอง กล่าวคือ ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาสเปนมีถ้อยคำแสดงอุปลักษณ์ความตายจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น Pass away, Be feeding the daisies. และ Go to the great beyond. เป็นต้น อุปลักษณ์ความตายที่พูดได้แก่

1) อุปลักษณ์เชิงรูปธรรม ได้แก่ [DEATH IS A JOURNEY] The dying person เป็น the traveler และ The dying person's destiny เป็น the destination of the traveler [DEATH IS SLEEP] เป็นอุปลักษณ์ที่พูดทั่วไป โดยเปรียบเทียบ a sleeping person เป็น a dead person และลักษณะร่วมของผลจากการนอนและความตายเนื่องจากมีลักษณะทางนามนัย (Metonymic Principle) คือ [THE PHYSIOLOGICAL EFFECTS OF DEATH STAND FOR DEATH] อุปลักษณ์แบบ Personification ได้แก่ [DEATH IS A PERSON] จากถ้อยคำ The Grim Reaper, That grim ferryman (Shakespeare), The Great Leveler, The finger of death, The scythe of death

เดโคฟฟ์ (Lakoff, 1994:231-232 cited in Marín-Arrese, 1996:43) ชี้ว่า ลักษณะ (Personification) ของความตายมีหลายลักษณะที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ drivers, coachmen, footmen, reapers, devourers และ destroyers หรือ opponents in a struggle or game นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับมโนธรรมในอุปลักษณ์ [DEATH IS DEPARTURE] เช่น driver หรือ boatman เป็นต้น แต่ไม่พบลักษณะอาชีพ เช่น teachers หรือ linguists ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ความตาย มโนธรรมทวารกับความตาย จึงมักกล่าวถึงความตายในลักษณะในการคุกคามและทำร้ายมนุษย์ เช่น Be smitten with death. และ Surrender one's life. ความตายยังมีลักษณะเป็นสัตว์ร้าย เช่น Keep the wolf from the door. หรือ In the jaws of death.

[DEATH IS AN ADVERSARY] ความตายมีลักษณะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการเล่นกีฬา ทำให้ผู้ท้าชิงต้องยอมแพ้ เช่น Be mated. (Chess) Be cleaned out of the deck. (Cards) Be KOed. (Boxing)

อุปลักษณ์ความตายมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางศาสนาและความเชื่อของศาสนายูดาและคริสต์ (Judeo-Christian) ได้แก่ การมีชีวิตนิรันดร์ สวรรค์ตั้งอยู่บนท้องฟ้า มนุษย์ที่ตายจะไปสวรรค์และมีชีวิตอีกราว มีวันพิพากษาที่พระเจ้าจะตัดสินและให้รางวัลแก่มนุษย์หรือลงโทษ ตลอดกาล เป็นที่มาของมโนธรรมในอุปลักษณ์ [DEATH IS ETERNAL LIFE] นอกเหนือนี้ยังพบว่ามโนธรรมในอุปลักษณ์บางส่วนมีความสอดคล้องกัน (Overlapping) ในภาษาอังกฤษและภาษาสเปน ได้แก่ [DEATH IS SLEEP] [DEATH IS A CONTAINER] [DEATH IS A JOURNEY] [ETERNAL LIFE IS UP] [DEATH IS A JOURNEY] [ETERNAL LIFE IS UP] พับได้จากถ้อยคำแสดงอุปลักษณ์ Be

asleep in Jesus. Yield the ghost. Enter into a better world. Saddle a cloud and ride to the great beyond. Go up to meet one's Maker.

นอกจากนี้อุปลักษณ์ความตายยังสัมพันธ์กับความเชื่อและจารีตประเพณีอื่น ๆ ของสังคม (Socio-Cultural Beliefs and Practices) เช่น ประสบการณ์การเดินทางผ่านสถานที่ เช่น A long walk off a short pier. (Gangland) Be blown across the creek. 8 (Gunpowder factories) Back door parole. (Prison)

[DEATH IS THE FINAL ACT] แสดงประสบการณ์สุดท้ายเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในเกมการพนัน การซุ่มภาพยนตร์ การทำธุรกิจ การรับประทาน เช่น Cash in one's chips., Take the last curtain call, Shut up shop, Lay down one's knife and fork.

ความตายเป็นการชดใช้หนี้สิน เนื่องจากเวลาเป็นสิ่งที่ยึดมานะเราต้องชดใช้หนี้สินคืน เช่น Pay one's last debt, Settle one's accounts.

2) ประสบการณ์ด้านพื้นที่ (SPATIAL DOMAINS) อุปลักษณ์ความตายมีความสัมพันธ์กับภาษาชน наречие/พื้นที่ปิดล้อมและเส้นทาง ในด้านภาษาชน наречие/พื้นที่ปิดล้อมได้แก่ [DEATH IS A CONTAINER] ซึ่งสัมพันธ์กับ [LIFE ON EARTH IS A CONTAINER] โดยอาจกล่าวได้ว่าโลกหรือชีวิตเป็นภาษาชน/พื้นที่ปิดล้อม (CONTAINER) และความตายเป็นการถ่ายเทไปสู่อีกภาษาหนึ่ง พบร้าได้จากถ้อยคำ Be at the portals of death. Quit this world. Be in Morgue city. หรือการข้ามสิ่งกีดขวางบางอย่าง เช่น Cross the great divide., Take the big jump. และในด้านเส้นทางได้แก่ The last voyage., Put out to sea., Step westward., The journey 's end. เป็นต้น นอกจากนี้ยังแสดงถึงการเตรียมตัวเดินทางและการลิ้นสุดการเดินทาง เช่น Buy a one-way ticket. , Cut one's stick., Hang up one's hat.

การข้ามผ่านเวลา (Passage of Time) จากการเดินทางสัมพันธ์กับการใช้เวลาในการเดินทาง และยังแสดงเวลาของชีวิตที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น The hour is come., The sands of life are running out., Snuff it. ดังที่เลคอฟฟ์ (Lakoff, 1994:232 cited in Marín-Arrese,1996: 49) ซึ่งให้เห็นว่า "The passage of time will eventually result in death. Thus, the overall shape of the event of death has an entity that over time ceases to exist as the result of some cause". สัมพันธ์กับมโนอุปลักษณ์ [DEATH IS THE END]

การขึ้น-ลง (UP-DOWN Schema) (Lakoff and Johnson 1980:15 cited in Marín-Arrese,1996: 49) พbmโนอุปลักษณ์ [DEATH IS DOWN] ซึ่งมีที่มาจากการณ์ทางร่างกายและประสบการณ์เชิงพื้นที่ขึ้น-ลง ความตาย คือ การลง เพราะโครร้ายทำให้เราต้องล้มลงบนเสื่อและเมื่อเราตายร่างกายก็จะนอนราบลง ดังนั้นจึงเกิดมโนอุปลักษณ์ [DEATH IS DOWN] ซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะตรงข้ามกับชีวิต คือ [LIFE IS UP]

การเขียน (LINK Schema) เลคอฟฟ์และเทอร์เนอร์ (Johnson and Turner, 1987: 117 cited in Marín-Arrese, 1996: 50) อธิบายว่าสัมพันธ์กับประสบการณ์การเป็นทารกในครรภ์มารดาที่เขื่อมโยงกันด้วยสายสะเอื้อ หรือสายสัมพันธ์ของโลกนี้กับชีวิต [DEATH IS SEVERING] เมื่อสายใยที่ผูกมัดขาด ชีวิตก็ตายลง สอดคล้องกับความคิดเรื่อง死รีภาพและสันติภาพซึ่งเป็นการปลดปล่อยจากโลก

จากการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับคุปลักษณ์ความตายข้างต้นจะเห็นได้ว่า คุปลักษณ์ความตายมีความหลากหลาย สะท้อนประสบการณ์ทางภาษาพากับมนต์ทัศน์ความตายทั้งสองภาษา และมีความสอดคล้องกับศาสตร์ภาษาอังกฤษมีความสอดคล้องกัน คุปลักษณ์ความตายบางส่วนที่พบ เช่นภาษาสเปนเกิดจากลักษณะเฉพาะทางสังคมวัฒนธรรม

เฟอนันเดซ (Fernández, 2005) ในงานวิจัยเรื่อง The Language of Death: Euphemism and Conceptual Metaphorization in Victorian Obituaries ซึ่งศึกษาคุปลักษณ์ความตายตามแนวคิดของเลคอฟฟ์และเทอร์เนอร์ (Lakoff and Turner, 1987) จากการใช้ภาษาอีนหู (Euphemism language) ในบันทึกมรณกรรม (Obituary) จากส่วนประภาสง่างศพของหนังสือพิมพ์ “อิริชจาก ฐานข้อมูลภาษา (Corpus) จำนวน 2 ฉบับ ซึ่งตีพิมพ์เมื่อศตวรรษที่ 18 ถึง 19 เพราเวช่วงเวลาตั้งแต่กว่าผู้คนยังใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ทำให้มีการใช้ภาษาอีนหูมากและทำให้เกิดคุปลักษณ์ที่ข้างถึงความเป็นอมตะ (Mortality) ที่หลากหลายตามไปด้วย นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ถึงความแตกต่างของคุปลักษณ์ที่แตกต่างกันตามจุดประสงค์ในการใช้ในการเสนอในทัศน์ความตาย (Death) และการตาย (Dying) ในหนังสือพิมพ์ญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่าคุปลักษณ์ความตายที่ปรากฏมี 6 คุปลักษณ์ เรียงลำดับจากคุปลักษณ์ที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ [DEATH IS JOURNEY] (32%) [DEATH IS LOSS] (20%) [DEATH IS A JOYFUL OF LIFE] (19%) [DEATH IS A REST] (13%) [DEATH IS REWARD] (8%) และ [DEATH IS THE END] (8%)

ผลการวิจัยพบว่า สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ การแสดงทัศนะเรื่องความตายในบันทึกมรณกรรมมีการแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ความตายซึ่งถือเป็นเรื่องที่ต้องห้ามมีการใช้คุปลักษณ์เพื่อกล่าวถึงความตายหลากหลาย ส่วนใหญ่แสดงให้เห็นว่าความตายเป็นเรื่องที่พึงปรารถนา (Desirable) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเชื่อในศาสนาคริสต์ คือ เมื่อตายแล้วมุขย์จะกลับไปหาพระเจ้า ซึ่งมุขย์จะไปอยู่ในอาณาจักรของพระเจ้าหรือสรวงค์อย่างสงบสุขไปตลอดกาล

นอกจากนี้ยังใช้ถ้อยคำที่ความหมายเชิงประหวัตถึงสิ่งที่ดีเป็นแวดวงในทัศน์ต้นทาง “ได้แก่ A joyful of life, journey, rest และ reward และใช้ถ้อยคำที่มีความหมายนัยประหวัตเชิงลบ คือ loss และ end ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาผลกระทบทางจิตวิทยา (Physiological effects) เมื่อความตาย

เกิดขึ้นกับบุคคลอันเป็นที่รักและสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องศาสตร์ คติชน (Mythology) และเรื่องเล่า (folk-stories)

จากการทบทวนวรรณกรรมการศึกษามีอุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีของนักวรรณศาสตร์ปริชานข้างต้นพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาอุปลักษณ์ความตายตามแนวคิดของเลคอฟฟ์และ约翰逊 (Lakoff and Johnson, 1980) และเป็นการเปรียบเทียบกับการศึกษามีอุปลักษณ์ความตายที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว อุปลักษณ์ความตายบางอุปลักษณ์พบร่วมกัน เช่น [DEATH IS A JOURNEY] [DEATH IS SLEEP] [DEATH IS REST] [DEATH IS DOWN] นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าอุปลักษณ์ความตายมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนาของสังคม โดยเฉพาะศาสนาหลัก คือศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือจำนวนมากในประเทศไทย แต่มีการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่กล่าวถึงความตาย ได้แก่ บันทึกมรณกรรม ซึ่งมีการกล่าวถึงความตายจำนวนมาก ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษามีอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธอันเป็นศาสนาสำคัญในสังคมไทย และเลือกศึกษาหนังสือธรรมะที่สอนเรื่องเกี่ยวกับความตายโดยตรง แม้จะเป็นการศึกษาอุปลักษณ์ความตายในภาษาต่างประเทศ แต่ก็ทำให้ผู้วิจัยเห็นแนวทางในการวิเคราะห์และอธิบายมีอุปลักษณ์ความตายต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

มโนอุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะ ในลำดับแรกผู้วิจัยจะกล่าวถึงเกณฑ์ในการวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ มนโนอุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะโดยจะพิจารณาว่าถ้อยคำอุปลักษณ์มีอะไรบ้าง มีการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ (Mapping) ตามคุณสมพันธ์อย่างไร ลักษณะเด่น (Salient feature) ของแวดวงมโนทัศน์ต้นทาง (Source domain) ที่ถูกนำมาเปรียบเทียบกับการตายหรือความตายซึ่งในงานวิจัยนี้คือแวดวงมโนทัศน์ปลายทางว่ามีอะไรบ้าง ผู้วิจัยจะแบ่งเนื้อหาการนำเสนอ ดังนี้

- 3.1 หลักเกณฑ์และขั้นตอนในการคัดเลือกและวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์
- 3.2 มโนอุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะ
- 3.3 มุ่มมองเกี่ยวกับความตายที่สะท้อนผ่านอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ

3.1 หลักเกณฑ์และขั้นตอนในการคัดเลือกและวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์

ผู้วิจัยประยุกต์ขั้นตอนการวิเคราะห์อุปลักษณ์ของชาเตอร์ส-แบล็ค (Charteris-Black, 2005) ออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 เก็บรวบรวมข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับความตายที่ปรากฏในหนังสือธรรมะตามขอบเขตข้อมูลที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากการใช้ภาษาที่แสดงการเปรียบเทียบระหว่าง “ความตาย” กับอีสิ่งหนึ่งที่อยู่ต่างแวดวงมโนทัศน์ตามนิยามอุปลักษณ์ คือ

‘[M]etaphor’...has come to mean ‘a cross-domain mapping in the conceptual system’. The term ‘metaphorical expression’ refers to a linguistic expression (a word, phrase or sentence) that is the surface realization of such a cross-domain mapping.

(Lakoff 1993: 203)

ในงานวิจัยนี้แวดวงมโนทัศน์ปลายทางคือ “ความตาย” ในเบื้องต้นผู้วิจัยพิจารณาการเก็บข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ความตายโดยสังเกตจาก

(1) พิจารณาจากการใช้ภาษาที่แสดงการเปรียบเทียบที่ปรากฏแวดวง มโนทัศน์ต้นทางและแวดวงมโนทัศน์ปลายทางโดยอาจจะปรากฏคำเชื่อมแสดงการเปรียบเทียบ เช่นคำว่า เมื่อน เป็น คือ รวม เปรียบเสมือน ดูๆ ฯลฯ

ตัวอย่างที่ 3.1

ความตายเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิต

(27.20.2)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็น เป็นคำเชื่อมแสดงการเปรียบเทียบ ความตาย กับ จุดหมายปลายทาง

(2) พิจารณาจากการนำคำที่เดิมใช้ในอีกแวดวงศามหมายหนึ่ง ขยายไปใช้ในการกล่าวถึงอีกแวดวงศามหมายหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นการเปรียบเทียบตามแนวคิดของเลคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) โดยแวดวงมโนทัศน์ของคำนั้น ๆ คือ แวดวงมโนทัศน์ของแวดวงมโนทัศน์ต้นทางและแวดวงมโนทัศน์ที่มีการขยายนำคำศัพท์เหล่านี้ไปใช้ คือ แวดวงมโนทัศน์ของแวดวงมโนทัศน์ปลายทาง ซึ่งในงานวิจัยนี้ก็คือ “ความตาย”

ตัวอย่างที่ 3.2

เราทุกคนต้องตายไม่ใช้ก็จริง ที่สำคัญคือเราตายได้ครั้งเดียวในชีวิตนี้ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราทุกคนจะต้องเตรียมตัวตายให้ดีที่สุด เพราะหากพลาด พลั้งไป เราไม่อาจแก้ตัวได้ สอบเข้ามายาวि�ทยาลัยหรือสอบเข้าทำงาน เรา秧มีโอกาสแก้ตัวได้หากสอบตก แต่เราไม่มีสิทธิ์ทำอย่างนั้นได้กับความตาย

(23.12.41)

จากตัวอย่างข้างต้นพบถ้อยคำ เตรียมตัวตาย แก้ตัว สอบเข้ามายาวิทยาลัย สอบเข้าทำงาน สอบตก ซึ่งแสดงให้เห็นการเปรียบเทียบความตายกับ การสอบ

จากนั้นผู้วิจัยจึงบันทึกข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์และข้อความแวดล้อมเพื่อให้เข้าใจ บริบทการใช้อุปลักษณ์ได้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งผู้แต่ง ชื่อหนังสือ และหมายเลขหน้า โดยใส่รหัสเลขท้ายถ้อยคำในรูปแบบ (เลขอ้างอิงผู้แต่ง.เลขอ้างอิงหนังสือ.เลขหน้า) เพื่อให้สะดวกในการสืบค้นข้อมูล (ดูเลขอ้างอิงผู้แต่งและเลขอ้างอิงหนังสือในบทที่ 1 ข้อ 1.5.3)

3.1.2 แยกถ้อยคำอุปักษณ์จากถ้อยคำชนิดอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ถ้อยคำอุปักษณ์ หรือไม่ใช่ถ้อยคำอุปักษณ์ความหมาย พิจารณาตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3.3

กิจกรรมทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ในทางบูรณาศลันน์เป็นเรื่องที่ต้องทำก่อนตายไม่ใช่ทำเอาเมื่อตายแล้ว...มันเป็นเรื่องของเราผู้อยู่เพื่อแสดงน้ำใจว่าเรามีความรัก...ต้องให้ทาน ต้องเจริญภารนา หรือว่าอะไรที่เป็นคุณเป็นค่าอยู่ในชีวิตก็ให้ทำเสียก่อนจะ หมดลมหายใจ หมดลมหายใจแล้วคนอื่นทำให้ก็ไม่แน่ว่าจะได้รับหรือเปล่า แต่ก็เป็นหน้าที่ของผู้อยู่ข้างหลังจะต้องทำเพื่อแสดงความกตัญญูต่อที่เท่านั้น...

(1.1.30)

จากตัวอย่าง ถ้อยคำที่ขึ้นเด่นได้แก่ หมดลมหายใจ เป็นถ้อยคำที่มีความหมายตามรูปหมายถึง ลักษณะอาการตาย ผู้วิจัยจึงไม่จัดว่าเป็นถ้อยคำอุปักษณ์

ตัวอย่างที่ 3.4

คนที่พยาบาลหรือคนที่ดูแลต้องพยายามช่วยให้ผู้ป่วยคลายกังวล เพราะว่าคนเราบางทีมีเรื่องที่ค้างคาใจ คือ รู้สึกผิดที่ได้ทำในสิ่งที่ไม่ดีกับคนบางคน เช่น พ่อรู้สึกผิดที่ทำไม่ดีกับลูกไว้ หรือลูกรู้สึกผิดที่ทำไม่ดีกับพ่อแม่ สิ่งเหล่านี้มันจะมาหลอกหลอน marrow กวนจิตใจเวลาใกล้ตาย บางครั้งเขาก็อยากรู้ใจของพ่อแม่ในกรณีนี้เราควรช่วยให้เขาได้มีโอกาสขอโทษหรือปรับความเข้าใจกับคนที่ผิดใจกันมาก่อน บางคนมีความเกลียด ความโกรธฝังแน่น คนที่อยู่ใกล้ ๆ ควรช่วยให้เข้าปล่อยวางความโกรธ ความเกลียด บางคนคิดถึงลูก อยากรู้เห็นหน้าลูกเป็นครั้งสุดท้าย แต่ว่าลูกนั้นอยู่ตั้งกีด สิ่งที่ญาติมิตรจะช่วยได้ คือ พยายามติดต่อให้เขากลับมาดูใจ จะสังเกตว่ามีหลายคนป่วยหนักแต่ไม่ยอมตายสักที พอดีได้เห็นหน้าลูกหลาน สักพักเข้าก็จะตายจากไปอย่างสงบ ที่ดี กว่านั้น คือ การพยายามแนะนำให้เขากีดปัญญาขึ้นมา แต่ก่อนนี้เป็นหน้าที่ของพระโดยตรง คือ ช่วยให้เข้าปล่อยวางสิ่งต่าง ๆ และเห็นชัดว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงมันไม่เที่ยง ไม่น่าเชื่อถือ หรือช่วยให้จิตใจของเขาน้อมไปในทางที่เป็นกุศล เช่น ให้นึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสัมมาshi ให้นึกถึงสุคติหรือการพันทุกข์ เกอนippan เป็นจุดหมาย พุทธศาสนาถือว่ารวมหรือ

การกระทำการนักปฏิรูปที่เรียกว่า “อาสาสมัคร” เป็นสิ่งสำคัญ ถ้าตอนนี้กลับตากิจกรรมลีกถึงสิ่งที่เป็นกุศล นึกถึงสิ่งที่ดีงาม ก็จะไปสู่สุคติ หรืออาจจะถึงขั้นหลุดพัน Leyk ก็ได้ แต่ถ้าหากว่าจิตมีความห่วงกังวลจะไปสู่ทุคติ แม้จะทำความดีมาตลอด แต่พอไปห่วงกังวลอะไรสักอย่าง มีเรื่องเล่าว่า แม่ชีรูปหนึ่ง เป็นคนที่เคร่งในศีลมาก ปรากฏว่าวันหนึ่งไปซักผ้า เห็นมดตายในกระถัง ก็เสียใจว่าตัวเองรักษาศีลมาตลอด ทำไม่ทำให้มดตาย จิตครุ่นคิดถึงเรื่องนี้ตลอด ตอนนั้นก็ป่วยอยู่แล้ว ไม่นานก็ตาย ปรากฏว่าจิตตกไปสู่อบายภูมิได้ นี่เป็น เพราะตั้งจิตไว้ไม่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ถ้าทำความดีมาตลอด ความดีนั้นก็สามารถชุดให้หลุดจากอบายภูมิขึ้นสู่สุคติได้ ไม่ได้หมายความว่าทำความดีมาตลอด เจอเรื่องแคนิดเดียว ก็จะหลุดไปสู่อบายภูมิไปตลอด ถ้าทำความดีไว้เบ lokale พอกอยู่อบายภูมิสักพัก พอวิบากหมด จิตก็จะขึ้นสู่สุคติได้ อันนี้เป็นเรื่องที่ชาวพุทธเชื่อกัน ในทางพระพุทธศาสนาเราถือว่าเรื่องแบบนี้สำคัญ ฉะนั้นการพยายามช่วยให้คนตายโดย มีจิตที่สงบเป็นกุศลจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

(23.12.116-117)

จากตัวอย่างที่ 3.4 ถ้อยคำที่ขึ้นดเส้นได้ ได้แก่ สุคติ นิพพาน ไปสู่สุคติ ไปสู่อบายภูมิ ขึ้นสู่สุคติ อบายภูมิ ตามความคิดของพระในศาสนาพุทธน่าจะเป็นถ้อยคำที่มีความหมาย- ตามรูปเนื่องจากผู้พูดเชื่อว่าเป็นสถานที่ที่มีอยู่จริง ผู้วิจัยจึงไม่จดว่าถ้อยคำเหล่านี้เป็นถ้อยคำอุป- ลักษณ์

ตัวอย่างที่ 3.5

เรื่องดับไม่เหลือนั่นมีวิธีปฏิบัติเป็น 2 ชนิด คือ ตามปกติ ขอให้มี ความดับ (1) ไม่เหลือแห่งความรู้สึกยึดถือว่า “ตัวภู” และ “ของภู” อยู่เป็นประจำนี้อย่างหนึ่ง ถืออย่างหนึ่ง หมายถึง เมื่อร่างกายจะต้องแตกดับ (2) ไปจริง ๆ ก็ขอให้ปล่อยไปทั้งหมด รวมทั้งร่างกาย ชีวิตจิตใจให้ดับ (1) (2) เป็นครั้งสุดท้าย ไม่มีเชือดอะไรเหลืออยู่ หวังอยู่สำหรับการเกิดมีตัวเราขึ้นมาอีก ฉะนั้นตามปกติประจำวันก็ใช้อย่างแรก เมื่อถึงคราวจะแตกดับ (2) ทางร่างกายก็ใช้อย่างหลัง

(3.10.39)

จากตัวอย่างที่ 3.5 ถ้อยคำที่ใช้ดีเส้นใต้ ได้แก่ ความดับ (1) ดับ (1) หมายถึง การดับกิเลส หรือการหมดสินกิเลส ผู้วิจัยจึงไม่จัดว่าเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ ส่วน ดับ (2) หมายถึง ความตาย ผู้วิจัยจึงจัดว่าเป็นถ้อยคำอุปลักษณ์

3.1.3 การวิเคราะห์ในอุปลักษณ์

หลังจากได้ถ้อยคำอุปลักษณ์ในขั้นตอนที่ 3.1.2 ผู้วิจัยนำถ้อยคำอุปลักษณ์มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในทศน์ต้นทางต่อไป ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1.3.1 วิเคราะห์และจัดกลุ่มถ้อยคำอุปลักษณ์ตามในทศน์หรือแนวทางในทศน์ต้นทาง โดยพิจารณาว่าถ้อยคำอุปลักษณ์น่าจะอยู่ในแนวทางใด เช่น ถ้อยคำอุปลักษณ์ ต่อสู้ พ่ายแพ้ เอาชนะ ป้องกัน จัดอยู่ในทศน์ [ข้าศึกศัตรู] ถ้อยคำอุปลักษณ์ บทเรียนแบบทดสอบ ศึกษา หลักสูตร ครุ จัดอยู่ในทศน์ [การศึกษา] เป็นต้น

3.1.3.2 สรุปมโนทศน์อุปลักษณ์ความตายจากถ้อยคำอุปลักษณ์ที่รวบรวมมาว่าถ้อยคำอุปลักษณ์ความตายสะสมท่อนในทศน์อุปลักษณ์ความตายหรือแนวทางในทศน์-ต้นทางใด

3.1.3.3 วิเคราะห์ลักษณะเด่นที่สะท้อนจากมโนอุปลักษณ์นั้น ๆ โดยพิจารณาจากลักษณะการใช้อุปลักษณ์และปริบทเวดล้อม เนื่องจากแนวทางในทศน์ปลายทางแต่ละแบบอาจมีลักษณะเด่นทางความหมายหลายอย่าง เช่น แนวทางในทศน์ปลายทาง “ภัยพิบัติ” อาจมีลักษณะเด่น คือ เป็นภัยที่น่ากลัว เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สิ่งที่ทำได้ คือ การเตรียมตัวเป็นต้น เมื่อพิจารณาจากปริบทพบว่า ผู้เขียนเลือกใช้แนวทางในทศน์ปลายทางนี้เพื่อสื่อความหมายว่า ความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัว แต่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ มนุษย์ทุกคนต้องประสบในวันใดวันหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นความตายของตนเองหรือบุคคลอันเป็นที่รัก เช่น ญาติมิตร หรือคนรู้จัก

3.1.3.4 นำเสนอข้อมูลในอุปลักษณ์ความตายที่พูดตามจำนวน ความถี่การปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ของแนวทางในทศน์ปลายทางจากมากไปหาน้อย พร้อมทั้งอธิบายว่าเป็นการเบรียบเทียบสิ่งใดกับความตาย แสดงการถ่ายโยงข้ามแนวทางในทศน์ (Mapping) โดยยกตัวอย่างการถ่ายโยงแต่ละคู่ความสัมพันธ์เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างชัดเจน และอธิบายตัวอย่างว่าคุณลักษณะใดของแนวทางในทศน์ปลายทางที่ถูกนำมาเบรียบเทียบกับความตาย

3.2 มโนอุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะ

จากการศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะ ผู้วิจัยพบว่าถ้อยคำอุปลักษณ์ความตายนในหนังสือธรรมะทั้งนี้ให้เห็นมโนคุปลักษณ์ความตายนจำนวน 17 มโนคุปลักษณ์เรียงตามลำดับความถี่ในการปรากฏใช้มากไปหนักอย ดังนี้

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงความถี่การปรากฏของถ้อยคำอุปลักษณ์ของมโนคุปลักษณ์

มโนคุปลักษณ์	ความถี่การปรากฏของถ้อยคำอุปลักษณ์	ร้อยละ
1. [ความตายน คือ การเดินทาง]	795	25.53
2. [ความตายน คือ ข้าศึกศัตรู]	654	21.00
3. [ความตายน คือ การตับของไฟและ/or แสงสว่าง]	369	11.90
4. [ความตายน คือ วัตถุ]	270	8.67
5. [ความตายน คือ การศึกษา]	192	6.17
6. [ความตายน คือ การแตกของสิ่งที่เปราะบาง]	162	5.20
7. [ความตายน คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า]	110	3.53
8. [ความตายน คือ การลงสู่เบื้องล่าง]	104	3.30
9. [ความตายน คือ ภัยพิบัติ]	99	3.18
10. [ความตายน คือ มิตร]	59	1.89
11. [ความตายน คือ การขาดใช้หนึ่หรือการคืน]	57	1.83
12. [ความตายน คือ การพังของบ้าน]	51	1.64
13. [ความตายน คือ เพชณชาต]	49	1.57
14. [ความตายน คือ การตายของพีช]	48	1.54
15. [ความตายน คือ สัตว์ร้าย]	35	1.12
16. [ความตายน คือ การนอน]	31	1.00
17. [ความตายน คือ การปิดปาก]	29	0.93
รวม	3,114	100

ต่อไปผู้วิจัยจะแสดงรายละเอียดของมโนคุปลักษณ์ความตายนที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะตามลำดับความถี่การปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนคุปลักษณ์

ความตายนั้นจากมากไปหนักอย พร้อมทั้งแสดงการถ่ายโองข้ามแวดวงโนทศ์ รายละเอียดของโนน-อุปลักษณ์ความตายนั้นๆและยกตัวอย่างข้อความประกอบ

1. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การเดินทาง]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การเดินทาง] เป็นการนำมโนทศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “การเดินทาง” มาใช้เป็นแวดวงโนทศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็น แวดวงโนทศ์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “การเดินทาง” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึงหรืออธิบาย แนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะมีการ นำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การเดินทาง” เช่น ล่วงลับ จากไป ไปสู่ (ความตาย) จุดหมาย ปลายทาง ที่สุด จุดจบ มากกล่าวเกี่ยวกับความตาย

ในหนังสือธรรมะโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การเดินทาง] แบ่งออกเป็น 2 มุมมอง ตามมุ่งมองต่อความตายในหนังสือธรรมะ ได้แก่

(1) ความตายทางกายหรือความตายทางโลก การใช้มโนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การเดินทาง] สะท้อนให้เห็นว่าความตายเปรียบเสมือนจุดสิ้นสุดการเดินทางของชีวิต ผู้ตายเป็นผู้ เดินทาง ชีวิตเปรียบเสมือนการเดินทางตามเส้นทางหนึ่งโดยมีระยะทางจำกัด ไม่ว่าเส้นทางจะสั้นหรือ ยาว สุดท้ายการเดินทางจะสิ้นสุดลงที่ความตาย การเดินทางสิ้นสุดลงที่สถานที่หนึ่งหรือทางตันไม่ สามารถเดินทางได้ต่อไป ญาติมิตรของผู้ตายหรือผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่มองความตายเป็นการเดินทางไปที่อื่น อย่างไม่มีวันหวนกลับมา ผู้ตายเป็นผู้ที่ออกเดินทางไปโดยทิ้งบุคคลอันเป็นที่รักและทรัพย์สมบัติไว้ เปื้องหลัง คนที่ยังมีชีวิตอยู่เปรียบเสมือนคนที่ยังคงอยู่ที่สถานที่เดิมหรือสถานที่ที่อยู่ในปัจจุบันหรือใน โลก สถานที่ที่ผู้ตายเดินทางไปไม่อาจระบุอย่างแน่นชัด อาจมีผู้ที่รับผู้ตาย เช่น บุคคลที่ตายไปก่อน หรือบุญกุศลที่เปรียบเทียบกับบุคคลคือญาติมิตร

(2) ความตายทางจิตหรือความตายทางธรรม การใช้มโนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การเดินทาง] สะท้อนให้เห็นว่ามุ่งมองต่อความตายที่แตกต่างจากแบบแรก กล่าวคือ ความตายมีใช่ จุดสิ้นสุดการเดินทางของชีวิต แต่การตายเป็นการออกเดินทางไปที่อื่น มาจากความเชื่อว่าจิตหรือชีวิต เป็นสิ่งที่อยู่ในร่างกายคนเราขณะมีชีวิต เมื่อตาย จิตจะออกจากร่างไปสู่ภภูมิอื่นตามสภาพของจิต หากขณะตายผู้ตายมีจิตแจ่มใส ผู้ตายทำบุญกุศลขณะมีชีวิตอยู่ เมื่อตายไปจิตจะเดินทางไปสู่ภภูมิที่ ดีหรือสูงขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากขณะตายผู้ตายมีจิตไม่แจ่มใส ผู้ตายไม่ทำบุญกุศลขณะยังมีชีวิตอยู่ เมื่อตายไปจิตจะเดินทางไปสู่ภภูมิที่ไม่ดีหรือต่ำลง ความตายจึงเปรียบเสมือนการเดินทางไปสู่ที่อื่น

ถ้อยคำคุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทศน์มีทั้งสิ้น 795 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูล ถ้อยคำคุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “การเดินทาง” กับ “ความตาย” ได้ดังแผนภูมิด้านล่าง

แผนภูมิที่ 3.2 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมนต์ศัล “การเดินทาง” กับ “ความตาย”
ความตายทางกายหรือความตายทางใจ

แวดวงมนต์ศัลตันทาง	แวดวงมนต์ปลายทาง
[การเดินทาง]	[ความตาย]
นักเดินทาง	→* คนตาย/ตัวเรา/มนุษย์/ชีวิต
ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่	→ คนที่ยังอยู่ในโลก/ผู้ที่ลูกทิ้งอยู่เบื้องหลัง
จุดเริ่มต้นการเดินทาง	→ การเกิด
การเคลื่อนที่	→ การดำเนินชีวิต
ระยะทาง	→ อายุขัย
จุดสิ้นสุดการเดินทาง (ทางโลก)	→ ความตาย

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมนต์ศัลของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

การเคลื่อนที่ → การดำเนินชีวิต

ตัวอย่างที่ 3.6

“มรรณ เม ภาสสุศติ” เราชารต้องตาย ไม่นานเราก็จะต้องตาย ภายในวัยปีนี้ แหลก สมมติว่าเดียวันนี้เราเกิดมาเท่าไหร่ปีแล้วก็เราไปปลบร้อยนั่นแหลก มันใกล้เข้าไปโดยลำดับ เมื่อเป็นเช่นนั้น จิตใจผู้รู้ผู้เห็น อันเป็นปัจจุบัน ไม่ควรนิ่งนอนใจ ไม่ควรประมาท ไม่ควรคาดคะนที่ไม่ตั้งอกตั้งใจเป็นตัวอย่าง ต้องเคาระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง เขายังคงอธิบายสังฆสาขาวกเจ้าทั้งหลายครั้งพุทธกาลเป็นตัวอย่าง

(6.2.21)

ตัวอย่างที่ 3.7

คนเรา...มีความตายเป็นเบื้องหน้า...คิดถึงความตายกันเสียแต่วันนี้แล้วรีบให้ยกคืนดิกันเสียเดียวันนี้ เพื่อที่ว่าชีวิตที่อยู่ด้วยกันและไปสู่ความตายด้วยกันในฐานะเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายนั่นจะได้บังเกิดขึ้น และจะได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อไป

(22.6.137)

ตัวอย่างที่ 3.8

ชีวิตของคนเรานั้นเหมือนกับเดินบนสะพานโคลง เช่น เราขึ้นสะพานพระปีน เกล้านี้เห็นง่ายเพราะมันโถงมาก เวลาเดินขึ้นไปไปถึงกลางสะพาน พอดีกาง

* เครื่องหมาย → หมายถึงการจับคู่ทางความหมาย(Mapping)

สภาพแล้วจะไปยืนอยู่บนนั้นก็ไม่ได้ จะไปพักอยู่บนนั้นก็ไม่ได้ มันต้องลงไปข้างใต้ ข้างหนึ่ง ไม่กลับมาฝั่งกรุงเทพฯ ก็ต้องกลับไปฝั่งธนบุรี คระจะไปยืนอยู่บนนั้นไม่ได้... เรายังไงหน้าได้เตรียมตัวไว้แล้วว่าจะร้อนจะเกิดขึ้น เช่น เรามีปิดมาราดานที่รักที่เคารพ ท่านแก่ชาวลงไป แล้วท่านก็จะต้องจากเราไป ให้เราพิจารณาศึกษาในรูปอย่างนี้

(1.1.22-23)

จากตัวอย่างพบถ้อยคำอุปถักชณ์ ใกล้ เบื้องหน้า ไปสู่ เดินบนสะพานโครง เปรียบเทียบการเดินทางและการเคลื่อนที่ การเดินทางชีวิต หรือการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นการเคลื่อนที่ไปข้างหน้า การเคลื่อนที่บนสะพานสูงขึ้นจนถึงกลางสะพานก็เปรียบได้กับการเจริญวัยจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ เมื่อเวลาผ่านไปก็จะเข้าสู่วัยชรา ร่างกายก็เสื่อมถอยเปรียบได้กับการเคลื่อนที่ลงจากสะพาน เมื่อมนุษย์อายุมากขึ้นก็เปรียบได้กับการเดินทางเคลื่อนที่ไปข้างหน้ามากขึ้นเรื่อยๆ และเข้าใกล้จุดหมายปลายทางคือ ความตายโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากตัวอย่างทั้งหมด ล้วนเป็นการเปรียบเทียบการเดินทางกับการดำเนินชีวิต

จุดหมายปลายทาง → ความตาย

ตัวอย่างที่ 3.9

การเตรียมตัวก่อนตาย พังแล้วเป็นเรื่องน่าตกใจ เพราะเป็นเรื่องที่เราไม่ค่อยอยากรู้ว่าจะได้ยินกัน ทั้งที่เรารู้ว่าทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย แต่ในส่วนลึกๆ เราไม่ค่อยกล้าตาย แต่ในความเป็นจริงเราหามีพ้น ทุกคนจะต้องไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน...

(27.21.1)

ตัวอย่างที่ 3.10

คนเรากำลังจะตายอยู่ทุกวัน กำลังตายอยู่ทุกเม็ดหมาดใจเข้าออก และกำลังที่จะดำเนินไปสู่ความตาย

(13.5.4)

ตัวอย่างที่ 3.11

ชีวินี้มีความตายเป็นที่สุด

(1.1.31)

ตัวอย่างที่ 3.12

...ความตายเป็นความจริงตามธรรมชาติ คือเมื่อทุกคนเกิดมาแล้วก็ต้องตาย เป็นของธรรมชาติไม่มีใครที่จะล่วงพ้นความตายไปได้

(25.14.41)

ตัวอย่างที่ 3.13

เดียนี้เราไปกลัวความตายกันมากเนื่องจากเรามาไม่เข้าใจเรื่องความตาย เราไปเข้าใจว่าความตายเป็นจุดสุดท้ายของชีวิต เมื่อชีวิตดำเนินมาถึงความตายก็มักเข้าใจว่าชีวิตนั้นจบสิ้นแล้ว ไม่มีอะไรหลังจากนั้นอีกต่อไป...ความคิดแบบวิทยาศาสตร์ซึ่งนิยมมองสิ่งต่าง ๆ แต่ในเชิงวัตถุที่ซึ่งตัววัดหรือจับต้องได้ ยังมีอิทธิพลสำคัญในการทำให้ผู้คนมองความตายแต่ในแง่กายภาพ...จนลืมนึกถึงมิติด้านจิตใจหรือด้านจิตวิญญาณ ความคิดแบบวิทยาศาสตร์ดังกล่าวยังทำให้ความตายหมายถึงความย่ำอยู่บดด้วยความชั่วๆ ไม่มีอะไรหลังจากนั้น ตรงนี้เองเป็นจุดที่ทำให้ความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัวยิ่งขึ้น เพราะในสัญชาตญาณส่วนลึกที่สุดของคนเราต้องการความเป็นอมตะ ปราวนความสืบเนื่องของตัวตนที่ไม่ได้ที่ตัวตนจะดับสูญ ถ้ามองแบบพุทธ ปุณณย่อมมีความยึดมั่นในความเป็นตัวตน เพราะนึกว่าตัวตนนั้นมีอยู่จริงจึงต้องการให้ตัวตนคงอยู่สืบเนื่องต่อไป แต่เมื่อวิทยาศาสตร์บอกเราว่าความตายเป็นจุดสุดท้ายของชีวิต ไม่มีอะไรหลังจากนั้น ไม่มีทั้งนรก สวรรค์ หรือชีวิตหลังความตาย เราจะรู้สึกอย่างไร ในยามปดิเรอาจะไม่รู้สึกแต่เมื่อ...ความตายมาอยู่ใกล้ตัว เรายอมอีดอัดกระสับกระส่าย ทนไม่ได้ที่ตัวตนจะดับสูญ...

(23.12.43-44)

จากตัวอย่างที่ 3.9-3.13 เป็นการอธิบายความตายโดยใช้คำพทที่อยู่ในแวดวงความหมายการเดินทาง เช่น คำนิปปุส ที่สุด ไม่มี (คราวที่จะ) ล่วงพ้น...ไปได้มากล่าวถึง ความตายในลักษณะจุดหมายปลายทางหรือจุดสิ้นสุดการเดินทางของชีวิต เป็นจุดหรือสถานที่สุดท้ายของชีวิต เช่น จุดหมายปลายทาง เป็นทางตันที่ไม่สามารถเดินทางไปต่อได้การเดินทางจึงสิ้นสุดลง

ตัวอย่างที่ 3.13 แม้จะเป็นการปฏิเสธว่าความตายไม่ใช่ จุดสุดท้ายของชีวิต แต่ก็ยังคงเป็นการอธิบายความตายโดยใช้คำพทที่อยู่ในแวดวงความหมายการเดินทาง และสะท้อนให้เห็นว่าความตายเปรียบเสมือน จุดสุดท้ายของชีวิต เช่นเดิม จากตัวอย่าง สามารถอนุมานได้ว่า พระธรรมอาจารย์เชื่อว่ามีนรก สวรรค์ และชีวิตหลังความตาย การตายจึงสามารถอนุมานได้เช่นกันว่า เป็นการออกเดินทางอีกครั้ง หรือออกเดินทางต่อไปอีกตามเส้นทางทางจิต

แผนภูมิที่ 3.4 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมนต์ศน์ “การเดินทาง” กับ “ความตาย”
ความตายทางจิตหรือความตายทางธรรม

แวดวงมนต์ศน์ต้นทาง [การเดินทาง]	แวดวงมนต์ศน์ปลายทาง [ความตาย]
นักเดินทาง	→ ผู้ตาย
การเดินทางและการเคลื่อนที่	→ การดำเนินชีวิต
การออกเดินทางไปที่อื่น	→ การตาย
ผู้นำทาง	→ กรรม สภาพของจิต บุญกุศล
สัมภาระในการเดินทาง	→ ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการตายหรือสภาพ จิตขณะตาย
- สิ่งที่จำเป็น สิ่งที่เป็นประ邈ชน์	→ บุญกุศล ธรรมะ
- สิ่งที่ไม่จำเป็น สิ่งที่ถ่วงการเดินทาง	→ ความห่วงหรือยึดติดญาติพี่น้อง คนรัก ^{ทัวร์ญี่ปุ่น}
เส้นทาง	→ ชีวิตรหังความตาย
- ทางที่ดี	→ ศุคติ
- ทางที่ไม่ดี	→ ทุคติ อบายภumi

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมนต์ศน์ของแต่ละ
องค์ประกอบ ดังนี้

เส้นทาง → ชีวิตรหังความตาย

ตัวอย่างที่ 3.14

เมื่อผลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก...เมื่อเกิดเหตุผลัดพราก มีผู้ตายจากไป ก็
จะทำใจได้ทันเวลาหรือเร็วไวร่ว่า ทุกคนมีกรรมเป็นของตน เขาไปแล้วตามทางของเขานะ
ตามที่กรรมจะนำพาไป การร้องให้เคร้าโศกเสียใจของเจ้า ซวยอะไรเขาไม่ได้ แต่นั้นก็
จะไม่เกิดความโศกเคร้า หรือแต่เกิดก็จะงับดับได้ ทำให้จางคลายหายไปโดยไว

(12.14.25)

ตัวอย่างข้างต้นที่ 3.14 พบท้ายคำอุปักษณ์ทาง เปรียบเทียบเส้นทางกับโลกหลังความตาย
จากตัวอย่างพบว่า กรรมเป็นผู้นำทางให้ผู้ตายไปตามเส้นทางหนึ่งทาง เป็นการเปรียบเทียบความตาย
กับการเดินทาง ข้อมูลในหนังสือชี้ช่องระบุว่า เส้นทางและจุดหมายของเส้นทางแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- ทางที่ดี → สุคติ

ตัวอย่างที่ 3.15

การไปสู่สุคติที่แท้จริงไม่ได้เกิดจากการขอชื่อฐานหรือคลบบันดาลจากคนอื่น แต่เกิดขึ้นเพราะสภาพจิตที่เต็มเปี่ยมไปด้วยสติของเราเองเป็นตัวกำหนด ใครอยากอยู่อย่างสบาย จากไปอย่างมีสุคติเป็นที่หมาย ก็ต้องหมั่นเจริญมรณสสติด้วยตนเอง

(26.15.79)

- ทางที่ไม่ดี → ทุคติ อบายภูมิ

ตัวอย่างที่ 3.16

ความตายมีพลังพอที่ผลักจิตให้สู่สุคติภูมิหรือชุดจิตให้สู่ทุคติภูมิก็ได้ทั้งนั้น นั้นอยู่กับว่าเรา想ใจอย่างไรก่อนตาย

(23.10.177)

ตัวอย่างที่ 3.15 - 3.16 เป็นการเปรียบเทียบ สุคติ และ ทุคติ เป็นสถานที่หรือเส้นทางที่ผู้ชายเดินทางหลัง ตายไป จากตัวอย่างที่ 3.15 พบร่วม สภาพจิตของผู้ชายเป็นตัวกำหนดเส้นทาง สุคติ ถูกกล่าวถึงในลักษณะเป็นเส้นทางหรือจุดหมายที่ดีหรือสถานที่ที่อยู่สูง โดยอนุมานจากคำว่า ผลัก ตรงข้ามกันกับ ทุคติ ที่ถูกกล่าวถึงในลักษณะเส้นทางหรือจุดหมายปลายทางที่ไม่ดีหรือสถานที่ที่อยู่ต่ำลงจากเดิม โดยอนุมานจากคำว่า ชุด ตัวอย่างทั้งสอง เป็นการเปรียบเทียบเชิงหลังความตาย เป็นเส้นทางหรือสถานที่ แม้ว่าตามความเชื่อของพระในพุทธศาสนา ภพภูมิหลังความตายน่าจะเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง แต่ก็ไม่มีลักษณะทางกายภาพที่จับต้องได้ การอธิบายภพภูมิหลังความตายจึงใช้คุปลักษณ์ในการเปรียบเทียบ ผู้วิจัยจึงจัดตัวอย่างข้างต้นเป็นคุปลักษณ์ที่แสดงการเปรียบเทียบความตายกับการเดินทาง นอกจากรู้สึกสบายใจประภูมิสำหรับคนตายหลังตายแล้ว จากข้อมูลพบว่า กรรม สภาพของจิต บุญกุศล เปรียบได้กับ ผู้นำทาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้นำทาง → กรรม สภาพของจิต บุญกุศล อภุศล

ตัวอย่างที่ 3.17

เมื่อผลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก...เมื่อเกิดเหตุผลัดพราก มีผู้ตายจากไป ก็จะทำใจได้ทันเวลาหรือเร็วไว้กว่า ทุกคนมีรวมเป็นของตน เข้าไปแล้วตามทางของเขาระบุ

ตามที่กรรมจะนำพาไป การร้องให้ศร้าโศกเสียใจของเรา ช่วยอะไรเขาไม่ได้ แต่นั้นก็จะไม่เกิดความโศกเศร้า หรือแต่เกิดก็จะงับดับได้ ทำให้จางคลายหายไปโดยไว

(12.14.25)

ตัวอย่างที่ 3.18

บุญกุศลและความดีที่เชื่อได้ทำมาทั้งชีวิตจะนำพาเข้าไปสู่ภภูมิที่ดี

(23.20.247)

ตัวอย่างที่ 3.19

อกุศลที่เกิดขึ้นในใจแม้เพียงชั่วขณะเดียวสามารถพาไปสู่ทุคติได้... ฉะนั้น เวลากรธิcroอย่ากรธนาน เพราะถ้าเรากรธิcro หากตายไปทั้งที่ยังกรธจะไปสู่ทุคติทันที

(23.10.115)

จากตัวอย่างที่ 3.17-3.19 เป็นการอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อชีวิตหลังความตายว่า โดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมายการเดินทาง เช่น นำพาไป ช่วยให้เราไปสู่ พาไปสู่ โดยเบริยบเทียบ กรรม สภาพของจิต บุญกุศล ความดี อกุศลหรือบาป ต่างเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ตายไปสู่ภภูมิที่แตกต่างกัน กรรมดี สภาพของจิตที่ดี บุญกุศลและความดีเป็นปัจจัยทำให้ผู้ตายไปสู่ภภูมิที่ดีหรือ สุคติ ตรงกันข้ามกับ กรรมชั่ว สภาพจิตใจที่เคร้าหมอง และอกุศลหรือบาปจะเป็นปัจจัยให้ผู้ตายไปสู่ ภภูมิที่ไม่ดีหรือทุคติ สะท้อนให้เห็นว่าความตายเป็นการออกเดินทางไปสู่จุดหมายหรือสถานที่หนึ่ง และเส้นทางที่ใช้หรือไปได้ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเบริยบได้กับผู้นำทาง ในที่นี้คือ กรรม สภาพของจิต บุญกุศล ความดี อกุศลหรือบาป

สัมภาระในการเดินทาง → ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการตายหรือสภาวะจิตขณะตาย แบ่งออกเป็น

- สิ่งที่จำเป็น สิ่งที่เป็นประโยชน์ → บุญกุศล ธรรมะ

ตัวอย่างที่ 3.20

ที่นี่เราลองมาดูกันว่า เสบียงการเดินทาง ของเราเตรียมพร้อมกันแล้วหรือยัง เพราะ บุญกุศลเป็นเสบียงในการเดินทาง ถ้าเรามีเงินร้อยล้านเงินอยู่ในธนาคาร ไม่ได้ตามเราไป ดีไม่ดีธนาคารเกิดยุบขึ้นมา เงินไม่รู้หายไปไหน จึงต้องรีบทำบุญทำกุศลให้มาก ๆ เงินไม่ตามเราไปหรองนะ มีแต่บุญกุศลเท่านั้นที่ ตามเราไปได้

(27.21.71)

ตัวอย่างที่ 3.21

บุญกุศลแผ้วถางทางให้ครอบปีดี และยังเป็นเสบียงให้แก่ครอบครัวน้ำใจ
ได้เลย ข้างหน้าคือบ้านหลังใหม่ที่สุขสบายกว่าเดิม ครอบคลังจะเดินทางไกลแล้วนะ
ขอให้ไปอย่างเบาๆ

(23.20.247)

ตัวอย่างที่ 3.22

ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่า จิตที่สงบเป็นกุศล ไม่เพียงช่วยให้ตายอย่างไม่
 ทุกข์ทรมานแล้ว ยังสามารถ นำพาผู้ตายนไปสู่สุคติ เป็นการยกกระดับจิตให้เข้าสู่สภาพ
 ภูมิที่ดีกว่าเดิม ยิ่งผู้ใกล้ตายนั้นมีสติเต็มที่ เห็นโทษของความยึดติดในสังขารหรือ
 ความสำคัญมั่นหมายในตัวตน จะสามารถลະวางให้อย่างสิ้นเชิงก็จะเข้าถึงความวิมุติ
 หลุดพ้น คือ นิพพานได้ทันที...

(23.12.56)

จากตัวอย่างที่ 3.20-3.22 เป็นการอธิบายความตายเป็นการเดินทาง โดยใช้คำศัพท์ที่
 อญญาณเดาวงความหมายของการเดินทาง เช่น เสบียง แผ้วถางทางให้...ไปดี นำพาผู้ตายนไปสู่ มา
 กล่าวถึงความตาย เมื่อนำมาคำเหล่านี้มาใช้กล่าวถึงความตายก็สะท้อนให้เห็นว่า ความตาย
 เปรียบเสมือนการเดินทาง สิ่งที่จำเป็นหรือทำให้การเดินทางสะดวกสบาย คือ เส้นทางที่ดีและเสบียง
 ตัวอย่างที่ 3.20 บุญกุศลยังเป็นเสบียงซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเดินทางไกล ตัวอย่างที่ 3.21 บุญกุศล
 เป็นผู้ช่วยในการเดินทาง คือ ช่วยแผ้วถางทางให้ผู้เดินทางเดินทางได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้นและ ตัวอย่างที่
 3.22 จิตที่สงบเป็นกุศล และเป็นผู้นำทางผู้ตายนไปสู่สุคติ

– สิ่งที่ไม่จำเป็น สิ่งที่ถ่วงการเดินทาง สิ่งที่ไม่สามารถนำไปได้ → ความห่วงหรือยึด
 ติดญาติพี่น้อง คนรัก ทรัพย์สมบัติ

ตัวอย่างที่ 3.23

...พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า สัตว์โลกไม่มีอะไรเป็นของตน ทุกคนต่าง ลະสิ่งทั้ง
ปวงไป นี่เป็นความจริง เราจะมาคิดในทางที่ตรงกันข้ามว่าเราควรเอาไป เมื่อเขาไป
ไม่ได้ก็ไม่อยากทำ การคิดอย่างนี้ เป็นการคิดที่ผิดอย่างมาก

(1.1.13)

ตัวอย่างที่ 3.24

คนเราเวลาามาเกิดก็มาตัวเปล่า เวลาตายไปก็ไปตัวเปล่า ไม่มีทรัพย์สมบัติเงิน
 ทองอะไร ๆ ติดตัวไปนอกจากบุญกับบาปเท่านั้น...

(4.2.13)

จากตัวอย่างที่ 3.23-3.24 เป็นการอธิบายความหมายเป็นการเดินทาง โดยใช้คำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมายของการเดินทาง เช่น ละสิ่งทั้งปวงไป เอาไปไม่ได้ ไปตัวเปล่า ไม่มีทรัพย์สมบัติเงินทองอะไร ติดตัวไป เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงความตายก็จะท่อนให้เห็นว่าความตายเปรียบเสมือนการเดินทาง ที่ผู้เดินทางไม่สามารถนำเอกสารติดตัวสิ่งของติดตัวไปได้ หมายถึงคนตายไม่สามารถใช้ทรัพย์สมบัติได้อีกต่อไป ตัวอย่างที่ 3.24 บุญและบาปเปรียบได้กับสัมภาระหรือสิ่งที่น้ำดีตัวไปได้

กล่าวโดยสรุปมโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การเดินทาง] สะท้อนการเปรียบเทียบความตายกับการเดินทางซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ความตายทางกายหรือความตายทางโลก คือ ความตายคือจุดสิ้นสุดการเดินทางของชีวิตที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และ ความตายทางจิตหรือความตายทางธรรม ความตายเป็นการออกเดินทางต่อไปยังจุดหมายปลายทางอื่นหรือจุดแห่งพักก่อนจะออกเดินทางต่อไป มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การเดินทาง] สัมพันธ์กับการศึกษาคุปลักษณ์ชีวิตที่พบมโนคุปลักษณ์ [ชีวิต เป็น การเดินทาง] (ปิยกรณ์ อุบแพทย์, 2552) คือ ชีวิตแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ชีวิตทางโลกและชีวิตทางธรรม แต่คุปลักษณ์ชีวิตให้ความสำคัญกับเส้นทางที่จะไปสู่จุดหมายปลายทาง และจุดหมายปลายทางของชีวิตทางโลก คือ การทำให้ชีวิตดีขึ้น และทางธรรม คือ นิพพาน แต่คุปลักษณ์ความตายเป็นการเดินทาง พบร่วมจุดหมายปลายทางของชีวิตทางโลก คือ ความตาย และจุดหมายปลายทางของชีวิตทางจิต คือ การไปสู่ภพภูมิที่ดีกว่าเดิมหรือเข้าสู่ภาวะนิพพาน ไม่กลับมากีดอีกต่อไป

2. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “ข้าศึกศัตรู” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “ข้าศึกศัตรู” กับ “ความตาย” เพื่ออธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะ มีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “ข้าศึกศัตรู” เช่น หนี...ไม่พัน หลบหลีก หลีกหนี แซมหน้า สู้ พ่ายแพ้ เอาชนะ ยุทธวิธี ทำสังคมรุ่ม มากล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] สะท้อนให้เห็นว่าความตายเปรียบเสมือนข้าศึกศัตรู ในลักษณะของแมทพ กองทพ กองทหารศัตรูที่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมาอย่างเคร่งครัด ไร้เมตตา มีกำลังข้ามามาก เดินทางเข้ามาจุกร่านดินแดนหรือประเทศ มโนทัศน์นี้สะท้อนมุมมองที่มีต่อความตาย 2 มุมมอง ได้แก่

(1) ความตายทางกายหรือความตายทางโลก มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] กล่าวถึงความตายว่าเป็นข้าศึกศัตรูที่ไม่สามารถเอาชนะได้ มนุษย์ทุกคนย่อมพ่ายแพ้ต่อความ-

ตาม มนุษย์เปรียบเสมือนชาวบ้านที่อยู่ในบ้าน ต้องเชื่อมโยงหัวกับความตายนโดยไม่มีทางหนีพ้น มนุษย์ไม่สามารถเจรจาต่อรองเลื่อนวันเวลาตามไปได้ เมื่อความตายนามถึง มนุษย์จะถูกฆ่าพัน ล้มตายลงไป หรือถูกกว่าดัดต้อนนี้เป็นเชลย ข้าทาก บริวาร ข้าศึกศัตรูของทรัพย์สมบัติต่าง ๆ ไปจนหมดสิ้น เป็นการเปรียบเทียบว่ามนุษย์ทุกคนต้องตายโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ กล่าวคือ มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตเป็นอมตะ วิทยาศาสตร์ไม่สามารถเข้าใจความตายนี้ให้ทำให้มีชีวิตตลอดไปได้ ทุกคนต้องตาย

(2) ความตายทางจิตหรือความตายทางธรรม มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] กล่าวถึงความตายเป็นข้าศึกศัตรูหรือกองทัพที่มีกำลังมาก มนุษย์เลิงเห็นภัยจากกองทัพที่จะเดินทัพมาถึงหรือเข้ามากราบ มนุษย์จึงเตรียมตัวพร้อมรับ ฝึกฝนตนเองให้มีกำลังมากขึ้น ศึกษาและทำความเข้าใจความตายเพื่อให้รู้เท่านั้นข้าศึกศัตรูที่เจ้าเลือด โดยใช้ธรรมะเป็นอาวุธหรือตัวพาพิชัย สงคราม เมื่อความตายมาถึงจะได้เข้มแข็ง ไม่หวัดกลัวความตาย และสามารถเข้าใจความตายได้ หรือธรรมะเป็นกำลัง พระพุทธเจ้าเป็นผู้ช่วยให้รอดพ้นจากการตามล่าของความตาย เป็นการเปรียบเทียบว่าถึงแม้ความตายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่มนุษย์สามารถมีจิตใจที่เข้มแข็งจาก การศึกษาธรรมะและการเจริญมรณสติ ทำให้ไม่หวัดกลัวหรือเป็นทุกข์จากการตายของตนเองที่กำลังจะมาถึงหรือความตายของบุคคลอันเป็นที่รักได้ ในช่วงเวลาที่ยังมีชีวิต ร่ายกายแข็งแรง และมีสติปัญญาควรเตรียมตัวตายโดยการหมั่นพิจารณาความตายหรือเจริญมรณสติ ศึกษาธรรมะ และอาจใช้โอกาสชั่วขณะนี้เชื่อมโยงกับความตายบวรลุธรรม

ถ้อยคำคุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทัศน์มีทั้งสิ้น 654 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำคุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “ข้าศึกศัตรู” กับ “ความตาย” ได้ดังแผนภูมิด้านล่าง

แผนภูมิที่ 3.5 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงโนทัศน์ “ข้าศึกศัตรู” กับ “ความตาย”
ความตายทางกายหรือความตายทางใจ

แวดวงโนทัศน์ต้นทาง

แวดวงโนทัศน์ปลายทาง

[ข้าศึก/ศัตรู]

[ความตาย]

ศัตรู

→

ความตาย

การต่อสู้

→

การขัดขืนความตาย ความรู้สึกเชิงลบต่อความตาย

ผลการต่อสู้

→

ความไม่ตาย การเป็นอมตะ

- ชัยชนะ

→

การตาย

- พ่ายแพ้

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโองข้ามแวดวงโนทัศน์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ศัตtru → ความตาย

ตัวอย่างที่ 3.25

สุดท้ายทุกคนก็ตายหมด ไม่ว่าจะเป็นพระอริยบุคคลหรือคนสามัญทั่วไป ถึงจะมีปัญญามากก็ต้องพ่ายแพ้ต่อมรณภัยอยู่บ่อยนั้นเอง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า คนที่ดีที่สุดของโลก พระองค์ก็ทรงทนต่อมรณภัยไม่ได้ สุดท้ายเพียงพระชนมายุได้แค่ 80 พรรษา ก็ต้อง ยอมต่อมรณภัย...ขอให้เราคิดเช่นนี้แล้วน้อมเข้ามานาๆ ตัวเราเองว่าคนที่มียศใหญ่ก็ตาย ผู้มีบุญก็ตาย ผู้มีกำลังก็ตาย ผู้มีฤทธิ์ก็ตาย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตายแล้วเราเล่าเก่งมาจากไหนถึงจะไม่ตาย...เมื่อคนเรามองเห็นว่าความตายไม่เลือกที่รักไม่มักที่ซัง พร้อมจะคุกคามทำลายคน ได้ทุกประเภท ก็จะเกิดความรักตัวกลัวตาย ไม่เสียเวลาไปกับความถือตัวถือตน กล้ายเป็นคนอ่อนน้อมต่อมตนขึ้นมาเอง คนเวนนั้นเมื่อทำลายความยืดมั่นถือมั่น ลดละหัองการได้ตามสมควรแล้ว ชีวิตก็จะมีความสุขสงบ ร่มเย็นขึ้นมาเป็นเงาตามตัว มรณัสถิจึงเป็นวิธีลดหัองการที่ได้ผลดีมากอีกวิธีหนึ่ง

(26.15.117)

ตัวอย่างที่ 3.26

...คนทั่วไป...เมื่อนึกถึงความตาย เห็นคนตาย หรือ เผชิญกับความตาย จึงเกิดความรู้สึกหวาดกลัว ประหันพรัตนพริ้ง หรือไม่ก็สลดหดหู่ ตลอดจนเคร้าโศก แหঁงเหี่ยวหัวใจ ถ้านึกถึงความตายของคนที่ใกล้ดังหรือเป็นศัตรุ ก็รู้สึกว่าตัวตนนั้นได้สิ่งที่ต้องการ แล้วกล้ายเป็นเกิดความยินดี ลิงโดยใจ...

(12.14.9)

ตัวอย่างที่ 3.27

มัจฉราชา คือ ความตายนั้น...เราไปต่อสู้ไม่ได้ จะหนีไม่ไหว ...ถึงเวลาแล้วเข้าก็ต้องคร่าชีวิตของเราไปตามฐานะตามธรรมชาติ

(1.2.32)

จากตัวอย่างที่ 3.25-3.27 เป็นการอธิบายความตายโดยใช้คำศัพท์ที่อยู่ในแวดวง-ความหมาย ข้าศึกศัตรุ ได้แก่ กริยาอาการที่ความตายกระทำการที่ความตายกระทำเมื่อนเป็นบุคคล เช่น พร้อมจะคุกคามทำลายคน กริยาอาการที่มนุษย์กระทำการที่ความตาย เช่น พ่ายแพ้ ยอม เผชิญกับต่อสู้ นี่ เมื่อนำมาใช้กับถึงความตายแสดงภาพความตายเป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีลักษณะเป็นข้าศึกศัตรุที่น่ากลัว เข้ามาทำอันตราย เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือหนีไปได้ เราต้องเผชิญหน้ากับความตาย มนุษย์

ต่อสู้หรือขัดขืนความตายไม่สำเร็จ แต่ผลการต่อสู้กับความตายคือความพ่ายแพ้ท่านนั้น ความตาย จึงเปรียบเสมือน ข้าศึกศัตรูในการต่อสู้หรือการทำสงคราม

ผลการต่อสู้

- ขั้นตอน → ความไม่ตาย การเป็นอมตะ^{ตัวอย่างที่ 3.28}

เคยมีคนพยายามคิดค้นยาอายุวัฒนะ คือ ยาที่กินเข้าไปแล้วสามารถมีอายุยืนยาว หลายร้อยหลายพันปี แต่ก็ไม่เคยมีใครทำสำเร็จสักราย แม้ว่าวิทยาศาสตร์จะก้าวหน้าแค่ไหนก็ไม่สามารถ[เข้าชนะความตาย](#)ได้

(26.15.คำนำ)

ตัวอย่างที่ 3.28 เป็นการกล่าวถึงความตายโดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมาย ข้าศึกศัตรู เช่น เอาชนะ มากกล่าวถึงความตาย เป็นการเปรียบเทียบการเอาชนะในการสู้รบกับความตายว่า การเอาชนะความตาย คือ ความไม่ตาย การเป็นอมตะ จากตัวอย่างจะเห็นว่า การเอาชนะความตายโดยการเป็นอมตะเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

- พ่ายแพ้ → การตาย
ตัวอย่างที่ 3.29

ไม่ว่าจะเป็นพระอิริยบุคคลหรือคนสามัญทั่วไป ถึงมีปัญญามากก็ต้องพ่ายแพ้ต่อมรณภัยอยู่นั่นเอง

(26.15.116)

ตัวอย่างที่ 3.29 เป็นการกล่าวถึงความตายโดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมาย- ข้าศึกศัตรู เช่น พ่ายแพ้ มากกล่าวถึงความตาย เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงความตาย เป็นการเปรียบเทียบ การตายกับความพ่ายแพ้ สะท้อนมุมมองที่มีต่อความตายว่ามนุษย์ทุกคนต้องตายโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะไม่มีมนุษย์คนใดที่สามารถอยู่เป็นอมตะ

แผนภูมิที่ 3.6 แสดงการถ่ายทอดข้อมูลทางในทัศน์ “ข้าศึกศัตรู” กับ “ความตาย”

ความตายทางจิตหรือความตายทางธรรม

แวดวงมนต์ศัพด์ต้นทาง

แวดวงมนต์ศัพด์ปลายทาง

[ข้าศึกศัตรู]

[ความตาย]

ศัตรู

→

ความตาย

การเตรียมตัวต่อสู้	→	การศึกษาธรรมะ การปฏิบัติธรรม การเจริญมรณสติหรือการระลึกลึ้งความตาย
การต่อสู้	→	การตาย ชีวิตตาย
อาชญากรรม	→	การปฏิบัติธรรม ธรรมะ บุญกุศล
ผลการต่อสู้		
- ชัยชนะ	→	การตายอย่างสงบ บรรลุธรรม
- พ่ายแพ้	→	การตายอย่างไม่สงบ

ต่อไปนี้จัดแยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ศัตรู → ความตาย

ตัวอย่างที่ 3.30

...ท่าทีการปฏิบัติของมนุษย์ต่อเรื่องความตายนี้ แสดงถึงความเจริญของงานแห่งจิตใจของมนุษย์เป็น 3 ขั้นด้วยกัน ขั้นที่ 1 มนุษย์ปุถุชนทั่วไปท่านว่าเป็นปุถุชนที่ยังไม่ได้สตดับ คือ ยังไม่มีการศึกษา ก็จะระลึknถึงความตายด้วยความหวาดหัวนพรั่นกลัว เศร้า หดหู่ ห้อแท้ ระย่อห้อถอย ขั้นที่ 2 สูงขึ้นไป เป็นอริยสาวก ผู้มีการศึกษา ได้สตดับแล้วก็จะลึknถึงความตายโดยเป็นอนุสติสำหรับตักเตือนใจไม่ให้ประมาท เร่งขวนขวยปฏิบัติ ประกอบหน้าที่คุณงามความดี ให้ ชีวิตนี้มีประโยชน์ มีคุณค่า และขั้นที่ 3 คือ ให้รู้เท่าทันความตาย ซึ่งมีคติเนื่องอยู่ในธรรมชาติ จะได้มีชีวิตที่ปราศจากความทุกข์ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความรู้สึกหวานหัวนพรั่นกลัวต่อความพังพراก เป็นต้น มีจิตใจไปร่วมในส่วนภายนอก แลเป็นอยู่ด้วยปัญญาที่กระทำการไปตามเหตุผลด้วยความรู้เท่าทันเหตุปัจจัย

(12.4.15)

ตัวอย่างที่ 3.30 เป็นการอธิบายความตายโดยใช้คำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมาย ข้าศึกศัตรู ได้แก่ รู้เท่าทัน เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงความตายแสดงภาพความตายเป็นข้าศึกศัตรูที่เจ้าเลร์ ชาญฉลาด เรายังรู้เท่าทัน กล่าวคือเราต้องทำความเข้าใจความตายอย่างถูกต้อง เช่นเดียวกับการทำความเข้าใจหรือรู้เท่าทันข้าศึกศัตรูในการสรุป เพื่อให้ได้เปรียบในการสรุปและสามารถเข้าใจข้าศึกศัตรูได้

การเตรียมตัวต่อสู้ → การศึกษาธรรมะ การปฏิบัติธรรม การเจริญมรณสติหรือการระลึกถึงความตาย

ตัวอย่างที่ 3.31

พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสเอาไว้ว่า เราต้อง เตรียมรับมือกับความตาย ไว้เสมอ เพราะไม่รู้ว่าความตายจะเกิดขึ้นกับคนที่เรารักหรือแม้แต่จะเกิดขึ้นกับตัวเราเองเมื่อไร สิ่งนี้เราไม่อาจทราบล่วงหน้าได้...ต้องหมั่นเจริญมรณสติ...เพื่อให้ติดใจมีความเข้มแข็ง เคลื่อนชลadaด รู้เท่าทัน สามารถรับมือกับความตายด้วยตนเองในภาวะสุดท้ายแห่งชีวิตได้

(26.15.146-149)

จากตัวอย่างที่ 3.31 เป็นการกล่าวถึงความตายโดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมาย ข้าศึกศัตรู เช่น เตรียมรับมือกับ รับมือ เมื่อนำมาใช้กับล่าวถึงความตายเพื่อให้ผู้อ่านตระหนักรถึงความสำคัญของการเตรียมตัวเตรียมใจกับความตายที่จะมาถึง เปรียบได้กับการเตรียมตัวต่อสู้หรือรับมือกับข้าศึกศัตรู ไม่นิ่งเฉยให้ข้าศึกศัตรูเข้ามาทำร้าย

อาภูม → การปฏิบัติธรรม ธรรมะ บุณยกุศล

ตัวอย่างที่ 3.32

คำว่า “owardดี” คือ owardว่าเราไม่ตาย ไม่ตายง่ายๆ ควรว่าตายไม่เชื่อ แล้วความตายมาถึง เราไม่จะสู้รับกับความตาย ถ้าไม่สู้รับด้วยการทำภาระ สมานิภาระ สมานิภาระ วิปัสสนา-ภาระในดงจิตดวงใจไม่มีแล้ว จะสู้ได้อย่างไร เพราะพระยามัจจุราชยิ่งใหญ่กว่าใครๆ ในโลกในชุมพูหิปนี ไม่มีใครจะไปwardดีกับพระยามัจจุราชได้ เราต้องมีเครื่องต่อสู้พระยามัจจุราช นั้น ถ้าผู้ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ตั้งมั่น เที่ยงตรง คงที่ หนักแน่นอยู่ในธรรมปฏิบัติแล้ว ท่านไม่กลัวมรณภัยความตาย

(6.6.73)

จากตัวอย่างที่ 3.32 เป็นการกล่าวถึงความตายโดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมาย ข้าศึกศัตรู เช่น เครื่องต่อสู้ มากล่าวถึงความตาย เมื่อนำมาใช้กับล่าวถึงความตาย เป็นการเปรียบเทียบ เครื่องต่อสู้กับสิ่งที่จะช่วยให้ไม่หวาดกลัวความตาย ในที่นี้คือ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสและการปฏิบัติธรรม ซึ่งเปรียบได้กับอาภูมในการสู้รับ

ชัยชนะ → การตายอย่างสงบ บรรลุธรรม

ตัวอย่างที่ 3.33

เทคโนโลยีนั้นทำได้อย่างมากแต่ผิดผ่อนความตายให้กลอกร้าวไปเท่านั้น ในที่สุดก็หนี ไม่พ้น ส่วนธรรมะนั้นทำให้เรา เข้าใจความตายได้ คือ นอกจากไม่ทุกข์หรือทุรนทุรายเพราะ ความตายแล้ว จะช่วยให้เข้าถึงภาวะที่ไม่มีเราเป็น “ผู้ตาย” นี้ใช่ไหมที่เรียกว่า “เห็นความตาย” ความข้อนี้พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า “ถ้าได้อาศัยเราเป็นกัญญาณมิตรแล้ว...สัตว์ที่มีความตายเป็นธรรมดาก็จะพ้นจากความตาย”

(23.21.คำปรางค์)

ตัวอย่างที่ 3.33 เป็นการกล่าวถึงความตายโดยใช้คำพห์จากแวดวงความหมาย ข้าศึกศัตรู เช่น เอาชนะ เหนือ พ้นจาก มากล่าวถึงความตาย เป็นการเปรียบเทียบการเอาชนะในการสู้รบกับความตาย เพื่ออธิบายว่า ถึงแม้ทุกคนจะต้องตายแต่ก็สามารถตายอย่างสงบ ไม่เป็นทุกข์จากความตาย เพราะเชื่อถือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นชัยชนะด้านจิตใจกล่าวคือการไม่หลอกลวงความตายหรือเคราะห์โศกเสียใจจากการตายของบุคคลอันเป็นที่รักมากจนเกินไป

ความพ่ายแพ้ → การตายอย่างไม่สงบ

ตัวอย่างที่ 3.34

ไม่มีใครหนีความตายพ้นก็จริง แต่ใช่ว่าความตายจะหมายถึงความพ่ายแพ้ของทุกชีวิตก็未必 เราจะพ่ายแพ้ความตายก็ต่อเมื่อจิตใจหลอกลวงตื่นตระหนก กระสับกระส่าย และเป็นทุกข์เมื่ออญูต่องหน้าความตาย แต่หากจิตใจตั้งอยู่ในความสงบ มั่นคง ความตายจะทำอะไรได้

(23.12.คำปรางค์)

ตัวอย่างที่ 3.34 เป็นการกล่าวถึงความตายโดยใช้คำพห์จากแวดวงความหมาย ข้าศึกศัตรู เช่น พ่ายแพ้ มากกล่าวถึงความตาย เป็นการเปรียบเทียบความพ่ายแพ้ในการต่อสู้หรือการทำสงครามกับการตายอย่างไม่สงบ

กล่าวโดยสรุปข้อมูลถ้อยคำอุปโลกษณ์เกี่ยวกับความตายที่สะท้อนมโนคุปลักษณ์ คือ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] ผู้วิจัยพบว่ามีการกล่าวถึงความตายใน 2 ลักษณะ คือ 1) ความตายทางกายหรือทางโลก ความตายเป็นข้าศึกศัตรูที่เอาชนะไม่ได้ เป็นความตายทางกายที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคนโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง และ 2) ความตายทางจิตหรือทางธรรม ความตายเป็นข้าศึกศัตรูที่เอาชนะได้ ความตายในแบบนี้เป็นสภาวะทางจิตใจ การเอาชนะความตายคือการไม่เป็นทุกข์จากความตายโดยการใช้ธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นกำลังหรืออาวุธ ทำให้เอาชนะความกลัวตายได้

3. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทาง เพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์ปลายทางโดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึง อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจ สิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง” เช่น ดับ มีด มากล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] ในหนังสือธรรมะแบ่งออกเป็น 2 หมุมอง ตามมุมมองต่อความตายในหนังสือธรรมะ ซึ่งแบ่งออกเป็น

(1) ความตายทางกายหรือความตายทางโลก การใช้มโนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] สะท้อนให้เห็นว่าความตายเปรียบเสมือนการดับของไฟและ/แสงสว่าง ชีวิตของมนุษย์เปรียบเสมือนแหล่งกำเนิดแสง เช่น หลอดไฟ ดวงไฟ ไฟที่ลูกไหมับนเทียน กองไฟ ตะเกียง พลุ ดวงอาทิตย์ที่มีแสงและความร้อน สาเหตุที่ทำให้ไฟดับคือสาเหตุการตาย เช่น ลมพัดดับ ตะเกียงหล่นแตก หมายถึงการตายจากปัจจัยภายนอก การตายที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ไฟดับ เพราะหมดเชื้อเพลิง หมายถึงร้ายกายไม่สามารถใช้งานได้อีกไป ปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีชีวิต เช่น อายุขัยหรือสภาพร่ายกายเปรียบเสมือนเชื้อเพลิงที่หล่อเลี้ยงให้ไฟติดอยู่ หรือหลอดไฟขาดกระแทกไฟ ทำให้ไฟดับ และเกิดความมีดตามมา เมื่อมนุษย์ตาย ร่างกายก็เย็นลง ความร้อนก็หายไปเหมือนไฟหรือแสงสว่าง ดับลง ดวงอาทิตย์ตก ทำให้เกิดความมีดตามมา

(2) ความตายทางจิตหรือความตายทางธรรม สะท้อนให้เห็นว่า ความตายเปรียบเสมือนการดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง จิตเปรียบได้กับแหล่งกำเนิดแสง เช่น ไฟ หลอดไฟ ปัจจัยที่ทำให้กลับมาเกิดใหม่ ได้แก่ บุญ บาป กิเลส ความยึดมั่นถือมั่น เป็นต้น เปรียบเสมือนเชื้อเพลิง หรือกระแทกไฟ เมื่อไฟดับลงหรือหลอดไฟดับลงก็สามารถติดขึ้นมาได้อีกคราบใดที่ยังมีเชื้อเพลิงหรือกระแทกไฟอยู่ หมายถึงมนุษย์จะเวียนว่ายตายเกิดจนกระทั่งหมดสิ้นปัจจัยที่ทำให้เวียนว่ายตายเกิด และเข้าสู่ภาวะนิพพาน ถ้อยคำอุปัลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทัศน์มีทั้งสิ้น 369 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำอุปัลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง” กับ “ความตาย” ได้ ดังแผนภูมิด้านล่าง

แผนภูมิที่ 3.7 แสดงการถ่ายทอดข้อมูลแวดวงมโนทัศน์ “การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง” กับ “ความตาย” ความตายทางกายหรือความตายทางโลก

แวดวงมโนทัศน์ต้นทาง

แวดวงมโนทัศน์ปลายทาง

[การดับของแสงสว่างและ/หรือไฟ]

[ความตาย]

สิ่งที่มีแสง เช่น เปลาไฟ ตะเกียง หลอดไฟ กองไฟ

→ ชีวิต

เชื้อเพลิง กระแสงไฟฟ้า	→ สิ่งที่ทำให้มีชีวิตอยู่
การดับแสงสว่างและ/หรือไฟ	→ การตาย
ความมีด	→ ความตาย

ต่อไปนี้จัดแยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงโน้ตค์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

สิ่งที่มีแสง เช่น เปลวไฟ ตะเกียง หลอดไฟ กองไฟ → ชีวิต ตัวอย่างที่ 3.35

ชีวิตคนเรานี้ ตอนที่ยังไม่มีลมหายใจอยู่ บางคนอาจได้ดังเหมือนประทัด โดยเด่นเหมือนพลุยาม คำศื่น แต่หลังจากตายไปก็เป็นแบบนี้ คือ มีแต่ความว่างเปล่า

(26.15.58)

จากตัวอย่างที่ 3.35 เป็นการอธิบายชีวิตโดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมายสิ่งที่มีแสง เช่น พลุ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับชีวิต ชีวิตก็เปรียบเสมือนพลุที่มีแสงสว่าง การดับแสงของพลุเปรียบได้กับการตาย สิ่งที่ตามมา คือความมีดมิด สะท้อนให้เห็นว่าชีวิตเป็นสิ่งที่คงอยู่ชั่วเวลาหนึ่งสุดท้ายคนก็ต้องตายไป และว่าช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่จะเป็นผู้ที่ได้ดังหรือโดยเด่นมีชื่อเสียงเพียงใดก็ตาม

การดับแสงสว่างและ/หรือไฟ → การตาย ตัวอย่างที่ 3.36

การตายของผู้อายุยังไม่ครบกำหนด จำนวนของชนกกรรมก็ยังไม่หมด แต่ผู้นั้นก็เสียชีวิตลงก่อน ท่านเปรียบเสมือนกับดวงไฟที่แก่ยังมีอยู่น้ำมันก็ยังมีอยู่ แต่ไฟนั้นดับลงด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น ภูกลมพัดดับ เป็นต้น

(25.14.14)

ตัวอย่างที่ 3.37

ความตาย...เปรียบเสมือนกองไฟใหญ่ที่ดับไปเพราะนำ

(2.6.52)

จากตัวอย่างที่ 3.36-3.37 เป็นการอธิบายความตาย พบร้อยคำอุปลักษณ์จากแวดวงความหมายการดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง เช่น ดวงไฟ ไฟ ดับ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความตาย การตายก็เปรียบเสมือนการดับของไฟที่อาจเกิดพร้อมกับการดับแสงสว่าง ชีวิตเปรียบได้กับดวงไฟ กองไฟใหญ่ หรือตะเกียง ซึ่งมีสิ่งหล่อเลี้ยง คือ เชื้อเพลิง เช่น ไฟ น้ำมัน ทำให้ชีวิตดำเนินอยู่

ได้ สาเหตุการตายเปรียบได้กับสาเหตุที่ไฟดับ ในที่นี้คือ ลมพัดดับ น้ำ เป็นการเปรียบเทียบความตายที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ คือ ไม่ได้แก่ชรา แล้วตายไป แต่ตายจากสาเหตุอื่น ๆ ทั้งที่ยังไม่แก่ชราหรือร่างกายยังใช้งานได้อยู่

ตัวอย่างที่ 3.38

ชีวิตของมนุษย์ ถ้าตายก็ตายกันจริง ๆ มิได้มีการคืนชีพ...ขออย่าได้ประมาทในชีวิต และอย่าคิดว่า ชีวิตนี้ยังไม่ตาย ชีวิตนี้แตกตัวง่าย ตายง่าย...ดังคำโคลงโลกนี้ตัวว่า

ข้างม้าเมียมิงแก้ว	เงินทอง
ตัวมิตายจักปอง	ย่อมได้
ชีวิตสิ่งเดียวของ	หายาก
<u>ใช่ประทีบเทียนได้</u>	<u>ดับแล้วจุดคืน</u>

(13.5.16)

จากตัวอย่างที่ 3.38 เป็นการอธิบายความตาย พบท้อยคำอุปโลกษณ์จากเว陀ว่า ความหมายการดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง เช่น ประทีบ เทียน ได้ ดับ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความตาย การตายก็เปรียบเสมือนการดับของไฟที่อาจเกิดพร้อมกับการดับแสงสว่าง ชีวิตเปรียบได้กับไฟ หรือ แสงสว่าง ในที่นี้ ความตายถูกกล่าวว่าเป็นการดับที่ไม่สามารถจุดไฟใหม่ได้ กล่าวคือ มนุษย์ตายแล้วไม่สามารถฟื้นคืนชีพได้

ความมีด → ความตาย

ตัวอย่างที่ 3.39

สัตว์ตั้งแต่เกิดมาก็ป่ายหน้าไปสู่ความตายทุกขณะ มิได้หวนกลับแม้แต่น้อย เปรียบเสมือนพระอาทิตย์อุทัยขึ้นมาแล้ว ก็คงจะป่ายหน้าไปสู่ความอัสดงคตทุกขณะ

(9.2.64)

จากตัวอย่างที่ 3.39 เป็นการอธิบายความตายโดยใช้คำศัพท์จากเว陀ว่า ความหมายการดับของไฟและ/หรือแสงสว่างมาเปรียบเทียบความตาย คือ ความอัสดงคต เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความตาย ความตายก็คือ การดับแสงของอาทิตย์ ชีวิตเปรียบเสมือนพระอาทิตย์ที่ให้แสงสว่าง การเกิด คือ อุทัยหรือขึ้นจากขอบฟ้า การโคจรของพระอาทิตย์ คือการเจริญเติบโตตามช่วงวัยจากเด็ก สูงใหญ่และการแก่ชรา ตามธรรมชาติดวงอาทิตย์จะโคจรจากทิศตะวันออกไปตะวันตกและไม่ย้อนกลับ เช่นเดียวกับมนุษย์ที่เจริญเติบโตและแก่ชราลง ไม่สามารถกลับเป็นหนุ่มสาวได้ การอัสดงคต

หรือการตอกของดวงอาทิตย์จึงเปรียบได้กับการตาย เมื่อดวงอาทิตย์ตกในเวลาเย็น แสงจากดวงอาทิตย์ ก็จะหมดไปและถึงเวลากลางคืน ผู้วิจัยจึงอนุมานว่าความมีดหรือเวลากลางคืนคือความตาย

แผนภูมิที่ 3.7 แสดงการถ่ายโよงข้ามแวดวงโนทัศน์ “การดับของไฟและ/or แสงสว่าง” กับ “ความตาย” ความตายทางจิตหรือความตายทางธรรม

แวดวงมโนทัศน์ต้นทาง

แวดวงมโนทัศน์ปลายทาง

[การดับของแสงสว่างและ/or ไฟ]

สิ่งที่มีแสง เช่น เปลาไฟ ตะเกียง หลอดไฟ กองไฟ
เชื้อเพลิง กระแสงไฟฟ้า
การดับแสงสว่างและ/or ไฟ
ความมีด

→ จิต

[ความตาย]

ปัจจัยที่ทำให้วีญร่วมตายเกิด[†]
การตาย
สภาพจิตหลังการตาย

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ของแต่ละ
องค์ประกอบ ดังนี้

สิ่งที่มีแสง เช่น เปลาไฟ ตะเกียง หลอดไฟ กองไฟ → จิต

เชื้อเพลิง กระแสงไฟฟ้า → ปัจจัยที่ทำให้วีญร่วมตายเกิด

ตัวอย่างที่ 3.40

จิตเป็นตัวสั่งสมบูรณ์และบาก...บางคนอาจสงสัยและคัดค้านว่า “ถ้า
หากว่าจิตมีลักษณะเกิดดับอยู่ตลอดเวลาแล้ว เมื่อจิตดวงที่ทำบุญและบาก
เข้าไว้ดับไปแล้ว บุญและบากจะติดตามจิตต่อไปได้อย่างไร เพราะบุญและ
บากได้ดับไปพร้อมกับจิตดวงนั้นเสียแล้ว” ข้อนี้ขอเนลຍว่า ธรรมชาติของจิต
เกิดดับอยู่ตลอดเวลาจริง แต่ก็ได้เกิดดับสืบเนื่องกันไปเมื่อขาดสาย เหมือน
กระแสงไฟที่เกิดดับอยู่ตลอดเวลา ทำให้แสงสว่างติดต่อกันตลอด เพราะเกิด
ดับไปมาก ยังธรรมชาติของจิตนั้น ก่อนที่มันจะดับไป ได้ถ่ายทอดทิ้งเชือก คือ
บุญ บาก กรรม กิเลส ไว้ให้จิตดวงต่อไป เก็บไว้ต่อไป แล้วแสดงผลออกมานะ

เป็นระยะ ตามพลังแห่งกรรมคือบุญและบาปที่ได้สั่งสมไว้ บุญบาป มีได้สูญ
หายไปพร้อมกับความตายของร่างกาย หรือพร้อมกับความดับของจิต

(15.17.15-16)

ตัวอย่างที่ 3.40 เป็นการอธิบายสภาวะนามธรรมของจิต โดยใช้คำศัพท์จากเวดวงความหมาย ลิ่งที่มีแสง เช่น แสงสว่าง กระแสงไฟ ดับ เชือ มากล่าวถึงสภาวะทางจิต จิตเบรียบเสมือนไฟหรือหลอดไฟฟ้าที่ส่องสว่าง การคงอยู่ของแสงสว่างคือสภาวะการคงอยู่ของจิตหรือชีวิต การดับของไฟและ/or แสงสว่างคือการดับสูญของจิต เมื่อจิตดับลงเบรียบได้กับไฟดับลงแต่เหลือเชือเพลิงหรือเชือไฟไว้ คือ ปัจจัยที่ทำให้เวียนว่ายตายเกิดในที่นี้คือ บุญ บาป และกิเลส เมื่อจิตดวงต่อไปเกิดขึ้นเบรียบเสมือนไฟ ติดขึ้นอีกรังโดยมี บุญ บาป กิเลส เป็นเชือเพลิง ทำให้จิตเกิดดับต่อไปและอธิบายสาเหตุที่ทำให้บุญ บาป และกิเลสของจิตดวงก่อนส่งผลมาถึงจิตดวงปัจจุบันตามความเชือทางพุทธศาสนา

การดับแสงสว่างและ/orไฟ → การตาย

ตัวอย่างที่ 3.41

สมัยเมื่อ古มเป็นเด็กเล็ก ๆ โอมผู้หันหน้าให้ฟังถึงการตายของตา คือ บิดาของโอมผู้หันหน้า ตามที่เล่าให้ฟังนั้นก็สรุปได้ว่า วัฒนธรรมนี้ยังมีอยู่ คือ ตาภัยได้พยายามตายอย่างวัฒนธรรมพุทธบริษัท ตามประเพณีวิธีของพุทธ บริษัท คือว่าตายอย่างปิดสวิตซ์ ตายเหมือนปิดสวิตซ์ไฟฟ้า

ตาเป็นคนแก่อายุมาก แต่ไม่ใช่แก่หงื่อม เมื่อถึงเวลาที่จะตาย บอกว่า ไม่กินอาหารแล้ว บอกเลิกอาหารแล้ว 4-5 วัน ไม่กินอาหาร กินน้ำนิดหน่อย ผลไม้อะไรบาง ชิ้นก็ไม่เรียกว่าอาหาร ยังคงกินแต่ยา วันต่อมาบอกว่าไม่กินแล้ว น้ำยังกินอยู่ พอกลางวันที่จะตาย...จึงขอนิ่งแล้ว ขอตาย...นิ่ว河西 ตายอย่างปิดสวิตซ์ตามธรรมเนียมโบราณของพุทธบริษัทที่ดี...

(3.8.107)

จากตัวอย่างที่ 3.41 เป็นการอธิบายความตาย โดยใช้คำศัพท์จากเวดวงความหมาย การดับของไฟและ/or แสงสว่างมาเบรียบที่บ่อกับการดับของไฟและ/or แสงสว่าง เช่น ปิดสวิตซ์ ปิดสวิตซ์ไฟฟ้า เมื่อนำมาเบรียบที่บ่อกับความตาย การตายก็เบรียบเสมือนการดับของไฟ ไฟฟ้า หรือหลอดไฟ เมื่อปิดสวิตซ์ไฟฟ้า ไฟในหลอดไฟก็ดับลง เป็นการเบรียบที่บ่อกับการดับของไฟและ/or แสงสว่างกับความตาย การปิดสวิตซ์ และ ปิดสวิตซ์ไฟฟ้า จากตัวอย่างข้างต้นบุคคลที่ฝึกจิตมาดีแล้ว สามารถกำหนดสภาวะของจิตได้ การดับจิตจึงเหมือนการปิดสวิตซ์ไฟฟ้า

ความมีด → สร่าวะจิตหลังการตาย

ตัวอย่างที่ 3.42

ชีวิตคือความเปลี่ยนแปลง เราไม่ก่อว่ามันคงอยู่อย่างนั้น ความจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ มันเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง...มันคล้ายกับกระแทกไฟฟ้าที่เราใช้เป็นแสงสว่าง...สภาพของไฟนั้นมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดหยุดเมื่อใดก็ดับเมื่อนั้น แต่เราไม่ได้พิจารณานี้ก่อว่ามันคงที่อย่างนั้น ความจริงมันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุด จึงมีแสงให้เราใช้ได้ เมื่อใดหยุดมันก็มีดเท่านั้นเอง นี่เป็นเรื่องน่าคิดประการหนึ่งใช่หรือไม่

(1.1.3)

จากตัวอย่างที่ 3.42 เป็นการอธิบายความตายโดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมายการดับของไฟและ/หรือแสงสว่างมาเปรียบเทียบความตาย เช่น กระแทกไฟฟ้า แสงสว่าง แสงไฟ ดับ มีด เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความตายการตายก็คือ การดับแสงหรือการดับไฟ ในตัวอย่างชีวิตเปรียบเสมือนดวงไฟหรือหลอดไฟฟ้าที่ให้แสงสว่าง ปัจจัยที่ทำให้ชีวิตดำเนินอยู่เปรียบได้กับกระแทกไฟ เมื่อหลอดไฟดับลง ผู้วิจัยจึงอนุมานว่าความมีดหรือเวลากลางคืน คือความตาย

กล่าวโดยสรุปข้อมูลถ้อยคำคุปลักษณ์เกี่ยวกับความตายที่สะท้อนมโนคุปลักษณ์ คือ [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] ผู้วิจัยพบว่ามีการกล่าวถึงความตายใน 2 ลักษณะ คือ 1) ความตายทางกายหรือทางโลก ความตายคือการดับของไฟ/แสงสว่างที่เกิดจากสาเหตุต่างๆ เมื่อดับลงไปไม่สามารถติดขึ้นมาได้อีก และ 2) ความตายทางจิตหรือทางธรรม ความตายคือการดับของไฟ/แสงสว่างที่สามารถติดขึ้นมาได้อีกตราบใดที่ยังมีกระแสไฟหรือเชื้อเพลิง

4. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ วัตถุ]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ วัตถุ] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “วัตถุ” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์ปลายทางโดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “วัตถุ” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึง อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “วัตถุ” เช่น สิ่ง ของ และภิยาที่จะทำกับวัตถุ เช่น จัดการ มีมากกล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ วัตถุ] สะท้อนให้เห็นว่าความตายเปรียบเสมือนวัตถุ หรือสิ่งของอย่างหนึ่งที่เราสามารถสัมผัส จับต้อง วัดปริมาณ และมองเห็นได้ ลักษณะของวัตถุมีหลายลักษณะ เช่น ความตายเป็นวัตถุที่ไม่มีโครงต้องการ ผู้คนอาจจะปฏิเสธ ผลักไส ปิดบัง ซ่อนเร้นความตาย นำความตายออกไปจากชีวิตประจำวัน ความตายเป็นวัตถุที่เคลื่อนที่เข้ามาหาเราหรือมีผู้นำมาให้

และเป็นสิ่งที่ทุกคนได้รับอย่างเท่าเทียมกัน ความตายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์เข่นเดียวกับทรัพยากร อุปกรณ์ เครื่องมือ หากเราเข้าใจความตายและรู้จักวิธีการนำความตายมาใช้ประโยชน์ ความตายเป็น สิ่งที่อยู่ในชีวิต อยู่คู่กับชีวิต เป็นส่วนหนึ่งของวัตถุเดียวกันเช่นชีวิตเป็นส่วนต้นของวัตถุ ความตายเป็น ส่วนปลาย

ถ้อยคำอุปักษณ์ความตายที่สะท้อนในทัศน์มีทั้งสิ้น 270 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูล ถ้อยคำอุปักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “วัตถุ” กับ “ความตาย” ได้ ดังแผนภูมิต้านล่าง

แผนภูมิที่ 3.8 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงในทัศน์ “วัตถุ” กับ “ความตาย”

แวดวงในทัศน์ต้นทาง

แวดวงในทัศน์ปลายทาง

[วัตถุ]

[ความตาย]

วัตถุ

→

ความตาย

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงในทัศน์ขององค์ประกอบ ดังนี้

วัตถุ → ความตาย

ตัวอย่างที่ 3.43

เรามีความตายเป็นธรรมชาติ

(13.5.13)

จากตัวอย่างที่ 3.43 เป็นการอธิบายเกี่ยวกับความตายโดยใช้คำศัพท์ที่อยู่ในแวดวง ความหมายของวัตถุ มี กล่าวถึงความตายในลักษณะวัตถุสิ่งของที่ครอบครองได้ ความตายเป็นวัตถุ ธรรมชาติเรามี หมายถึงทุกคนต้องตาย

ตัวอย่างที่ 3.44

ความตายนั้นซึ่งเป็นของแน่นอน แต่จะมาถึงเมื่อใดนั้นไม่แน่

(12.3.6)

ตัวอย่างที่ 3.45

...ความตายเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัว ...แต่ไม่ว่าจะปัดให้พ้นตัว

เพียงใด ในที่สุดความตายจะต้องมาถึงจนได้

(23.12.4)

ตัวอย่างที่ 3.46

...ดอกเห็ดที่เกิดจากดิน มันก็นำเอาผุ่นละอองดินติดหัวตัวมันเอง
ฉันได้ ความเกิดกันนำความ...ตามมาด้วย

(23.12.4)

จากตัวอย่างที่ 3.44-46 เป็นการอธิบายเกี่ยวกับความตายโดยใช้คำศัพท์ที่อยู่ในเวด ของความหมายของวัตถุ ของ มาถึง ปัดให้พ้นตัว นำความตายมา เปรียบเทียบความตายเป็นวัตถุที่ เคลื่อนที่เข้ามาหา แม้เราจะไม่ต้องการแต่ก็ไม่สามารถปัดมันให้พ้นตัวได้ ความเกิดเป็นสิ่งที่นำความตายมา หมายถึงความตายเป็นสิ่งที่ต้องมาถึงมนุษย์ทุกคน เมื่อเกิดมาแล้วมนุษย์ทุกคนต้องตายโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง

ตัวอย่างที่ 3.47

ความตายถูกลดทอนเหลือเพียงมิติทางภาษาพ

(23.12.66)

ตัวอย่างที่ 3.48

ความตายเป็นสิ่งที่ควบคุมจัดการได้ และเป็นเรื่องที่ต้องเข้าไป
ควบคุมจัดการด้วย

(23.12.62)

ตัวอย่างที่ 3.49

ความรู้ทางการแพทย์ที่ทำให้เห็นว่าความสกปรกนั้นเป็นบ่อเกิดของ
เชื้อโรคซึ่งนำความเจ็บป่วย มาให้ ทำให้รังเกียจความตายและคนตาย...
ความตายจึงถูกย้ายออกไปจากบ้านไปยังโรงพยาบาล

(23.12.64)

จากตัวอย่างที่ 3.47-3.49 เป็นการอธิบายเกี่ยวกับความตายโดยใช้คำศัพท์ที่อยู่ใน แวดวงความหมายของวัตถุ เช่น ถูกลดทอน ควบคุมจัดการ ถูกย้ายออกไป ความตายเปรียบเสมือน วัตถุสามารถจับต้องได้ มีขอบเขตชัดเจน ต้องการพื้นที่ มีปริมาตร มนุษย์สามารถกระทำกับความตาย ได้เหมือนวัตถุชนิดนึง ทางการแพทย์มองความตายเป็นสิ่งที่ควบคุมจัดการได้ โดยใช้เทคโนโลยี ช่วยชีวิตผู้ป่วย ความตายจึงเป็นวัตถุที่สามารถควบคุมจัดการ ลดทอน เคลื่อนย้ายได้ เป็นการ-
เปรียบเทียบความตายที่มีลักษณะเป็นนามธรรมกับวัตถุที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม

ตัวอย่างที่ 3.50

...เอกสารความตายมากกว่าต้นเตือนตนเอง

(23.12.129)

ตัวอย่างที่ 3.51

ความตายเป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัวสำหรับบุคุณทั่วไป สาเหตุที่ทำให้กลัวความตายนั้น เกิดมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในความตายนั้นเอง หากเรามีความรู้ ความเข้าใจความตายอย่างถูกต้อง และนำความตายมาพิจารณาอยู่ทุกมหายใจเข้าออก ความหวาดกลัวความตายก็จะหมดไปและทำให้เราได้พบกับความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตนของสรรพสิ่งที่แสดงให้เห็น ในแง่นี้นอกจากเราจะไม่กลัวตายแล้ว เรา�ังจะได้รับประโยชน์มากมายจากความตายด้วยทั้งประโยชน์ในด้านจิตใจ คือ ทำให้เราเป็นสุข จิตใจสงบ ไม่หวาดหวั่นพรั่นพรึงเมื่อต้องก้าวสู่ความตายหรือไม่ก็จะทุกข์ทั้งปวงได้ เมื่อเราได้เห็นบุคคลผู้เป็นที่รักของเราต้องจากเราไป และในขณะเดียวกัน เรายังใช้ความตายเป็นสื่อในการนำเราเข้าไปหาสัจธรรมอันสูงส่งด้วย

(25.14.คำนำ)

จากตัวอย่างที่ 3.50-51 เป็นการกล่าวถึงความตายโดยมีการนำคำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมายวัตถุมาเปรียบเทียบกับความตาย คือ ใช้ เอก...มากจะตื้นเตือน ได้รับประโยชน์มากมายจากความตาย ใช้ความตายเป็นสื่อ เมื่อนำมากล่าวถึงความตายแสดงการเปรียบเทียบว่าความตายเป็นวัตถุที่สามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ เมื่อ่อนเครื่องมือหรือทรัพยากร

ตัวอย่างที่ 3.52ความตายมีอยู่ในชีวิต

(23.12.101)

ตัวอย่างที่ 3.53

ความเกิดกับความตายนั้นเป็นของคุ้กันจะเลือกเอาอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้

(12.4.22)

จากตัวอย่างที่ 3.52-53 เป็นการกล่าวถึงความตายโดยมีการนำคำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมายวัตถุมาเปรียบเทียบกับความตาย ได้แก่ คำว่า มือญี่ปุ่น ของคุ้กัน เมื่อนำมากล่าวถึงความตายแสดงการเปรียบเทียบว่าความตายเป็นวัตถุอยู่ในชีวิตหรือเป็นของคุ้กับความเกิด เมื่อนำมากล่าวถึงความตายหมายความว่าความตายไม่ใช่สิ่งที่แบลกแยก ตรงข้ามกับชีวิต แต่ความตายเป็นส่วน

หนึ่งของชีวิต ความตายจึงเปรียบเสมือนวัตถุที่อยู่ในชีวิต และเมื่อเกิดมาแล้วทุกคนต้องตาย ความตาย กับความเกิดจึงเปรียบเสมือนวัตถุที่อยู่คู่กัน ไม่แยกขาดจากกัน

กล่าวโดยสรุปข้อมูลถ้อยคำคุปลักษณ์เกี่ยวกับความตายที่สะท้อนมโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ วัตถุ] สะท้อนมุมมองต่อความตายว่าเป็นวัตถุอย่างหนึ่งสามารถมองเห็น สัมผัส จัดการ เคลื่อนย้าย นำมาใช้ประโยชน์ได้ หรือความตายเป็นวัตถุที่อยู่ในชีวิตหรือวัตถุที่อยู่คู่กับการเกิด มนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ วัตถุ] เป็นการเปรียบเทียบความตายกับวัตถุเพื่อให้กล่าวถึงและอธิบาย ถึงที่มีลักษณะเป็นนามธรรมคือความตายได้ง่ายขึ้น

5. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การศึกษา]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การศึกษา] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “การศึกษา” มาใช้เป็นหรือแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์- ปลายทางโดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “การศึกษา” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึง และ อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พับในหนังสือรวมจะ มีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การศึกษา” เช่น บทเรียน แบบฝึกหัด หลักสูตร วิชา ครู โรงเรียน ศึกษา การศึกษา การสอบ สอบ แบบทดสอบ สอน เรียน หากกล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การศึกษา] สะท้อนให้เห็นมุมมองต่อความตายว่า ความตายเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจ การเรียนรู้ความตายทำได้โดยการพิจารณา ความตายของผู้อื่นและการศึกษา การปฏิบัติธรรม ความตายเปรียบเสมือนแบบทดสอบ หรือ การสอบ ที่มนุษย์ทุกคนต้องสอบ ดังนั้นเราควรเตรียมตัวสอบเพื่อให้มีความพร้อม สามารถทำข้อสอบผ่าน ถ้อยคำคุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทัศน์นี้มีทั้งสิ้น 192 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำคุปลักษณ์ ที่พับสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “การศึกษา” กับ “ความตาย” ได้ ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 3.9 แสดงการถ่ายทอดข้อมูลแวดวงมโนทัศน์ “การศึกษา” กับ “ความตาย”

แวดวงมโนทัศน์ต้นทาง

[การศึกษา]

บทเรียน วิชา หลักสูตร

แบบฝึกหัด

สื่อการสอน

สถานที่เรียน

ครู

ผู้เรียน

แวดวงมโนทัศน์ปลายทาง

[ความตาย]

→ ความตายของผู้อื่น

→ ความทุกข์ในชีวิตประจำวัน

→ ศพ หีบศพ งานศพ

→ งานศพ

→ ศพ ความตาย

→ ผู้ร่วมงานศพ/ตัวเรา

บททดสอบ การสอบ

การตায์ของตนเอง

ต่อไปนี้คือวิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมนต์ทัศน์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

บทเรียน วิชา หลักสูตร → ความตায์ของผู้อื่น

ตัวอย่างที่ 3.54

บทเรียนเรื่องความตায์ เป็นบทเรียนที่ไม่เริ่มน้ำทึกคนต้องได้เรียนรู้ เวลาไม่มีทางหลีกเลี่ยง ไม่มีทางปฏิเสธ เราเรียนรู้เรื่องความตায์อยู่เสมอ ๆ...มีความเข้าใจในสัจธรรมของชีวิต และความเข้าใจนี้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งแก่ ดวงจิตจนกระทั้งว่าเห็นความตায์ของคนที่เรารักหรือของตัวเองเป็นเรื่อง ธรรมดานามัญ คนที่เรารักตาย หรือคนทัวไปตาย เรา้อมองดูได้โดยไม่รู้สึก แตกต่างกัน ไม่หวั่นไหว ไม่ฟุ่มฟาย รู้เท่าทัน ถ้าเราปฏิสัมพันธ์กับความตায์ และคนตัวอย่างได้ถึงขั้นนี้ ก็นับว่า การศึกษาเรื่องความตায์ของเรามีสูญเปล่า แล้ว

(26.15.150)

ตัวอย่างที่ 3.55

วิชาความตায์ ...เป็นหลักสูตรที่มนุษยชาติทั้งโลกจำเป็นต้องเรียน ไม่เรียนไม่ได้ คนไทยมีนิสัยชอบเรียน เรียนทุกเรื่องยกเว้นความตায์ ไม่ อยากเรียน ไปงานศพก็ไม่ค่อยได้อะไรมาก...ความตัวอย่างเป็นเรื่องง่ายที่เกิดขึ้น ได้ตลอดเวลา หยิบมาเช็กข่าววันใหม่ต้องมีข่าวคนตายขึ้นหน้าหนึ่ง แต่เรา ไม่ค่อยเรียน... ต้องเปิดใจเรียนรู้เรื่องความตัวอย่าง ให้เห็นว่าเป็นธรรมดาย่าง หนึ่งของชีวิต

(26.15.31)

จากตัวอย่างที่ 3.54-55 เป็นการอธิบายความตัวอย่างโดยนำคำศัพท์ที่อยู่ในแวดวง ความหมายของ การศึกษา ได้แก่ บทเรียนเรื่องความตัวอย่าง บทเรียน เรียน เรียนรู้ การศึกษา วิชา หลักสูตร เป็นต้น เมื่อนำมากล่าวถึงความตัวอย่างแสดงการเบรียบเทียบความตัวอย่างของผู้อื่นเป็นบทเรียน วิชาหรือหลักสูตรที่คนเราทุกคนต้องเรียนรู้ หมายถึง เราควรสนใจเรื่องความตัวอย่างเพราะ การสอนใจเรื่อง ความตัวอย่างเป็นประโยชน์ เช่นเดียวกับการศึกษาที่ทำให้เรามีความรู้

แบบฝึกหัด → ความทุกข์ในชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างที่ 3.56

เราควรจะฝึกปล่อยวางในชีวิตประจำวันเสียแต่เนิน ๆ เวลาเงินหายข้าวของถูกลักขโมย หรือเจ็บป่วย ควรฝึกใจให้เป็นปกติ ไม่ฟุ่มฟายเสียอกเสียใจให้มาก ให้ระลึกว่านี่เป็นความสูญเสียผลดพราภพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับความสูญเสียครั้งสำคัญที่สุดในชีวิตซึ่งจะต้องมาถึงอย่างแน่นอน ความสูญเสียและความทุกข์เล็ก ๆ น้อย ๆ นี้ไม่ใช่อะไรอื่น หากคือแบบฝึกหัดให้เรารู้สึกปล่อยวางและทำใจเมื่อเผชิญทุกข์ภัยที่ใหญ่ยิ่งกว่า...

(26.15.55–56)

ตัวอย่างที่ 3.56 เป็นการอธิบายความพยายามโดยนำคำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมายของ การศึกษา คือ แบบฝึกหัด เมื่อนำมากล่าวถึงความพยายามแสดงการเปรียบเทียบความทุกข์เล็กๆน้อยๆที่พบในชีวิตประจำวันกับแบบฝึกหัด การศึกษาในระบบปัจจุบันผู้เรียนต้องทำแบบฝึกหัดเพื่อให้เกิดความรู้และทดสอบความสามารถก่อนการสอบจริง การเผชิญความทุกข์เล็กๆน้อยๆในชีวิตประจำวันจึงเปรียบได้กับการทำแบบฝึกหัดก่อนเผชิญความพยายามที่เปรียบได้กับการทำแบบทดสอบที่สำคัญหรือการสอบไล่

สื่อการสอน → ศพ หีบศพ งานศพ

ตัวอย่างที่ 3.57

เราควรจะมุ่งเน้นงานศพนั้นเป็นสถานที่เป็นวัตถุสำหรับศึกษา เพื่อให้เกิดปัญญา เกิดความรู้แจ้งชัดในเรื่องของชีวิตเราตามความเป็นจริง

(1.1.9)

ตัวอย่างที่ 3.58

งานศพเต็มไปด้วยธรรมะ...เห็นคนตายเห็นไฟ灭ศพชั่ง ๆ หน้า...ก็เหมือนกับได้ชมนิทรรศการกลางแจ้งอยู่บนเชิงตะกอน

(26.15.56)

ตัวอย่างที่ 3.59

...ทางวัดเอกสารคนตายมาใส่ตู้火葬เป็นเครื่องสอนใจ

(23.12.110)

ตัวอย่างที่ 3.57-59 เป็นการอธิบายความพยายามโดยนำคำศัพท์ที่อยู่ในแวดวง-ความหมายของ การศึกษา ได้แก่ วัตถุสำหรับศึกษา นิทรรศการกลางแจ้ง เครื่องสอนใจ เป็นต้น เมื่อนำมากล่าวถึงความพยายามแสดงการเปรียบเทียบศพ หีบศพ งานศพกับสื่อการสอนที่ให้ความรู้ ช่วยให้

เข้าใจเรื่องความตายที่มีลักษณะเป็นนามธรรม มองไม่เห็น ให้ผู้อ่านเข้าใจความตายได้ง่ายขึ้นและเข้าใจสัจธรรมของชีวิตจากการพิจารณาความตาย

สถานที่เรียน → งานศพ

ตัวอย่างที่ 3.60

งานศพนี้แหละคือโรงเรียนของผู้ใหญ่ หรือเป็นโรงเรียนสำหรับเด็ก
ด้วย เป็นเรื่องสำหรับคนทั่วไปที่ควรจะศึกษา

(1.1.25)

จากตัวอย่างที่ 3.60 เป็นการอธิบายความตายโดยนำคำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมายของ การศึกษา คือ โรงเรียน เมื่อนำมาถ่วงความตายแสดงการเปรียบเทียบงานศพกับโรงเรียนหรือสถานศึกษา งานศพกับโรงเรียนมีลักษณะร่วมกันที่นำมาเปรียบเทียบคือเป็นสถานที่ที่ผู้คนเข้ามาแสงหาน้ำรู้และศึกษาเล่าเรียน งานศพจึงเปรียบเสมือนโรงเรียนที่ผู้เข้าร่วมงานศพเข้ามาเรียนรู้เรื่องความตาย

ครู → ศพ ความตาย

ตัวอย่างที่ 3.61

ทุกครั้งที่มีงานศพ ครรภ์อ้วกการมาในงานศพนั้นเป็นโอกาสในการศึกษาเรื่องของชีวิต เօศพเป็นครูสอนใจว่าตนจะเป็นเช่นนี้ด้วย เมื่อกัน

(1.1.10)

ตัวอย่างที่ 3.62

น่าแปลกที่ว่าในยุคปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ความตายกลับหายไป...
นั่น การพยายามถอดแบบลายเป็นเรื่องยาก...ความตาย...ไม่สามารถสอนผู้คนให้พร้อมรับความตายด้วยใจสงบ...

(23.12.17)

จากตัวอย่างที่ 3.61-52 เป็นการอธิบายความตายโดยนำคำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมายของ การศึกษา คือ ครู สอน เมื่อนำมาถ่วงความตายแสดงการเปรียบเทียบศพหรือความตายกับครูที่สอนหรือให้ความรู้เรื่องสัจธรรมของชีวิต ศพหรือความตายจะทำกิจยาการเหมือนบุคคล คือ สอน สะท้อนมุมมองต่อความตายว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เพราะสอนให้มนุษย์เข้าใจความจริงของชีวิตและรับความตายด้วยใจสงบ

บททดสอบ → ความตая

การสอบ → การตаяของตนเอง

ตัวอย่างที่ 3.63

ความตаяนั้นเป็น**บททดสอบ**ที่สำคัญที่สุดของชีวิต บททดสอบอื่น ๆ นั้นเราสามารถสอบได้หลายครั้ง แม้สอบตกก็ยังสามารถสอบใหม่ได้อีก แต่ **บททดสอบ**ที่ซื่อว่าความตаяนั้น เราไม่โอกาส**สอบ**ได้ครั้งเดียว และไม่สามารถ**สอบแก้ตัว**ได้เลย ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็น**บททดสอบ**ที่ยากมาก และสามารถเกิดขึ้นเมื่อไรก็ได้โดยไม่ทันได้ตั้งตัว เป็น**บททดสอบ**ที่เราแทบจะควบคุมอะไรไม่ได้เลย ไม่ว่าเวลา สถานที่ หรือแม้กระทั่งร่างกายและจิตใจของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ทั้ง ๆ ที่ความตаяเป็น**บททดสอบ**ที่สำคัญอย่างยิ่งของชีวิต แต่น้อยคนนักที่ได้เตรียมตัวเตรียมใจ...กับบททดสอบดังกล่าว ชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่หมดไปกับเรื่องอื่น ๆ โดยเฉพาะการทำงานหากินและการหาความสุขจากสิ่งเดียว เราพร้อมจะใช้เวลาเป็นปี ๆ สำหรับการฝึกอาชีพ เข้าศึกษา สร้างเพลิง เต้นรำนานเป็นเดือน ๆ ไม่นับเวลานับพันนับหมื่นชั่วโมงกับการซ้อมปิงปองและท่องอินเทอร์เน็ต แต่เรากลับไม่เคยสนใจเตรียมตนเองให้พร้อมเชิงบวกกับความตаяหรือภาวะใกล้ตาย ส่วนใหญ่นี่กวางกับว่าตนเองจะไม่มีวันตาย...ทิ้งโอกาสที่จะฝึกฝนตนเองให้เชิงบวกความตayahอย่างสงบในขณะที่ยังมีเวลาและพลังกำลังอย่างพร้อมมุ่ง

(23.12.4)

จากตัวอย่างที่ 3.63 เป็นการอธิบายความตаяโดยนำคำศัพท์ที่อยู่ในเวดวง-ความหมายของ การศึกษา คือ **บททดสอบ** สอบ สอบแก้ตัว เตรียมตัวเตรียมใจ...กับบททดสอบ เมื่อนำมากล่าวถึงความตаяแสดงการเปรียบเทียบบททดสอบหรือการสอบ ความตayahเปรียบเสมือนการสอบได้ครั้งสำคัญ ทุกคนต้องสอบ ดังนั้นเราควรเตรียมตัวสอบเพื่อให้สอบผ่าน หมายถึงทุกคนต้องตายโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง ซึ่งที่ยังมีชีวิตจึงควรเตรียมตัวตายโดยการพิจารณาความตayahและศึกษาปฏิบัติธรรม เพื่อให้ตายอย่างสงบ

กล่าวโดยมโนอุปัลักษณ์[ความตayah คือ การศึกษา] สะท้อนให้เห็นมุมมองต่อความตayahว่าความตayahเปรียบเสมือนการศึกษาและการสอบ ชีวิตของเราต้องพบเจอกับความตayahของผู้อื่นทั้งคนใกล้ตัวและจากสื่อต่าง ๆ การเข้าร่วมงานศพก็เปรียบเสมือนการเข้าโรงเรียนและเรียนรู้เรื่องความตayah สิ่งที่อยู่ในงานศพ เช่น ทีบศพ ศพ การเผาศพบนเชิงตะกอนเปรียบเสมือนสื่อการสอนที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมงานศพเข้าใจความตayahได้ดีขึ้น ความตayahของผู้อื่นเปรียบเสมือนหลักสูตร วิชาที่ทุกคนต้อง

เรียน ความทุกข์ที่พบเจอในชีวิตประจำวันเบริ่ยบเสมือนแบบฝึกหัด การตายนะเบริ่ยบเสมือนการสอบ หรือบททดสอบที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวในช่วงชีวิต คนเราควรเตรียมตัวสอบและฝึกฝนตนเองด้วย การศึกษาธรรมะและการเจริญมรณสสติ เมื่อถึงเวลาสอบก็จะสามารถผ่านการทดสอบไปได้คือการพยายามอย่างสงบ

6. มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปราะบาง]

มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปราะบาง] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “การแตกของสิ่งที่เปราะบาง” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์ปลายทางโดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “การแตกของสิ่งที่เปราะบาง” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึง อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การแตกของสิ่งที่เปราะบาง” เช่น แตก ลาย มากล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปราะบาง] สะท้อนให้เห็นว่าความตายเบริ่ยบเสมือน การแตกของสิ่งที่เปราะบาง แบ่งออกเป็น 2 มุ่มนอง ตามมุ่มนองต่อความตายได้แก่

(1) ความตายทางกายหรือความตายทางโลก มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปราะบาง] สะท้อนมุ่มนองต่อความตายว่าความสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ชีวิตเบริ่ยบเสมือนสิ่งที่สามารถแตกหักได้ง่ายและไม่คงทนถาวร

(2) ความตายทางจิตหรือความตายทางธรรม มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปราะบาง] สะท้อนมุ่มนองต่อความตายว่าความเป็นการแยกขององค์ประกอบต่างๆ ที่รวมกันเข้าเป็นชีวิตหรือขันธ์ห้า การแตกของสิ่งที่เปราะบางเบริ่ยบได้กับการแตกของขันธ์ห้า สรุว่าความมีชีวิตจึงสิ้นสุดลง เช่นเดียวกับวัตถุที่เปราะบางแตก ก็ไม่สามารถนำมาประกอบเข้าด้วยกันได้ดังเดิม

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าถ้อยคำที่สะท้อนมุ่มนองต่อความตาย ความตายทางกาย และความตายทางจิตไม่สามารถแยกออกจากกันได้เด็ดขาด เพราะความตายทางกายและความตายทางจิตปรากฏร่วมกัน ถ้อยคำอุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทัศน์นี้ทั้งสิ้น 162 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “การแตกของสิ่งที่เปราะบาง” กับ “ความตาย” ได้ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.10 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “การแตกของสิ่งที่เปราะบาง” กับ “ความตาย” ของความตายทางกายหรือความตายทางโลก

ແວດວມໂນທັນທາງ

[ກາຣແຕກ]

ສິ່ງທີ່ເປົ້າບາງ

→ ຮ່າງກາຍ ຜົນ

ກາຣແຕກ

→ ກາຣຕາຍ

ແວດວມໂນທັນປລາຍທາງ

[ຄວາມຕາຍ]

ສິ່ງທີ່ເປົ້າບາງ

→ ຮ່າງກາຍ ຜົນ

ກາຣແຕກ

→ ກາຣຕາຍ

ຕົວໄປຜູ້ວິຈີຍຈະຢັກຕົວອ່າງແສດງກາຣຖ່າຍໂພງຂໍ້າມແວດວມໂນທັນຂອງແຕ່ລະ
ອົງຄົປະກອບ ດັ່ງນີ້

ສິ່ງທີ່ເປົ້າບາງ

→ ຜົນ ຮ່າງກາຍ

ກາຣແຕກ

→ ກາຣຕາຍ

ຕົວອ່າງທີ 3.64

ໃນວັນທີໆຂອງກາຣເປັນອຸ່ນ ເຮົາຄວາມຈັກໄດ້ນຶກຄື່ງຄວາມຕາຍໄວ້ບ້າງ ກາຣ
ນຶກຄື່ງກີ້ອ ກາຣເຕືອນຕານເອງໃຫ້ຮູ້ວ່າຮ່າງກາຍນີ້ໄມ່ຄາວວະໄວ ມັນເປັນສິ່ງໄມ່ມີແກ່ນ
ມັນເປົ້າບາງ ມັນຫັກ່າຍ ແກ້ໄຂຄວາມຄົງທນມີໄດ້... ຜົນຈົ້າກັດຕັບສັກວັນທີໆໂດຍແທ້
... ຜູ້ເຈົ້າຢູ່ມະນຸຍັດສະຕິຈຶ່ງຄວາມທີ່ຈັກໄມ່ປະມາຫາ ຄວາມຮົບທຳກິຈທີ່ຈັກຕ້ອງທ່ານ
ຈັບພັນທັນທີ່ ເພວະໝົດນີ້ຈັກແຕກດັບລົງໄປເມື່ອໄໜ່ກິໄດ້

(1.1.9–13)

ຈາກຕົວອ່າງທີ 3.64 ພບຄໍ້ອຍຄໍາອຸປະກົດໄດ້ແກ່ ເປົ້າບາງ ຫັກ່າຍ ແກ້ໄຂຄວາມຄົງທນມີໄດ້
ເປັນຄຳສັ່ພທີ່ອູ່ໃນ ແວດວມຄວາມໝາຍຂອງສິ່ງທີ່ເປົ້າບາງຄູກນໍາມາເປົ້າບັນຫາຮ່າງກາຍຂອງມຸນຸ່ງ
ໃນຄວາມເປັນຈິງຮ່າງກາຍຂອງມຸນຸ່ງໄມ່ເຂົ້າວັດຖຸທີ່ເປົ້າບາງ ໄນສາມາດແຕກໄດ້ ແລະ ຜົນເປັນສິ່ງທີ່ມີ
ລັກົກຊະນະເປັນນາມຮຽມ ໄນມຸ້ງປ່າງ ກາຣເປົ້າບັນຫາຮ່າງກາຍແລະ ຜົນເປັນສິ່ງທີ່ເປົ້າບາງເນັ້ນມຸ່ມອງຕ່ອ
ຄວາມຕາຍວ່າຄວາມຕາຍເກີດຂຶ້ນໄດ້ຕົລອດເວລາ ກາຣແຕກຂອງສິ່ງທີ່ເປົ້າບາງເປົ້າບັນຫາຮ່າງກາຍຂອງ
ມຸນຸ່ງ

ຕົວອ່າງທີ 3.65

ໜົນເປົ້າບາງຍິ່ງກວ່າແກ້ວ...ຕາມເມື່ອໄໜ່ແຕກ

(26.15.25)

ຈາກຕົວອ່າງທີ 3.65 ພບຄໍ້ອຍຄໍາອຸປະກົດໄດ້ແກ່ ແກ້ວ ເປົ້າບາງ ແຕກ ເປັນຄຳສັ່ພທີ່
ອູ່ໃນ ແວດວມຄວາມໝາຍຂອງກາຣແຕກຂອງສິ່ງທີ່ເປົ້າບາງ ໂດຍເປົ້າບັນຫາຮ່າງກາຍໃນທີ່ນີ້ກີ້ອ ແກ້ວ
ກັບ ຜົນ ຂອງມຸນຸ່ງ ແກ້ວມີລັກົກຊະນະຮ່າງກາຍ ອີ່ອ ຜົນ ມີຄື່ງກັບເຫັນເຫັນ
ເຫັນເດືອນກັບຮ່າງກາຍທີ່ຫ້ອ້າມດ້ວຍຜົວໜັງ ມີສິ່ງທີ່ອູ່ກາຍໃນແກ້ວກີ້ອຂອງເລວ ເຫັນເດືອນກັບຮ່າງກາຍມຸນຸ່ງ

ประกอบด้วยอริยาบถในแผลของเหลาต่างๆ การมีลักษณะเปร้าวบางของแก้วหมายถึงร่างกายถูกทำลายและคนเราตายได้ง่าย การแตกของสิ่งที่เปร้าวบางจึงเปรียบเสมือนการตาย จากตัวอย่าง มโนอุปัลกชณ์ [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปร้าวบาง] เป็นการอธิบายว่ามนุษย์ตายได้ง่าย เมื่อตนแก้วที่ตอกโดยไม่เจตนาหรือไม่ทันคาดคิด หมายถึงมนุษย์ก็อาจประสบอุบัติเหตุถึงแก่ความตายได้ตลอดเวลา

แผนภูมิที่ 3.11 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงในทัศน์ “การแตกของสิ่งที่เปร้าวบาง” กับ “ความตาย” ของความตายทางจิตหรือความตายทางธรรม

แวดวงในทัศน์ต้นทาง

[การแตก]

สิ่งที่เปร้าวบาง

→ ขันธ์ห้า ชีวิตมนุษย์

การแตก

→ การตาย

แวดวงในทัศน์ปลายทาง

[ความตาย]

ต่อไปนี้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงในทัศน์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

สิ่งที่เปร้าวบาง → ขันธ์ห้า

การแตก → การตาย

ตัวอย่างที่ 3.66

สมัยก่อนที่บ้านอาตามากพบเมื่อมีงานศพ ตอนที่做人ตายนลงมาบรรจุที่ปราสาทราชรถนั้น เขาจะให้สับเหลือทุบหม้อน้ำค้างบันได ทุบให้แตกดังโพละ เรียกว่าการทุบหม้อน้ำนี้ว่าการทุบ “ขันธ์ 5” ...การทุบหม้อน้ำทุบคนให้ขาดที่เศษที่เศษพลางจากบ้าน ก็ เพราะท่านต้องการบอกเป็นปริศนาธรรมว่า ชีวิตก็เป็นอย่างนี้เอง วันหนึ่งมันก็จะแตกดับ ขันธ์ห้าก็คือคนที่ยังมีชีวิตอยู่อย่างเราๆทั้งหลายนี้แหละ ตัวเราทุกคนคือกอง魂 (ร่างกาย) กองเวทนา (ความรู้สึก) กองสัญญา (ความทรงจำ) กองสังขาร (ความคิด) และกองวิญญาณ (ความรับรู้) สักวันหนึ่งเราจะแตกดับเหมือนขันธ์ห้า นี้เป็นปริศนาธรรมที่บูรณาญาณเข้าสอนไว้ มีประโยชน์มากมาก

(26.15.57)

จากตัวอย่างที่ 3.66 พบร้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ **มีความเชื่อมโยงใน** แวดวงความหมายของการแตกของสิ่งที่เประบง โดยเปรียบเทียบสิ่งที่เประบงในที่นี่คือ **หม้อน้ำ** **คนโซ** และ **แก้ว กับขันธ์ห้ามนูญ์ที่มีชีวิต หม้อน้ำ คนโซ และ แก้ว มีลักษณะร่วมกับขันธ์ห้าหรือ มูญ์ที่มีชีวิตคือประกอบด้วยส่วนต่างๆ เมื่อตายแล้วขันธ์ห้าก็จะแยกออกจากกัน สร้างความมีชีวิต ของมนูญ์ก็ลืนสุดลง การแตกของสิ่งที่เประบงจึงเปรียบเสมือนการตาย จากตัวอย่างที่ 3.66 มโน^{อุปลักษณ์} [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เประบง] อธิบายความตายที่เป็นนามธรรม กล่าวคือ ความตายทางธรรมเป็นการแยกขาดของขันธ์ห้าหรือสิ่งที่มาประกอบเป็นชีวิตมนูญ์**

มโน^{อุปลักษณ์} [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เประบง] นี้ **สัมพันธ์กับมโน^{อุปลักษณ์} [ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง]** จากความหมายของถ้อยคำและความเป็นจริง กล่าวคือ เมื่อ วัตถุที่เประบงตกลงสู่พื้นก็จะแตก และสัมพันธ์กับมโน^{อุปลักษณ์} [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] ดังจะได้กล่าวแล้วในข้อ 3 และการศึกษา^{อุปลักษณ์ชีวิต}ในหนังสือธรรมะ (ปิยกรณ์ อบ-แพทธ์, 2552) มโน^{อุปลักษณ์} [ชีวิต คือ ภาชนะ/สถานที่ ปิดล้อม] ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตของคนเรามีลักษณะเหมือนภาชนะหรือห้อง มีสิ่งต่าง ๆ บรรจุอยู่ภายใน เช่น อารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ความตาย เปรียบได้กับการแตกของสิ่งที่เประบงหรือภาชนะ เมื่อภาชนะแตกก็จะนำมาใช้งานไม่ได้อีกด่อไป เปรียบได้กับร่างกายที่หยุดทำงานและชีวิตที่ถูกทำลาย

7. มโน^{อุปลักษณ์} [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า]

มโน^{ทศน์} [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า] เป็นการนำมโน^{ทศน์}ที่เกี่ยวข้องกับ “การสูญเสียสิ่งมีค่า” มาใช้เป็นแวดวงมโน^{ทศน์}ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงมโน^{ทศน์}ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “การสูญเสียสิ่งมีค่า” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึง อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การสูญเสียสิ่งมีค่า” เช่น การเสียชีวิต ความสูญเสีย สูญ สูญเสีย ถูกพากไป ถูบ้าย เสียดาย มากล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโน^{ทศน์} [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า] สะท้อนให้เห็นว่า ชีวิตของบุคคลอันเป็นที่รักหรือชีวิตของตัวเราเป็นสิ่งที่มีค่า เมื่อตายไปบุคคลที่รักผู้ตายก็มีความอาลัยรัก เสียดายที่บุคคลตายไป เมื่อกับสูญเสียสิ่งมีค่า ถ้อยคำ^{อุปลักษณ์}ความตายที่สะท้อนมโน^{ทศน์}นี้ทั้งสิ้น 110 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำ^{อุปลักษณ์}ที่พับสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “การสูญเสียสิ่งมีค่า” กับ “ความตาย” ได้ดังแผนภูมิต้นล่าง

แผนภูมิที่ 3.12 แสดงการถ่ายทอดข้อมูลแวดวงมโน^{ทศน์} “การสูญเสียสิ่งมีค่า” กับ “ความตาย”

แวดวงโนนทัศน์ต้นทาง

[การสูญเสียสิ่งมีค่า]

สิ่งมีค่า

คนที่นำสิ่งมีค่าไป

แวดวงโนนทัศน์ปลายทาง

[ความตาย]

→ ชีวิต ลมหายใจ ทรัพย์สมบัติที่ครอบครอง
มนุษย์ผู้มีประโยชน์ ผู้เป็นที่รักซึ่งตายไป

→ ความตายหรือธรรมชาติ

ต่อไปนี้จัดจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงโนนทัศน์ของแต่ละ
องค์ประกอบ ดังนี้

**สิ่งมีค่า → ชีวิต ลมหายใจ ทรัพย์สมบัติที่ครอบครอง มนุษย์ผู้มีประโยชน์ ผู้เป็นที่รักซึ่งตาย
ไป**

ตัวอย่างที่ 3.67

เด็กวัยรุ่นคนหนึ่ง...ประสบอุบัติเหตุกลางถนน...หมอยินดียิ้มว่าจะไม่
ชีวิตอยู่ได้เม่นาน พ่อของเด็กทราบข่าวก็ทำใจไม่ได้ เอะอะไวยาวาดูกาของ
ตนจะตายไม่ได้ สั่งให้มอบช่วยชีวิตจนถึงที่สุด 5 วันผ่านไป ลูกมีอาการทรุด
ลงเป็นลำดับ แต่น่าสังเกตว่าตาของผู้ป่วยเปิดตลอดเวลา ทำอย่างไรก็ไม่ยอม
ปิด ส่วนพ่อนั้นเริ่มทำใจได้ และไม่คิดที่จะยื่อชีวิตลูกต่อไป วันที่ลูกจะสิ้นลม
พ่อได้ขอให้สิกรรมจากลูก...พอกล่าวคำขอให้สิกรรมเสร็จ คนป่วยค่อย ๆ ปิด
ตาลงและจากไปอย่างสงบ

(23.20.226)

ตัวอย่างที่ 3.68

พระอาจารย์สิงห์ทอง เคยเล่าให้คุณหมอมรา มะลิลาฟังเรื่องแม่ชีคน
หนึ่ง วันหนึ่งในขณะที่ซักเสื้อได้เจอซากรمدในกะละมัง แม่ชีรู้สึกเสียใจมากที่
ตนเองทำให้หมดตาย มีความรู้สึกว่าศีลของตนบกพร่องและเป็นทุกข์กับเรื่องนี้
หลังจากวันนั้นไม่นานแม่ชีก็เสียชีวิต

(23.20.184)

ตัวอย่างที่ 3.69

...ผู้บำเพ็ญประโยชน์เช่นนี้ เมื่อต้องมาสิ้นชีวิตลง ก็ย่อมเป็นเหตุ
ก่อให้เกิดความเศร้าโศกเสียดายอย่างถึงแก่ญาติมิตรทั้งหลายเป็นธรรมดา
ยิ่งมาสิ้นชีวิตลงในขณะที่ยังหนุ่มแน่นและ ในขณะที่กำลังบำเพ็ญประโยชน์
อยู่ เช่นนั้น ก็ยิ่งน่าที่จะยิ่งให้เกิดความอยาดเสียมากขึ้น ได้เป็นธรรมชาติ

เพรานอกจากภาระที่ปัจจุบันจะเป็นภาระคนดีมีประโยชน์ไปเสียแล้ว ยังเป็นการตัดรอบประโยชน์ทั้งหลายที่หวังว่าจะพึงได้จากการมีสิทธิอยู่ต่อไปของบุคคลผู้นั้นอีกด้วย

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในทางธรรม ลำพังการเคร้าศกอาจล้มเสียดายถึงผู้ที่ตายไปแล้ว ย่อมไม่เป็นทางก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้อยู่และผู้จากไป เพราะไม่ช่วยให้ผู้ล่วงลับไปแล้วกลับคืนเป็นขึ้นมา และจะกลับเป็นโภษแก่ผู้ยังอยู่... การรำเล็กถึงผู้ตายนั้นจะบังเกิดประโยชน์ ต่อเมื่อรู้จักพิจารณาด้วยยอนโนสมนสิการ ทำให้เกิดความไม่ประมาทและกำลังใจเข้มแข็งในการบำเพ็ญกุศลกรรณีย์แก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ และช่วยรักษาสืบต่อคุณความดีของผู้ล่วงลับจากไป

(1.1.3)

จากตัวอย่างที่ 3.67-69 เป็นการกล่าวถึงความพยายามโดยใช้คำศพที่จากแวดวง-ความหมายการสูญเสียสิ่งมีค่า เช่น เสียชีวิต ยื่อ เป็นต้น แสดงการเปรียบเทียบความตายเป็นการ-สูญเสียสิ่งมีค่า ชีวิตเปรียบเสมือนสิ่งมีค่าที่สูญเสียไปหรือการตายของบุคคลหนึ่งเปรียบเสมือนการ-สูญเสียสิ่งมีค่าไป การสูญเสียสิ่งมีค่ากับความตายมีลักษณะร่วมกันคือ เมื่อเราสูญเสียสิ่งมีค่าหรือบุคคลไปก็จะไม่สามารถเรียกคืนมาหรือพบเห็นได้อีก และบุคคลผู้สูญเสียสิ่งมีค่าไปจึงเกิดความรู้สึกเสียดายต่อการสูญเสียที่เกิดขึ้น

คนที่นำสิ่งมีค่าไป → ความด้วยหรือธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ 3.70

...ผู้บำเพ็ญประโยชน์เช่นนี้ เมื่อต้องมาสิ้นชีวิตลง ก็ย่อมเป็นเหตุก่อให้เกิดความเศร้าโศกเสียดายอาลัยถึงแก่ญาติมิตรทั้งหลายเป็นธรรมดายิ่งมาสิ้นชีวิตลงในขณะที่ยังหนุ่มแน่นและ ในขณะที่กำลังบำเพ็ญประโยชน์อยู่เช่นนั้น ก็ยิ่งน่าที่จะยิ่งให้เกิดความอาลัยเสียดายมากขึ้นได้เป็นธรรมดา เพราะงานจากการจากไปเป็นนั้นจะเป็นการพากคนดีมีประโยชน์ไปเสียแล้ว ยังเป็นการตัดถอนประโยชน์ทั้งหลายที่หวังว่าจะพึงได้จากการมีชีวิตอยู่ต่อไปของบุคคลผู้นั้นอีกด้วย

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในทางธรรม ลำพังการเคร้าโศกอาลัย เสียดายถึงผู้ที่ตายไปแล้ว ย่อมไม่เป็นทางก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้อยู่ และผู้จากไป เพราะไม่ช่วยให้ผู้ล่วงลับไปแล้วกลับคืนเป็นขึ้นมา และจะกลับเป็นโภษแก่ผู้ยังอยู่... การรำลึกถึงผู้ตายนั้นจะบังเกิดประโยชน์ ต่อเมื่อรู้จัก

พิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการ ทำให้เกิดความไม่ประมาทและกำลังใจเข้มแข็ง
ในการบำเพ็ญกุศลกรณียแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ และร่วมรักษาสืบต่อคุณความดี
ของผู้ล่วงลับจากไป

(1.1.3)

จากตัวอย่างที่ 3.70 เป็นการกล่าวถึงความตายโดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมาย
การสูญเสียสิ่งมีค่า เช่น การพ ragazzi ผู้ล่วงลับจากไป เป็นต้น แสดงการเปรียบเทียบความตายเป็นการ-
สูญเสียสิ่งมีค่า ชีวิตเปรียบเสมือนสิ่งมีค่าที่สูญเสียไป หรือการตายของบุคคลหนึ่งเปรียบเสมือนการ-
สูญเสียสิ่งมีค่าไป การสูญเสียสิ่งมีค่ากับความตาย มีลักษณะร่วมกัน คือ เมื่อเราสูญเสียสิ่งมีค่าหรือ
บุคคลไปก็จะไม่สามารถเรียกคืนมาหรือพบทันได้อีกและเกิดความรู้สึกเสียดายต่อการสูญเสียที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุปในทศน์ [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า] เป็นการเปรียบเทียบ
“การสูญเสียสิ่งมีค่า” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึงผู้ตายซึ่งเป็นญาติหรือคนรู้จักของผู้ร่วมงานศพซึ่ง
เป็นบุคคลอันเป็นที่รักและเป็นคนดี ทำคุณประโยชน์แก่สังคม การเสียชีวิตของบุคคลเหล่านี้จึง
เปรียบเสมือนการสูญเสียสิ่งมีค่าไป ทำให้คนที่ยังมีชีวิตรู้สึกเสียดายและเสียใจ ซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติ เรา
ควรจะปรับจิตใจไม่ให้โศกเศร้ามากนักหรือทำชีวิตของตนให้มีค่า เป็นประโยชน์เพื่อว่าเมื่อตายไป คนที่
ยังมีชีวิตอยู่จะรู้สึกอาลัยรักเช่นกัน

8. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง] เป็นการนำมโนทศน์ที่เกี่ยวข้องกับ
“การลงสู่เบื้องล่าง” มาใช้เป็นแวดวงมโนทศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทศน์
ปลายทางโดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “การลงสู่เบื้องล่าง” กับ “ความตาย” เพื่อ
กล่าวถึง อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบใน
หนังสือธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การลงสู่เบื้องล่าง” เช่น ตก ลง หล่น โค่น ล้ม
มากล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง] สะท้อนให้เห็นว่าความตาย
เปรียบเสมือนการเคลื่อนที่จากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ถ้อยคำคุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทศน์นี้มีทั้งสิ้น
104 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำคุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง
องค์ประกอบของ “การลงสู่เบื้องล่าง” กับ “ความตาย” ได้ดังแผนภูมิด้านล่าง

แผนภูมิที่ 3.13 แสดงการถ่ายทอดข้ามแวดวงมโนทศน์ “การลงสู่เบื้องล่าง” กับ “ความ
ตาย”

แวดวงมโนทศน์ต้นทาง
[การลงสู่เบื้องล่าง]

แวดวงมโนทศน์ปลายทาง
[ความตาย]

การลงสู่เบื้องล่าง	→	ความตาย
วัตถุที่ตก	→	ชีวิต
ผู้ทำให้วัตถุตก	→	ผู้ช่วย

ต่อไปนี้จัดแยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงในทัศน์ของแต่ละ
องค์ประกอบ ดังนี้

การลงสู่เบื้องล่าง → ความตาย
ตัวอย่างที่ 3.71

...ก่อนตายมิได้นึกถึงความตายเลย เมื่อตายลงไปด้วยความ
ประมาทขาดสติเช่นนี้ ลูก ๆ อยู่ข้างหลังเกิดแตกแยกແย่งซึ้งทรัพย์สมบัติกัน...
ถ้าคุณประชาชนไม่ประมาท นึกถึงความตายเขาไว้บ้าง ก็จะได้ทำพินัยกรรม
มอบทรัพย์ให้แก่ลูก ๆ ก่อนตาย

(1.1.11)

จากตัวอย่างที่ 3.71 ใช้คำจากแวดวงความหมาย “การลงสู่เบื้องล่าง” มาเปรียบเทียบ
กับ “ความตาย” คือ ลงไป เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงความตายแสดงการเปรียบเทียบความตายกับการลงสู่
เบื้องล่างเพื่ออธิบายความตายว่าความตายเหมือนกับการลงสู่เบื้องล่าง โดยเชื่อมโยงในทัศน์ด้าน
ประสบการณ์การลงสู่เบื้องล่างของมนุษย์กับความตาย

ตัวอย่างที่ 3.72

การตายในขณะที่มีความสุข ความพรั่งพร้อมทั้งทางวัตถุ ทางกาย
ทางสังคม ตายขณะที่มีความสุข คือ บุญมั่นส่งสุดแรงส่ง เหมือนเราว่าว่าง
ก่อนหินขี้นไปบนฟ้า พอกลับมาแรงเหวี่ยงหินก์ตกลงมาแรงเหวี่ยงมันลิ้นก์เป็น
เรื่องธรรมชาติ...ถ้าเราอยู่หินลงน้ำ ไม่ว่าหินก้อนไหนก็จะไม่มีทางลอยขึ้นมา
เลย ธรรมชาติของหินถ้าอยู่ลงน้ำก็จม...

(26.15.47)

ตัวอย่างที่ 3.72 ใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมายการลงสู่เบื้องล่าง คือ ตกลง และ
 JM มาใช้กล่าวถึงความตายเพื่ออธิบายการตายว่าการตายของบุคคลในขณะที่มีความสุขเหมือนกับ
การตกของหิน บุญเป็นแรงส่งให้หินลอยสูงขึ้น เมื่อหมดบุญหินก์หมดแรงส่งต้องตกลงมาตามแรงโน้ม
ถ่วงของโลก เช่นเดียวกับคนตายในขณะที่มีความสุขและมีฐานะร่ำรวยที่เกิดขึ้น เพราะหมดบุญ หรือ
การตายของบุคคลก็เหมือนกับการโยนก้อนหินลงน้ำ หินก็ยอมลง หมายถึงการตายเป็นเรื่อง
ธรรมชาติ การเปรียบเทียบการลงสู่เบื้องล่างกับความตายเช่นนี้เป็นการให้เหตุผลอธิบายเรื่องกรุณและ

ความพยายามทำให้ผู้อ่านใช้ประสบการณ์เรื่องการลงสู่เบื้องล่างที่คุ้นเคยมาเปรียบเทียบกับความพยายามทำให้เข้าใจความพยายามได้ง่ายขึ้น

ตัวอย่างที่ 3.73

ตกลอยู่ในเมืองดุจดิบ

(2.6.6-7)

ตัวอย่างที่ 3.73 เป็นการกล่าวถึงความพยายามโดยใช้คำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมาย การลงสู่เบื้องล่าง คือ ตก โดยเชื่อมโยงมโนทศน์จากประสบการณ์การลงสู่เบื้องล่างกับความพยายามนอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับมโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ ข้าศึกศัตรู] และ [ความพยายาม คือ สัตว์ร้าย] ให้รายละเอียดการลงสู่เบื้องล่างเป็นการตกลอยู่ในเมือง

ตัวอย่างที่ 3.74

พระอาทิตย์ที่อุทัยขึ้นในยามรุ่งอรุณ จะไปทรงตัวอยู่ท่ามกลาง
ท้องฟ้า ณ ยามเที่ยงวัน แต่ไม่ว่า วันไหน ๆ ผ่านมากี่ปี ๆ พระอาทิตย์นั้นก็
ต้องตกทุกวัน ไม่มีวันไหนที่พระอาทิตย์ขึ้นแล้วไม่ตก ชีวิตของคนเราก็ไม่ต่าง
จากพระอาทิตย์

(26.15.108)

ตัวอย่างที่ 3.74 เป็นการกล่าวถึงความพยายามโดยใช้คำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมาย การลงสู่เบื้องล่าง คือ ตก ของดวงอาทิตย์ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์และความรู้เรื่องการตกของดวงอาทิตย์กับความพยายาม ชีวิตเบริญบเสมือนดวงอาทิตย์ การตกของดวงอาทิตย์เบริญบได้กับความพยายาม ซึ่งเกิดขึ้นเป็นวัฏจักร การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เมื่อกับการขึ้นฟันขอบฟ้าของดวงอาทิตย์ การโคจรบนห้องฟ้า และการตกลับขอบฟ้า จากตัวอย่างนี้ผู้วิจัยพบว่า มโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ การลงสู่เบื้องล่าง] สัมพันธ์กับมโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ การดับของแสงสว่างและ/หรือไฟ] ในลักษณะ สืบเนื่องกัน กล่าวคือ เมื่อดวงอาทิตย์ตก แสงสว่างจากดวงอาทิตย์ดับไป มโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ การลงสู่เบื้องล่าง] และมโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ การดับของแสงสว่างและ/หรือไฟ] จึงมีความสัมพันธ์กัน

ตัวอย่างที่ 3.75

อายุกชยมรณะ สัตว์ทั้งหลายตามเพราะสันอายุขัยหรือตายเพราะ
ชรา ประมาณเอาว่า 75 ปี ล่วงแล้ว จัดเป็นอายุขัยที่มนุษย์สมควรจะตาย แม้
ยิ่งไปกว่านั้น สักเท่าไรประมาณมิได้ ถ้าจะอุปมา ก็คล้ายกับใบไม้ที่จวน
เหลือง ใกล้ต่อการที่จะหล่นจากกิงข้าวหรือกิงก้านตกลงสู่พื้นดิน หรือเหมือน
ต้นไม้ใกล้ล้ม ซึ่งอยู่ในเวลาที่จะ โคนล้ม ในเมี้ยดา คือ ในระยะเวลาอันใกล้นี้
เอง เพราะซึ่กหนึ่งอยู่บนฝั่งและซึ่กนึงลงไปอยู่ในน้ำแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ นับว่า

อิกไน่นานที่จะโค่นล้มลงในน้ำฉันได ชีวิตกาลผ่านมาจนย่างเข้าสู่วัยซรากร์
ใกล้ต่อกาลมรณะในไม่ช้าฉันนั้น

(13.5.15)

จากตัวอย่างที่ 3.75 ใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมายการลงสูบเบื้องล่าง เช่น หล่น ตกลง โค่นล้ม ลงไป ล้มลง มาเปรียบเทียบการลงสูบเบื้องล่างกับความตายว่าเพื่อธิบายความตายว่า ความตายเป็นเรื่องธรรมชาติเหมือนใบไม้ที่แก่ย่อมหลุดจากข้อและร่วงหล่น หรือลำต้นของต้นไม้ที่ตายแล้วก็ต้องล้มลงในที่สุด จากตัวอย่างข้างต้นพบว่ามโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การลงสูบเบื้องล่าง] สัมพันธ์กับมโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ความตายของพีช] ในลักษณะสืบเนื่องกัน กล่าวคือ เมื่อพีช หรือส่วนประกอบของพีชแหงแห่งเที่ยวโดยรากตอกลงสูบพื้น มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การลงสูบเบื้องล่าง] และมโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ความตายของพีช] จึงมีความสัมพันธ์กัน

ผู้ทำให้วัตถุตก → ผู้ฆ่า

ตัวอย่างที่ 3.76

...ดูกรามณพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อให้มีอายุสั้นนี้ คือ เป็นผู้มักทำชีวิต
สัตว์ให้ตกล่วง เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการ
ประหัตประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์มีชีวิตฯ

(2.6.47)

ตัวอย่างที่ 3.76 พบท้ายคำคุปลักษณ์ ผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วง อญ្យในแวดวง-ความหมายการตอกลงสูบเบื้องล่าง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความตาย ความตายจะเปรียบได้กับ การตอกลงสูบเบื้องล่าง ชีวิตเป็นวัตถุอย่างหนึ่ง ในที่นี่มีผู้กระทำให้เกิดการตอกเปรียบได้กับผู้กระทำภาระ หรือสิ่งที่เป็นสาเหตุการตาย จากการศึกษาข้อมูลในหนังสือธรรมะพบว่า ปรากฏถ้อยคำคุปลักษณ์ ผู้กระทำให้เกิดการตอกน้อยมาก ข้อมูลส่วนใหญ่พบว่า ความตายเป็นการลงสูบเบื้องล่างตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับวัตถุต่าง ๆ ตอกลงสูบพื้น เพราะแรงโน้มถ่วง ผู้กระทำให้เกิดการตอกเป็นองค์ประกอบที่อาจปรากฏหรือไม่ปรากฏของคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การลงสูบเบื้องล่าง]

กล่าวโดยสรุปมโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การลงสูบเบื้องล่าง] เป็นการนำมโนทัศน์จากประสบการณ์ที่มนุษย์คุ้นเคย คือ การลงสูบเบื้องล่างของสิ่งต่าง ๆ เช่นวัตถุ ดวงอาทิตย์ยามเปรียบเทียบ กับความตาย สะท้อนมุ่งมองว่าความตายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เมื่อนอนสิ่งต่าง ๆ เมื่อขึ้นสูงที่สูง ก็ย่อมตอกลงสูบพื้น หรือวัตถุภูมิกระทำให้ตอกลงสูบเบื้องล่างเปรียบได้กับการตายจากสาเหตุต่าง ๆ การใช้มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การลงสูบเบื้องล่าง] ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความตายได้ดีขึ้น

9. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ภัยพิบัติ]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ภัยพิบัติ] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “ภัยพิบัติ” มาใช้เป็นแวดวงในทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงในทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “ภัยพิบัติ” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึง อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “ภัยพิบัติ” เช่น มนตนภัย มหันตภัย วิกฤต ภัยพิบัติ ทุกขภัย ช่วงวิกฤต ภัย ภัยแห่งความตาย ภัยในความตาย โทษภัย คุกคาม พัดพา หนี้เมี้ยน หลักเลี้ยงไม่ได้ ปรากฏการณ์วิบัติภัย วิกฤต สัญญาณเตือน มากกล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ภัยพิบัติ] สะท้อนให้เห็นว่า ความตายเป็นภัยพิบัติที่น่ากลัว หลักเลี้ยงไม่ได้ อาจเกิดขึ้นโดยมีสัญญาณเตือนหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นมุขย์ควรเตรียมตัวรับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในวันใดวันหนึ่ง ถ้อยคำคุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทัศน์นี้มีทั้งสิ้น 99 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำคุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “ภัยพิบัติ” กับ “ความตาย” ได้ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.14 แสดงการถ่ายทอดข้ามแวดวงในทัศน์ “ภัยพิบัติ” กับ “ความตาย”

แวดวงในทัศน์ต้นทาง	แวดวงในทัศน์ปลายทาง
[ภัยพิบัติ]	[ความตาย]
ภัย	→ ความตาย
ผู้ประสบภัย	→ มุขย์
สัญญาณเตือน	→ ความเจ็บปวด ความเจ็บป่วย

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายทอดข้ามแวดวงในทัศน์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ภัย → ความตาย

ตัวอย่างที่ 3.77

คนเราเมื่อรู้ว่าตัวเองจะต้องตาย ก็มักตกอยู่ในความเครียด ความเสียใจ ความทุกข์ทรมาน แต่ผู้หญิงคนนี้ได้พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส พอรู้ว่าตนเองป่วยก็เริ่มอุทิศตนศึกษาธรรมะจนเขียวชาญ ทำใจยอมรับวิกฤตใหญ่ของชีวิตได้

(20.13.23)

คน → ผู้ประสบภัย

ตัวอย่างที่ 3.78

...มรณภัย...พัดพาເເສຣວພສິງໃນໄລກນີ້ໄປ...ໄມ່ແລ້ວສັກຄນ

(26.15.116)

สัญญาณเตือน → ความเจ็บปวด ความเจ็บป่วย

ตัวอย่างที่ 3.79

เหตุแห่งความตายนั้นเกิดขึ้นง่ายนิดเดียว และโดยมากเกิดโดยไม่มี

สัญญาณล่วงหน้า

(26.15.24)

ตัวอย่างที่ 3.77 – 3.79 เป็นการอธิบายความตาย โดยนำคำศัพท์ที่อยู่ในแวดวง-ความหมายของ ภัยพิบัติ เช่น วิกฤต วิกฤตใหญ่ของชีวิต มาถึง พัดพา คน สัญญาณล่วงหน้า เป็นต้น เมื่อนำมาใช้กับล่วงถึงความตายแสดงการเปรียบเทียบความตายกับภัยพิบัติ หมายถึงชีวิตของเราต้องพบเจอความตายซึ่งเปรียบเสมือนภัยพิบัติร้ายแรงโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญภัยพิบัตินี้และไม่มีทางหลบหนีได้ อาจเป็นภัยพิบัติในลักษณะภัยธรรมชาติ เช่น พายุ หรือคลื่นยักษ์ที่พัดพาผู้คนไปเป็นจำนวนมาก โดยอาจมีสัญญาณเตือนหรือไม่มีสัญญาณเตือนล่วงหน้า สัญญาณเตือนคือสิ่งที่ทำให้รู้ล่วงหน้าว่าจะต้องตาย เช่น โรคภัยไข้เจ็บ หรือลงบกเหตุ เป็นต้น มนุษย์ควรทำสิ่งที่ทำได้ คือ การเตรียมพร้อมรับความตายหรือภัยพิบัติที่จะต้องมาถึง

ผู้วิจัยพบว่ามโนคุปลักษณ์[ความตาย คือ ภัยพิบัติ]มีลักษณะใกล้เคียงกับ[ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] เพราะมีถ้อยคำคุปลักษณ์ร่วมกัน ได้แก่ รับมือ ภัย คุกคาม หนีไม่พ้น หลีกเลี่ยง ไม่ได้ เป็นต้น แต่ผู้วิจัยจัดกลุ่มโนคุปลักษณ์ออกจากกันโดยพิจารณาจากข้อความแวดล้อม และลักษณะแวดวงมโนทศน์ต้นทาง [ข้าศึกศัตรู]ที่แตกต่างจากแวดวงมโนทศน์ต้นทาง[ภัยพิบัติ]คือแวดวงมโนทศน์ต้นทาง [ข้าศึกศัตรู] ทำกริยาอาการเหมือนบุคคลที่ประกอบด้วยเจตนา เช่น พาดพัน ช่า ชุดครวა ริบ ทรพย์สิน เป็นต้น แตกต่างกับแวดวงมโนทศน์ต้นทาง[ภัยพิบัติ] ไม่ได้ทำกริยาอาการเหมือนบุคคล แม้ การใช้คำ เช่น คุกคาม ก็เป็นกริยาล่วงถึงภัยธรรมชาติ และลักษณะของภัยที่เกิดขึ้นเป็นภัยธรรมชาติ ไม่ได้กล่าวถึงภัยสองคราม มนุษย์ไม่ได้ต่อสู้กับหรือปราบภัยผลของการต่อสู้เหมือนกับแวดวงมโนทศน์ต้นทาง [ข้าศึกศัตรู] ดังนั้นผู้วิจัยจึงแบ่งให้มโนคุปลักษณ์ที่คล้ายคลึงกันนี้ออกจากกัน

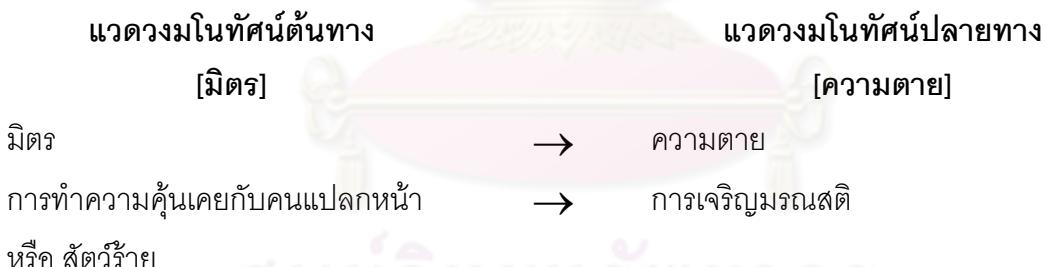
กล่าวโดยสรุปมโนคุปลักษณ์[ความตาย คือ ภัยพิบัติ] แสดงการเปรียบเทียบความตายกับภัยพิบัติโดยใช้คำจากแวดวงความหมายของภัยพิบัติสะท้อนมุมมองต่อความตายเป็นสิ่งที่ไม่กลัว ความตายจะต้องมาถึงมนุษย์ทุกคนโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ มนุษย์อาจรู้ตัวล่วงหน้าหรือไม่รู้ตัวล่วงหน้า ความตายเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่จะต้องเกิดขึ้น เรายังต้องเตรียมตัวรับมือ

10. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ มิตร]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ มิตร] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “มิตร” มาใช้เป็นแวดวงในทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงในทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “มิตร” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึง อดีบ้ายแวดคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พับในหนังสือธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “มิตร” เช่น ยอมรับ คุ้นชิน ทำความรู้จัก ทำความคุ้นเคย คุ้นเคย ประสบพบปะ ตีสนิท มิตร มาเยือน สบทา มากล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ มิตร] มักใช้ร่วมกับมโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] และ มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ สัตว์ร้าย] ในลักษณะปฏิเสธว่าความตายไม่ใช่ข้าศึกศัตรู หรือสัตว์ร้าย แต่ความตายเป็นมิตรหากเราทำความคุ้นเคยกับความตาย ทำความเข้าใจความตาย หรือทำให้สัตว์ร้ายเชื่อง ความตายก็จะกลับเป็นมิตร ไม่น่ากลัวหรือทำอันตรายเราอีกต่อไป มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ มิตร] สะท้อนให้เห็นว่า ความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ารังเกียจ น่ากลัว และต้องหลีกหนี หากเราทำความรู้จักคุ้นเคยกับความตายโดยการเจริญมรณสติ พิจารณาความตาย หมั่นระลึกถึงความตายว่าเป็นเรื่องธรรมดា เราจะต้องตายในวันใดวันหนึ่ง ความตายจึงเปรียบเสมือนมิตรที่เดินทางมาเยือนหรือเป็นเพื่อนเก่าที่กลับมาเยี่ยมเยียนเรา ถ้อยคำคุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทัศน์นี้ทั้งสิ้น 59 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำคุปลักษณ์ที่พับสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “มิตร” กับ “ความตาย” ได้ ดังแผนภูมิตามล่าง

แผนภูมิที่ 3.15 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “มิตร” กับ “ความตาย”

ต่อไปนี้จัดย่อตามตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

มิตร → ความตาย

ตัวอย่างที่ 3.80

หมั่นระลึกทำความคุ้นเคย ตีสนิทกับความตาย ถ้าจะลืมอย่างนี้ เรายังคงค่อย ๆ คุ้นเคยกับความตาย พอก็คุ้นเคยกับความตาย ความตายจะไม่เป็นของน่ากลัว

(27.21.70)

ตัวอย่างที่ 3.81

อัชเชร์ กิจจะมาตับปัง โภ ชั้นญา มะระณัง สุวะ

“ควรทำวันนี้ให้ดีที่สุด เพราะคราเดยจะรู้ว่าความพยายามจะ มายืน ในวันพรุ่ง”

(25.15.196)

จากตัวอย่างที่ 3.80-3.81 แสดงการเปรียบเทียบความพยายามกับมิตร เพื่อกำลังใจ แล้วอย่างความพยายามโดยมีการนำคำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงมโนทัศน์ “มิตร” มาใช้ เช่น คำว่า ทำ ความคุ้นเคย ติสโนทิ คุ้นเคย มาเยือน ซึ่งใช้กับบุคคลหรือเพื่อน เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงความพยายามแสดงให้เห็นการเห็นการเปรียบเทียบความพยายามกับมิตร ความพยายามกับมิตรมีลักษณะร่วมกันคือความไม่น่ากลัว การไม่ทำอันตราย มีนัยยะเชิงบวก ตัวอย่างที่ 3.80 สะท้อนให้เห็นมุ่งมองต่อความพยายามว่าความพยายามเปรียบเสมือนมิตรซึ่งแต่เดิมเป็นคนแปลงหน้าที่น่ากลัวหรือไม่รู้จัก แต่หากเราจะลึกถึงความพยายามอยครั้ง ความหวาดกลัวที่เรามีต่อความพยายามจะลดลงจนไม่หวาดกลัวความพยายามอีกต่อไป และตัวอย่างที่ 3.81 สะท้อนให้เห็นมุ่งมองต่อความพยายามว่าความพยายามเหมือนมิตร หรือบุคคลที่จะมาเยือน การใช้คำว่า มาเยือน สื่อว่าความพยายามมีลักษณะเป็นบุคคลหรือผู้มาเยี่ยมเยียน

กล่าวโดยสรุปมโนคุปลักษณ์[ความพยายาม คือ มิตร] แสดงการเปรียบเทียบความพยายามกับมิตร สะท้อนมุ่งมองต่อความพยายามว่าความพยายามไม่ใช่เรื่องน่ากลัว

11. มโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ การชดใช้หนี้หรือการคืน]

มโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ การชดใช้หนี้หรือการคืน] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “การชดใช้หนี้หรือการคืน” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความพยายาม” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “การชดใช้หนี้หรือการคืน” กับ “ความพยายาม” เพื่อกล่าวถึง อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความพยายามให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อจากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การชดใช้หนี้” เช่น ยืม คืน เจ้าหนี้ นายธนาคาร มากล่าวเกี่ยวกับความพยายาม

มโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ การชดใช้หนี้หรือการคืน] สะท้อนให้เห็นว่าร่างกาย และสิ่งต่าง ๆ ที่เรามีเปรียบเสมือนของที่ยืมมาจากธรรมชาติ เมื่อถึงกำหนดเวลาคืนก็ต้องคืนของที่ยืมมา ความพยายามจึงเปรียบได้กับการชดใช้หนี้ ถ้อยคำคุปลักษณ์ความพยายามที่สะท้อนมโนทัศน์มีทั้งสิ้น 57 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำคุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “การชดใช้หนี้หรือการคืน” กับ “ความพยายาม” ได้ดังแผนภูมิต่อไป

แผนภูมิที่ 3.16 แสดงการถ่ายทอดข้อมูลแวดวงมโนทัศน์ “การชดใช้หนี้” กับ “ความพยายาม”

แวดวงในทัศน์ต้นทาง [การชดใช้หนี้หรือการคืน]	แวดวงในทัศน์ปลายทาง [ความตาย]
เจ้าหนี้	→ ธรรมชาติ
ผู้ครอบครองสิ่งของ	→ มนุษย์
หนี้หรือสิ่งที่ยืมมา	→ ร่างกาย ชีวิต
กำหนดการยืม	→ อายุขัย
การชดใช้หนี้หรือการคืนสิ่งที่ยืมมา	→ การตาย

ต่อไปนี้จัดตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงในทัศน์ของแต่ละ
องค์ประกอบ ดังนี้

ผู้ครอบครองสิ่งของ → มนุษย์
ตัวอย่างที่ 3.82

ทุกสิ่งที่เรา มี ที่เรา ครอบครอง ที่ถือสิทธิ์เป็นเจ้าของ...ไม่ว่าจะเป็นวัย
สุขภาพ ครอบครัว คนรัก ทรัพย์สมบัติ เกียรติคุณชื่อเสียง สดท้ายแม้แต่ลม
หายใจที่เราถือว่าเป็นของของเรา ก็จะเสื่อมไปอย่างไม่มีวันเรียกคืนมาได้อีก
เลย

(26.15.110)

ตัวอย่างที่ 3.83

ควรและควรก้ามความถือสิทธิ์เหนือชีวิตของผู้อื่นโดยที่เขามิยินยอม
เราตามคนนั้น เราตามคนนี้ แล้วลงความเห็นตัดสินชะตากรรมของคนคน
หนึ่งเหมือนกับเราเป็นพระเจ้าเสียเอง แต่เราลืมถึงเด็กในห้องมาตราใน
ฐานะที่เข้าเป็นเจ้าของชีวิตว่าเขาอยากอยู่หรืออยากร้าย

(26.15.17)

เจ้าหนี้ → ความตาย ธรรมชาติ โลก
ตัวอย่างที่ 3.84

ความตายมันริบเอาทุกสิ่งทุกอย่างที่เราเคยครอบครองไปจากเรา
ทั้งหมด รู้ว่า สังขาว ชีวิต ลมหายใจ ทรัพย์ศูนย์ ฯ ฯ เกียรติคุณชื่อเสียง
อำนาจราชศักดิ์ ลูกแก้วเมียรัฐ เงินตรา เรือกสวนไร่นา บ้าน รถ พานะ
ปศุสัตว์ บริวาร ภารงานหน้าที่ สรรพสิ่งทั้งปวงที่เคยเป็นของเรา ในยามยังชีพ

ยืนชนน์อยู่นี่ เมื่อความตายมาถึงเข้าเราต้องส่งคืนสู่โลกนี้ทั้งหมด เรา
ครอบครองสิ่งใด เรายังต้องวิบัติจากสิ่งนั้น

(25.16.88)

ตัวอย่างที่ 3.85

ให้เรารู้ว่าสิ่งทั้งหลายที่เรามีได้ไวกินไว้จนเป็นของที่ยึดชั่วคราว
ชั่วคราว เรายึดมาจากธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นเจ้ามือ เป็นนายธนาคารใหญ่
...แม้ว่างกายนี้ก็ยึดมาใช้ชั่วคราว พอก**ครอบกำหนด**ก็ต้องคืนให้กับธรรมชาติ
คือ ตายแล้วก็ส่งคืนไป...แต่เดินถือเป็นธรรมชาติ เป็นเจ้าหนี้ใหญ่แก่เรา เรา
ก็ส่งคืนไป ถ้าใครไปยืดถือก็เป็นทุกข์ไปเปล่า ๆ

(1.1.22-23)

การขาดใช้หนี้หรือการคืนสิ่งที่ยึดมา → การตาย

ตัวอย่างที่ 3.86

เมื่อได้ก็ตามที่เรายieldถือสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ว่าเป็นของเรา เราจึงไม่
ต่างจากขโมย เมื่อเป็นขโมยเราก็อยู่ไม่เป็นสุข...ใช่หรือไม่ว่าการyieldสิ่งต่าง ๆ
ทำให้เราเป็นทุกข์ ต้องค่อยรักษาไม่ให้ความอาหารือรักษาไม่ให้มัน
เสื่อมสภาพ แต่เมื่อว่าอย่างไรมันก็ต้องหลุดจากมือเราไปในที่สุด รวมทั้งการ-
เสื่อมสภาพและกลับคืนสู่ธรรมชาติไม่เข้าก็เจว

เมื่อรู้เช่นนี้เราจึงควรคืนสรรพสิ่งให้แก่เจ้าของที่แท้จริง คือ คืนให้แก่
ธรรมชาติไป สังขารหรือว่างกายนี้ก็เหมือนกัน ถ้าเราไปยืดว่าเป็นของเราก็
กลายเป็นขโมย แต่เมื่อได้ก็ตามที่เรา**สลดคืน**หรือคืน**รวมสิทธิ์**ให้แก่
ธรรมชาติไป ไม่ยืดกว่าเป็นของเรา เราก็จะพ้นทุกข์ มีความสุข อย่าไป คิดว่า
ในเมื่อมันไม่ใช่ของเราแล้ว เราก็ไม่มีหน้าที่ดูแลรักษา ขืนทำเช่นนั้นเราก็ไม่
ต่างจากคนที่ยึดเงินเขามาแล้วไม่คืน ยืมโทรศัพท์เขามาแล้วไม่รับผิดชอบ
ใช่ทั้ง ๆ ข้าง ๆ การงานต่าง ๆ แม้ว่าไม่ใช่ของเรา แต่ถ้ามีประโยชน์ มีคุณค่า
เราก็ควรทำให้ดีที่สุด

(23.20.77-78)

จากตัวอย่างที่ 3.82-3.86 ธรรมชาติเปรียบเสมือนเจ้าหนี้ คำศัพท์จากแวดวง
ความหมายเจ้าหนี้ หรือผู้ให้ยืมเงินหรือสิ่งของ เช่น เจ้ามือ เจ้าหนี้ใหญ่ นายธนาคารใหญ่ วิบ ความ
ตายหรือการตายเปรียบได้กับการขาดใช้หนี้หรือการคืนสิ่งที่ยึดมาโดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมาย
เจ้าหนี้ หรือผู้ให้ยืมเงินหรือสิ่งของ เช่น ยืม คืน ส่งคืน เป็นต้น กำหนดการขาดใช้หนี้หรือคืนสิ่งของ

สามารถอนุญาตได้ว่า คือ อายุขัยของมนุษย์ คำศัพท์จากแวดวงความหมายเจ้าหนี้ หรือผู้ให้ยืมเงินหรือสิ่งของ เช่น ครบกำหนด เป็นต้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความตายนี้แสดงภาพเจ้าหนี้ทางสิ่งของหรือทรัพย์สินคืนจากการนัดหยุดยั้ง

กล่าวโดยสรุปในอุปลักษณ์ [ความตายนี้ คือ การชดใช้หนี้หรือการคืน] สะท้อน มุมมองว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เราใช้สอย บริโภค รวมทั้งชีวิตและร่างกายของมนุษย์เปรียบเสมือนหนี้หรือสิ่งของ ที่ขอยืมมาจากธรรมชาติ มนุษย์เป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือครอบครองสิ่งของได้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง ไม่สามารถใช้ได้ตลอดไป เพราะไม่ได้เป็นกรรมสิทธิ์ของมนุษย์โดยแท้จริง ชีวิตและร่างกายอยู่นอกเหนือ การควบคุม ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามที่มนุษย์ต้องการได้ เมื่อถึงเวลาตายก็เหมือนการครบกำหนด ต้องคืนสิ่งที่ยืมมาตามกำหนดเวลา ไม่สามารถผัดผ่อน เลื่อนเวลาได้ ต้องชดใช้หนี้หรือส่งสิ่งของที่ยืมมาคืนไป อย่างไรก็ตามเมื่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ขอยืมมา การชดใช้หนี้หรือการส่งคืนสิ่งของ จึงเป็นหน้าที่และไม่ควรรู้สึกเสียดายอาลัยอาวรณ์กับสิ่งที่เสียไปมากนัก เช่นเดียวกับมนุษย์ไม่ควรโศกเศร้าเสียดายชีวิตของตนเมื่อต้องตายลงเมื่อถึงเวลาอันสมควร

12. มโนอุปลักษณ์ [ความตายนี้ คือ การพังของบ้าน]

มโนอุปลักษณ์ [ความตายนี้ คือ การพังของบ้าน] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “การพังของบ้าน” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตายนี้” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์ ปลายทาง โดยมีการเข้ามายิงลักษณะบางประการของ “การพังของบ้าน” กับ “ความตายนี้” เพื่อกล่าวถึง อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายนี้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือ ธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การพังของบ้าน” เช่น ชำรุดทรุดโทรม บ้านพัง มากล่าวเกี่ยวกับความตายนี้

มโนอุปลักษณ์ [ความตายนี้ คือ การพังของบ้าน] สะท้อนให้เห็นว่า ร่างกาย เปรียบเสมือนบ้านหรือที่อยู่ของจิต เมื่อคนเราแก่ชรา ร่างกายหรือสังขารก็เสื่อมถอย เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ได้รับความไม่สงบภายใน หรือภายนอก ไม่สามารถอยู่อย่างมั่นคงได้อีกต่อไป ก็คือเมื่อถึงเวลาที่จะต้องตาย จิตจะต้องออกจากร่างไปสู่ร่างกายหรือสถานที่อยู่อาศัยใหม่ เปรียบเสมือนการย้ายบ้าน เพราะร่างกายให้การไม่ได้อีกต่อไป เมื่อถูกไฟไหม้ ความตายนี้เปรียบได้กับการพังของบ้าน ถ้อยคำอุปลักษณ์ความตายนี้สะท้อนมโนทัศน์นี้ไว้ทั้งสิ้น 51 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “การพังของบ้าน” กับ “ความตายนี้” ได้ดังแผนภูมิด้านล่าง

แผนภูมิที่ 3.17 แสดงการถ่ายทอดความหมายของมโนทัศน์ “การพังของบ้าน” กับ “ความตายนี้”

แวดวงมโนทัศน์ต้นทาง

แวดวงมโนทัศน์ปลายทาง

[การพังของบ้าน]		[ความตาย]
บ้าน	→	ร่างกาย
เจ้าของบ้าน	→	จิต
ส่วนประกอบของบ้าน เครื่องเรือน	→	อวัยวะ ขั้นธีทั้ง 5
การชำรุดทรุดโทรมของบ้าน	→	การเสื่อมสภาพของร่างกาย
การย้ายบ้าน	→	การตาย
การพังของบ้าน	→	ความตาย

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงในทัศน์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

บ้าน → ร่างกาย

ตัวอย่างที่ 3.87

จิตนั้นจะต้องอาศัยร่างเป็นที่อยู่ ดังคำบาลีว่า “คุหาสය” จิตนี้มีถ้าคือ
กายเป็นที่อาศัย

(20.17.97)

ตัวอย่างที่ 3.88

รูป เทนา สัญญา สังฆาร วิญญาณ ทั้งห้าอย่างนี้ประกอบกันขึ้นจึง เป็นชีวิต องค์ประกอบแต่ละอย่างมิได้ตั้งอยู่โดยอิสรร หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไป เรายังมีชีวิตอยู่ไม่ได้ เปรียบเสมือนบ้านซึ่งประกอบด้วย หลังคา เสา ประตู หน้าต่าง ตะปู ไม้ ปูน ดิน หิน ทราย เป็นต้น ถ้าแต่ละส่วนแยกจากกัน ก็ไม่เรียกว่าบ้าน...มันเป็นอยู่อย่างนั้นนี้เอง เป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติที่ทำให้เกิดมีขึ้นมา

(25.14.8–9)

ส่วนประกอบของบ้าน เครื่องเรือน → อวัยวะ

ตัวอย่างที่ 3.89

เราเกิด้อคัยสกลร่างกายนี้มาตั้งแต่กำเนิดขึ้นมาจนถึงวัยเฝ่าแก่ ป่านนี้แล้วก็พอแล้ว ก็เปรียบประหนึ่งว่า เครื่องใช้มีสอยของเราต่าง ๆ นี้อยู่ในบ้านซึ่งเราเก็บไว้นานแล้ว...เป็นของเราก มันก็ใหม่สะอาดดี เมื่อเราใช้มันมาจนบัดนี้มันก็ทรุดโทรมไป บางวัตถุก็แตกบ้าง หายไปบ้าง ซึ่งที่มันเหลืออยู่นั้นก็เปลี่ยนไปไม่คงที่ มันก็เป็นอย่างนั้น อวัยวะของเราก็เหมือนกัน...

(7.2.27)

ตัวอย่างที่ 3.87-89 กล่าวถึงร่างกายว่า เปรียบเสมือนบ้านโดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมายของบ้านหรือที่อยู่อาศัย เช่น ถ้ำ ที่อาศัย บ้าน ขันธ์ห้าห้อวัยวะต่าง ๆ เปรียบได้กับส่วนประกอบของบ้าน โดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมายของบ้าน เช่น หลังคา เสา ประตู หน้าต่าง ตะปุ่น ไม้ บุน ดิน หิน ราย เครื่องใช้ไม้สอย เป็นต้น เมื่อนำมากล่าวเปรียบเทียบกับร่างกายจะเห็นว่ามีส่วนที่เหมือนบ้านที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ แต่ละส่วนมีความสำคัญหากขาดส่วนใดไป บ้านก็จะไม่สามารถคงสภาพอยู่ได้ หรือว่าร่างกายที่ถูกใช้งานนานก็เปรียบได้กับบ้านและเครื่องเรือนที่เก่าและเสื่อมสภาพลง

เจ้าของบ้าน → จิต

ตัวอย่างที่ 3.90

...จิตหาได้ตายไปกับร่างกายไม่ แต่ไปเกิดในชาติภใหม่ตามแรงเหวี่ยงของกรรม ซึ่งส่งบุคคลเราไปเกิดในชาตินั้น ๆ เปรียบเสมือนเรือนที่ถูกไฟไหม้ โดยที่เจ้าของไม่ได้เป็นอันตราย อย่างจะถามว่า “เมื่อเรือนถูกไฟไหม้เสียแล้ว เจ้าของเรือนจะไปอยู่ที่ไหน” ขอตอบว่า “เขาจะต้องหาที่แห่งใหม่ตามที่เขาจะสามารถหาอยู่ได้” กล่าวคือ ถ้าผู้นั้นเป็นคนมีความสามารถดี หรือเป็นคนที่มีเงินทองอยู่มาก หรือมีญาติพี่น้องคอยให้ความช่วยเหลืออยู่เขาก็อาจจะสร้างบ้านใหม่ได้หรือไปอาศัยญาติพี่น้องอยู่ แต่ถ้าผู้นั้นไร้ความสามารถ ยากจน หมดเนื้อประดาตัว ช้ำไร้ญาติขาดมิตร เขาเก็บค่อมไปหาที่อยู่ตามยถากรรมของเข้า ข้อนี้ฉันได คนที่ตายไปจากโลกนี้แล้วก็ยังนั้นเห็นอกัน เมื่อร่างกายเดินใช้การไม่ได้แล้วก็ยอมไปเกิดในภใหม่ชาติใหม่ตามพลังแห่งกรรมที่ตนได้ทำไว ถ้าเข้าทำกรรมดีไว้มาก คือ พัฒนาอบรมจิตตนเองได้มากแล้ว ก็ยอมไปบังเกิดในที่ดี มีความสุข ถ้าเข้าทำความดีเข้าไว้น้อย แต่ทำความชั่วไว้มาก คือ ยังด้อยในด้านพัฒนาจิตใจของตนอยู่ เขาก็ยอมไปเกิดในที่มีความทุกข์ตามยถากรรมของตน

(20.17.14)

จากตัวอย่างข้างต้น จิตเปรียบเสมือนเจ้าของบ้าน ร่างกายเป็นบ้านของจิต โดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมายของบ้านหรือที่อยู่อาศัย เช่น เจ้าของ เจ้าของบ้าน เป็นต้น สะท้อนการเปรียบเทียบจิตกับเจ้าของบ้าน กล่าวคือ เมื่อร่างกายแก่ชราและตายลง ร่างกายใช้งานต่อไปไม่ได้ เปรียบเสมือนบ้านถูกไฟไหม้ ทำให้อาศัยอยู่ต่อไปไม่ได้ จิตซึ่งเปรียบเสมือนเจ้าของบ้านก็จำเป็นต้องออกจากบ้าน บุญกุศลเปรียบเสมือนทรัพย์สมบัติหรือญาติพี่น้องผู้ให้ความช่วยเหลือ หากจิตมีบุญกุศลก็เหมือนคนร่าเริงหรือมีผู้ให้ความช่วยเหลือ ทำให้หาที่อยู่ใหม่ได้ง่ายและสะดวกสบายเปรียบได้

กับการไปเกิดในพญมีที่ดี ในทางตรงกันข้ามหากจิตไม่มีบุญกุศลก็เปรียบเสมือนคนยากจน ไร้ญาติ ขาดมิตร ต้องหาที่อยู่ใหม่ด้วยความยากลำบากเปรียบได้กับการไปเกิดในพญมีที่ไม่ดี

การย้ายบ้าน → การตาย

การพังของบ้าน → ความตาย

ตัวอย่างที่ 3.91

การตายเหมือนกับการย้ายบ้าน มีบ้านอยู่ 2 หลัง บ้านหลังเก่าเราอยู่นานา หลังคา ก็เริ่มผุ ฝนตกก็ร้าว เก่าคร้ำคร่า เวลา ก็ปลูกบ้านหลังใหม่ หลังใหญ่ สะดวกสบาย ตอนย้ายบ้านเราจะอาลัยอาวรณ์บ้านหลังเก่าให้มีบ้านพัง ๆ ยังจะอาลัยอีกหรือ แล้วก็ได้ที่ด้วยอย่างนั้น ถามว่า ยังจะอาลัยอาวรณ์ที่ตรงนั้นอยู่หรือ ไปปลูกบ้านหลังใหม่ เขายังไง ระหว่างที่จะย้ายเข้าบ้านหลังใหม่ หรือเปล่า พร้อมใหม่ ท่านให้เราทำใจเหมือนกับการย้ายบ้าน ย้ายออกจากบ้านหลังเก่าแล้วไปอยู่บ้านหลังใหม่ ร่างกายเราใช้งานนานมันก็ชำรุดผุพัง เหมือนกับการย้ายออกจากบ้านหลังเก่าแล้วไปอยู่บ้านหลังใหม่ เขายังไง ไม่ดีกว่าหรือ

(27.12.70-71)

จากตัวอย่างที่ 3.91 เป็นการอธิบายความตายโดยเปรียบเทียบความตายกับการย้ายบ้าน และการตายกับการพังของบ้าน มีการใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมายของการพังของบ้านมาเปรียบเทียบกับการตาย และการย้ายออกจากบ้านเปรียบเทียบกับความตาย เช่น การย้ายบ้าน บ้านหลังเก่า บ้านหลังใหม่ ย้ายออก เป็นต้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับการตายและความตาย หมายถึงการที่จิตออกจากการร่างกายหนึ่งไปสู่อีกร่างกายหนึ่ง ร่างกายที่แก่ชราและมีโรคภัยเบื้องเบี่ยนเปรียบเสมือนบ้านหลังเก่าที่ไม่สะดวกสบาย ชำรุดทรุดโทรม ถึงแม้จะไม่อยากตายหรือไม่อยากย้ายออกจากบ้านก็จำเป็นต้องย้ายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เปรียบกับการถูกไล่ที่ การตาย คือ การเดินทางทางจิตไปหัวร่างกายใหม่ ซึ่งเปรียบได้กับบ้านหลังใหม่ ที่ดีกว่า สะดวกสบายกว่า เราจึงไม่ควรอาลัยอาวรณ์ชีวิตนี้มากนัก เพราะยังมีชีวิตหน้าหรือโลกหลังความตายที่ดีกว่าเดิม

กล่าวโดยสรุปในอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ การพังของบ้าน] เป็นการเปรียบเทียบความตายกับการพังของบ้าน ร่างกายเปรียบเสมือนบ้านหรือที่อาศัยของจิต เมื่อร่างกายตายลง ก็เหมือนบ้านพังลงหรือเสียหายจนอาศัยอยู่ต่อไปไม่ได้ จิตซึ่งเปรียบเหมือนเจ้าของบ้านต้องย้ายออกไปอยู่ที่อื่น การใช้มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ การพังของบ้าน] เป็นการอธิบายความตายของมนุษย์ว่า ร่างกายเป็นสิ่งที่ประกอบด้วยส่วนประกอบต่างๆ เมื่อร่างกายแก่ชราอวัยวะร่างกายก็เสื่อมลง ใน

ที่สุดเมื่อร่างกายใช้งานต่อไปไม่ได้ก็ตาย และอธิบายสภาวะทางจิตคือจิตวิญญาณของจากร่างกายไปสู่ร่างกายใหม่หรือการเกิดใหม่ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา

13. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ เพชณชาต]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ เพชณชาต] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “เพชรณาต” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “เพชรณาต” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึง อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือ ธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “เพชรณาต” เช่น เพชณชาต ห้าหัน พระหาร ဘาพิน มากกล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ เพชณชาต] สะท้อนให้เห็นว่าความตายเปรียบเสมือน นายเพชรณาตผู้น่ากลัว เข้ามานำตัวมนุษย์ไปประหารตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมาโดยไม่ล่วงเว้น หมายถึงเมื่อทุกคนเกิดมาแล้วก็ต้องตายแม้จะไม่อยากตายก็ตาม แต่ก็ไม่อาจฝืนธรรมชาติได้ ถ้อยคำ อุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทัศน์นี้ มีทั้งสิ้น 49 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบ สามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “เพชรณาต” กับ “ความตาย” ได้ดังแผนภูมิด้านล่าง

แผนภูมิที่ 3.18 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “เพชรณาต” กับ “ความตาย”

[เพชรณาต]		[ความตาย]
เพชรณาต	→	ความตาย
ผู้ถูกประหาร	→	มนุษย์
การถูกประหาร	→	การตาย

ต่อไปนี้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ของแต่ละ องค์ประกอบ ดังนี้

เพชรณาต → ความตาย

ตัวอย่างที่ 3.92

พึงนึกถึงความตายโดยอาการที่ 1 ว่า อันความตายนี้ปรากฏอยู่ เนพาะหน้าเหมือนนายเพชรณาตถือดาบเงี้ี้อจังจะฟันคอบุคคลที่ตนจะฆ่า เพราะความตายมาพร้อมกับความเกิดและเพราะความตายพาເຫຼືອໄປເສີຍ

...ความตายจึงซื่อว่าปราภูเมืองนายเพชรณาตผู้เงื่อดับจะ fading พื้นคือ...
ถูกมรณความตายห้าหันเสีย

(9.2.64-65)

ตัวอย่างที่ 3.93

การตัดสินโทษประหารของสัตว์ทุกชนิดล้วน “คาดไม่ถึง”...สัตว์ทุกท่านน่าคงหนีไม่พ้น

(24.13.6-7)

จากตัวอย่างที่ 3.92-3.93 แสดงการเปรียบเทียบความตายกับเพชรณาตเพื่อขอชิบายความตาย โดยมีการนำคำศพที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “เพชรณาต” มาใช้ เช่น คำว่า เพชรณาต เงื่อดับ พาดพัน จากราก การตัดสินโทษประหาร ซึ่งใช้กับบุคคลหรือเพชรณาต เมื่อนำมากล่าวถึงความตายแสดงการเปรียบเทียบความตายกับเพชรณาต ความตายมีลักษณะร่วมกับเพชรณาต คือ ความตายเป็นสิ่งน่ากลัวแต่จะที่จะต้องเกิดขึ้นโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้มีอ่อนกับเพชรณาต ที่น้ำนักโทษประหารไปประหารตามหน้าที่ นักโทษหลวงหน้าไปไหนไม่ได้ต้องถูกประหารตายไป

กล่าวโดยสรุปในคุปลักษณ์ [ความตาย คือ เพชรณาต] แสดงการเปรียบเทียบความตายกับเพชรณาต หมายถึง ความตายเป็นสิ่งที่จะมาถึง มันชย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แม้จะไม่อยากตายแต่ก็ต้องตาย เหมือนนักโทษประหารที่ต้องตายด้วยเงื่อมมือเพชรณาตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

14. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การตายของพีช]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การตายของพีช] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “การตายของพีช” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงหรือขอชิบาย “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “การตายของพีช” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึงและขอชิบายเรื่องความตาย จากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การตายของพีช” เช่น ใบไม้...หลุดจากขี้ว ใบไม้...ถูกปลิด ดอกไม้...แห้งเหี่ยวโรยรา ผล...ร่วงหล่น ผล...ถูกสอน ท่อนไม้ เขาดาย มากกล่าวเกี่ยวกับความตาย

การใช้มโนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การตายของพีช] สะท้อนให้เห็นว่าความตายเป็นสภาวะที่เกิดต่อเนื่องตามลำดับของชีวิต คือเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เช่นเดียวกับวงจรชีวิตของพีชที่เกิดขึ้น เติบโต แก่ตายไป หรือส่วนประกอบต่างๆของพีชตายไป ได้แก่ ดอกไม้สด แล้วแห้งเหี่ยวโรยราตายไป ใบไม้ที่ผลเป็นใบอนุญาตเป็นใบแก่และตายร่วงหลุดออกจากขี้วลงสู่พื้นดิน หรือใบไม้ถูกปลิด ผลไม้ที่แก่และสูกอมและหล่นลงมาหรือถูกสอน และลำต้นของต้นไม้ที่ตายลงกลายเป็นท่อนไม้หรือถูกโค่นล้มลงสู่พื้นดิน

ถ้อยคำอุปักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทัศน์มีทั้งสิ้น 48 ถ้อยคำ หันนี้จากข้อมูล
ถ้อยคำอุปักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “การตาย
ของพีช” กับ “ความตาย” ได้ ดังแผนภูมิตามล่าง

[การต้ายของพีช]

พื้นและส่วนประกอบของพีช เช่น ดอก ใบ → ชีวิต ร่างกาย มนุษย์
ลำต้น

การเจริญเติบโตของพืช น้ำเลี้ยง ความชุ่มชื้น	→ การเจริญวัยของมนุษย์
การตัวอย่างพืช	→ ชีวิต จิต
การเจริญเติบโตของพืช น้ำเลี้ยง ความชุ่มชื้น	→ ความตัวอย่างมนุษย์

[ความตای]

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ของแต่ละ
คงค์ | ๘๗๖ | ดังนี้

ໃນໄມ້ → ກົງ

ตัวอย่างที่ 3.94

(23.12.17)

จากตัวอย่างที่ 3.94 เป็นการกล่าวถึงชีวิตโดยเบรียบเทียบว่าชีวิตของมนุษย์เป็นพีชในที่นี้คือไปไม่ โดยใช้คำจากแวดวงความหมายของพีช คือ ไปไม่ หลุดจากข้าว เมื่อนำมาใช้กกล่าวถึงชีวิตมนุษย์สะท้อนมุ่งมองต่อการตายว่าการตายของมนุษย์เบรียบเสมือน การหลุดจากข้าวของไปไม่ ผลที่ตามมา คือ ไปไม่ตายและหล่นลงสู่เบื้องล่าง สามารถอธิบายได้ว่าการตายของพีชคือความตายของ

มนุษย์ เมื่อไปไม่ถ่ายลงก็ไม่สามารถชุดรังให้ติดอยู่บนข้าวได้ เช่นเดียวกับมนุษย์ที่ป่วยหนักก็ไม่สามารถช่วยชีวิตไว้ได้ ต้องตายไปในที่สุด

ลำดัน → ร่างกาย

ตัวอย่างที่ 3.95

กรณีของพระติสสะเป็นอีกกรณีหนึ่งที่น่าสนใจ พระติสสะได้ล้มป่วยด้วยโรคร้าย มีตุ่มขนาดใหญ่ขึ้นเต็มตัว ตุ่มที่แทรกซึ้งกลินเม็น จนผ้าสบงจีรabeonด้วยเลือดและหนอง เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบจึงเสด็จไปดูแลรักษาพยาบาล ผลัดเปลี่ยนสบงจีร ตลอดจนถูสรีระและอาบน้ำให้ พระติสสะเมื่อสบายน้ำแล้วรู้สึกดีขึ้น พระองค์ก็ตรัสว่า “อีกไม่นาน กายนี้จะนอนทับแผ่นดิน ปราศจากวิญญาณ เหมือนฟอนไม่ที่ถูกทิ้งแล้ว หาประโยชน์ไม่ได้” พระติสสะพิจารณาตาม เมื่อพระพุทธองค์ตรัสเสร็จ พระติสสะก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ พร้อมกับดับขันธ์ไปในเวลาเดียวกัน

(23.12.21)

จากตัวอย่างที่ 3.95 เป็นการกล่าวถึงร่างกายโดยเปรียบเทียบร่างกายของมนุษย์กับห่อนไม้ เมื่อร่างกายตายลงก็เหมือนต้นไม้ที่ตายไป ต้นไม้แห้งเหี่ยวตายลงกลายเป็นห่อนไม้ เหมือนร่างกายของมนุษย์ที่ตายแล้วกลายเป็นศพ ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะนำร่างกายของคนตายไปผังที่ป่าช้า เปรียบเสมือนห่อนไม้ที่ถูกนำไปทิ้ง การตายของพีชเปรียบได้กับความตายของมนุษย์

การเจริญเติบโตของพีช → การเจริญวัยของมนุษย์

ตัวอย่างที่ 3.96

ชีวิตเราเหมือนกับไม้ วันนี้เราทั้งหลามมาประชุมกันเพื่อไว้อาลัยแก่นุคคลหนึ่งถึงแก่กรรมไปแล้ว ร่างกายของคนเรานั้นแก่ชราเต็มที่แล้วเหมือนกับไม้ เราเดินเข้ามายืนดตอนนี้ จะเห็นว่าบานถานมีใบไม้เต็มไปหมด นั่นเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าชีวิตของคนเราก็เหมือนกับไปไม้ เริ่มด้วยแตกใบอ่อน แล้วก็เป็นใบเพลاد * แล้วก็เป็นใบแก่ เป็นใบเหลือง แล้วผลที่สุดก็หลุดจากข้าว กระดูกกระจาดไปตามพื้นดิน เป็นปุ๋ยของต้นไม้ต่อไป ชีวิตของเราก็เป็นอย่างนั้น ตั้งต้นด้วยการ ถือปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา แล้วก็ค่อยเจริญขึ้นมาตามลำดับ สิบเดือนก็ออกจากรรภ ล้มตาดูโลก...เป็นเด็กแล้วค่อยเจริญเติบโตขึ้นมาโดยลำดับ กระทั้งเป็นหนูเป็นสาว เป็นผู้ใหญ่เต็มตัวแล้วผลที่สุดก็แก่ชรา แตกตับไปตามสั่งชาติ

(1.1.22)

*ใบเพลลาดคือใบไม้ที่ไม่ออกและไม่แก่ สีไม่ออกและไม่เข้ม หากม้วนแล้วกำเม็ดบดดูจะกรอบ
(ผู้ทรง ขวัญข้าว, 2554: 1) ในงานวิจัยฉบับนี้คงตัวสะกดตามต้นฉบับเดิม

จากตัวอย่างที่ 3.96 เป็นการอธิบายความตายโดยเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของพืช ในที่นี้คือใบไม้กับการเจริญวัยของมนุษย์ เมื่อใช้คำจากแวดวงความหมายของพืช คือ ใบไม้ ใบอ่อน ใบเพลاد ใบแก่ ใบเหลือง แสดงการเปรียบเทียบสภาวะการเจริญเติบโตของพืชกับช่วงวัยของมนุษย์ตามลำดับ ได้แก่ ใบไม้เจริญเติบโตจากใบอ่อนเป็นใบเพลادและใบแก่เปลี่ยนเป็นสีเหลือง จากนั้นก็ตายและหลุดจากข้อร่วงหล่นลงมาสู่พื้นดินกลายเป็นปุ๋ยของต้นไม้ต่อไป เช่นเดียวกับชีวิตมนุษย์ทั้งหลายที่เกิดมาเป็นทารกแล้วเจริญเติบโตเป็นวัยเด็ก วัยรุ่น เป็นผู้ใหญ่แก่ชราและตายไป ภารกลายเป็นปุ๋ยของต้นไม้อาจอนุมานได้ว่าคือการเกิดใหม่ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา กล่าวคือเมื่อคนตายลงจะไปเกิดใหม่ตามผลกรรมที่ทำไว้ขณะมีชีวิตอยู่ เมื่อคนต้นไม้ที่เกิดใหม่ สิ่งที่ทำไว้ในอดีตชาติเป็นปัจจัยให้การเกิดใหม่หรือไม่ได้เปรียบเสมือนใบไม้กลายเป็นปุ๋ย

น้ำเลี้ยง ความชุ่มชื้น → ชีวิต

ตัวอย่างที่ 3.97

ความตายนี้จักมีเป็นแน่ ชีวิตที่เลี้ยงร่างกายจิตใจให้สดใสเป็นอยู่นี้

จักขาดไปเป็นแท้

(7.6.103)

น้ำเลี้ยง ความชุ่มชื้น → จิต

ตัวอย่างที่ 3.98

กาญที่เริ่จิกไม่ต่างอย่างกับท่อนไม้

(20.11.41)

ตัวอย่างที่ 3.97-98 อธิบายชีวิต โดยนำคำจากแวดวงความหมายของพืช คือ เลี้ยง... ให้สดใสเป็นอยู่ ท่อนไม้ เมื่อนำมากล่าวถึงชีวิตแสดงการเปรียบเทียบพืชกับชีวิตหรือลำต้นของต้นไม้ กับชีวิต น้ำเลี้ยงของพืชเปรียบเสมือนชีวิตที่อยู่ภายในร่างกาย เมื่อพืชตายลงก็สูญเสียน้ำเลี้ยง ลำต้นของต้นไม้ก็แข็งขึ้นและกลายเป็นห่อนไม้ เมื่อคนร่างกายมนุษย์ที่ไร้ชีวิตจะกลายเป็นศพหรือน้ำเลี้ยง ของพืชเปรียบเสมือนจิตที่อยู่ในร่างกาย เมื่อจิตออกจากร่างกาย ร่างกายก็ตายลง การตายของพืชจะเปรียบได้กับการตายของมนุษย์

การตายของพืช → ความตายของมนุษย์

ตัวอย่างที่ 3.99

ชีวิตเราเหมือนกับใบไม้ วันนี้เราทั้งหลายมาประชุมกันเพื่อไว้อาลัยแก่นุคคล
หนึ่งถึงแก่กรรมไปแล้ว ร่างกายของคนเราเนี้ยแก่ชราเต็มที่แล้วเหมือนกับใบไม้ เราเดิน
เข้ามาในวัดตอนนี้ จะเห็นว่าบันถานมีใบไม้เต็มไปหมด นั่นเป็นเครื่องแสดงให้เห็น
ว่าชีวิตของคนเราแก่เหมือนกับใบไม้ เริ่มด้วยแตกใบอ่อน แล้วก็เป็นใบเพลاد แล้วก็

เป็นไปแก่ เป็นไปเหลือง แล้วผลที่สุดก็หลุดจากข้าว กระจุยกระจาดไปตามพื้นดิน เป็น น้ำขึ้นของต้นไม้ต่อไป ชีวิตของเราก็เป็นอย่างนั้น ตั้งต้นด้วยการถือปฏิสันธิในครรภ์ของ มาตรดา แล้วก็ค่อยเจริญขึ้นมาตามลำดับ สิบเดือนก็ออกจากครรภ์ ลีมตาดูโลก...เป็น เด็กแล้วค่อยเจริญเติบโตขึ้นมาโดยลำดับ กระทั้งเป็นหนุ่มเป็นสาว เป็นผู้ใหญ่เต็มตัว แล้วผลที่สุดก็แก่ชรา แตกดับไปตามสังขาว

(1.1.22)

ตัวอย่างที่ 3.99 เป็นการกล่าวถึงความตายโดยเปรียบเทียบการตายของใบไม้กับการ ตายของมนุษย์ เมื่อใบไม้แก่ก็แห้งเหี่ยวยและหลุดร่วงจากข้าวเหมือนมนุษย์ที่แก่ชราและตายไปตาม ธรรมชาติ อนุมานได้ว่าการตายของใบไม้มีคือความตายของมนุษย์

กล่าวโดยสรุป มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การตายของพีช] แสดงการเปรียบเทียบความ ตายกับการตายของพีช ความตายเป็นสภาวะธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้น มีชีวิตอยู่และตายไป ตามวัฏจักร มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การตายของพีช] ทำให้เกิดภาพการสืบเนื่องของวงจรชีวิต พีชและวงจรชีวิตมนุษย์ที่ลินสุดที่ความตาย โดยใช้สิ่งที่มนุษย์คุ้นเคยและพบเห็นในชีวิตประจำวันมา เปรียบเทียบกับความตายของมนุษย์

15. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ สัตว์ร้าย]

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ สัตว์ร้าย] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “สัตว์- ร้าย” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์ปลายทาง โดย มีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “สัตว์ร้าย” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึงและอธิบายแนวคิด เกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะมีการนำคำที่ อญญาในแวดวงความหมายของ “สัตว์ร้าย” เช่น เสือ օสรพิช สนูนชล่าเนื้อ ปาก เงื่อนนือ สัตว์ร้าย คีบ- คลาน มากกล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ สัตว์ร้าย] สะท้อนให้เห็นมุมมองต่อความตายของ มุมมอง มุมมองแรกคือความตายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ น่ากลัว เพราะมนุษย์ไม่อยากตาย มนุษย์จึง หวาดกลัวความตายและอยากหนีความตายให้พ้น ความตายจึงเปรียบได้กับสัตว์ร้ายที่น่ากลัว เข้ามา ทำร้ายมนุษย์ จึงมุมมองหนึ่งความตายเป็นสัตว์ร้ายที่น่ากลัว แต่เมื่อทำความคุ้นเคยหรือทำให้สัตว์ ร้ายเชื่อง สัตว์ร้ายก็ไม่น่ากลัวอีกต่อไป ความตายเปรียบเสมือนสัตว์ร้าย ถ้าหากทำความเข้าใจความ ตาย เรายจะไม่หวาดกลัวความตาย ถ้อยคำคุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทัศน์นี้มีทั้งสิ้น 35 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำคุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบของ “สัตว์ร้าย” กับ “ความตาย” ได้ ดังแผนภูมิ

ແພນກູມທີ 3.20 ແສດງກາຣຄ່າຍໂຢງຂ້າມແວດວມໃນທັບນີ້ “ສັຕກວ້າຍ” ກັບ “ຄວາມຕາຍ”

ແວດວມໃນທັບນີ້ຕົ້ນທາງ

[ສັຕກວ້າຍ]

ແວດວມໃນທັບນີ້ປ່າຍທາງ

[ຄວາມຕາຍ]

ສັຕກວ້າຍ

→ ຄວາມຕາຍ

ກາຮທ່າວ້າຍຂອງສັຕກວ້າຍ ກາຮມາເຖິງຂອງສັຕກວ້າຍ

→ ກາຮຕາຍ

ກາຮທໍາຄວາມຄຸ້ນເຄີຍກັບສັຕກວ້າຍ

→ ກາຮເຈົ້າມມະຮນສົດ

ຕ້ອໄປຜູ້ຈີຍຈະຍັກຕົວຢ່າງແສດງກາຣຄ່າຍໂຢງຂ້າມແວດວມໃນທັບນີ້ຂອງແຕ່ລະ
ອົງດົກປະກອບ ດັ່ງນີ້

ສັຕກວ້າຍ → ຄວາມຕາຍ

ຕົວຢ່າງທີ 3.100

ເຂາໄມ່ເຄຍເຈົ້າມມະຮນສົດ ຄວັນເມື່ອໄກລ້າຕາຍກີສະດຸ້ງຕກໃຈກລວ້າ ດຸຈ
ບຸກຄລຜູ້ອູ່ໄກລ້ປາກອສຽພິ່ງ...ຈຶ່ງມີຄວາມກລວ້າຕາຍອູ່ຕລອດເວລາ

(13.5.38)

ຕົວຢ່າງທີ 3.101

ຄວາມຕາຍໄລ່ຕາມເຮົາແໜ່ອນໝາໄລ່ເນື້ອ...ຄວາມຕາຍນີ້ມັນຕິດຕາມຕົວ
ເຈົ້າຍູ່ເສມອ ທ່ານເປົ້າຍບຸກປາມແໜ່ອນໝາໄລ່ເນື້ອ

(6.6.70)

ຈາກຕົວຢ່າງທີ 3.100-3.101 ເປັນກາຣອີບາຍຄວາມຕາຍໂດຍມີກາຣນຳຄຳສົພທີ່ທີ່ຢູ່ໃນ
ແວດວມໃນທັບນີ້ “ສັຕກວ້າຍ” ມາໃໝ່ ເຊັ່ນ ຄໍາວ່າ ປາກອສຽພິ່ງ ນມາໄລ່ເນື້ອ ແລະກະວະທຳກິຍາກາຮເໜ່ອນ
ສິ່ງມີໝົວຕົກລົງ ໄລ່ຕານ ແລະ ຕິດຕາມ ສະຫຼອນໃຫ້ເຫັນກາເປົ້າຍບຸກປາມແໜ່ອນໝາໄລ່ເນື້ອ
ສຸນ້າໄລ່ເນື້ອທີ່ນ່າກລວ້າ

ກາຮມາເຖິງຂອງສັຕກວ້າຍ → ກາຮຕາຍ

ຕົວຢ່າງທີ 3.102

ຄວາມຕາຍຈະຕືບຄລານມາຫາຕົວດັນ ໃນອນາຄຕອນໄກລ້້ອງໄກລ ເມື່ອໄຮ
ຂະນະນີ້ ວັນນີ້ ເດືອນນີ້ ປີນີ້ ອົງປົວປັບຄົງໄຟລື່ອມື່ອມີຄວາມຕາຍ

(13.5.4)

ຕົວຢ່າງທີ 3.103

ความตาย ໄລ่ตามเราเนื่องหนาໄล่เนื้อ...ความตายนี้มันติดตามตัว
เราอยู่เสมอ ท่านเปรียบอุปมาเหมือนหมาໄล่เนื้อ ตามทันที่ให้มันกัดเจ้า
ให้เนื้อนั้นตายฉันใด ความตายก็ตามเราท่านทั้งหลายมาตั้งแต่เกิด ความ
ตายติดตามท่านทั้งหลายอยู่ตลอดเวลา...ไปเครื่องบิน เราย่าว่าเรวว่าที่สุดก็ยังสู้
มรณภัย ความตายไม่ได้ เข้าเรือที่สุด แต่ว่ามันยังไม่ทันเท่านั้น หรือว่าบุญ
กุศลยังรักษาเราท่านทั้งหลายให้มีชีวิตชีวาต่อไป จะบำเพ็ญบุญบารมีต่อ
เท่านั้น ถ้าบุญบารมีไม่ช่วยแล้ว เป็นอันว่าตายได้ทุกหมายใจเข้า ตายได้ทุก
หมายใจออก

(6.6.70-71)

ตัวอย่างที่ 3.102-103 เป็นการกล่าวถึงความตายและอธิบายความตาย โดยมีการนำ
คำศัพท์ที่เกี่ยวกับแวดวงในทศน์ “สัตว์ร้าย” มาใช้เปรียบเทียบความตาย ได้แก่ คีบคลาน ໄລ่ตาม
ติดตาม ตามทัน ตาม ติดตาม เร็วที่สุด ทัน เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงความตายสะท้อนให้เห็นการ
เปรียบเทียบความตายกับสัตว์ร้าย จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นมุมมองต่อความตายว่าความตาย
เหมือนสัตว์ร้ายที่น่ากลัวและเข้ามาทำร้ายมนุษย์ การใช้คำว่า คีบคลาน ซึ่งมีนัยยะเชิงลบ อาจอนุมาน
ได้ว่าความตายเป็นสัตว์น่ารังเกียจ เข้ามาหามนุษย์อย่างช้าๆ ทำให้มนุษย์ไม่รู้ตัว การใช้คำว่า ໄລ่ตาม
ติดตาม ตามทัน ตาม ติดตาม เร็วที่สุด ทัน แสดงการเคลื่อนที่อย่างรวดเร็วและใกล้เข้ามาทุกขณะ
การเปรียบเทียบว่าความตายเป็นสุนัขໄล่เนื้อ อนุมานได้ว่ามนุษย์เปรียบเสมือนเนื้อที่ถูกสุนัขໄล่เนื้อໄล่
ล่า กำลังหลบหนีความตาย หมายถึงมนุษย์ไม่อยากตาย และบุญบารมีเปรียบเสมือนผู้ช่วยให้รอดพ้น
จากการตามล่า หมายถึง การทำบุญกุศลช่วยต่อชีวิตให้ยืนยาวต่อไป

การทำให้สัตว์ร้ายเชื่อง ➔ การเจริญมรณสติ

ตัวอย่างที่ 3.104

พูดกันตามความจริง ความตายมิใช่สิ่งน่ากลัวเลย มิใช่สิ่งที่
น่าเป็นทุกข์เลย เพราะมันเป็นเรื่องธรรมชาติเดินทางมาพร้อมความ
เกิดอยู่แล้ว ความเกิดกับความตายเป็นฝาแฝดมาตั้งกัน ไปด้วยกัน
ตลอดเวลา มีเกิดที่ไหนมีตายที่นั่น แต่พระเรามิได้พิจารณา จึงเกิด
ความกลัวไปต่าง ๆ นานา

พูดกันตามความเป็นจริงกันแล้ว หมายอะไรที่น่ากลัวไม่
เพราะมันเป็นเรื่องธรรมชาติ ๆ เท่านั้น จึงควรที่จะทำความคุ้นเคยกับ
ความตายไว้เสียบ้าง เพื่อความหมายกลัวคล้ายกับเสื่อเป็นสัตว์ร้ายน่า

กล้า ใจ ๆ ก็ไม่อยากเข้าใกล้ แต่เมื่อเข้าใกล้กันป่อย ๆ จะสามารถ
เกาลูกค้างมันได้ ความกลัวก็หายไป มีความคุ้นเคยกันต่อไปจนได

ความพยายามที่จะเดียวกัน พอท่านคุณกับมันเสียแล้ว ความ
กลัวก็ไม่มี จักมีแต่愉悦 ๆ เพราะความเคยชินกับความพยายาม คนกลัว
พยายามที่จะก่อว่าตนจะตาย ถ้านึกว่าตนไม่มีแล้วจะเอาใครที่ให้มา
กลัวกันเล่า

(1.1.8)

ตัวอย่างที่ 3.104 อธิบายความพยายามโดยเบรี่ยบเทียบความพยายามเป็นสัตว์ร้ายที่น่ากลัว
ในที่นี้คือเสือ โดยนำคำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมาย “สัตว์ร้าย” มาใช้เบรี่ยบเทียบกับความพยายาม เช่น
คำว่า เสือ สัตว์ร้าย ลูกค้าง สะท้อนให้เห็นมุ่งมองต่อความพยายามว่าความพยายามเบรี่ยบเสมือนสัตว์ร้ายที่
น่ากลัวเหมือนกับเสือ แต่หากเราหมั่นระลึกถึงความพยายามหรือหมั่นเจริญมรณสติกเบรี่ยบเสมือนการทำ
ความคุ้นเคยกับเสือหรือการทำให้เสือเขื่อง ความพยายามจึงไม่น่ากลัวอีกต่อไป

กล่าวโดยสรุป[มโนคุปลักษณ์ความพยายาม คือ สัตว์ร้าย] แสดงการเบรี่ยบเทียบความ
พยายามกับสัตว์ร้าย สะท้อนให้เห็นมุ่งมองต่อความพยายาม 2 ลักษณะ คือ 1) ความพยายามเป็นสิ่งที่น่ากลัว
เพรำมุษย์ไม่อยากตาย และ 2) ความพยายามเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัวหากเราหมั่นทำความคุ้นเคยกับความ
พยายาม การเบรี่ยบเทียบความพยายามที่มีลักษณะเป็นนามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมเข่นนี้ ทำให้ผู้อ่านเห็น
ภาพและเข้าใจเรื่องความพยายามได้ดีขึ้น

16. มโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ การนอน]

มโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ การนอน] เป็นการนامในทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “การ
นอน” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงและอธิบาย “ความพยายาม” ซึ่งเป็นแวดวงมโนทัศน์
ปลายทาง โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “การนอน” กับ “ความพยายาม” เพื่อกล่าวถึงและ
อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความพยายามให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือ
ธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การนอน” เช่น นอน หลับ ผัน มากกล่าวเกี่ยวกับ
ความพยายาม

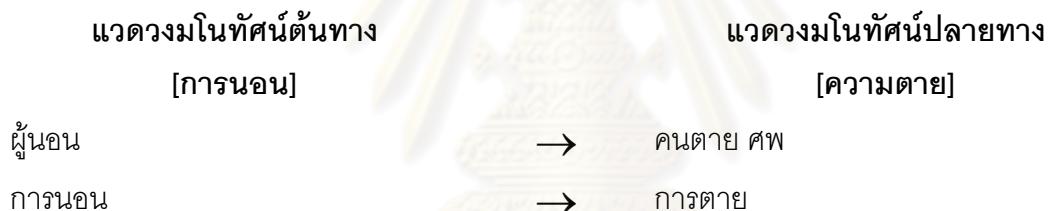
มโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ การนอน] สะท้อนให้เห็นว่าความพยายามเบรี่ยบเสมือน
การนอนหลับ โลกหลังความพยายามเบรี่ยบเสมือนการผัน มโนคุปลักษณ์เป็นการเบรี่ยบเทียบความพยายาม
กับการนอนเป็นการอธิบายความพยายามกับประสบการณ์ที่มุษย์คุ้นเคย มโนคุปลักษณ์ [ความพยายาม คือ
การนอน] สะท้อนมุ่งมองต่อความพยายาม 2 มุ่งมอง ตามมุ่งมองต่อความพยายามในหนังสือธรรมะ ได้แก่

(1) ความatyทางกายหรือความatyทางโลก มโนอุปัลักษณ์ [ความaty คือ การนอน] เปรียบเทียบความatyเป็นการนอนหลับ ความatyคนatyกับคนนอนหลับมีลักษณะร่วมกันคือ ร่างกายนอนราบไปกับพื้น ร่างกายไม่ขยับเขยื้อน ความatyจึงเปรียบได้กับการนอนหลับอย่างไม่ตื่น ขึ้นมาอีก

(2) ความatyทางจิตหรือความatyทางธรรม มโนอุปัลักษณ์ [ความaty คือ การนอน] เปรียบเทียบความatyเป็นการนอนหลับชั่วคราว การตื่นคือการนิ่วิตอยู่ การตายของชาติภานี้ เปรียบเสมือนการนอนหลับชั่วคราว ก่อนการเกิดใหม่ในชาติภพต่อไปซึ่งเปรียบได้กับการตื่นขึ้นมาอีกครั้ง และอาจมีความผันคือการพบเห็นนิมิตรหรือโลกหลังความaty ความatyจึงเปรียบได้กับการนอนหลับ

ถ้อยคำอุปัลักษณ์ความatyที่สะท้อนมโนทัศน์มีทั้งสิ้น 31 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำอุปัลักษณ์ที่พบสารานุกรมแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “การนอน” กับ “ความaty” ได้ดังแผนภูมิตามล่าง

แผนภูมิ 3.21 การถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “การนอน” กับ “ความaty”ของความatyทางกายหรือความatyทางโลก

ต่อไปนี้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ผู้นอน → คนaty ศพ

ตัวอย่างที่ 3.105

ธรรมะที่ได้จากการมานะคน

ท่านผู้จักต้องatyทั้งหลาย! บัดนี้ท่านได้มานั่งอยู่ ณ บริเวณของผู้ไปแล้วไม่กลับ ผู้หลับแล้วไม่ตื่น ญาติของท่านผู้หนึ่งได้ลาท่านไปแล้ว เขาไปไหนไม่มีครรภ์ รู้อย่างเดียวว่าเขาไปแล้ว เขาจักไม่กลับมาให้ท่านเห็นหน้าอีก เขายังคงอยู่ในโลกนี้ ไม่ได้กลับไปอยู่ในโลกหลังความaty ท่านที่หายไป ส่วนชั่ว ความดีความชั่วเป็นภาพประทับใจท่านทุกคนแทนตัวผู้ที่จากไป

(1.1.122)

ตัวอย่างที่ 3.105 กล่าวถึงความตายโดยเบรียบเทียบกับคนตายกับคนนอนหลับ โดยใช้คำจากแวดวงความตายการนอนหลับ คือ ผู้หลับแล้วไม่ตื่น เมื่อนอนมาใช้กล่าวถึงความตายสะท้อนให้เห็นมุมมองต่อความตายว่าความตายเหมือนการนอนหลับ คนตายกับคนนอนหลับมีลักษณะที่นำมาเบรียบเทียบกันคือร่างกายไม่ขับเขยื่อน ร่างกายนอนราบลงกับพื้น การเบรียบเทียบคนตายกับคนนอนหลับในตัวอย่างที่ 3.105 เพื่อกล่าวถึงคนตายในงานศพว่าเหมือนคนที่นอนหลับอย่างไม่มีวันตื่นขึ้นมาอีก หมายถึงเมื่อคนตายแล้วไม่สามารถฟื้นคืนชีพได้

การนอน → การตาย

ตัวอย่างที่ 3.106

เธอเสียชีวิตตอน 9 โมงเช้า...น้องสาวเล่าว่าตอน 9 โมงเช้า ผู้ป่วยบอกให้เธอออกไปตักอาหารที่ศาลาหน้า พอเชอกลับมาปรากฏว่าผู้ป่วยนี้ไปที่แรกนึกว่าหลับไป เธอก็ไม่ได้ว่าอะไร แต่พอพูดแล้วไม่ตอบเลยรู้สึกผิดสังเกต...เธอจากไปอย่างสงบมาก เหมือนกับนอนหลับ

(23.20.238-239)

ตัวอย่างที่ 3.107

ร่างกายของเจ้ายาวานหื่น หนาดีบหนึ่ง กว้างศอกหนึ่งเท่านั้น ที่อยู่อาศัยก็พอกวางกายได้เท่านั้น ดูทิบศพซึมีส่วนเหมาะสมพอตีกับร่างกายเท่านั้น หามีเนื้อที่กว้างยาวเป็นพิเศษแต่ประการใดไม่ ศพก็นอนได้ไม่บ่น ถ้าพากเราที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกจักถือเศษเป็นตัวอย่างกันเสียบ้าง...หัดจำกัดความต้องการของตนลงไปเสียบ้าง อย่าโลภจัดเกินไป อย่าเอาเบรียบเพื่อนร่วมทุกข์มากเกินไป อย่าเห็นแก่ตนเองมากเกินไป ทำตนเป็นคนพอเสียบ้าง จักดีขึ้นหรือไม่

(1.1.118)

ตัวอย่างที่ 3.106-3.107 กล่าวถึงความตายโดยเบรียบเทียบกับการตายกับการนอนหลับ โดยใช้คำจากแวดวงความตายการนอนหลับ คือ นอนหลับ และ นอน เมื่อนอนมาใช้กล่าวถึงความตายสะท้อนให้เห็นมุมมองต่อความตายว่าความตายเหมือนการนอนหลับ ตัวอย่างที่ 3.104 แสดงภาพการตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งคนหนึ่งที่ตายอย่างสงบเหมือนกับนอนหลับไป และตัวอย่างที่ 3.105 เบรียบเทียบศพซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิตกับคนที่มีชีวิตทำกริยาอาการคือ บ่น และเบรียบเทียบการตายและลักษณะอาการของศพกับการนอนหลับ ตัวอย่างทั้งสองลักษณะทั้งสองลักษณะของความตายเป็นการนอนหลับ

แผนภูมิที่ 3.22 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงโน้ตศน์ “การนอน” กับ “ความตาย” ของความความตายทางจิตหรือความตายทางธรรม

แวดวงโน้ตศน์ต้นทาง	แวดวงโน้ตศน์ปลายทาง
[การนอน]	[ความตาย]
ผู้นอน	→ จิต
การนอน	→ การตาย
การฝัน	→ โลกหลังความตาย

ต่อไปนี้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงโน้ตศน์ของแต่ละองค์ประกอบดังนี้

ผู้นอน	→ จิต
การนอน	→ การตาย
การฝัน	→ โลกหลังความตาย

ตัวอย่างที่ 3.108

มภสจกนฯ มีความรู้สึกประดุจดังว่า หลับแล้วกลับตื่นขึ้น เขาได้ไปเกิดในวิมานท้องสูงประมาณ 30 โซนในดาวดึงส์เทวโลก มีนางอัปสรนับพันนางเป็นบริวาร

(25.14.19)

ตัวอย่างที่ 3.108 กล่าวถึงความตายโดยเบรียบเทียบความตายกับการหลับ โดยใช้คำศัพท์จากแวดวงความหมายการนอนหลับ คือ หลับ เมื่อนอนมาใช้กล่าวถึงความตายสะท้อนให้เห็นมุมมองต่อความตายว่าเบรียบเสมือนการนอนหลับและความตายทางจิตหรือความตายทางธรรมแตกต่างจากความตายกายหรือความตายทางโลกคือเป็นการนอนหลับที่ตื่นขึ้นมาได้อีก หมายถึงการเกิดใหม่ในสภาพต่อไป

ตัวอย่างที่ 3.109

อารมณ์ของมนต์ราสันโนวินิชี ยอมเป็นกรรม กรรมนิมิตหรือคตินิมิตอย่างโดยอย่างหนึ่ง มาปรากฏแก่ภารีจิตที่ใกล้กับจิตที่สุดหรือจะเรียกว่า “เป็นการฝันครั้งสุดท้าย” ก็ได้ ถ้าฝันไม่ดีคือเห็นอารมณ์นิมิตไม่ดี ก็ไปเกิดในทุคติ ถ้าฝันดี คือเห็นอารมณ์ที่ดีก็จะไปเกิดในสุคติ

(15.17.50-51)

ตัวอย่างที่ 3.109 อธิบายสภาวะทางจิตโดยเปรียบเทียบความผันกับโลกหลังความตาย โดยใช้คำจากแวดวงความหมายการนอนหลับ คือ การผันครั้งสุดท้าย ผันดี ผันไม่ดี เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงความตายทั้งหมดให้เห็นมุ่งมองต่อความตายว่าเปรียบเสมือนการนอนหลับ เมื่อคนเราอนหลับก็จะผัน ในที่นี้ความผันคืออนุมิตรหรือการเห็นโลกหลังความตายก่อนที่ตนเองจะตาย ผันดีคือผันเห็นสุคติ ผันไม่ดีคือผันเห็นทุคติ อนุมานได้ว่าการนอนหลับคือการตายและสภาวะการนอนหลับคือความตาย การเปรียบเทียบความผันกับความตายช่วยอธิบายสภาวะทางจิตโดยใช้สิ่งที่มุขย์มีประสบการณ์ของการผันมาเปรียบเทียบกับความตาย

กล่าวโดยสรุปในอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การนอนหลับ] แสดงการเปรียบเทียบความตายกับการนอนหลับ 2 ลักษณะ ตามมุ่งมองต่อความตายในหนังสือธรรมะที่แบ่งความตายออกเป็นความตายทางกายหรือทางโลกและความตายทางจิตหรือทางธรรม ความตายทางกายหรือทางโลกเปรียบเทียบการตายเป็นการนอนหลับอย่างไม่มีวันตื้น ส่วนความตายทางจิตหรือทางธรรมเปรียบเทียบการตายเป็นการนอนหลับที่ตื่นได้อีกครั้งและมีการผันคือโลกหลังความตาย

17. มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การปิดชาガ]

มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การปิดชาガ] เป็นการนำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับ “การปิดชาガ” มาใช้เป็นแวดวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งเป็น แวดวงมโนทัศน์ปลายทางโดยมีการเชื่อมโยงลักษณะบางประการของ “การปิดชาガ” กับ “ความตาย” เพื่อกล่าวถึงและอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความตายให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อ จากข้อมูลที่พบในหนังสือธรรมะมีการนำคำที่อยู่ในแวดวงความหมายของ “การปิดชาガ” เช่น ปิดชาガ อาสา มากกล่าวเกี่ยวกับความตาย

มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การปิดชาガ] สะท้อนให้เห็นว่าความตายเปรียบเสมือนการปิดชาการแสดงหรืออาสาของลัคช ชีวิตเหมือนการแสดง โลกมนุษย์คือเวทีแสดง มนุษย์เป็นผู้แสดงหรือชีวิตตามบทบาทหน้าที่ได้รับคือใช้ชีวิตและดำเนินชีวิตตามหน้าที่ของตนเอง สุดท้ายมนุษย์ก็ตายลงเปรียบเสมือนการแสดงชีวิตก็ต้องจบลง ถ้อยคำอุปลักษณ์ความตายที่สะท้อนมโนทัศน์มีทั้งสิ้น 29 ถ้อยคำ ทั้งนี้จากข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ที่พบสามารถแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของ “การปิดชาガ” กับ “ความตาย” ได้ ดังแผนภูมิด้านล่าง

แผนภูมิที่ 3.23 แสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ “การปิดชาガ” กับ “ความตาย”

แวดวงมโนทัศน์ต้นทาง

[การปิดชาガ]

นักแสดง, ตัวละคร

โรงละคร

การแสดงละคร

มนุษย์

การดำเนินชีวิต

การแสดงละคร

แวดวงมโนทัศน์ปลายทาง

[ความตาย]

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแสดงการถ่ายโยงข้ามแวดวงมโนทัศน์ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

นักแสดง, ตัวละคร → มนุษย์

โรงละคร → การดำเนินชีวิต

การแสดงละคร → การดำเนินชีวิต

การปิดปากหรืออวสาน → การตาย

ผลของการแสดง → ผู้อื่นชื่นชมหรือทำหนี้

ตัวอย่างที่ 3.110

ผู้รู้กล่าวเบรียบชีวิตมนุษย์ไว้ว่า “ชีวิตเหมือนโรงละคร” มนุษย์เป็นตัวละคร ความตายของมนุษย์คือการสิ้นสุดแห่งบทละคร ชีวิตมนุษย์เราก็ดำเนินไปในนิยามที่ผู้รู้ได้กล่าวไว้ว่า ชีวิตโครงรับบทบาทอย่างไร ก็แสดงไปตามบท สุดท้ายก็ปิดฉากลง คงไว้เพียงแต่ความทรงจำ มีอะไรบางอย่างอยากจะบอกให้เพื่อนมนุษย์ที่กำลังแสดงละครได้คิดว่า “ในยามที่ละครปิดฉากลงมีอะไรเป็นสาระบ้าง” หรือว่ามัวแต่แสดงละครจนลืมคิดไปว่า “ละครก็มีอวสาน”

(24.13.คำนำ)

ตัวอย่างที่ 3.111

เราสอนเราเตือนให้เขานึกถึงความตาย เรายังงานศพก็บอกตัวเองอย่างนั้น พาเด็กมาเมรุ ที่เฝ้าศพก็บอกให้รู้ว่า นี่แหล่ะจากสุดท้ายของชีวิตคนเราทุกคนจะต้องเป็นอย่างนี้

(1.6.152)

ตัวอย่างที่ 3.110-111 เป็นการอธิบายความตายโดยเบรียบเทียบความตายกับการปิดปากหรืออวสานของการแสดงละคร มีการใช้คำศัพท์จากแวดวงศามหายกการแสดงละครมาเบรียบเทียบชีวิตกับการแสดงละคร เช่น ตัวละคร รับบทบาท และแสดงละคร เป็นต้น และการใช้คำศัพท์จากแวดวงศามหายกการแสดงละครมาเบรียบเทียบกับการตายและความตาย เช่น ฉาก

สุดท้าย ปิดปาก อาสาฯ เป็นต้น มากล่าวถึงความตาย สะท้อนมุ่งมองว่า มนุษย์เปรียบเสมือนตัวละคร ดำเนินชีวิตไปตามบทบาทที่ได้รับ โลกเปรียบเสมือนโรงละครที่มนุษย์แสดง เมื่อละครดำเนินไปจนจบ เปรียบได้กับมนุษย์ตายลงไป การแสดงก็ปิดจากลงหรือถึงตอนอาสาฯ หากมนุษย์หรือบุคคลที่แสดง ละครได้กระทำสิ่งที่มีประโยชน์ก็เปรียบได้กับละครที่มีสาระ เมื่อละครจบลงหรือคนจบชีวิตลง ผู้ชม คือ ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่และรับรู้เรื่องราวของผู้ตายอาจจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาประวัติชีวิตของผู้ตาย หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้ตายสร้างไว้ขณะมีชีวิตและชื่นชมสรรเสริญผู้ตาย ในทางตรงกันข้ามหากผู้แสดงละคร แสดงละครได้ไม่ดีหรือผู้ตายกระทำสิ่งที่ไม่ดี หรือไม่กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษให้ คนอื่นก็ จะติดฉบินทาได้

กล่าวโดยสรุปในอุปลักษณ์[ความตาย คือ การปิดปาก] แสดงการเปรียบเทียบการปิดปากการแสดงละครหรืออาสาฯ การแสดงละครกับการตายของมนุษย์ มนุษย์คือนักแสดงที่ใช้ชีวิต หรือแสดงละครตามบทบาทที่ตนได้รับ โลกคือเวทีแสดงละคร เมื่อตายลงก็เปรียบได้กับการแสดงปิด กลางลงไป ความตายคือการปิดปากหรืออาสาฯ การแสดงละคร

ผู้วิจัยพบว่ามโนอุปลักษณ์ความตาย 17 มโนอุปลักษณ์ข้างต้นสามารถจัดเป็น 5 ชุด ตามลักษณะเด่นทางความหมายของแวดวงมนุษน์ต้นทาง ได้แก่

1. ภัย ประกอบด้วยมโนอุปลักษณ์จำนวน 4 มโนอุปลักษณ์ “ได้แก่ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ ภัยพิบัติ] มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ สัตว์ร้าย] มโนอุป-ลักษณ์ [ความตาย คือ เพชฌฆาต] มโนอุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนมุ่งมองร่วมกันคือความตายเป็นสิ่งที่ เคลื่อนที่เข้ามาทำอันตรายมนุษย์”

2. การเดินทางและการเคลื่อนที่ ประกอบด้วยมโนอุปลักษณ์จำนวน 2 มโนอุป-ลักษณ์ “ได้แก่ [ความตาย คือ การเดินทาง] และมโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง]” มโน อุปลักษณ์เหล่านี้เป็นการเปรียบเทียบความตายกับประสบการณ์ด้านการเคลื่อนที่และทิศทางของ มนุษย์

3. การสูญเสียตั้งแต่ละการไม่คงสภาพ ประกอบด้วยมโนอุปลักษณ์จำนวน 4 มโน-อุปลักษณ์ “ได้แก่ [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปลี่ยนไป] [ความตาย คือ การตับของไฟและ/or แสงสว่าง] [ความตาย คือ การพังของบ้าน] [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า]” มโนอุปลักษณ์เหล่านี้ สะท้อนมุ่งมองความตายคือการสูญเสียสภาพหรือหมดสิ้นทรัพยากรหรือวัตถุต่างๆ สิ่งที่เคยมีอยู่หรือเคย ครอบครองหายไปหรือถูกนำไป ทำให้สิ่งที่เคยมีอยู่ไม่มีอีกต่อไป

4. การสื้นสุดกระบวนการฯ ประกอบด้วยมโนคุปลักษณ์จำนวน 2 มโนคุปลักษณ์ “ได้แก่ [ความตая คือ การตายของพีช] [ความตая คือ การปิดปาก] มโนคุปลักษณ์เหล่านี้จะห้อนมุมมองว่าความตายเป็นการสื้นสุดของกระบวนการฯที่ดำเนินสืบเนื่อง

5. สิ่งที่มีประโยชน์ ประกอบด้วยมโนคุปลักษณ์จำนวน 2 มโนคุปลักษณ์ “ได้แก่ [ความตая คือ วัตถุ] [ความตая คือ การศึกษา] [ความตая คือ มิตร] มโนคุปลักษณ์เหล่านี้จะห้อนมุมมองความตายในเชิงบวก กล่าวคือความตายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เราสามารถนำความตายมาใช้ประโยชน์ได้ ความตายไม่น่ากลัวหรือก่อให้เกิดโทษ

อนึ่ง มโนคุปลักษณ์ [ความตая คือ การอนหลับ] ไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มได้ได้

การจัดกลุ่มความตายเป็น 5 กลุ่มตามลักษณะทางความหมายของแวดวงมนุษย์ ต้นทางทำให้เห็นความเป็นระบบและลำดับชั้นของคุปลักษณ์ความตาย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นและกระบวนการคิดของมนุษย์ที่มีความเป็นระบบและมโนคุปลักษณ์เรื่องความตายมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน การจัดกลุ่มโนคุปลักษณ์ยังช่วยให้อธิบายถ้อยคำคุปลักษณ์ที่ไม่สามารถจัดเข้าสู่โนคุปลักษณ์ได้ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 3.113

ชีวิตนั้นมีได้ตั้งอยู่นานคุจหายาดนำเสนอติดอยู่ในปลายหญ้า ไม่นานก็
เหือดแห้งไปด้วยแสงแห่งพระอาทิตย์ ดุจฟองน้ำอันเกิดขึ้นด้วยกระแสน้ำ
กระแทกกันไม่นานก็จะแตกทำลายไป ชีวิตนี้ดับไปเร็วเหมือนร้อยขีด้น้ำ
อันตรธานไปอย่างรวดเร็ว...ดูน้ำลายผู้มีกำลังรังชาบวนลงในที่สุดแห่งน้ำ
และอันตรธานสาบสูญไปเร็วพลัน

(24.15.49)

ตัวอย่างที่ 3.113 ถ้อยคำคุปลักษณ์ เหือดแห้ง แตกทำลาย ดับ อันตรธาน สาบสูญ สามารถจัดอยู่ในกลุ่มการสูญเสียวัตถุและการไม่คงสภาพได้

ตัวอย่างที่ 3.114

เมื่อชีวิตหนึ่งจบลงในพชนึงชาติหนึ่ง ก็จะไปเกิดในพชนมอย่าง
ต่อไปไม่ขาดสาย

หากมองในแง่นี้ความตายก็เป็นเพียงกระบวนการเปลี่ยนแปลงใน
ชีวิตอย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่ว่าจะสุดท้ายของทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ได้เป็นการ
สื้นสุดกระบวนการของชีวิต แต่เป็นเพียงปรากฏการธรรมชาติที่มีอยู่คู่กับการ
เกิด

(25.14.9)

ตัวอย่างที่ 3.114 ถ้อยคำอุปลักษณ์ การสินสุดกระบวนการกราฟชีวิต สามารถจัดอยู่ในกลุ่มการสินสุดกระบวนการได้

กล่าวโดยสรุปการจัดกลุ่มนิอุปลักษณ์ความตายเป็น 5 กลุ่มตามลักษณะทางความหมายของแผลรวมโน้ตศน์ต้นทางได้แก่ 1) ภัย 2) การเดินทางและการเคลื่อนที่ 3) การสูญเสีย วัตถุและการไม่คงสภาพ 4) การสินสุดกระบวนการ และ 5) ลิ่งที่มีประโยชน์ทำให้เห็นภาพรวมของอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะและคุณลักษณะร่วมกันของมโนอุปลักษณ์ต่างๆ

3.3 มุมมองเกี่ยวกับความตายที่สะท้อนผ่านอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ

จากการศึกษาในอุปลักษณ์ความตายและการใช้อุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะผู้วิจัยพบว่าอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับความตาย 4 ประการ ดังนี้

1. มนุษย์ไม่ได้เป็นอมตะ ทุกคนต้องตาย ไม่มีทางหลีกเลี่ยง แม้จะไม่อยากตายก็ตาม
2. ชีวิตและความตายไม่ใช่สิ่งที่ตรงข้ามกัน แต่เป็นสิ่งที่สืบเนื่องกัน สิ่งเดียวกัน ออยู่คู่กัน
3. ทุกคนควรเขื่อยถือศรัทธา หันมาศึกษาธรรมะ ปฏิบัติธรรม รีบทำความดีบุญกุศล เตรียมตัวตายเตรียมใจรับการตายของบุคคลอันเป็นที่รักและการตายของตนเอง ทำกิจที่ค้างค้าง ทำพินัยกรรมให้เรียบร้อยก่อนตาย
4. ความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวเสียที่เดียว หากเราสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อความตาย เจ้าก็จะไม่ต้องมีความ恐怖

1. มนุษย์ไม่ได้เป็นอมตะ ทุกคนต้องตาย ไม่มีทางหลีกเลี่ยง แม้จะไม่อยากตายก็ตาม พบนโนอุปลักษณ์ความตายที่มีลักษณะเด่นนี้จำนวน 15 โน้ตในอุปลักษณ์ ได้แก่ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตtru] [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เประบาง] [ความตาย คือ การดับของไฟและ/or แสงสว่าง] [ความตาย คือ จุดหมายปลายทาง] [ความตาย คือ วัตถุ] [ความตาย คือ การศึกษา] [ความตาย คือ มิตร] [ความตาย คือ การพึ่งของบ้าน] [ความตาย คือ การปิดปาก] [ความตาย คือ การขาดใช้หนี้] [ความตาย คือ เพชฌฆาต] [ความตาย คือ สัตว์ร้าย] [ความตาย คือ การตายของพีช] [ความตาย คือ ภัยพิบัติ] และ [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า]

ตัวอย่างถ้อยคำที่แสดงมโนอุปลักษณ์ความตายต่อไปนี้แสดงให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับความตายว่า ความตายเป็นเรื่องธรรมชาติที่มนุษย์ต้องประสบ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 3.115 [ความตая คือ ข้าศึกศัตรู]

ความจริงของชีวิตอย่างหนึ่งที่ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ คือ ความตая ทุกคนต้อง เผชิญกับความตаяอย่างแน่นอน ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นพระราชา นายก ยาจก เศรษฐี อะไรเก็ต้าม ก็หนีไม่พ้นความตаяไปได้ เมื่อเราหลีกเลี่ยงความตаяไปไม่ได้ เราจึงควรรู้จักความตаяและนำความตаяมาพิจารณาอยู่เสมอ...ซึ่งจะทำให้เรากล้าเผชิญกับความตаяอย่างไม่หวาดหวั่น หากเราไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจรับมือกับความตаяอย่างถูกวิธี ความตаяจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เราทุกข์โศกอย่างมหันต์ได้ แต่หากเรารู้จักความตаяเป็นอย่างดีและรู้วิธีรับมือกับมันแล้ว นอกจากจะทำให้เรากล้าเผชิญหน้ากับมันอย่างไม่หวั่นไหวแล้ว ในขณะที่เราดำเนินชีวิตใน แต่ละวันแต่ละเวลา เรา ก็จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และเมื่อวันใดความตayahามถึงก็จะไม่หวาดหวั่นพรัตนพรังได ๆ ทั้งสิ้น

(25.14.2)

ความตаяเป็นศัตรุที่เราหลีกหนีไปไม่พ้น คนเราเปรียบเสมือนประชาชนที่อาศัยอยู่พื้นที่หรือประเทศที่หนีไม่พ้นการรุกรานของความตая

ตัวอย่างที่ 3.116 [ความตая คือ การแตกของสิ่งที่เประบານ]

ผู้เจริญมรรဏสติจึงครวที่จักไม่ประมาท ครรรบทำกิจที่จักต้องทำอย่างฉบับพลันทันที เพราะชีวิตนี้อาจจะแตกดับลงไปเมื่อไรรักได้

(1.1.13)

ความตаяเป็นการแตกของสิ่งที่เประบາนที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อไรก็ได้ ชีวิตเปรียบเสมือนวัตถุที่เประบາน เช่น เครื่องปั้นดินเผา ภาชนะหรือแก้ว เป็นต้น ชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่คงทน ชีวิตสามารถแตกลายลงไปได้ทุกเมื่อ

ตัวอย่างที่ 3.117 [ความตая คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง]

1. อายุกชยมรณะ คือ ความตаяเพราะสิ้นอายุขัย เมื่อเราเกิดมาแล้ว ชีวิตก็จะดำรงอยู่ได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ก็จะดับสูญไปเองเป็นธรรมดากลับสูญไปเองเป็นธรรมด...

(25.14.13)

ความตаяเป็นการดับของไฟและ/หรือแสงสว่างซึ่งจะต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมชาติ ชีวิตเปรียบเสมือนไฟหรือ แสงสว่างที่จะต้องดับลงตามวัฏจักรการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป

ตัวอย่างที่ 3.118 [ความตาย คือ จุดหมายปลายทาง]

เรื่องของความตาย แม้ทุกคนจะไม่ชอบ ไดรฯ ก็ไม่ชอบ ไดรฯ ก็ไม่ต้องการ แต่เรา ก็
หนีไม่พ้น ทุกคนจะต้องตายและตายทั้งหมด เกิดมาแล้วมีความตายเป็นที่สุดด้วยกันทุกคน

(27.21.77)

ความตายเป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางของชีวิต ชีวิตเปรียบเสมือนการเดินทางที่มา
สิ้นสุดลงที่ความตาย ผู้เดินทางไม่สามารถไปต่อได้อีก

ตัวอย่างที่ 3.119 [ความตาย คือ วัตถุ]

สิ่งหนึ่งที่เที่ยงแท้ควร สิ่งนั้น คือ ความตาย เพื่อที่จะให้รู้ว่าสิ่งหนึ่งเที่ยงแท้ ภาวะนั้น
คือ ความตาย ชีวิตเป็นของไม่เที่ยง แต่ความตายนั้นเป็นของที่จะต้องมีโดยแน่นอน...

(1.1.31)

ความตายเป็นวัตถุที่คงทนตรงข้ามกับชีวิตเป็นวัตถุที่ไม่คงทน ทุกคนจะต้องได้รับวัตถุ คือ
ความตายโดยไม่มีทางปฏิเสธได้

ลักษณะเด่นร่วมกันประการหนึ่งของมนคุปลักษณ์เหล่านี้ คือ ความตายเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้น
อย่างแน่นอนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ กล่าวคือ ความตายเป็นศัตรูที่ทุกคนต้องเผชิญหน้าไม่สามารถ
หลีกเลี่ยงได้ ความตาย คือการตับของแสงไฟหรือแสงสว่างที่ต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมชาติ

2. ชีวิตและความตายไม่ใช่สิ่งที่ตรงข้ามกัน แต่เป็นสิ่งที่สืบเนื่องกัน สิ่งเดียวกัน อยู่คู่กัน พbmในอุป-
ลักษณ์ ความตายที่มีลักษณะเด่นนี้จำนวน 7 มในอุปลักษณ์ ได้แก่ [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่
เปละบาง] [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] [ความตาย คือ วัตถุ] [ความตาย คือ
การปิดฉาก] [ความตาย คือ การพังของบ้าน] [ความตาย คือ การตายของพืช] และ [ความตาย คือ
มิตร] ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3.120 [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง]

...ถ้าเราอยู่กับความตายในทุกขณะชีวิตได้โดยที่ไม่ทุกชีวิตได้โดยที่ไม่ทุกชีวิตจะเป็นเรื่อง
เล็กน้อยไปเลย เป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ ไม่น่ากลัว แต่กลับเป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของ
ชีวิตที่เกิดขึ้นกับเราทุกคน เป็นภูมิจักรของการเกิดดับที่ต้องเกิดขึ้นไม่มีที่สิ้นสุดจนกว่าเราจะ
หลุดพ้น บรรลุนิพพาน

(23.12.104)

ความตายเป็นการดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง ชีวิตเบรียบเสมือนไฟหรือแสงที่ถูกจุดขึ้น ส่อง-สว่างให้ความร้อนและดับลงไปเป็นวัฏจักรไม่สิ้นสุด

ตัวอย่างที่ 3.121 [ความตาย คือ การตายของพีช]

ชีวิตเราเหมือนกับใบไม้

วันนี้เราทั้งหลายมาประชุมกันก็เพื่อไว้อลัยแก่บุคคลหนึ่งซึ่งถึงแก่กรรมไปแล้ว ร่างกายของคนเราในนี้เมื่อแก่ชราเต็มที่แล้วก็เหมือนกับใบไม้ เราเดินมาในวัดในตอนนี้จะเห็น ว่าบนถนนมีใบไม้แห้งเต็มไปหมด นั่นเป็นเครื่องแสดงให้เราเห็นว่า ชีวิตของคนเรามันก็เหมือนกับใบไม้ เริ่มต้นด้วยการแตกใบอ่อน แล้วก็เป็นใบเพลاد แล้วก็เป็นใบแก่ เป็นใบเหลือง และผลที่สุดก็หลุดจากข้าวกระเจรจายไปตามพื้นดิน เป็นปุ๋ยของต้นไม้ต่อไป ชีวิตของเรา ก็เป็นอย่างนั้น ตั้งต้นด้วยถือปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา แล้วค่อยเจริญขึ้นตามลำดับ สิบเดือน ก็ออกมากครรภ์ ลีมตาดูโลก... เป็นเด็กแล้วก็เจริญเติบโตขึ้นมาโดยลำดับ กระทั้งเป็นหนุ่ม เป็นสาว เป็นผู้ใหญ่เต็มตัว แล้วผลที่สุดก็แก่ชรา แตกดับไปตามสั่งของร่างกาย

(1.1.21-22)

ความตายเป็นการตายของพีชของพีช จากตัวอย่าง ชีวิตคนเบรียบเสมือนใบไม้ที่แตกออกตาม เป็นใบอ่อน ใบแก่ ใบเหลือง และตายลง ร่วงหล่นสู่พื้นดินกลายเป็นปุ๋ยให้ต้นไม้ต่อไปเป็น วัฏจักร

ตัวอย่างที่ 3.122 [ความตาย คือ มิตร]

ความเกิดกับความตายเป็นฝาแฝดมาตั้งแต่กัน ไปด้วยกันตลอดเวลา มีเกิดที่ไหนก็มี ตายกันที่นั่น แต่เพราจะเรามีได้พิจารณา จึงเกิดความหวาดกลัวไปต่าง ๆ นานา พุดกันตาม ความเป็นจริงแล้ว หามีอะไรน่ากลัวไม่ เพราะมันเป็นเรื่องธรรมชาติ เท่านั้น จึงควรที่จะได้ทำ ความคุ้นเคยกับความตายไว้เสียบ้าง เพื่อความหายกลัว...

(1.1.8)

ความตายเป็นมิตรหรือเพื่อนของการเกิด การเกิดเบรียบเสมือนฝาแฝดของความตาย เพราะ เมื่อเกิดมาแล้วทุกคนก็ต้องตายลง การเกิดและการตายจึงเป็นสิ่งคู่กัน ไม่ใช่สิ่งที่ต้องกันข้ามกัน ความ- ตายเป็นการตายของพีชของไปไม่ที่เจริญเติบโตตามวงจรชีวิตของพีช

ลักษณะเด่นร่วมกันประการหนึ่งของมโนคุลักษณ์เหล่านี้ คือ ความตายเป็นสิ่งที่คู่กับชีวิต สืบเนื่องกับชีวิต วัฏจักรของชีวิตเริ่มขึ้นเมื่อเกิดมา ดำรงชีวิตอยู่ และตายตามลำดับ ชีวิตกับความตาย จึงไม่ใช่สิ่งที่ต้องข้ามกัน กล่าวคือ ความตายเป็นการดับของไฟหรือแสงสว่างที่ถูกจุดขึ้นและส่องสว่าง อยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ความตายเป็น ฝาแฝดที่อยู่คู่กับชีวิต

3. ทุกคนควรเชื่อถือศรัทธา หันมาศึกษาธรรมะ ปฏิบัติธรรม รับทำความดี บุญกุศล เตรียมตัว ตาย เตรียมใจรับการตายของบุคคลอันเป็นที่รักและการตายของตนเอง ทำกิจที่ค้าง ทำพินัยกรรมให้ เรียบร้อยก่อนตาย พบ มโนชุปลักษณ์ความตายที่มีลักษณะเด่นนี้จำนวน 9 มโนชุปลักษณ์ได้แก่ [ความตาย คือ ข้าศึกษา] [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่ประbara] [ความตาย คือ จุดหมาย-ปลายทาง] [ความตาย คือ วัตถุ] [ความตาย คือ การ ปิดจาก] [ความตาย คือ การศึกษา] [ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง] [ความตาย คือ ภัยพิบัติ] และ [ความตาย คือ สัตว์ร้าย] ดังปรากฏในตัวอย่าง ข้อความต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3.123 [ความตาย คือ ข้าศึกษา]

ความจริงของชีวิตอย่างหนึ่งที่ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ คือ ความตาย ทุกคน ต้องเผชิญกับความตายอย่างแน่นอนไม่วันใดก็วันหนึ่ง ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นพระราชา นายก ยาจก เศรษฐี อะไรก็ตาม ก็หนีไม่พ้นความตายไปได้ เมื่อเราหลีกเลี่ยงความตายไปไม่ได้ เราจึงควรรู้จักรความตายและนำความตายมาพิจารณาอยู่เสมอ เพื่อให้คุณเคยกับการตาย ซึ่งจะทำ ให้เราหลีกเลี่ยงกับความตายอย่างไม่คาดหวัง หากเราไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจรับเมื่อกับ ความตายอย่างถูกวิธี ความตายจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เราทุกชีวิตอย่างมหันต์ได้ แต่หากเรา รู้จักรความตายเป็นอย่างดีและรู้วิธีรับเมื่อกับมันแล้ว นอกจากจะทำให้เราหลีกเลี่ยงหน้ากับมัน อย่างไม่หวั่นไหวแล้ว ในขณะที่เราดำเนินชีวิตในแต่ละวันแต่ละเวลา เราจึงจะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และเมื่อวันใดความตายมาถึงก็จะไม่คาดหวังพรัตนพร่องใจ ๆ ทั้งสิ้น

(25.14.2)

ความตายเป็นข้าศึกษาที่เราต้องทำความรู้จักเพื่อให้รู้เท่าทัน ชีวิตเปรียบเสมือนผู้สรุปหรือ การสรุปในสังคม การที่เราจะเข้าชนะความตายก็ต้องทำศึกษาทำความเข้าใจข้าศึกษาของเราก่อน การสรุป

ตัวอย่างที่ 3.124 [ความตาย คือ การปิดจาก]

ผู้รู้ล่าวเปรียบชีวิตมนุษย์ไว้ว่า “ชีวิตเหมือนโรงละคร” มนุษย์เป็นตัวละคร ความตาย ของมนุษย์ คือ การสิ้นสุดแห่งบทละคร ชีวิตมนุษย์เราก็ดำเนินไปในนิยามที่ผู้รู้ได้กล่าวไว้ ชีวิต โครงการบทบาทอย่างไรก็แสดงไป ตามบท สุดท้ายก็ปิดฉากลง คงໄร์แต่ความทรงจำ มีอยู่ใน บางอย่างที่อยากจะบอกให้เพื่อนมนุษย์ที่กำลังแสดงละครได้คิดว่า “ในยามที่ลัศครปิดฉากลง มีอะไรฝากไว้เป็นสาระบ้าง” หรือว่ามัวแต่แสดงละครจนลืมคิดว่า “ลัศครก็มีowaสาณ” “เราก็ ตายเป็น” เป็นบทภารกันความประมาทขาดสติ ช่วยเตือนใจเราได้เป็นอย่างดี

(24.13.คำนำ)

ความตายเป็นการปิดปากหรือความสามารถของการแสดงละคร ชีวิตและการดำเนินชีวิต เปรียบเสมือนการแสดงละครไปตามบทบาทหน้าที่ที่ตนได้รับ เมื่อละครปิดปากลงก็ควรให้สาระและประโยชน์แก่คนดู

ตัวอย่างที่ 3.125 [ความตาย คือ การศึกษา]

เราทุกคนต้องพยายามเข้าก้าวเริ่ม ที่สำคัญ คือ เราตายได้ครั้งเดียวในชีวิตนี้ ดังนั้นจึง จำเป็นอย่างยิ่งที่เราทุกคนจะต้อง เตรียมตัวตายให้ดีที่สุด เพราะหากพลาดพลั้งไป เรายังไม่อาจ แก้ตัวได้ สอบเข้ามหาวิทยาลัย หรือสอบเข้าทำงาน เราอาจจะมีโอกาสแก้ตัวได้หากสอบตก แต่เรา ไม่มีสิทธิ์ทำอย่างนั้นได้กับความตาย

(23.12.40)

ความตายเปรียบเสมือนแบบทดสอบที่คนเราทุกคนต้องสอบ ดังนั้นมันนุชชย์จึงควร เตรียมตัวตายโดยมั่นพิจารณาความตายหรือเจริญมรณัสรสติและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา

ลักษณะเด่นร่วมกันประการหนึ่งของมนุคุปักษณ์เหล่านี้ คือ ความตายเป็น เรากำลัง เตรียมตัวพร้อมรับขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ขณะที่ยังมีชีวิตมนุษย์มีสุขภาพกายและใจดีก็ควรศึกษาธรรมะ และศรัทธาคำสอนทางพุทธศาสนาและนำหลักธรรมไปปฏิบัติ กระทำการงานหน้าที่ของตนและภารกิจ ที่คั่งค้าง เพราะความตายเปรียบเสมือนเข้าศึกษาศัตรูที่เจ้าเลี้ห์ เราจึงต้องศึกษาข้อมูลเพื่อให้รู้เท่าทันและ ได้เปรียบในการตอบ ความตายเปรียบเสมือนการปิดปากละครที่ผู้แสดงควรจะแสดงให้ดีที่สุด ให้สาระ และประโยชน์และเป็นที่จดจำของผู้ชมการแสดง ความตายเปรียบเสมือนการศึกษาหรือการสอบที่ มนุษย์ต้องเตรียมพร้อมเพื่อการสอบอาจเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ จึงไม่ควรประมาทในการใช้ชีวิต

4. ความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวเสียที่เดียว เพราะความตายเป็นเรื่องครอบชาติ เราสามารถทำใจได้ พbm โนคุปักษณ์ความตายที่มีลักษณะเด่นนี้จำนวน 12 มโนคุปักษณ์ ได้แก่ [ความตาย คือ ข้าศึก ศัตรู] [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปรอะบาง] [ความตาย คือ การดับของไฟและ/or แสงสว่าง] [ความตาย คือ จุดหมายปลายทาง] [ความตาย คือ วัตถุ] [ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง] [ความตาย คือ การศึกษา] [ความตาย คือ มิตร] [ความตาย คือ สัตว์ร้าย] [ความตาย คือ การปิดปาก] [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า] และ [ความตาย คือ เจ้าหนี้] ดังจะเห็นได้จากข้อความต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3.126 [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู]

ความตาย คือ บทสรุปของทุกชีวิต ไม่มีใครหนีความตายพ้นก็จริง แต่ใช่ว่า ความตายจะหมายถึงความ พ่ายแพ้ของทุกชีวิตก็หาไม่ เราจะพ่ายแพ้ความตายก็ต่อเมื่อจิตใจ

หาดกล้า ตื่นตระหนก กระสับกระส่าย และ เป็นทุกข์เมื่ออยู่ต่อกันความตาย แต่หากจิตใจ ตั้งอยู่ในความสงบ มั่นคง ความตายจะทำอะไรได้ ยิ่งมีปัญญา จนสามารถหลุดพ้นจากความ หลง หมดลึ้นจากความยึดมั่นใน “ตัวกู ของกู” ไม่มีความสำคัญมั่นหมายใน “ตัวฉัน” (หรือที่ ท่านพุทธทาสภิกขุเรียกว่า “ตายก่อนตาย”) เมื่อนั้นผู้ตายก็ไม่มี มีแต่ความตาย แต่ไม่มีผู้ตาย นี่แหล่ะคือ การอาชันะความตายในทัศนะของพระพุทธศาสนา

ชีวิตนี้มีได้มีเพื่อพ่ายแพ้ต่อความตายสถานเดียว หนทางแห่งการอาชันะ ความตายนั้นมีอยู่ มาเรียนรู้วิชาอาชันะความตายกันเสียแต่บัดนี้เดียว

(23.12.12-13)

จากตัวอย่างที่ 3.126 [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] การตายของมนุษย์ไม่ใช่ความพ่ายแพ้ แต่การหาดกลัวความตายขณะตายคือความพ่ายแพ้ หากเราปฏิบัติธรรมและปล่อยวางความรู้สึก ยึดมั่นถือมั่นในตัวตนและศึกษาธรรมะ เราจะไม่หาดกลัวความตายอีกต่อไป เป็นการเปรียบเทียบ ความรู้สึกไม่หาดกลัวความตายและการศึกษาปฏิบัติธรรมว่าวิธีการอาชันะความตายได้ ความตาย เปรียบเสมือนข้าศึกศัตรูที่เวลาสามารถอาชันะได้ ความตายจึงไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวเสียที่เดียว

ตัวอย่างที่ 3.127 [ความตาย คือ การศึกษา]

สำหรับผู้มีปัญญา ความเจ็บป่วยและความตาย คือ สิ่งที่มาเตือนให้อลาด หาได้มีแต่ โทษไม่

(23.12.12)

จากตัวอย่างข้างต้นที่ 3.127 [ความตาย คือ การศึกษา] กล่าวถึงความตายใน ลักษณะครูอาจารย์ที่เข้มงวด ลูกศิษย์จึงกลัวเกรง แต่แท้จริงแล้วแม้ครูบาอาจารย์จะเข้มงวดแต่ก็มี ความปรารถนาดีต่อลูกศิษย์ช่วยสั่งสอนและทำให้ลูกศิษย์เกิดปัญญาเห็นสัจธรรมของชีวิต ความตาย จึงเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัวเสียที่เดียว

ตัวอย่างที่ 3.128 [ความตาย คือ มิตร]

หมั่นระลึกทำความคุ้นเคย ตีสนิทกับความตาย ถ้าจะลืกอย่างนี้เราจะค่อย ๆ คุ้นเคยกับความ ตาย พอกุ้นเคยกับความตาย ความตายจะไม่เป็นของน่ากลัว

(27.21.70)

จากตัวอย่างที่ 3.128 [ความตาย คือ มิตร] กล่าวถึงความตายว่าเป็นเหมือนคนเปลกหน้า แต่เมื่อรู้จักทำความคุ้นเคย ความตายก็กลายเป็นมิตรที่ไม่น่ากลัวอีกต่อไป

ลักษณะเด่นร่วมกับประการหนึ่งของมนคุปลักษณ์เหล่านี้ คือ ความตายนไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวเสีย ที่เดียวหากเราเข้าใจสัจธรรมของชีวิตว่าความตายเป็นเรื่องธรรมชาติ ความตายก็จะไม่น่ากลัว เช่น ความตายเป็นข้าศึกศัตรูที่สามารถเอาชนะได้ ความตายเป็นครูที่มีความปรารถนาดี ความตายเป็นเพื่อนที่สนับสนุนคุ้นเคยกัน เป็นต้น

ผู้วิจัยศึกษามนคุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ พบม.มนคุปลักษณ์ 17 ม.มนคุปลักษณ์ คือ ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การเดินทาง] ม.มนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ วัตถุ] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เประบาง] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การศึกษา] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ ภัยพิบัติ] ม.มนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ มิตร] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ สตักร้าย] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การตายของพีช] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การพังของบ้าน] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ เพชฌฆาต] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การชดใช้หนี้] ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การปิดปาก] ม.มนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า] และ ม.มนคุปลักษณ์[ความตาย คือ การนอน] ทั้งนี้มีมนคุปลักษณ์ ความตายที่พวยยั่งสามารถจัดกลุ่มใหญ่ตามอรอตักษณ์ของแวดวงมนต์ศัพท์ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กัญ 2) การเดินทางและการเคลื่อนที่ 3) การสูญเสียวัตถุและการไม่คงสภาพ 4) การสิ้นสุดกระบวนการ และ 5) สิ่งที่มีประโยชน์

ม.มนคุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับความตาย 4 ประการ คือ 1) มนุษย์ไม่ได้เป็นคอมตะ ทุกคนต้องตาย ไม่มีทางหลีกเลี่ยง แม้จะไม่อยากตายก็ตาม 2) ชีวิตและความตายไม่ใช่สิ่งที่ตรงข้ามกัน แต่เป็นสิ่งที่สืบเนื่องกัน สิ่งเดียวกัน อยู่คู่กัน 3) ทุกคนควรเชื่อถือศรัทธา หันมาศึกษาธรรมะ ปฏิบัติธรรม รับทำความดี บุญกุศล เตรียมตัวตาย เตรียมใจรับการตายของบุคคลอันเป็นที่รักและการตายของตนเอง ทำกิจที่คั่งค้าง ทำพินัยกรรมให้เรียบร้อยก่อนตาย และ 4) ความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว เสียที่เดียว หากเราสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อกลัวความตาย เรา ก็จะไม่มีความทุกข์หรือทุกข์ น้อยลง

ในบทต่อไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารตามแนวคิดทฤษฎีชาติพันธุ์ วรรณนา-แห่งการสื่อสารและบทบาทหน้าที่ของมนคุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ

บทที่ 4

องค์ประกอบของการสื่อสารในหนังสือธรรมะตาม แนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารและหน้าที่ของอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ

ในบทที่ 3 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาในอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะซึ่งทำให้ทราบถึงในอุปลักษณ์ความตายที่ปรากฏในหนังสือธรรมะพร้อมทั้งถ้อยคำอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะและมุ่งมองเกี่ยวกับความตายที่สะท้อนผ่านการใช้อุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะแล้ว ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงองค์ประกอบของการสื่อสารในหนังสือธรรมะตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารเพื่อให้เห็นภาพรวมของปริบทหนังสือธรรมะและทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการสื่อสารกับการใช้อุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ ลำดับต่อมาผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าที่ของอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะตามแนวทางการศึกษาน้ำที่อุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีวัจนะปฏิบัติศาสตร์ (Goatly, 1998) โดยแบ่งผู้วิจัยจะแบ่งหัวข้อการนำเสนอ ดังนี้

4.1 องค์ประกอบของการสื่อสารในหนังสือธรรมะตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร

4.2 หน้าที่ของอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ

4.2.1 หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด

4.2.2 หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์

4.2.3 หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ

4.1 องค์ประกอบของการสื่อสารในหนังสือธรรมะตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร

แนวคิดทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารเน้นว่าการศึกษาภาษาควรจะวิเคราะห์ปริบททางการสื่อสารซึ่งมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารด้วย การวิเคราะห์ปริบทการสื่อสารตามแนวคิดดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการใช้ภาษาได้ และทำให้เข้าใจสิ่งที่ผู้ใช้ภาษาต้องการสื่อสารดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารในหนังสือธรรมะตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารตามแนวคิดของไฮมส์ (Hymes, 1974 ถังถึงในคราว ประสิทธิ์สินธุ์, 2541) เพื่อทำให้เข้าใจภาพรวมปริบทของหนังสือธรรมะซึ่งจะมีส่วนช่วยในการวิเคราะห์หน้าที่ของมนุคุปลักษณ์ในขั้นตอนต่อไป องค์ประกอบการสื่อสารของหนังสือธรรมะทั้ง 8 องค์ประกอบตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารมีดังนี้

1. ဇាត (Setting/Scene) หมายถึงลักษณะทางกายภาพของการสื่อสาร ได้แก่ สถานที่ เวลา หนังสือธรรมะในงานวิจัยนี้ ส่วนใหญ่เป็นหนังสือธรรมะที่ถอดจากແບບນักท่องเที่ยว การบรรยายธรรมในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ตามที่พระได้รับนิมนต์ บางส่วนมีการระบุสถานที่และเวลาที่แสดงพระธรรมเทศนาแนวขัดแย้งบางส่วนไม่ว่าบุคคลและสถานที่ในการเทศนาแนวขัด สถานที่ในการบรรยายธรรมได้แก่ วัด งานศพ งานทำบุญครอบครัวบ้านด้วย การทำบุญถวายสังฆทาน งานบรรยายธรรมตามกิจกรรมต่างๆ งานบรรยายธรรมในโอกาสต่างๆ ได้แก่ งานธรรมะในสวน มหาวิทยาลัย ชั้นเรียนพยาบาล ห้องประชุม ผู้วิจัยทราบได้จากการกล่าวถึงในส่วนทักษิณ เช่น “สมารชิกชุมนุมพุทธธรรมศิริราช และสาขุชนทุกท่าน” (3.10.1-26) หรือการระบุในส่วนคำนำและส่วนเนื้อหาในหนังสือธรรมะ เช่น “ยุวพุทธิกสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ 1 และ 29 พฤษภาคม 2548 ห้องคอนเวนชั่นฮอลล์ ออมรินทร์คอร์ปอเรทปาร์ค บริษัทอมรินทร์พริวินติงแอนด์พับลิชิชิ่งจำกัด (มหาชน) เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2548 หลังจากเหตุการณ์คลื่นสึนามิพัดถล่มจังหวัดภาคใต้” (26.15. คำนำ) หนังสือธรรมะอีกส่วนหนึ่งเป็นหนังสือที่เขียนเพื่อเป็นหนังสือธรรมะโดยเฉพาะ ข้อมูลหนังสือธรรมะที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยหนังสือธรรมะที่ถูกเขียนขึ้นเพื่อเป็นหนังสือธรรมะจำนวนน้อยกว่าหนังสือธรรมะประเภทแรก ได้แก่ เล่มที่ 15, 17, 18 เป็นต้น ซึ่งเวลาตีพิมพ์หนังสือคือช่วงพ.ศ.2530-2551 หนังสือธรรมะทุกเล่มในขอบเขตข้อมูลงานวิจัยนี้มียอดจำหน่ายสูงและจำนวนพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง

อย่างไรก็ตามแม้หนังสือธรรมะเหล่านี้จะมีจุดตั้งต้นที่ต่างกัน แต่เมื่อมีการนำมาตีพิมพ์และเผยแพร่ในรูปแบบหนังสือธรรมะแล้ว ก็สามารถพิจารณาได้ว่า ฉะนั้นที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารที่ผู้รับสารได้รับสารในเชิงสถานที่ทางกายภาพนั้นไม่สามารถระบุได้แน่นอน เพราะผู้รับสารกับผู้ส่งสารไม่ได้พบปะกันโดยตรงแต่ใช้หนังสือธรรมะเป็นสื่อกลาง ดังนั้นผู้วิจัยจึงพิจารณาว่าตัวหนังสือธรรมะทำหน้าที่เหมือนพื้นที่การสื่อสารด้วย

หนังสือธรรมะที่นำมาศึกษาเป็นลีสิ่งพิมพ์ที่ได้รับความนิยมสูงขึ้นและแพร่หลายมาก อาจจะเป็นเพราะรูปแบบการนำเสนอที่กระตุ้นความสนใจผู้อ่าน ขนาดรูปเล่มเล็กลงสะดวกในการพกพาและหาซื้อได้ง่าย

ส่วนเวลาที่เกิดการสื่อสารนั้น พิจารณาจากช่วงเวลาที่มีการตีพิมพ์หนังสือธรรมะเหล่านี้ ซึ่งก็คือช่วงปีพ.ศ.2530-2551 ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ในสังคมไทยยังคงมีกระแสความสนใจหนังสือธรรมะแนวประยุกต์ทำให้หนังสือธรรมะได้รับความนิยมและยังมีการนำหนังสือของพระธรรมเจริญที่มีชื่อเสียงในอดีตที่นำกลับมาตีพิมพ์ใหม่ทำให้หนังสือธรรมะกลายเป็นวากraction ที่น่าจะมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำการในสังคมไทยปัจจุบัน

2. ผู้ร่วมเหตุการณ์ (Participants) ได้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสื่อสาร ผู้ร่วมเหตุการณ์สื่อสารของหนังสือธรรมะประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ พระธรรมจารย์ ผู้อ่านหนังสือธรรมะ และผู้จัดพิมพ์หนังสือธรรมะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 พระธรรมจารย์ ผู้แต่งหนังสือธรรมะซึ่งเป็นผู้ส่งสารในการสื่อสารคือพระธรรมจารย์ในศาสนานพุทธจำนวนรวม 27 รูป พระธรรมจารย์เหล่านี้ได้รับความนับถือว่าเป็นพระธรรมจารย์ผู้มีความรู้ทางธรรมและมีวัตถุปฏิบัติน่าเลื่อมใส คนทั่วไปในสังคมไทยจะเชื่อถือและให้ความเคารพกับพระภิกษุจึงมีแนวโน้มว่าผู้อ่านจะเชื่อถือตามสิ่งที่พระสอน

2.2 ผู้อ่านหนังสือธรรมะ ผู้อ่านหนังสือธรรมะมีหน้าที่เป็นผู้รับสารจากพระผู้แต่งหนังสือธรรมะ เนื่องจากหนังสือธรรมะเป็นวิชากรรมสาขาวรณะ กลุ่มผู้อ่านน่าจะมีความหลากหลาย อย่างไรก็ตามผู้อ่านหนังสือธรรมะน่าจะเป็นชาวพุทธและผู้สนใจธรรมที่มีความรู้ทางธรรมน้อยกว่าพระภิกษุสงฆ์และต้องการความรู้ ข้อคิดทางธรรมะและคำแนะนำเพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตของตนเอง การที่ผู้อ่านมีความรู้ทางโลก ทางธรรมและประสบการณ์แตกต่างกันไปน่าจะส่งผลถึงการตีความตัวบทที่แตกต่างกันไปได้ ผู้แต่งจึงใช้คุปลักษณ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการอธิบายความคิด เกี่ยวกับความตายและสภาวะสภาวะทางนามธรรม เช่นเรื่องจิต กรรม การเวียนว่ายตายเกิด และโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดศรัทธาตามคำสอนทางพุทธศาสนา

2.3 ผู้จัดพิมพ์หนังสือธรรมะ ผู้จัดพิมพ์หนังสือธรรมะเป็นผู้ร่วมเหตุการณ์ เนื่องจากผู้จัดพิมพ์หนังสือธรรมะเป็นผู้มีส่วนทำให้เกิดการสื่อสารผ่านหนังสือธรรมะ นอกจากนี้ยังมีส่วนทำให้หนังสือธรรมะได้รับความนิยม เพราะผู้จัดพิมพ์เป็นผู้ดัดแปลงเนื้อหาให้เหมาะสมกับเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ที่น่าสนใจมาก พิมพ์เผยแพร่ และมีการจัดทำกฎเบ็ดเตล็ดให้มีลักษณะน่าอ่านและดึงดูดใจ

นอกจากนี้ผู้จัดพิมพ์หนังสือวางแผนการจัดทำหน่วยช่วยให้หนังสือธรรมะหาซื้อได้ง่าย สะดวก มีระบบค้นหาหนังสือและเว็บไซต์ของสำนักพิมพ์และร้านหนังสือ จากเดิมที่เป็นการจัดทำหน่วยภาษาไทยในวัดและผู้ที่สนใจต้องเดินทางไปซื้อด้วยตนเอง

3. จุดมุ่งหมาย (Ends) เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ผู้ร่วมเหตุการณ์สื่อสาร ต้องการหรือคาดหวังให้เกิดจากการสื่อสารของหนังสือธรรมะ แบ่งออกตามจุดมุ่งหมายของผู้ร่วมเหตุการณ์ ได้แก่ 1) พระ 2) คณะผู้จัดทำหนังสือ 3) ผู้อ่าน

3.1 พระธรรมจารย์ผู้แต่งหนังสือธรรมะ พระธรรมจารย์มีจุดมุ่งหมายคือสอนและแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเชื่อถือศรัทธา

พระพุทธศาสนา ได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตามคำสอน ความสบายนิจ ดังแสดงในตัวอย่าง
ด้านล่างนี้

ตัวอย่างที่ 4.1

“การพิมพ์หนังสือธรรมเนื่องสรณ์และที่ระลึก นอกจากจะเป็นการจัดทำลิ้งเป็นประโยชน์ที่คงอยู่นานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทาน คือ การให้ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสรวเรสิญญา เป็นทานอันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติ เช่นนี้จึงได้ขอว่าแสดงออกซึ่งญาติธรรม พร้อมไปกับการมีส่วนเผยแพร่ธรรม เพื่อ ส่งเสริมสมมาทศนะและธรรมปฏิบัติ อันจะอำนวยประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดีมีคุณภาพ เพื่อเป็น ที่ระลึกในทุกโอกาสของงานประเพณี อันเป็นการใช้จ่ายเงินให้บังเกิดประโยชน์อย่าง สูงสุดโปรดติดต่อที่ธรรมสภा

(ที่อยู่)

การให้ธรรมะชนาการให้ห้างปวงการรับธรรมะและนำไป
ปฏิบัติย่อมชนาการรับห้างปวงเช่นกัน”

(10.สารบัญ)

3.2 ผู้อ่าน ผู้วิจัยไม่สามารถบุจุดมุ่งหมายที่ขัดเจนได้ แต่น่าจะเป็น ชาวพุทธหรือผู้ที่สนใจพุทธศาสนาที่มีความสนใจศึกษาธรรมะและอาจมีข้อสงสัยในหลักธรรมคำสอน ทางศาสนา ต้องการวิธีการแก้ไขปัญหาชีวิต การนำศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตของตน

3.3 คณะผู้จัดทำ/สำนักพิมพ์ มักระบุจุดประสงค์ในการจัดพิมพ์ หนังสือธรรมะว่าเป็นสืบสานพุทธศาสนาและเพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์จากหนังสือธรรมะ ดังจะเห็นได้จากส่วนคำนำ เท่านั้น

ตัวอย่างที่ 4.2

“ได้รับความเมตตาจากธรรมทานมูลนิธิ ให้จัดพิมพ์หนังสือ ชุดหมุนลงล้อธรรมจักรออกเผยแพร่ เพื่อรักษาต้นฉบับเดิมของธรรมทานมูลนิธิใน สมัยที่หลวงพ่อพุทธทาสยังมีชีวิตอยู่ ปัจจุบันนี้ธรรมทานมูลนิธิยังคงทำหน้าที่หมุนล้อ ธรรมจักรอยู่ต่อไป ธรรมสภาก่อร่างกายของพระคุณธรรมทานมูลนิธิและคณะผู้จัดทำ ครั้งแรกให้เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี่”

(10.คำนำ)

ตัวอย่างที่ 4.3

“ธรรมบรรยายทั้งสามเรื่องกล่าวถึงประเด็นความตายไว้
อย่างละเอียด อ่านดูแล้วจะรู้ว่าไม่ใช่การพูดเพื่อมองว่าความตายน่าสะพรึงกลัว แต่
กลับเป็นเรื่องของการใช้ชีวิตให้ดีที่สุด ไม่ประมาณ การนำเอาสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวมา
เป็นธรรมะสอนใจให้เห็นคุณค่าของการมีชีวิต อ่านสบาย ได้ความรู้ ได้คติสอนใจ
และเข้าใจธรรมชาติของชีวิตมากขึ้น

เมื่อเรารู้ด้วยว่าต้องตาย แล้วจะไม่กลัวตายอีกต่อไป

สำนักพิมพ์อมรินทร์

(15. คำนำ)

อย่างไรตามจุดมุ่งหมายหลักก็คือการหนึ่งที่ไม่ได้กล่าวถึงในหนังสือธรรมะก็คือ
การมุ่งผลกำไรในเชิงพาณิชย์จากการจัดจำหน่ายหนังสือ

4. ลำดับวัจนกรรม (Act Sequence) วัจนกรรมหลักในหนังสือธรรมะคือ
วัจนกรรมซึ่งนำหรือการสอน ผู้วิจัยพบว่ามักมีการลำดับวัจนกรรมแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วน
ต้น ส่วนการอธิบายเนื้อหา และส่วนท้าย มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ส่วนต้น ส่วนใหญ่มีการทักทายผู้อ่าน การทักทายผู้อ่านเป็นการ
เรียกความสนใจจากกลุ่มผู้ฟัง การกล่าวเรียกร้องความสนใจผู้อ่านด้วยการแสดงความคุ้นเคย หรือการ
กล่าวถึงประโยชน์ของหัวข้อธรรมที่จะกล่าวต่อไป

4.2 ส่วนการอธิบายเนื้อหา ส่วนนี้เป็นการกล่าวถึงเนื้อหาหรือ
ทำความสำคัญที่พระธรรมจากอารย์ต้องการนำเสนอและสั่งสอน พระธรรมจากอารย์จะกล่าวถึงเรื่องความ-
ตายนี้ หลักธรรมที่ช่วยให้ไม่ทุกข์จากความตาย ข้อแนะนำให้ผู้อ่านนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้
มักจะมีการยกตัวอย่างเหตุการณ์ร่วมสมัยหรือประสบการณ์ตรงของพระผู้บรรยายธรรมหรือผู้แต่ง
ประสบการณ์ของบุคคลและพระภิกษุที่มีชื่อเสียง พุทธประวัติ นิทานชาดก พุทธศาสนาสุภาษิต
ข้อความที่ยกมาจากการประไตรปิฎก เรื่องเล่าจากพระไตรปิฎก เช่น นางกีสาโคตมี นางวิสาขा เป็นต้น
หนังสือธรรมะบางเล่มมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความจากพระไตรปิฎกในส่วนเชิงอรรถหรือ
หนังสืออ้างอิง เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความน่าเชื่อถือและสะดวกในการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป

4.3 ส่วนท้าย มักเป็นการสรุปสิ่งที่กล่าวมาอีกครั้ง กล่าวจบการ-
เทศนา อาจมีการให้พรผู้ฟังและขอให้ผู้ฟังนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

5. น้ำเสียง (Key) หนังสือธรรมะใช้ภาษากระดับกึ่งทางการและภาษากระดับ-
กันเอง เพื่อลดช่องว่างทางสถานภาพระหว่างบรรพชิตกับชาวราษฎร

6. เครื่องมือ (Instrumentalities) เครื่องมือในการสื่อสารของหนังสือธรรมะคือสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบของหนังสือฉบับประเปา (pocket book) ซึ่งมีรูปเล่มที่น่าอ่าน หน้าปกมีสีสนับสนุน บางครั้งมีภาพประกอบเนื้อหา

ส่วนเครื่องมือทางภาษาที่นั้นมีการใช้เครื่องมือทางภาษามากขึ้นอย่างอธิบายหลักธรรมที่เข้าใจยาก เช่น อุปัลักษณ์มาเปรียบเทียบทามให้เข้าใจง่ายขึ้นและดึงดูดความสนใจให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวโดยตลอด การใช้คำถกเชิงวิชาศิลป์ในการเสนอแนะให้ผู้อ่านฉุกคิดหรือเสนอแนะให้ผู้อ่านเชื่อถือและปฏิบัติตามคำสอน ตลอดจนอาจมีการทบทวนสิ่งที่กล่าวไปในตอนต้นเรื่องและเน้นส่วนสำคัญ เพื่อให้ผู้อ่านจดจำคำสอนสำคัญได้ เป็นต้น นอกจากอุปัลักษณ์ก็มีเครื่องมือทางภาษาอื่นๆ ที่ช่วยกระตุ้นความสนใจผู้อ่าน เช่น โวหารภาพพจน์ต่างๆ อารมณ์ขัน เป็นต้น เครื่องมือทางภาษาเหล่านี้ช่วยให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น

7. บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (Norm of Interaction & Interpretation) ในแบ่งบรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์ของหนังสือธรรมะนั้น พระธรรมจากอารย์ผู้แต่งหนังสือธรรมะมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมมากกว่าผู้อ่าน เพราะศึกษาธรรมะโดยตรง มีวัตรปฏิบัติน่าเลื่อมใส เผยแพร่ธรรมะต่อเนื่องยาวนาน ผู้อ่านจึงควรเชื่อถือคำสอนของพระที่นำเสนอในหนังสือธรรมะและในแบ่งบรรทัดฐานการตีความ ผู้อ่านก็มักจะตีความจากสิ่งที่พระกล่าว แนะนำ สังสอนว่าเป็นเรื่องจริง เป็นสิ่งที่ดีงาม มีประโยชน์ พึงน้อมนำมาปฏิบัติต่อไป

8. ประเภทการสื่อสาร (Genre) ประเภทการสื่อสารของหนังสือธรรมะคือ วาทกรรมศาสนา มีลักษณะโน้มนำไว้ (กาญจนฯ แก้วเทพ, 2542) หนังสือธรรมะในปัจจุบันประยุกต์การนำเสนอหลักธรรมที่เหมาะสมกับบุคคลสมัยและขยายกลุ่มผู้อ่านจากเดิมเป็นกลุ่มผู้สูงอายุสู่คนทุกเพศ ทุกวัย

จากการศึกษาองค์ประกอบการสื่อสารของหนังสือธรรมะ ผู้วิจัยพบว่าองค์ประกอบการสื่อสารของหนังสือธรรมะทั้ง 8 องค์ประกอบส่งผลและสัมพันธ์กับอุปัลักษณ์ความพยายามในหนังสือธรรมะ องค์ประกอบการสื่อสารของหนังสือธรรมะที่สำคัญมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผู้ร่วมเหตุการณ์ 2) จุดมุ่งหมาย และ 3) บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์และการตีความ

1) ผู้ร่วมเหตุการณ์ ผู้ร่วมเหตุการณ์สื่อสารที่ส่งผลต่ออุปัลักษณ์ในหนังสือ โดยตรงคือพระธรรมจากอารย์ผู้แต่งหนังสือธรรมะเลือกใช้อุปัลักษณ์เพื่ออธิบายหลักธรรมต่อผู้อ่านที่ง่ายขึ้น น่าจะมีความรู้ทางธรรมแตกต่างกันเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น

พระธรรมจากอารย์แต่ละ卷มีประเด็นการนำเสนอเนื้อหาแตกต่างกันไปและการใช้อุปัลักษณ์ความพยายามสอดคล้องกับลักษณะความพยายามที่ต้องการเปรียบเทียบเพราะแวดวงในทศวรรษต้นทาง

แต่ละแบบมีคุณลักษณะที่สามารถนำมาเปรียบเทียบและเน้นคุณลักษณะของความพยายามแตกต่างกัน เช่น แวดวงในทศน์ต้นทางข้าศึกศัตรู เพชฌฆาตและสัตว์ร้ายที่เน้นคุณลักษณะความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัวอยู่ใกล้ตัว แวดวงในทศน์ต้นทางการเด็กของสิ่งที่เปราะบางเน้นคุณลักษณะความไม่แน่นอนของชีวิต ความตายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่าย และสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการสอน ความถี่ของการใช้อุปัลักษณ์ต่างๆ จึงมีความแตกต่างกันไป ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะปริมาณข้อมูลของพระแต่ละรูป แตกต่างกัน พระบางรูปมีหนังสือรวมเล่มของตนเอง เช่น พุทธาสภิกุ พระปัญญาณทวิกุ พระไพศาล วิสาโล พระไพศาล วิสาโล พระมหาวุฒิชัย(ว.วชิรเมธี) ทำให้พบถ้อยคำอุปัลักษณ์จำนวนมาก

2) จุดมุ่งหมาย จุดมุ่งหมายของผู้ร่วมเหตุการณ์สื่อสารของหนังสือธรรมะคือ จุดมุ่งหมายของพระธรรมจากอาจารย์ในการสอนและการโน้มน้าวใจ อุปัลักษณ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความคิดทางศาสนาเพราะช่วยอธิบายความตายที่เป็นนามธรรม ใกล้ตัว เข้าใจได้ยาก หรือ สภาจะทางจิตที่ผู้อ่านไม่มีประสบการณ์ตรง การใช้อุปัลักษณ์หรือเปรียบเทียบความตายกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น วัตถุ ข้าศึกศัตรู สัตว์ร้าย เป็นต้น หรือสิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรมน้อยกว่า เช่น การเดินทาง การศึกษา เป็นต้น และประสบการณ์พื้นฐานของมนุษย์ เช่น การลงสู่เบื้องล่าง การอนหลับ เป็นต้น ใน การเปรียบเทียบ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องความตายได้ง่ายขึ้น และอาจน่าจะทำให้ผู้อ่าน เข้าใจเรื่องราวดีอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอุปัลักษณ์ตามชนบทรวมเนียมทำให้ยอมรับได้ง่ายกว่าการใช้ภาษาที่มีความหมายตามรูปหรือไม่รู้ตัวว่ากำลังใช้อุปัลักษณ์ การใช้อุปัลักษณ์อย่างสร้างสรรค์หรือต่าง ออกไปจากชนบทรวมเนียมก็ช่วยเสนอแนวทางหรือมุมมองและทัศนคติต่อความตายแปลกใหม่ ยกตัวอย่าง เช่น ความตายคือการเดินทางไม่ใช่จุดสิ้นสุดของการเดินทางของชีวิต ยังมีโลกหลังความตายที่สะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนาเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ความตายคือข้าศึกศัตรูที่เราสามารถเอาชนะได้ ความตายคือการศึกษาหรือแบบทดสอบที่เราทุกคนต้องเตรียมตัว ความตายเป็นมิตรที่ทำความรู้จักคุณเคยได้ เป็นต้น อาจเป็นสิ่งที่ผู้อ่านไม่คาดคิดมาก่อน ทำให้ผู้อ่านปรับเปลี่ยนมุมมองต่อความตาย จากเดิมที่ความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัวอย่างเป็นความตายเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ และ ทำให้ผู้อ่านเล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของพุทธศาสนาที่ช่วยให้ผู้อ่านไม่เป็นทุกข์จากความตายหรือทุกข์น้อยลง

กล่าวโดยสรุปการใช้อุปัลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมาย การสื่อสารคือการสอนและการโน้มน้าวใจได้ เพราะอุปัลักษณ์ช่วยอธิบายเรื่องความตายให้ผู้อ่านเข้าใจ และการใช้อุปัลักษณ์ส่งผลต่อความรู้สึกของผู้อ่านไปพร้อมกัน

3) บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์และการตีความ การทำความเข้าใจและ ตีความอุปัลักษณ์ในการฟังพระธรรมเทศนาและการอ่านหนังสือธรรมะ ผู้รับสารต้องทำความเข้าใจ

และตีความโดยใช้ปริบททางภาษาพหุ ทางสังคมวัฒนธรรมภาษาที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีร่วมกัน กล่าวคือ พระธรรมชาติและผู้อ่านต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นแวดวงในทศนี้ด้านทาง แวดวงมนุษย์ นั่นคือ การศึกษา กับ ความพยายาม มีลักษณะร่วมกันคือเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ แม้จะไม่อยากเรียนก็ตาม ในภาษาไทยมีอุปลักษณ์ที่ถูกใช้จนเกือบจะกลายเป็นสำนวน เช่น “ไปไม่ กลับ หลับไม่ตื่น พื้นไม่มี หนีไม่พัน เมื่อผู้รับสารพบเห็นข้อความที่มีลักษณะเช่นดียกวันนี้ก็สามารถ เข้าใจได้โดยง่าย และอาจไม่ตั้งคำถามว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น นอกจากนี้ในสังคมไทยคนส่วนใหญ่ใช้ ภาษาไทยและนับถือศาสนาพุทธ พระสงฆ์ถือเป็นตัวแทนสถาบันศาสนาและมีหน้าที่สอนธรรมะและ เผยแพร่ธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือพระไตรปิฎก สิ่งที่พระสอนจึงมีความน่าเชื่อถือและ สอดคล้องกับความเชื่อของผู้รับสาร ผู้ฟังและผู้อ่านที่เป็นผู้รับสารจึงควรเชื่อถือศรัทธา นำธรรมะเป็น สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจและปฏิบัติตามคำสอนของพระสงฆ์

4.2. หน้าที่ของอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะตามแนววัจนะปฏินิศาสตร์

ไกทลีย์ (Goatly, 1998 ข้างในนี้ชี้พว พานโพธิ์ทอง, 2542) ได้รวบรวมหน้าที่ของอุป- ลักษณ์โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน และแบ่งออกเป็นหน้าที่อยู่ดังนี้

“...1. หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด (Ideation) แบ่งออกเป็น 5 หน้าที่

- 1) เติมช่องว่างในคลังคำ (Filling lexical gaps)
- 2) อธิบายความคิดที่เป็นนามธรรมโดยใช้แบบหรือแนวเทียบ (Explanation and Modeling)
- 3) ทำให้เกิดมุมมองใหม่ (Reconceptualization)
- 4) เป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้ฟังทำหรือไม่กระทำการบางอย่าง (Argument by analogy and/or false (?) reasoning)
- 5) สร้างอุดมการณ์หรือกำหนดความคิด (Ideology, the latent function)

2. หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ (Interpersonal) แบ่งออกเป็น 4 หน้าที่

- 1) 表达情感 (Expressing emotional attitude)
- 2) ตกแต่งถ้อยคำเพื่อหลอกเลี้ยงคำที่ให้ผลทางลบต่อความรู้สึก
- 3) เสริมสร้างความสนิทสนม (Cultivating intimacy) มีความคิดและ

(Decoration, disguise and hyperbole)

3) เสริมสร้างความสนิทสนม และกลุ่มเดียวกันมากขึ้น

4) เป็นการล้อเล่น ใช้หยอกล้อและสร้างอารมณ์ขัน (Humour and games)

3. หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ (Textual)

1) ลำดับความในบริจเขต/ สร้างสัมพันธภาพในบริจเขต (Textual structuring) ลำดับความในบริจเขตและทำให้บริจเขตมีสัมพันธภาพ

2) นิทานบริจเขต (Fiction) นิทานบริจเขตเป็นคุปลักษณ์อีกแบบ

หนึ่งที่เรียกว่า Phenomenalistic metaphor สร้างโดยจินตนาการ เพราะมีการสมมุติตัวละครแล้วนำมาเปรียบเทียบกับชีวิตจริง

3) ช่วยความจำ เรียกร้องความสนใจ และเป็นการใช้คำน้อยแต่กินความหมายมาก (Enhancing Memorability, Foregrounding, and Informativeness) กล่าวก็จริงทำให้ผู้ฟังสนใจและใช้ความพยายามในการตีความมากกว่าการกล่าวตรงๆ..."

โගทลีย์ (Goatly, 1998) ศึกษาหน้าที่คุปลักษณ์จากบริจเขตต่างชนิดกัน ผลการศึกษาพบว่าหน้าที่คุปลักษณ์ใน wrath ต่างชนิดกัน หน้าที่คุปลักษณ์จะมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหน้าที่ของคุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะว่าเป็นอย่างไร ผลการวิเคราะห์พบว่าคุปลักษณ์ความตายมีหน้าที่ด้านหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิดหน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์และหน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ หน้าที่สำคัญของคุปลักษณ์ความตายคือหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด โดยมีหน้าที่อยู่คืออธิบายความคิดที่เป็นนามธรรมโดยใช้แวดวงมโนทัศน์ต้นทางหรือแนวเที่ยบ ทำให้เกิดมุมมองใหม่และเป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้ฟังทำหรือไม่กระทำการบางอย่าง และหน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ โดยเฉพาะตกแต่งถ้อยคำเพื่อนลึกเลี่ยงคำที่ให้ผลทางลบต่อความรู้สึก หน้าที่ของคุปลักษณ์-ความตายในหนังสือธรรมะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1. หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด (Ideation)

หนังสือธรรมะมีจุดมุ่งหมายสั่งสอนธรรมะ คุปลักษณ์เป็นเครื่องมือในการสื่อความคิดและแนวคิดทางพุทธศาสนา หลักธรรม อธิบายสิ่งที่ผู้อ่านไม่มีประสบการณ์ตรง โดยนำความตายมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม ใกล้ตัว หรือนำความตายมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นนามธรรมน้อยกว่า ทำให้ผู้อ่านเข้าใจมุมมองเกี่ยวกับความตายได้ง่ายขึ้น จากการศึกษาข้อมูลในหนังสือธรรมะพบว่า คุปลักษณ์ความตายทำหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด 3 ลักษณะ ดังนี้

1) อธิบายความคิดที่เป็นนามธรรมโดยใช้แวดวงมโนทัศน์ต้นทางหรือแนวเที่ยบ (Explanation and Modeling) คุปลักษณ์เป็นเครื่องมือในการสอนและอธิบายความตายให้

ผู้อ่านหนังสือธรรมะเข้าใจมุ่งมองเรื่องความตายที่พระธรรมจารย์ต้องการสื่อได้ง่ายขึ้น ผู้วิจัยพบว่า อุปลักษณ์ความตายทั้ง 17 อุปลักษณ์ทำหน้าที่อธิบายความคิดที่เป็นนามธรรมโดยใช้แวดวงในทศน์- ต้นทางหรือแบบเบรียบ ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างอุปลักษณ์ความตายที่ทำหน้าที่อธิบายสภาวะความ- ตายทางนามธรรมที่เข้าใจยากให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

ตัวอย่างที่ 4.4 มโนคุปลักษณ์ [ความตายคือวัตถุ]

ความตายไม่ได้อยู่ใกล้ตัวเลย แต่อยู่ใกล้ตัวเรา呢 เอง...

เพราะว่าเกิดคู่กับตาย เคยสังเกตกันบ้างหรือเปล่าว่าในหน้าฝนตอนเข้าครึ่หังฝน พรำ มักจะมีเห็ดหลายชนิดออกขึ้นมาจากดิน เราไปเก็บเห็ดจะเห็นว่ามีดินมีผุนละของ ติดมากับดอกเห็ดด้วย เช่นเดียวกันทันทีที่เราเกิด ความตายก็เกิดขึ้นมาพร้อมกัน เพราะว่ามันเป็นของคู่กัน เมื่อคนรายก้มือขึ้นมา จะเห็นว่ามีหนามือติดมาด้วย เพราะ สิ่งนี้เป็นของคู่กัน ความตายมาพร้อมกับความเกิด เพราะสิ่งนี้เป็นของคู่กัน

(26.15.107)

จากตัวอย่างข้างต้นอธิบายว่าความเกิดกับความตายเป็นสภาวะที่สัมพันธ์กัน มุนชย์ทุกคนเกิดมาแล้วก็ต้องตาย มโนคุปลักษณ์ [ความตายคือวัตถุ] กล่าวถึงความตายเป็นวัตถุที่อยู่ คู่กับความเกิด โดยเบรียบที่ยับความเกิดกับเห็ดและความตายกับผุนละของดิน เมื่อเห็ดออกขึ้นจาก พื้นดินก็ย้อมมีผุนละของติดมาด้วย และเบรียบที่ยับความตายและความเกิดเป็นสิ่งที่อยู่คู่กัน เช่นหน้า- มือกับหลังมือที่มีลักษณะแตกต่างกันแต่ทั้งหน้ามือและหลังมือต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของอวัยวะเดียวกัน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องสภาวะของความเกิดกับความตายที่มีลักษณะตรงกันข้ามและเป็นนามธรรมได้ ง่ายขึ้น

2) ทำให้เกิดมุมมองใหม่ (Reconceptualization) อุปลักษณ์ความตายที่ นำเสนอในหนังสือธรรมะนำเสนอ มุมมองที่แตกต่างจากมุมมองที่คนทั่วไปมีต่อความตาย การใช้อุป- ลักษณ์อาจนำเสนอ มุมมองต่อความตายที่แปลกใหม่และผู้อ่านอาจไม่ได้คิดถึงมาก่อนหรือผู้อ่านอาจมี มุมมองต่อความตายเช่นนั้นอยู่แล้วแต่การใช้อุปลักษณ์ความตายทำให้มุมมองต่อความตายด้านนั้นให้ เด่นชัดขึ้น มุมมองที่ผู้อ่านหรือคนทั่วไปมีต่อความตายอยู่เดิม ได้แก่

1. ความตายเป็นเรื่องทางกายภาพคือร่างกายหยุดทำงานร่างกายก็ ตายไป แต่มุ่งมองทางพุทธศาสนาเรื่องความตาย ความตายไม่ได้เป็นเพียงเรื่องทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสภาวะทางจิตอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อความด้านล่าง

ตัวอย่างที่ 4.5

คำว่า "ตาย" หรือ "薨" คือการอย่างไรจึง
เรียกว่าตาย ในทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ถ้าสมองตาย เส้น Graf สมองนิ่งสนิท จึง
เรียกว่าตาย ส่วนในทางธรรมนั้นบอกว่า เมื่อไก่ตามที่จุติจิต หรือจิตดวงสุดท้าย
เคลื่อนจากภาพแล้วมีปฏิกิริยาจิตมารองรับต่อไป อาการที่จุติจิตดวงสุดท้ายเปลี่ยนเป็น
ปฏิกิริยานิ่นปัจจุบัน และอินทรียชีวิตมันขาดตอนลง ท่านเรียกว่าสันติ (ความต่อเนื่อง
ของชีวิต) ขาด นั่นคือตาย

(26.15.15)

จากตัวอย่างที่ 4.5 จะเห็นได้ว่า มุมมองต่อความตายในหนังสือธรรมะแบ่ง
ความตายออกเป็นสองมุมมองคือความตายทางกายหรือทางโลกและความตาย หมายถึงความตาย
ทางกายภาพ การหยุดทำงานของสมอง และอีกมุมมองหนึ่งคือความตายทางจิตหรือทางธรรม
หมายถึงสภาพะทางจิต การเคลื่อนที่และการหยุดเปลี่ยนแปลงสภาพะของจิต

ตัวอย่างที่ 4.6

เดียวเราไปกล่าวความตายกันมากเนื่องจากเราไม่
เข้าใจเรื่องความตาย เราไปเข้าใจว่าความตายเป็นจุดสุดท้ายของชีวิต เมื่อชีวิตดำเนิน
มาถึงความตายก็มักเข้าใจว่าชีวิตนั้นจบสิ้นแล้ว ไม่มีอะไรหลังจากนั้นอีกด้อไป...
ความคิดแบบวิทยาศาสตร์ซึ่งนิยมมองลึกต่าง ๆ แต่ในเชิงวัตถุที่ชั้งตัวงวดหรือจับต้อง
ได้ ยังมีอิทธิพลสำคัญในการทำให้ผู้คนมองความตายแต่ในแง่กายภาพ... จนลืมเนื้อถึง
มิติด้านจิตใจหรือด้านจิตวิญญาณ ความคิดแบบวิทยาศาสตร์ดังกล่าวบังทามให้ความ-
ตายหมายถึงความอยยับดับ slavery ของชีวิต เป็นจุดสุดท้ายของชีวิตที่ไม่มีอะไร
หลังจากนั้น ตรงนี้เองเป็นจุดที่ทำให้ความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัวยิ่งขึ้น เพราะใน
สัญชาตญาณส่วนลึกที่สุดของคนเราต้องการความเป็นอมตะ ปราถอนความ-
สืบเนื่องของตัวตน ทนไม่ได้ที่ตัวตนจะดับสูญ ถ้ามองแบบพุทธ บุคุณย่อมมีความ-
ยึดมั่นในความเป็นตัวตน เพราะนึกว่าตัวตนนั้นมีอยู่จริง จึงต้องการให้ตัวตนคงอยู่
สืบเนื่องต่อไป แต่เมื่อวิทยาศาสตร์บอกเราว่าความตายเป็นจุดสุดท้ายของชีวิต ไม่มี
อะไรหลังจากนั้น ไม่มีทั้งนรก สวรรค์ หรือชีวิตหลังความตาย เราจะรู้สึกอย่างไร ใน
ยามปกติเรารู้สึก แต่เมื่อ... ความตายมาอยู่ใกล้ตัว เราจะรู้สึกอย่างไร
กระสับกระส่าย ทนไม่ได้ที่ตัวตนจะดับสูญ...

(23.12.43-44)

จากตัวอย่างเป็นการใช้คุปลักษณ์ความตายคือการเดินทางเพื่อเปลี่ยนแปลงมุมมองที่
ผู้อ่านมองความตาย จากเดิมที่มองความตายเป็นเรื่องทางกายภาพคือร่างกายหยุดทำงานร่างกาย

ตามไปโดยใช้อองค์ประกอบของโนนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การเดินทาง] คือความตายเป็นจุดสิ้นสุด การเดินทาง ว่าเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องและปฏิเสธเรื่องความตายเป็นจุดสิ้นสุดของชีวิตโดยใช้ องค์ประกอบมโนนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การเดินทาง] มีเส้นทางเป็นโลกหลังความตาย เพื่อนำเสนอว่ายังมีโลกหลังความตายอยู่ การใช้คุปลักษณ์เข่นี้อาจเปลี่ยนแปลงความคิดของผู้อ่านที่มอง ว่าความตายเป็นเรื่องทางกายภาพ ชีวิตสิ้นสุดลงที่ความตายภายในเป็นความตายแบ่งออกเป็นสองส่วน นอกจากความตายทางกายภาพแล้วยังเป็นเรื่องทางนามธรรมคือยังมีโลกหลังความตาย

2. มุมมองที่คนทั่วไปมีต่อความตายมักเป็นไปในทางลบ (จันทิมา เอียมานนท์, 2542) ความตายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ น่าหวาดกลัว ไม่คุ้กกล่าวถึง มาจากความรู้สึกเชิง ลบต่อความตาย เพราะคนทั่วไปไม่อยากตายและรู้สึกเสียใจกับการตายของบุคคลอันเป็นที่รัก มุมมอง ต่อความตายแตกต่างจากมุมมองต่อความตายทางพุทธศาสนาที่มองว่าความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว น่ารังเกียจ หรือหลีกเลี่ยง แต่ความตายเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจโดยใช้ธรรมะ เมื่อเกิด ความเข้าใจความตายแล้วเราจะไม่หวาดกลัวความตายและได้รับประโยชน์จากการศึกษาเรียนรู้ ความตาย ดังจะเห็นได้จากข้อความในหนังสือธรรมะด้านล่าง

ตัวอย่างที่ 4.7

“ความตาย” เป็นถ้อยคำที่ใครต่อใครไม่ปราณາจะ ได้ยิน ไม่ปราณາจะข้องเกี่ยว และพยายามหลีกเลี่ยงไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดๆ ลอง สังเกตดูได้ ในสถานการณ์ปกติ หากมีใครคนใดคนหนึ่งในวงสนทนฯ เอ่ยอ้างถึงเรื่อง ความตายขึ้นมา คนคนนั้นมักเลี่ยงไม่พันที่จะถูกมองด้วยสายตาเชิงตำหนิในลักษณะ “ไม่รู้กาลเทศะ” ไม่รู้การครัวไม่ควร

สำหรับสามัญชนคนทั่วไปแล้ว ความตายนับเป็น เรื่อง “อัปมงคล” อาย่างยิ่ง หากไม่จำเป็นจริงๆ แล้วไม่ควรเอ่ยถึงเป็นอันขาด นี่คือท่าที่ ต่อความตายของคนทั่วไป ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นท่าที่ต่อความตายในเชิงลบ ในเชิงเป็น ปฏิปักษ์ และในลักษณะที่เรียกได้ว่ามากไปด้วยความประหัณพริบต่อความตาย

ท่าที่ต่อความตายเข่นนี้ นับว่าตรงกันข้ามอย่าง สิ้นเชิงกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เพราะสารบบคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พุทธศาสนาสนับสนุนปฏิสัมพันธ์ต่อความตายด้วยท่าที่เป็น บวก สอนให้ตระหนักรู้ว่าการศึกษาเรียนรู้เรื่องความตายนั้นเป็นสิริมงคลแห่งชีวิต เป็นผลดีต่อการดำรงอยู่ในปัจจุบันขณะ ทั้งยังทรงกำชับอย่างหนักแน่นในภาคปฏิบัติ

ด้วยว่า เราก้าวพุทธกรรมนั้นจะลึกถึงความตายบ่อยๆ ชนิด “ทุก遁หายใจเข้าออก”
ด้วยยิ่งดี

(26.15.คำปรางค์)

ผู้วิจัยพบว่าอุปลักษณ์ความตายที่ทำหน้าที่เมื่อจำนวน 11 อุปลักษณ์ ได้แก่

- 1) [ความตายคือข้าศึกศัตรู]
- 2) [ความตาย คือ การเดินทาง]
- 3) [ความตาย คือ วัตถุ]
- 4) [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปราะบาง]
- 5) [ความตาย คือ การดับของไฟและ/or หรือแสงสว่าง]
- 6) [ความตาย คือ การศึกษา]
- 7) [ความตาย คือ ภัยพิบัติ]
- 8) [ความตายคือมิตร]
- 9) [ความตาย คือ สตว์ร้าย]
- 10) [ความตาย คือ การพังของบ้าน]
- 11) [ความตาย คือ การชดใช้หนี้หรือการคืน]

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างในอุปลักษณ์ความตายและข้อความที่อุปลักษณ์ปรากฏให้
และทำหน้าที่ทำให้เกิดมุ่งมองใหม่บางมโนอุปลักษณ์

ตัวอย่างที่ 4.8

ความกลัวตายทำให้ความตายกล้ายเป็นศัตรูกับเรา ทั้งๆที่ความตายเป็นครู-
บ่าอาจารย์ที่สอนแก่นธรรมให้เรารอย่างตรงไปตรงมา

(23.20.178)

ตัวอย่างที่ 4.8 ใช้มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] ร่วมกับมโนอุปลักษณ์
[ความตาย คือ การศึกษา] เป็นการเปลี่ยนแปลงมุมมองต่อความตาย คือมโนอุปลักษณ์ [ความตาย
คือ ข้าศึกศัตรู] สะท้อนมุมมองต่อความตายในเชิงลบ ความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัว ด้วยการปฏิเสธ
ความตายว่ากล้ายเป็นข้าศึกศัตรู เพราะความกลัวตาย และนำเสนอในอุปลักษณ์ [ความตาย คือ
การศึกษา] สะท้อนมุมมองต่อความตายว่าความตายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ความตายเปรียบเสมือนครู

อาจารย์ที่สอนผู้คนเรื่องธรรมะ การใช้คุปลักษณ์ร่วมกัน เช่นนี้อาจทำให้ผู้อ่านปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อความตายนายจากเดิมที่เป็นมุ่งมองเชิงลบเป็นมุ่งมองที่ผู้แต่งนำเสนอ

ตัวอย่างที่ 4.9

ความตายนายเป็นสิ่งที่น่าหดกล้าวสำหรับบุตรชนทั่วไป สาเหตุที่ทำให้ลักษณะตายนั้น เกิดมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในความตายนั้นเอง หากเรามีความรู้ ความเข้าใจความตயอย่างถูกต้อง และนำความตายนามาพิจารณาอยู่ทุกหมายใจเข้าออก ความหดกล้าวความตายนี้จะหมดไปและทำให้เราได้พบกับความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตนของสรรพสิ่งที่แสดงให้เห็น ในเมื่อนอกจากเราจะไม่กลัวตายแล้ว เราจังจะได้รับ ประโยชน์มากมายจากการตายนี้ด้วย ทั้งประโยชน์ในด้านจิตใจ คือ ทำให้เราเป็นสุข จิตใจสงบ ไม่หดห่วนพรัตนพริ้งเมื่อต้องก้าวสู่ความตายหรือไม่ก็ลงทะเบียนที่ทั้งปวงได้ เมื่อเราได้เห็นบุคคลผู้เป็นที่รักของเราต้องจากเราไป และในขณะเดียวกัน เรา ก็ใช้ความตายนายเป็นสื่อในการนำเราเข้าไปหาสัจธรรมอันสูงส่งด้วย

(25.14.คำนำ)

จากตัวอย่างเป็นการใช้มโนคุปลักษณ์ [ความตายนาย คือ วัตถุ] มาอธิบายความตายนายโดยเปรียบเทียบความตายนายเป็นวัตถุที่มีประโยชน์ หากเราเรียนรู้และเข้าใจความตายนายอย่างถูกต้อง การใช้มโนคุปลักษณ์ [ความตายนาย คือ วัตถุ] อาจทำให้ผู้อ่านเปลี่ยนแปลงมุมมองต่อความตายนาย จากเดิมที่มองว่าความตายนายเป็นสิ่งที่น่ากลัว กลายเป็นความตายนายเป็นสิ่งที่ยอมรับได้สิ่งที่มีประโยชน์ เมื่อ он กับ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง หากเราเข้าใจความตายนายและนำความตายนามาใช้เป็นสื่อในการเข้าหาสัจธรรม ความจริงของชีวิต หมายถึงการพิจารณาความตายนายทำให้เราไม่ประมาทซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

กล่าวโดยสรุปการใช้คุปลักษณ์ปรับเปลี่ยนและนำเสนอความตายนายใหม่ต่อความตายนายซึ่งเป็นผู้อ่านอาจจะไม่เคยนึกถึงหรือไม่ได้ให้ความสำคัญกับมุมมองนั้นมาก่อน เมื่อพระนำแวดวงมโนทัศน์ต้นทาง คือ ข้าศึกศัตรู การเดินทาง วัตถุ การแตกของสิ่งที่เปรอะบาง การดับของไฟและ/or แสงสว่าง การศึกษา ภัยพิบัติ สัตว์ร้าย การพังของบ้าน การชดใช้หนี้หรือการคืน มาเปรียบเทียบกับความตายนาย โดยใช้ตัวอย่างคุปลักษณ์ที่เปลี่ยนใหม่ หรือขยายความแวดวงโนทัศน์ต้นทางไปจากเดิม อาจทำให้ผู้อ่านมีมุมมองต่อความตายนายเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น มองความตายนายในเชิงบวกมากขึ้น

นอกจากการใช้คุปลักษณ์ต่างๆ ผู้วิจัยยังพบว่าการใช้คุปลักษณ์ร่วมกันเป็นกระบวนการ เช่น การปฏิเสธความตายนายไม่ใช่ ข้าศึกศัตรู สัตว์ร้าย แต่ความตายนายเป็น มิตร การศึกษา ทำหน้าที่เปลี่ยnmุมมองต่อความตายนายเช่นกัน

3) เป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้อ่านทำหรือไม่กระทำการบางอย่าง

(Argument by analogy and/or false (?) reasoning) จากการศึกษาคุณลักษณะในหนังสือธรรมะผู้วิจัยพบว่า นอกจากจะใช้คุณลักษณะเพื่ออธิบายความคิดแล้ว พระยังใช้คุณลักษณะเพื่อให้เหตุผลการกระทำการต่างๆทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้วิจัยพบว่าคุณลักษณะ 15 มโนคุณลักษณะที่ทำหน้าที่เป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้อ่านทำหรือไม่กระทำการบางอย่างในหนังสือธรรมะ ได้แก่

- 1) [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู]
- 2) [ความตายคือการเดินทาง]
- 3) [ความตายคือวัตถุ]
- 4) [ความตายคือการลงสู่เบื้องล่าง]
- 5) [ความตายคือการแตกของลิงที่เประบ่าง]
- 6) [ความตายคือการดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง]
- 7) [ความตาย คือ การศึกษา]
- 8) [ความตายคือภัยพิบัติ]
- 9) [ความตายคือมิติ]
- 10) [ความตาย คือ สัตว์ร้าย]
- 11) [ความตายคือการพังของบ้าน]
- 12) [ความตาย คือ เพชณชาต]
- 13) [ความตาย คือ การชดให้หนี้หรือการคืน]
- 14) [ความตาย คือ การปิดปาก]
- 15) [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า]

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างมโนคุณลักษณะและถ้อยคำคุณลักษณะความตายที่ทำหน้าที่นี้

ตัวอย่างที่ 4.10 มโนคุณลักษณะ [ความตายคือการเดินทาง]

ที่นี่ก็ต้องมาดูกันว่า เสปียงการเดินทางของเราเตรียมพร้อมกันแล้วหรือยัง **พระบุญกุศลเป็นเสปียงในการเดินทาง** ถ้าเราเมินร้อนล้าน เงินอยู่ในธนาคารไม่ได้ตามเราไป ดีไม่ดีธนาคารเกิดยุบเข้มมา เงินไม่รู้หายไปไหน จึงต้องรีบทำบุญกุศลให้มากๆ เงินไม่ตามเราไปหrovกันนะ มีแต่บุญกุศลเท่านั้น ที่จะตามเราไปได้

(27.21.71)

จากตัวอย่างที่ 4.10 เป็นการให้เหตุผลในการทำบุญกุศลหรือทำความดีในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะความตายเป็นการเดินทางที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ บุญกุศลเบรียบเสมือนเสบียงที่จำเป็นในการเดินทางและทำให้การเดินทางสะดวกสบายยิ่งขึ้น ในทางกลับกันทรัพย์สินเงินทองและวัตถุทางโลกเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถนำติดตัวไปได้เมื่อตายไป ดังนั้นเราจึงควรเตรียมตัวตายด้วยการทำความดีและทำบุญกุศลซึ่งเบรียบเสมือนเสบียงในการเดินทางให้มากขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

ตัวอย่างที่ 4.11 มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู]

ความจริงของชีวิตอย่างหนึ่งที่ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติคือความตาย ทุกคนต้องเผชิญกับความตายอย่างแน่นอนไม่วันใดก็วันหนึ่ง ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นพระราชนายก ยาจก เศรษฐี อะไหล่ก์ตาม ก็หนีไม่พ้นความตายไปได้ เมื่อเราหลีกเลี่ยงความตายไปไม่ได้เราจึงควรรู้จักความตายและนำความตายมาพิจารณาอยู่เสมอ เพื่อให้คุ้นเคยกับการตายซึ่งจะทำให้เรากล้าเผชิญกับความตายอย่างไม่หวาดหวั่น หากเราไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจรับมือกับความตายอย่างถูกวิธี ความตายอาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เราทุกข์โศกอย่างมหันต์ได้ แต่ถ้าเรารู้จักความตายเป็นอย่างดีและรู้วิธีที่จะรับมือกับมันแล้ว นอกจากจะทำให้เรากล้าเผชิญหน้า กับมันอย่างไม่หวั่นไหวแล้ว ในขณะที่เราดำเนินชีวิตในแต่ละวันแต่ละเวลา เราจึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และเมื่อวันใดความตายมาถึงก็จะไม่หวาดหวั่นพรัตน์พร่องใดๆทั้งสิ้น

(25.14.2)

จากตัวอย่างที่ 4.11 พระธรรมอาจารย์ใช้คุปลักษณ์ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู เพื่อให้เหตุผลว่าเราควรจะเตรียมตัวรับมือกับความตายเหมือนกับเตรียมตัวรับมือข้าศึกศัตรูในการสู้รบ เราไม่ควรนิ่งเฉยและปล่อยให้ความตายมาทำร้ายเราและเกิดกำลังใจความอึดหิมที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปและไม่หวาดกลัวความตายที่จะมาถึง

คุปลักษณ์ความตายถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเหตุผลในการกระทำการสิ่งต่างๆทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเห็นได้จากลักษณะเด่นของแวดวงโนทศน์ต้นทางที่นำมาเบรียบเทียบ ลักษณะการกล่าวถึงแวดวงโนทศน์ต้นทาง และการใช้เป็นเหตุหรือผลในการกระทำการสิ่งต่างๆ ผู้วิจัยพบว่าคุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะทำหน้าที่เป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้อ่านกระทำการหรือไม่ทำพฤติกรรมบางอย่างได้ 4 ประการ ได้แก่

- 1) ผู้อ่านไม่ควรหวาดกลัวความตาย หรือเป็นทุกข์จากความตาย
- 2) ผู้อ่านควรดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท
- 3) ผู้อ่านควรทำความดีและไม่ทำความชั่ว
- 4) ผู้อ่านควรพัฒนาตนเอง

4.2.2. หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ (Interpersonal) พบทหน้าที่ย่อคือตกลแต่งถ้อยคำเพื่อหลอกเลี้ยงคำที่ให้ผลทางลบต่อกลางความรู้สึก (Decoration, disguise and hyperbole) ผู้วิจัยพบว่าอุปลักษณ์ความตายทั้ง 17 ชุดที่ทำหน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์หน้าที่ย่อคือตกลแต่งถ้อยคำเพื่อหลอกเลี้ยงคำที่ให้ผลทางลบต่อกลางความรู้สึก เนื่องจากการใช้อุปลักษณ์เป็นการกล่าวถึงความตายโดยอ้อมโดยใช้แวดวงมนุษย์ต้นทางมากล่าวแทนความตายซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกเชิงลบ อุปลักษณ์ความตายที่ทำหน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์หน้าที่ย่อคือตกลแต่งถ้อยคำเพื่อหลอกเลี้ยงคำที่ให้ผลทางลบต่อกลางความรู้สึก ได้แก่

1. [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู]
2. [ความตาย คือ การเดินทาง]
3. [ความตาย คือ วัตถุ]
4. [ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง]
5. [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เปลี่ยนแปลง]
6. [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง]
7. [ความตาย คือ การศึกษา]
8. [ความตาย คือ ภัยพิบัติ]
9. [ความตาย คือ มิตร]
10. [ความตาย คือ สัตกร้าย]
11. [ความตาย คือ การตายของพีช]
12. [ความตาย คือ การพังของบ้าน]
13. [ความตาย คือ เพชณมาต]
14. [ความตาย คือ การขาดใจหนึ่ง]
15. [ความตาย คือ การปิดปาก]
16. [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า]
17. [ความตาย คือ การวนอน]

ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างในอุปลักษณ์ความตายและถ้อยคำอุปลักษณ์ความตายที่ทำหน้าที่นี้

ตัวอย่างที่ 4.12 [ความตาย คือ การตายของพีช]

น้อมนำภาพเหล่านี้มาใส่ตัวเรา...ให้เรานึกถึงภาพดอกไม้ที่งดงามเบ่งบาน

นึกต่อไปดอกกว่าดอกไม้นั้นค่อยๆ ใบกลีบว่างลงทีละกลีบ ส่วนที่ยังอยู่ก็เหี่ยวแห้ง สีที่

เคยพยายามคุ้ยหูมองคล้ำ นึกภาพจนกราทั้งเห็นดอกไม้เข้างในที่สุด...ชีวิตของเราก็
เหมือนกับดอกไม้ที่สักวันหนึ่งก็ต้องร่วงโรยเดี่ยวๆ เจ้า

(23.20.84)

จากตัวอย่างที่ 4.12 เป็นการใช้มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การตายของพีช] มากล่าวถึงการตายของมนุษย์ เมื่อใช้คำจากแวดวงความหมายการตายของพีชมากล่าวถึงการเสื่อมสภาพร่างกายของมนุษย์ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพการเสื่อมถอยของร่างกายเป็นภาพที่ไม่น่ารังเกียจ และทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความรู้สึกเชิงลบต่อความตาย

ตัวอย่างที่ 4.13 มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การชดใช้หนี้หรือการคืน]

หลายคนนึกว่าความตายเป็นเพียงการที่ชีวิตได้ชีวิตหนึ่งสืบต่อมานั้นแต่เกิด
จนตาย หยุดทำงานต่อไป (สิ่นลมหายใจ) แล้วคนที่มีชีวิตอยู่ก็อาจร่างผู้ตายไปเพาไฟ
เพื่อให้ร่างนั้นสลายคืนสู่ธรรมชาติ ไม่มีอะไรมากไปกว่านั้น

(27.21.1)

จากตัวอย่างที่ 4.13 เป็นการใช้มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การชดใช้หนี้หรือการคืน] มากล่าวถึงการเผาศพมนุษย์โดยเปรียบเทียบการเผาศพเป็นการคืนร่างกายสู่ธรรมชาติ ทำให้ภาพการเผาศพที่ไม่น่าดูเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัวและช่วยให้การพูดถึงการเผาศพไม่กระทบกระเทือนจิตใจผู้อ่าน

อุปลักษณ์ความตายเป็นการเปรียบเทียบความตายกับอีกสิ่งหนึ่งหรือการใช้อุปลักษณ์ความตายซ่อนอยู่ต่ำต้นคำที่ให้ผลทางลบต่อความรู้สึกของผู้อ่านได้ เพราะการใช้อุปลักษณ์ความตายเป็นการกล่าวถึงความตายทางข้อมูลจะช่วยให้ผู้อ่านไม่สะเทือนใจหรือเกิดรู้สึกเชิงลบต่อความตาย พระอาจจะคำนึงถึงผู้อ่านที่อาจเกิดความรู้สึกเชิงลบต่อความตายหรือผู้อ่านที่กำลังเป็นทุกข์จากความตาย เช่น ผู้เข้าร่วมงานศพ ผู้ป่วยระยะสุดท้าย เป็นต้น จึงหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงความตายโดยตรง และทำให้ข้อความลักษณะสวยงามน่าฟัง เช่นเดียวกับในภาษาอังกฤษมีการใช้คำรื่นหู (Euphemism) เป็นอุปลักษณ์แทนความตาย เช่น climbed the golden stair หรือ called to the eternal sleep แทนคำว่า to die เป็นต้น

4.2.3. หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ (Textual) ผู้วิจัยพบว่าอุปลักษณ์ 7

อุปลักษณ์ ได้แก่ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] [ความตาย คือ การเดินทาง] [ความตาย คือ การศึกษา] [ความตาย คือ การตายของพีช] [ความตาย คือ การพังของบ้าน] [ความตาย คือ การชดใช้หนี้หรือการคืนสิ่งที่ขอยืมมา] [ความตาย คือ การปิดปาก] อุปลักษณ์บางอย่างช่วยให้สามารถสร้างข้อความที่

มีเอกสารภาพและสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี องค์ประกอบต่างๆของอุปลักษณ์ทำหน้าที่ลำดับความบริจเจทให้มีสัมพันธภาพ ต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างอุปลักษณ์ที่ทำหน้าที่นี้อย่างชัดเจน ได้แก่

ตัวอย่างที่ 4.14 [ความตาย คือ การศึกษา]

ลองพิจารณาดูเดิม ความไม่สมหวัง ความพลัดพราก ความสูญเสียในชีวิตประจำวันของเรานี้ มันคือแบบฝึกหัดอย่างดีสำหรับ
เช็คภัยกับความตาย...นี่แหล่ะคือแบบทดสอบอย่างๆ ก่อนจะเจอการ-
สอนไปแล้วครั้งสำคัญ ครั้งเดียวเท่านั้นของชีวิต...คือ...ความตาย

(23.20.147-148)

ตัวอย่างที่ 4.14 เป็นการใช้มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การศึกษา] เพื่อช่วยลำดับความในบริจเจท เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงความตายแสดงการเปรียบเทียบ การศึกษากับความตายกล่าวคือตามระบบการศึกษา ผู้เรียนจะต้องทำการทดสอบที่ยกขึ้นตามลำดับ คือแบบฝึกหัด แบบทดสอบ และสอบไปก่อนจบการศึกษา เช่นเดียวกับการดำเนินชีวิตที่ต้องพบความไม่สมหวัง ความพลัดพราก ความสูญเสียในชีวิตประจำวันก่อนพบความตาย การใช้อุปลักษณ์ความตายคือการศึกษาจึงช่วยลำดับความในบริจเจทได้

ตัวอย่างที่ 4.15 [ความตาย คือ การพังของบ้าน]

การตายเหมือนกับการย้ายบ้าน มีบ้านอยู่ 2 หลัง บ้านหลังเก่า เอาอยู่นาน หลังคาเก่าเริ่มผุ ฝนตกกริ่วๆ บ้านหลังใหม่ หลังใหญ่สะดวกสนใจ ตอนย้ายบ้านเราจะอาลัย อาวรณ์บ้านหลังเก่าใหม่ บ้านพัง ยังจะอาลัยอีกหรือ แล้วก็ โคนไม้ ที่ด้วยอย่างนั้น ถามว่ายังจะอาลัยอาวรณ์ที่ตรงนั้นอยู่หรือ ไปปลูกบ้านหลังใหม่เอาไว้หรือเราพร้อมที่จะย้ายเข้าบ้านหลังใหม่หรือเปล่า พร้อมไหม ท่านให้เราทำใจเหมือนกับการย้ายบ้าน ย้ายออกจากรากบ้านหลังเก่าแล้วไปอยู่บ้านหลังใหม่ ร่างกายเราใช้มานานมั้นก็ ชำรุดผัง เมื่อกับการย้ายออกจากรากบ้านหลังเก่าแล้วไปอยู่บ้าน หลังใหม่ เอาร่างกายใหม่ ๆ ไม่ดีกว่าหรือ

(27.12.70-71)

ตัวอย่างที่ 4.15 เป็นการใช้มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การพังของบ้าน] เพื่อลำดับความในบริจเจท โดยเปรียบเทียบความตายกับพังของบ้าน เมื่อเวลาผ่านไปบ้านก็จะเก่าลงจนกว่าพังลง ผู้อยู่อาศัยก็ต้องย้ายออกจากบ้านไปอยู่บ้านหลังใหม่ เช่นเดียวกับร่างกายของมนุษย์ เมื่อแก่ชรา

ลง ร่างกายก็ทำงานต่อไปไม่ได้ เมื่อตายจิตวิญญาณก็จะออกจากร่างกายไปสู่พุทธิใหม่ การใช้อุป-ลักษณ์ความตายคือการพังของบ้านเจิงช่วยลำดับความในบริจเนทได้

ตัวอย่างที่ 4.16 [ความตาย คือ การปิดปาก]

ผู้รักล่าเบรียบชีวิตมนุษย์ให้ว่า “ชีวิตเหมือนโรงละคร”

มนุษย์เป็นตัวละคร ความตายของมนุษย์ คือการสิ้นสุดแห่งบทละคร ชีวิตมนุษย์หากดำเนินไปใน尼ยาમที่ผู้รู้ได้กล่าวไว้ว่า ชีวิตได้รับ

บทบาทอย่างไร ก็แสดงไปตามบท สุดท้ายก็ปิดปากลง คนໄร์เพียงแต่ ความทรงจำ มีอะไรบางอย่างอยากระบอกให้เพื่อนมนุษย์ที่กำลัง

แสดงละครได้คิดว่า “ในยาમที่ละครปิดปากลงมีอะไรเป็นสาระบ้าง”

หรือว่ามัวแต่แสดงละครจนลืมคิดไปว่า “ละครก็มีอวสาน”

(24.13.คำนำ)

ตัวอย่างที่ 4.16 เป็นการใช้มโนอุปลักษณ์ [ความตาย คือ การปิดปาก] เพื่อ ลำดับความในบริจเนท โดยเบรียบเทียบความตายกับปิดปาก การแสดงต่างๆมีการเปิดการแสดง ตัว-ละครเล่นไปตามบทบาทที่ตนได้รับจนกระทั่งการแสดงปิดปากลง เช่นเดียวกับชีวิตของมนุษย์ที่เกิด ขึ้นมา มีชีวิตอยู่ ในที่สุดก็ตาย การใช้อุปลักษณ์ความตายคือการปิดปากเจิงช่วยลำดับความในบริจเนท ได้

กล่าวโดยสรุปการศึกษาน้ำที่อุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะทำให้ทราบหน้าที่ ของอุป-ลักษณ์ความตายแบ่งออกเป็น 3 หน้าที่ใหญ่ ได้แก่ 1) การถ่ายทอดความคิด แบ่งออกเป็น 3 หน้าที่ย่อย ได้แก่ 1.1) การถ่ายทอดความคิดเพื่ออธิบายโดยนำแวดวงในทศนัติทางต่างๆมา เบรียบเทียบกับความตายมีอุปลักษณ์ความตายที่ทำหน้าที่นี้จำนวน 17 ชุด และ 1.2) การถ่ายทอด ความคิดโดยทำให้เกิดมุมมองใหม่มีอุปลักษณ์ความตายที่ทำหน้าที่นี้จำนวน 11 ชุด 1.3) การถ่ายทอด ความคิดโดยเป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้อ่านทำหรือไม่กระทำการบางอย่างมีอุปลักษณ์ความตายที่ทำ หน้าที่นี้จำนวน 15 ชุด 2) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ พบทหน้าที่ย่อยคือตกแต่งถ้อยคำเพื่อหลีกเลี่ยงคำที่ ให้ผลทางลบต่อความรู้สึกมีอุปลักษณ์ความตายที่ทำหน้าที่นี้จำนวน 17 ชุด และหน้าที่ด้านการเรียบ- เรียงความ (Textual) คือ การลำดับความในบริจเนท จำนวน 7 ชุด ดังในตารางแสดงหน้าที่ของอุป-ลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ

จากจำนวนชุดอุปลักษณ์ความตายที่ทำหน้าที่ต่างๆ อุปลักษณ์ความตายมีหน้าที่ สำคัญมากที่สุดไปน้อยที่สุดคือด้านการถ่ายทอดความคิด ในกรอบอธิบาย การสนับสนุนให้ผู้อ่านทำ หรือไม่กระทำการบางอย่าง และ หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ พบทหน้าที่ย่อยคือตกแต่งถ้อยคำเพื่อ

หลักเลี่ยงคำที่ให้ผลทางลบต่อกำลังความรู้สึก และหน้าที่การถ่ายทอดความคิดการทำให้เกิดมุ่งมองใหม่ และและหน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ (Textual) คือ การลำดับความในบริจेथ จำนวน 7 มในอุป-ลักษณ์ตามลำดับ ต่อไปนี้วิจัยจะแสดงตารางนำเสนอหน้าที่ของอุปลักษณ์ความพยายามซึ่งอุปลักษณ์ ความพยายามนี้สามารถทำหน้าที่ได้หลายหน้าที่พร้อมกัน

ตารางแสดงหน้าที่ของอุปักษณ์ความด้วยในหนังสือธรรมะ

ที่	หน้าที่ อุปักษณ์	ด้านการ ถ่ายทอด ความคิด	ด้านบุคคลสัมพันธ์			ด้านการเรียน เรียงความ
			อธิบาย ความ	ทำให้เกิด มุ่งมอง ใหม่	เป็นเหตุผล สนับสนุนให้ทำ/ ไม่ทำบางอย่าง	
1.	การเดินทาง	/	/	/	/	/
2.	ข้าศึกศัตรู	/	/	/	/	/
3.	การดับของไฟและ/หรือ แสงสว่าง	/	/	/	/	
4.	วัตถุ	/	/	/	/	
5.	การศึกษา	/	/	/	/	/
6.	การแต่งของลึกลับ	/	/	/	/	
7.	การสูญเสียสิ่งมีค่า	/		/	/	
8.	การลงสู่เบื้องล่าง	/		/	/	
9.	ภัยพิบัติ	/	/	/	/	
10.	มิตร	/	/	/	/	
11.	การชดใช้หนี้และการคืน	/	/	/	/	/
12.	การพังของบ้าน	/	/	/	/	/
13.	เพชรฆาต	/			/	
14.	การตายของพีช	/		/	/	/
15.	สัตว์ร้าย	/	/	/	/	
16.	การนอน	/			/	
17.	การปิดปาก	/		/	/	/
	รวม	17	11	15	17	7

บทที่ 5

บทสรุป

5.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาอุปลักษณ์ความตаяในหนังสือธรรมะตามแนวอรรถศาสตร์ป焦急าน กล่าวคือศึกษาในอุปลักษณ์ที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์กีယวกับความตая และศึกษาหน้าที่ของ อุปลักษณ์ความตаяในหนังสือธรรมะตามแนววัฒนปภูบดีศาสตร์ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือธรรมะที่ ตีพิมพ์ช่วงปีพ.ศ. 2530-2551 เป็นช่วงเวลา 21 ปี โดยมีเกณฑ์ว่าจะต้องมีชื่อเรื่องเกี่ยวข้องกับความ ตая และผู้แต่งเป็นพระ ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานเบื้องต้นว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ความตаяในหนังสือธรรมะ สะท้อนมโนอุปลักษณ์ความตаяที่หลากหลาย เช่น [ความตая คือ การเดินทาง] [ความตая คือ การ- ปิดปาก] [ความตая คือ แบบทดสอบ] เป็นต้น และอุปลักษณ์ความตаяมีหน้าที่สำคัญคือการถ่ายทอด ความคิดและการเปลี่ยนมุมมอง เพราะหนังสือธรรมะมีจุดมุ่งหมายในการสอนและการโน้มน้าวใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยจะศึกษาองค์ประกอบการสื่อสารของหนังสือธรรมะตามแนวคิดทฤษฎีชาติพันธุ์ วรรณนาแห่งการสื่อสารด้วยเพื่อทำให้ทราบภาพรวมของบริบทการสื่อสารของหนังสือธรรมะและใน เปื้องต้นผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่า จุดมุ่งหมาย(Ends) น่าจะเป็นองค์ประกอบการสื่อสารสำคัญที่ส่งผลต่อ การใช้อุปลักษณ์ความตаяในหนังสือธรรมะ สรุปผลโดยรวมของงานวิจัยได้ ดังนี้

5.1.1 มโนอุปลักษณ์ความตаяที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะ

มโนอุปลักษณ์ความตаяที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะแบ่ง ออกเป็น 17 มโนอุปลักษณ์ เรียงลำดับตามความถี่การปรากฏของถ้อยคำอุปลักษณ์จากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ มโนอุปลักษณ์ 1. [ความตая คือ การเดินทาง] 2. [ความตая คือ ข้าศึกศัตรู] 3. [ความ ตая คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] 4. [ความตая คือ วัตถุ] 5. [ความตая คือ การศึกษา] 6. [ความตая คือ การแตกของสิ่งที่เปราะบาง] 7. [ความตая คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า] 8. [ความตая คือ การ ลงสู่เบื้องล่าง] 9. [ความตая คือ ภัยพิบิต] 10. [ความตая คือ มิตร] 11. [ความตая คือ การ ขาดใช้หนึ่หรือการคืน] 12. [ความตая คือ การพังของบ้าน] 13. [ความตая คือ เพชรมาต] 14. [ความ ตая คือ การตายของพีช] 15. [ความตая คือ สัตว์ร้าย] 16. [ความตая คือ การนอน] 17. [ความ ตая คือ การปิดปาก]

มโนอุปลักษณ์ทั้งหมดแสดงให้เห็นการเปรียบเทียบ[ความตая]กับแวดวงมนุษย์ ต้นทาง คือ [การเดินทาง] [ข้าศึกศัตรู] [การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] [วัตถุ] [การศึกษา] [การ-

แตกของสิ่งที่เปร้าบ้าง] [การสูญเสียสิ่งมีค่า] [การลงสู่เบื้องล่าง] [ภัยพิบัติ] [มิตร] [การชดใช้หนี้หรือการคืน] [การพังของบ้าน] [เพชรฆาต] [การตายของพี่ช] [สัตว์ร้าย] [การอนุ] และ [การปิดปาก] ตามลำดับ พระธรรมจากอารย์เต็มโนอุปัลักษณ์ความตายเพื่อกล่าวถึง อธิบาย และนำเสนอความคิดเรื่องความตาย ดังนี้

1. มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ การเดินทาง] สะท้อนมุมมองต่อชีวิตแบ่ง

ออกเป็นชีวิตทางโลกว่าความตายเหมือนกับการเดินทางมาถึงทางตันหรือจุดหมายปลายทาง พระธรรมจากอารย์ใช้อุปัลักษณ์นี้เพื่อกล่าวถึงและอธิบายความตาย โดยเปรียบชีวิตเป็นการเดินทาง เมื่อเราเกิดมาชีวิตก็ดำเนินไปตามลำดับ ก้าวไปข้างหน้าจนถึงวัยรุ่นแล้วเข้าสู่ความตาย หรือชีวิตทางธรรม หรือทางจิต การตายเป็นการออกเดินทางไปที่อื่นหรือไปอยู่อาศัยที่อื่น ตามเส้นทางที่ดีหรือไม่ดี ที่อยู่ใหม่จะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับสภาพจิตก่อนตายและบุญกุศลที่ทำไว้ขณะยังมีชีวิต บุญกุศลเปรียบเสมือนเสบียงในการเดินทาง และผู้ช่วยให้การเดินทางสะดวกสบาย ลักษณะการเดินทางใช้เปรียบเทียบกับมุมมองของผู้อ่าน เช่น การเดินทางออกไปที่อื่นมาเปรียบเทียบกับคนที่ตายไปเป็นผู้ออกเดินทางไปที่อื่น คนที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นผู้ที่ยังอยู่ที่เดิมหรือถูกผู้ตายทิ้งไว้เบื้องหลัง ชีวิตเป็นการเดินทางมุ่งหน้าไปสู่ความตาย ผู้ที่ตายไปแล้วหรือบุญกุศลเป็นผู้รับผู้ที่กำลังจะตายเป็นต้น รวมเปรียบเสมือนผู้นำทางหลังความตาย

2. มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ ข้าศึกศัตรู] สะท้อนมุมมองว่าความตายจะต้อง

เกิดขึ้นกับทุกคนโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยงแม่เจ้าจะไม่อยากตายหรือไม่อยากให้ผู้ที่เรารักตายก็ไม่สามารถทำได้ แต่ความสามารถที่จะไม่เป็นทุกข์จากการตายได้โดยการทำใจให้เข้มแข็ง พระธรรมจากอารย์ใช้อุปัลักษณ์นี้เพื่อกล่าวถึงและอธิบายความตายว่าความตายเหมือนข้าศึกศัตรูที่กำลังจะมาโจมตีเรา ไม่ควรรีบกลัวให้ความตายมากยิ่ง แต่ควรทำความเข้าใจความตายเหมือนการศึกษาข้าศึกศัตรูให้รู้เท่าทัน และหันมาพึงศึกษา เนื้อถือคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเปรียบเสมือนอาวุธ เครื่องป้องกันและเป็นกำลังทำให้อดพ้นความตายและเอาชนะความตายได้

3. มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] มักปรากฏ

ร่วมกับมโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ การดับของไฟและ/หรือแสงสว่าง] ในลักษณะที่สืบเนื่องกัน ให้ภาพการแตกของตะเกียงทำให้ไฟในตะเกียงดับไปพร้อมกัน หรือเป็นการดับของไฟหรือหลอดไฟฟ้าที่หมดเชื้อเพลิงหรือกระแสไฟก็ยอมดับลงไป และทำให้เกิดความมืดตามมา พระธรรมจากอารย์เปรียบความตายเป็นการดับไฟและ/หรือแสงสว่าง ชีวิตเปรียบเสมือนไฟธรรมชาติที่ถูกจุดไว้บนเทียน หรือในตะเกียงซึ่งอาจดับลงด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น เชื้อเพลิงหมด ไม่สามารถติดต่อได้อีก เปรียบได้การตาย

เพราจะหมดอยุ้งชิ้งหรือแก่ชรา นอกจานนี้คนเราอาจตายลงได้ทุกเมื่อเพราจะสาเหตุการตายอยู่เนื่องจากความคาดหมาย เรายังใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท พระยังเปรียบเทียบความตายทางธรรมหรือการดับจิต ว่าเปรียบได้กับการดับไฟ จิตมนุษย์มีลักษณะเกิด-ดับ ต่อเนื่อง กิเลสเปรียบเสมือนกระแสงไฟฟ้าที่หล่อเลี้ยงหลอดไฟ ตราบใดที่ยังมีกระแสงไฟอยู่ ก็สามารถเปิดหลอดไฟและเกิดแสงสว่างได้อีก เช่นเดียวกับคนเรา ก็จะเรียนรู้ว่าตายเกิดได้อีก เมื่อที่ลินสุดครบได้ที่ยังมีกิเลสอยู่ ดังนั้นการหลุดพ้นจากภัยจักรการเรียนรู้ว่าตายเกิดต้องกำจัดกิเลสไป

4. มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ วัตถุ] สะท้อนมุ่งมองต่อความตายว่าเป็นเหมือนวัตถุซึ่งนี่ มีรูปร่างແน่นอน สามารถสัมผัสจับต้องได้ พระธรรมอาจารย์เปรียบความตายเหมือนกับวัตถุเพื่อให้สะดวกในการกล่าวถึง และเปรียบเทียบความตายเป็นวัตถุที่เราสามารถจัดการได้หรือสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การเปรียบเทียบความตายที่มีลักษณะเป็นนามธรรมว่าเป็นรูปธรรม ทำให้ความตายไม่น่ากลัว

5. มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ การแตกของสิ่งที่เประบาง] ทำให้เกิดมุ่งมองต่อความตายว่าเหมือนการแตกของวัตถุที่เประบาง พระธรรมอาจารย์เปรียบความตายกับการแตกของสิ่งที่เประบางเพื่อให้ผู้อ่านตระหนักรึ่งความไม่แน่นอนของชีวิต เน้นมุ่งมองว่าชีวิตหรือร่างกายของคนเราอาจตายได้ทุกเมื่อ เช่นเดียวกับวัตถุที่เประบางที่อาจแตกเพราแรงกระทบเพียงเล็กน้อย คนเราอาจตายเพราสาเหตุต่างๆที่คาดไม่ถึง และมโนอุปัลักษณ์นี้ยังใช้ อธิบายการตายทางธรรมว่าเป็นการแตกของขันธ์ 5 ชี่งประกอบขึ้นมาเป็นหนึ่งชีวิต เมื่อขันธ์ 5 แยกออกจากกันก็เปรียบเสมือนการแตกของสิ่งที่เประบางไม่สามารถนำกลับมารวมกันได้อย่างเดิม เช่นเดียวกับชีวิตหรือร่างกายตายแล้วก็หมดสภาพการใช้งาน มนุษย์ไม่สามารถคืนชีพได้หรือทำให้ร่างกายที่ตายแล้วกลับมามีชีวิตอีกต่อไป

6. มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ การศึกษา] สะท้อนมุ่งมองว่าความตายเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้และคนเราต้องฝึกฝนตนเองเพื่อให้ผ่านพ้นความตายไปได้ พระธรรมอาจารย์เปรียบเทียบความตายเป็นแบบทดสอบสำคัญหรือการสอบไล่ที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ คนเราเป็นนักเรียนที่ควรจะเตรียมตัวสอบครั้งสำคัญโดยการฝึกฝนตนเอง หมั่นทบทวนบทเรียนคือการเจริญมรณ สถิติอาจารย์ความตายเพื่อให้ตายอย่างสงบ ความทุกข์ที่พบในชีวิตประจำวัน เช่น ความเจ็บป่วย เป็นแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบอย่างก่อนพบรู้ความตายซึ่งเปรียบเสมือนการสอบไล่ การสอบครั้งสำคัญหรือบททดสอบสำคัญ การตายอย่างสงบหรือไปสู่สุคติเปรียบได้กับการสอบผ่านและการตายอย่างไม่สงบ การตายอย่างทุรุนทุรายหรือไปสู่ทุคติเปรียบได้กับการสอบตก

7. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การสูญเสียสิ่งมีค่า] สะท้อนมุมมองว่าการตาย-ของบุคคลอันเป็นที่รัก เช่นญาติพี่น้องหรือคนบำเพ็ญประโยชน์เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเศร้าโศกเสียใจมาก อย่างไรก็ตามผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ไม่ควรเศร้าโศกเสียใจมากจนเกินไป หรือการใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ยืดชีวิตผู้ป่วยใกล้ตายจะก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานต่อผู้ป่วยและทำให้ตายอย่างไม่สงบ พระธรรมจากอารย์กล่าวถึงความตายเหมือนการสูญเสียสิ่งมีค่า ชีวิตคนเปรียบเสมือนลิงมีค่า การโศกเศร้าเสียใจถึงผู้ตายเช่นเดียวกับการเสียตายสิ่งมีค่าที่เสียไปแล้วและไม่อาจเรียกคืนมาได้ การยืดชีวิตผู้ป่วยระยะสุดท้ายไว้ด้วยเทคโนโลยีทางการแพทย์เป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ เพราะในที่สุดผู้ป่วยก็ต้องตาย ไม่มีทางรักษา ดังนั้นการเห็นใจวัง ประวิงเวลาตายจึงเปรียบเสมือนการไม่ยอมเสียสิ่งมีค่าที่จะต้องเสียไปซึ่งเป็นภาระทำที่ไร้ประโยชน์ ดังนั้นญาติของผู้ตายจึงไม่ควรเศร้าโศกเสียใจมากจนเกินไป หรือไม่ควรยืดชีวิตผู้ป่วยที่ไม่มีโอกาสรักษาหายอีกต่อไป เพราะต้องเสียใช้จ่ายจำนวนมากในการรักษาและเสียเวลาโดยไม่จำเป็น แต่ควรจะบังความโศกเศร้าเสียใจและปล่อยให้ผู้ป่วยตายอย่างสงบ

8. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การลงสู่เบื้องล่าง] สะท้อนมุมมองว่าการเกิดและการตายเป็นสิ่งที่คู่กันเหมือนของที่ขึ้นสู่ที่สูงก็ย่อมตกลงสู่เบื้องล่าง มโนคุปลักษณ์นี้เป็นการนำประสบการณ์เชิงพื้นที่คือการลงของมนุษย์มาเปรียบเทียบกับความตาย มโนคุปลักษณ์นี้พบได้ทั่วไปในภาษาไทยในภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่พระธรรมจากอารย์ขยายความว่ามีวัตถุที่ตกลงสู่เบื้องล่างไม่ใช่การเคลื่อนที่ลงเท่านั้น แต่การลงสู่เบื้องล่างหรือการตายเกิดขึ้นโดยมีเหตุผล ชีวิตเปรียบเสมือนวัตถุที่หมวดแรงกรรรมลงให้ขึ้นสู่ที่สูง หรือวัตถุที่วางอยู่หรือตั้งอยู่บนที่สูงก็ย่อมมีวันตกลงสู่พื้นดิน การลงสู่เบื้องล่างของวัตถุเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับความตาย เมื่อมนุษย์เกิดมา มีชีวิตอยู่ ก็ต้องตายไป

9. มโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ ภัยพิบัติ] สะท้อนมุมมองว่าความตายเป็นภัยใหญ่หลวงที่เราทุกคนต้องเผชิญโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง พระธรรมจากอารย์นำความตายมาเปรียบเทียบกับภัยพิบัติในลักษณะของภัยธรรมชาติร้ายแรง เช่น พายุหรือคลื่นยักษ์ที่ภาคหรือพัดพาผู้คนจำนวนมากไปพร้อมกับทำให้เกิดความสูญเสียทรัพย์สินและชีวิต อาจมีสัญญาณเตือนล่วงหน้าที่บอกให้ทราบว่าความตายกำลังมา เช่น ความเจ็บป่วย มนุษย์เป็นผู้ประสบภัยที่ไม่สามารถทำอะไรได้นอกจางหาทางรับมือภัยพิบัติล่วงหน้า

10. มโนอุปลักษณ์ [ความตая คือ มิตร] สะท้อนมุมมองว่าเราควรเตรียมตัวตามโดยการหันพิจารณาความตаяของคนรอบตัวและการพบทั้งความตаяจากสื่อต่างๆอยู่เสมอ ซึ่งให้เกิดความเคยชิน และไม่คาดกลัวความตаяมากกิโน เปเมื่อถึงเวลาตаяของตนเอง หรือหรือเจริญมรณสติเพื่อให้ใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาทและคาดกลัวความตая พระ-ธรรมชาญเปรียบความตаяเป็นมิตรที่จะต้องเดินทางมาเยือนเราหรือเพื่อนเก่าที่มาเยี่ยมเยียน ความตаяเป็นมิตรกับความเกิด เช่น เป็นฝาแฝด หรือเพื่อนร่วมทาง ความตаяเป็นคน-แบลกหน้าที่น่ากลัวแต่เมื่อเราทำความรู้จักแล้วจะทำให้เกิดความคุ้นเคย ความตаяเป็นสัตว์-ร้ายแต่เมื่อเราทำความคุ้นเคยกับสัตว์ร้าย สัตว์ร้าย ก็จะเชื่อง ดังนั้นความตаяก็จะกล้ายเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัวหรือมาทำอันตรายเราอีกต่อไป มโนอุปลักษณ์นี้ เป็นการมองความตаяเชิงบวก

11. มโนอุปลักษณ์ [ความตая คือ การตаяของพีช] สะท้อนมุมมองว่ามนุษย์ จะต้องเกิดแก่เจ็บตายน้ำตามภูจักษ์ชีวิต เมื่อตаяแล้วร่างกายก็จะไม่สามารถใช้งานได้อีกต่อไป พระธรรมชาญนำการตаяของพีชของใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ หรือการตаяของต้นไม้มาเปรียบเทียบกับการตаяหรือความตаяของมนุษย์เพื่อแสดงความไม่เที่ยงของร่างกายและชีวิตที่เสื่อมคลายไปตามลำดับเวลาหรือความตаяเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ เช่นเดียวกับผลไม้ที่ถูกสอยหรือใบไม้ที่ถูกปลิดจากต้นขณะยังสดอยู่ หรือร่างกายที่ไร้ชีวิตไม่สามารถเคลื่อนไหวได้เช่นเดียวกับหònไม้ที่ถูกทิ้ง

12. มโนอุปลักษณ์ [ความตая คือ การพังของบ้าน] สะท้อนมุมมองว่าเราว่าทำความดีและบุญกุศลขณะที่ยังมีชีวิตเพื่อให้เกิดความสบายนใจและทำให้ภพภูมิที่เราจะไปอยู่ติดในชาติหน้าเป็นภพภูมิที่ดี พระธรรมชาญนำการพังของบ้านมาเปรียบเทียบกับการเสื่อมสภาพของร่างกายร่างกายเหมือนบ้าน เมื่อเวลาผ่านไปร่างกายก็เสื่อมสภาพเช่นเดียวกับบ้านที่อยู่อาศัยที่เก่าลง จิตหรือวิญญาณเปรียบเสมือนคนที่อาศัยอยู่ในบ้านหรือเจ้าของบ้าน เมื่อร่างกายเสื่อมสภาพลงจนไม่สามารถทำงานต่อไปได้ก็เปรียบเสมือนบ้านที่พังหรือถูกไฟไหม้ จิตก็ไม่สามารถอยู่ในร่างกายได้อีกต่อไป ต้องออกจากร่างไปเกิดในภพภูมิอื่น

13. มโนอุปลักษณ์ [ความตая คือ เพชณชาต] เน้นว่าความตаяเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ความตаяเกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น พระธรรมชาญเปรียบความตаяเหมือนเพชรประหารที่ได้รับมอบหมายหน้าที่มาให้ประหารชีวิตมนุษย์ มนุษย์เปรียบเสมือนนักโทษประหารที่เข้าหลักประหารและถูกปิดตาไว้ ไม่รู้ว่าดับของเพลชนชาตจะฟื้นลงมาเมื่อใด มนุษย์ไม่มีทางรอดพ้นหรือขอผ่อนผันโทษของตนได้

14. มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ การชดใช้หนี้หรือการคืนสิ่งที่ยืมมา] สะท้อนมุ่งมองว่าความตายเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้น ชีวิต ร่างกายและเครื่องอุปโภคบริโภคไม่ใช่สิ่งที่เป็นของเราโดยแท้จริง พระธรรมจารย์เบรียบชีวิตและร่างกายว่าเบรียบเสมือนของมีค่า เช่น เงินทอง หรือสิ่งของที่ขอยืมมาใช้สอยจากผู้อื่น มนุษย์เป็นลูกหนี้หรือผู้ขอยืมสิ่งของจากผู้อื่นมาใช้ไม่ได้เป็นเจ้าของอย่างแท้จริง ลูกหนี้ที่จะต้องการชดใช้หนี้หรือคืนสิ่งที่ขอยืมมาตามกำหนดเวลา ขณะที่เป็นเจ้าของก็ควรรักษาสิ่งของที่ยืมมาใช้อย่างดี คนที่ไวปะນองว่าตนของเป็นเจ้าของร่างกายและชีวิตแต่พระธรรมจารย์สอนว่าคนเราควบคุมร่างกายและชีวิตไม่ได้ เราจึงไม่ใช่เจ้าของที่แท้จริง เพราะร่างกายและชีวิตเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ควรทำตนให้เป็นประโยชน์และเมื่อตนของจะตายหรือบุคคลอันเป็นที่รักตายก็ไม่ควรเสียใจมากนัก

15. มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ สัตว์ร้าย] สะท้อนมุ่งมองว่าความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัวและเราไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ ความตายจะต้องมาถึง พระธรรมจารย์เบรียบความตายเป็นสัตว์ร้ายที่เข้ามาทำอันตรายกับมนุษย์ การหมั่นระวังลึกถึงความตายเบรียบได้กับการฝึกให้สัตว์เชื่อง เมื่อสัตว์ร้ายเชื่องก็จะไม่กัดหรือทำร้ายเราอีกต่อไป หรือบุญกุศลเป็นผู้ช่วยจากสัตว์ร้ายที่ตามล่า ทำให้คนรอดชีวิต

16. มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ การนอน] สะท้อนมุ่งมองต่อความตายสองมุ่งมอง คือ การตายเป็นการนอนหลับอย่างไม่มีวันตื่น และ การตายเป็นการนอนหลับและยังมีการตื่นขึ้นในพงกูมิใหม่ พระธรรมจารย์เบรียบความตายกับสภาวะการนอนหลับ ทำให้เห็นภาพคนตายนอนราบลงกับพื้น ร่างกายไม่ไหวติงเหมือนกับคนที่นอนหลับอยู่ แต่ความตายเป็นการนอนหลับอย่างไม่มีวันตื่น พวยขยายความความตายเป็นการนอนหลับแบบแรกไปว่าการตายทางโลกเป็นการนอนหลับและการเกิดใหม่เป็นการตื่นขึ้น

17. มโนอุปัลักษณ์ [ความตาย คือ การปิดปาก] สะท้อนมุ่งมองว่าความตายเป็นสิ่งที่จะต้องเกิดขึ้น เมื่อคนเรา yang มีชีวิตอยู่ก็ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุดและทำตนให้เห็นประโยชน์ พระธรรมจารย์นำความตายมาเบรียบเทียบกับองค์ประกอบของลัคคร มนุษย์ เบรียบเสมือนตัวลัคครหรือหุ่นลัคคร การใช้ชีวิตคือการแสดงผลลัคครไปตามบทบาทหรือหน้าที่ที่ตนได้รับ โลกนี้คือโรงลัคครหรือเวทีแสดง บุคคลทั่วไปเหมือนผู้ซึ่งมีการแสดง เมื่อการแสดงจบลงลัคครก็ปิดปาก หรือถึงวานเสียหายเบรียบได้กับการตายของมนุษย์ พระใช้อุปัลักษณ์นี้เสนอแนะว่าการแสดงลัคครควรจะให้สาระประโยชน์ต่อผู้ชม และให้คำนึงถึงเวลาตายไป บุคคลอื่นที่รับรู้ชีวิตของเราจะสร้างสรรค์หรือนินทาขึ้นอยู่กับการกระทำของเราขณะมีชีวิตอยู่

มโนคุปลักษณ์ความตาย 17 มโนคุปลักษณ์ข้างต้นสามารถได้เป็นกลุ่มคุปลักษณ์ตามลักษณะทางความหมายของแบบเบรี่บได้ 5 กลุ่ม คือ 1) ภัย 2) การเดินทางและการเคลื่อนที่ 3) การสูญเสียวัตถุและไม่คงสภาพ 4) การสิ้นสุดกระบวนการและสิ่งที่มีประโยชน์ ยกเว้นมโนคุปลักษณ์ [ความตาย คือ การนอนหลับ] ที่ไม่สามารถจดเข้าแบบกลุ่มได้

การใช้คุปลักษณ์ความตายหนึ่งหรือการใช้คุปลักษณ์ความตายร่วมกันยังสะท้อนมุมมองที่มีต่อความตาย 4 มุมมอง ได้แก่ 1) มนุษย์ไม่ได้เป็นอมตะ ทุกคนต้องตาย ไม่มีทางหลีกเลี่ยง แม้จะไม่อยากตายก็ตาม 2) ชีวิตและความตายไม่ใช่สิ่งที่ตรงข้ามกัน แต่เป็นสิ่งที่สืบเนื่องกัน สิ่งเดียวกัน อยู่คู่กัน 3) ทุกคนควรเชื่อถือครรชชา หันมาศึกษาธรรมะ ปฏิบัติธรรม รับทำความดี บุญกุศล เตรียมตัวตายเตรียมใจรับการตายของบุคคลอันเป็นที่รักและการตายของตนเอง ทำกิจที่คั่งค้าง ทำพินัยกรรมให้เรียบร้อยก่อนตาย 4) ความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวเสียที่เดียว หากเราสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อความตาย เรา ก็จะไม่ต้องมีความทุกข์

5.1.2 องค์ประกอบการสื่อสารในหนังสือธรรมะตามแนวชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร

หนังสือธรรมะที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ส่วนใหญ่เป็น หนังสือธรรมะที่มาจากกราด旦 แบบบันทึกเสียงและหนังสือธรรมะที่พระเขียนขึ้น ปัจจุบันหนังสือธรรมะเป็นวิทยุธรรมสถานะจึงน่าจะมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำการของคนในสังคมไทย ผู้ร่วมเหตุการณ์สื่อสารประกอบด้วยพระธรรมจากอารย์ผู้แต่งหนังสือธรรมะ ผู้อ่าน และผู้จัดทำหนังสือ โดยผู้แต่งหรือผู้ส่งสารเป็นองค์ประกอบการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการใช้คุปลักษณ์ในหนังสือธรรมะมากที่สุด เพราะพระธรรมจากอารย์เป็นผู้เลือกใช้คุปลักษณ์ความตายในการสื่อสาร จุดมุ่งหมายการสื่อสารของการเทศนาและการเขียนหนังสือธรรมะสอนและโน้มนำว่าให้ผู้อ่านเชื่อถือและปฏิบัติตามสิ่งที่พระธรรมจากอารย์แนะนำสังสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม ลักษณะการสื่อสารเป็นการสื่อสารทางเดียว ผู้อ่านไม่สามารถตอบโต้หรือสอบถามเมื่อเกิดข้อสงสัยได้ทันที การนำคุปลักษณ์มาใช้จึงช่วยอธิบายและสื่อความคิดเรื่องความตาย รวมทั้งหลักธรรมคำสอนและความเชื่อทางศาสนาและเรื่องนามธรรม เช่น สภาวะทางจิตที่เข้าใจยากให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น การใช้คุปลักษณ์อาจจะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามการเทศนาที่ค่อนข้างยาว การใช้คุปลักษณ์ที่มีลักษณะแปลกใหม่อาจทำให้เกิดความสงสัยครึ้ง ทำให้ผู้อ่านตีความและคิดตามเรื่องราวโดยตลอด นอกจากนี้การกล่าวถึงความตายโดยตรงอาจทำให้ผู้อ่านซึ่งอาจจะกำลังเป็นทุกข์กับการตายของญาติหรือวิตกังวลกับการตายของตนเองอยู่เกิดความรู้สึกสะเทือนใจ การใช้คุปลักษณ์เป็นการกล่าวถึงความตายโดยอ้อม ทำให้ไม่กระทบกระเทือนจิตใจผู้อ่าน

มากนัก และยังเป็นการตอกแต่งถ้อยคำให้สละสลวยชวนฟัง การลำดับวัจนากรรมแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนอธิบายเนื้อหา และส่วนท้ายหรือส่วนสรุป อุปลักษณ์มักจะปรากฏอยู่ในส่วนเนื้อหา มากที่สุด หนังสือธรรมะบางเล่มตั้งชื่อหนังสือโดยใช้อุปลักษณ์ เช่น สถาบันความตาย เป็นต้น ซึ่ง ช่วยเรียกร้องความสนใจผู้อ่าน น้ำเสียงในการอ่านมีลักษณะกึ่งทางการและเป็นกันเอง ไม่ค่อย ปราศจากการใช้คำแสดงสถานภาพพระซึ่งเป็นบรรพชิตกับผู้อ่านที่เป็นมารดา บรรหัดฐานในการ ปฏิสัมพันธ์คือพระเป็นผู้มีสถานภาพสูง พระผู้แต่งหนังสือธรรมะในกลุ่มนี้มูลล้วนเป็นธรรมชาติ หรือพระที่มีผลงานการสอนศาสนาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมไทยหรือใน กลุ่มผู้อ่านหนังสือธรรมะและศึกษาธรรมะแทน ผู้อ่านน่าจะมีความเชื่อถือศรัทธาในตัวพระและ คำสอน นอกจากนี้ ผู้อ่านน่าจะมีความสนใจเรื่องธรรมะอยู่เดิมและอาจต้องการคำอธิบายและ แนวทางปฏิบัติจากการอ่านหนังสือธรรมะมาประยุกต์ใช้กับชีวิตตน

5.1.3 หน้าที่ของอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ

หน้าที่ของอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะมี 3 ด้านคือหน้าที่ด้านการถ่ายทอด ความคิดหน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ และหน้าที่ด้านการลำดับความ ผลการวิเคราะห์สารมาตราตรฐานได้ ดังต่อไปนี้

1. หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด

การใช้อุปลักษณ์เป็นการเปรียบเทียบความตายซึ่งเป็นสิ่งที่มีลักษณะเป็น นามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมน้อยกว่า หรือเปรียบเทียบกับประสบการณ์ด้าน ต่างๆของมนุษย์ เช่น ประสบการณ์เชิงพื้นที่ ประสบการณ์จากการอยู่ในสังคม เป็นต้น การใช้อุป ลักษณ์ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจมุมมองเกี่ยวกับความตายได้ง่ายขึ้น หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิดที่ สำคัญคือ

1.1) อธิบายความ

ผู้วิจัยพบว่าอุปลักษณ์ความตายทั้ง 17 อุปลักษณ์ทำหน้าที่อธิบายความคิดที่ เป็นนามธรรมโดยใช้แบบเปรียบหรือแนวเทียบทามให้เห็นภาพและเข้าใจความคิดที่พระต้องการสื่อได้ ชัดเจนขึ้น

1.2) ทำให้เกิดมุมมองใหม่

ผู้จัดพบร่วมกับคุณภาพชั้นนำ จำนวน 11 คุณภาพชั้นนำจาก 17 คุณภาพชั้นนำที่พบร่วมกัน ทำให้เกิดความตื่นเต้นและน่าสนใจ ด้วยเฉพาะการใช้คุณภาพชั้นนำอย่างสร้างสรรค์หรือเปลี่ยนแปลงใหม่ เช่น [ความตื่นเต้น คือ มิติร่วม] เป็นต้น ซึ่งสะท้อนถึงความตื่นเต้นของความตื่นเต้นในเชิงบวกซึ่งน่าจะแตกต่างจากความตื่นเต้นของความตื่นเต้นในเชิงลบของคนในสังคมวัฒนธรรมไทย

1.3) เป็นเหตุผลสนับสนุนให้ผู้อ่านทำหรือไม่กระทำการบางอย่าง

ผู้จัดพบร่วมคุณภาพชั้นนำ จำนวน 15 คุณภาพชั้นนำที่นี้ ประทับใจในคุณภาพชั้นนำในการอธิบายสาเหตุหรือผลลัพธ์ของเหตุการณ์ต่างๆ เช่น อธิบายว่าการติดตามเมื่อเริ่มต้น แล้วมีการลงทุนเพิ่มเติม ทำให้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับการติดตามวัตถุนั้นโดย ความตื่นเต้นเปรียบเสมือนการพัฒนาแบบทดสอบ ชาวพุทธจะต้องศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับความตื่นเต้น ความตื่นเต้นเปรียบเสมือนการพัฒนาบ้าน บ้านเก่าชำรุดทรุดโทรม เรายังไม่ควรกลัวภัยภัยใดๆ เป็นต้น

2. หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ คุณภาพชั้นนำที่นี้เพื่อตกแต่ง ถ้อยคำเพื่อหลีกเลี่ยงคำที่ให้ผลทางลบต่อความรู้สึก เพราะการกล่าวถึงความตื่นเต้นโดยตรงน่าจะทำให้ผู้อ่านกระหายน้ำใจได้

3. หน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ คือ การลำดับความในปริมาณ การใช้องค์ประกอบต่างๆ ของคุณภาพชั้นนำช่วยในการลำดับความในปริมาณทำให้ข้อความมีสัมพันธภาพและเอกภาพ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 ขอบเขตข้อมูลหนังสือธรรมะที่ผู้จัดคัดเลือกมาศึกษาอยู่ในช่วงเวลา 21 ปี น่าจะทำให้เห็นภาพรวมของมุมมองความตื่นเต้นในปริมาณหนังสือธรรมะในปัจจุบันได้ แต่ผลการศึกษาไม่สามารถเป็นตัวแทนมุมมองต่อความตื่นเต้นได้ทั้งหมด

5.2.2 การศึกษาคุณภาพชั้นนำ ความตื่นเต้นจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ อาจจะพบคุณภาพชั้นนำความตื่นเต้นที่ต่างออกไปเพื่อรายงานวิจัยฉบับนี้ใช้เกณฑ์ความถี่การปรากฏถ้อยคำคุณภาพชั้นนำมากกว่า 3 ครั้ง และใช้โดยประมาณกว่า 2 ครั้งขึ้นไป ในคุณภาพชั้นนำที่ปรากฏถ้อยคำเกณฑ์ผู้จัดจะไม่นำมาวิเคราะห์ เช่น [ความตื่นเต้น คือ โกร] [ความตื่นเต้น คือ ความตื่นเต้น] เป็นต้น การศึกษาหนังสือธรรมะจำนวนมากขึ้นอาจจะ

ทำให้พบคุณลักษณะความตаяที่หลากหลายและพบว่ามโนคุณลักษณะความตаяเป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะความทุกข์

5.2.3 เหตุการณ์ร่วมสมัยขณะเกิดเหตุการณ์สื่อสารส่งผลต่อการใช้คุณลักษณะความตая เช่นเหตุการณ์ภัยธรรมชาติสีนามิทางภาคใต้ของประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2547 ผู้วิจัยพบว่า มีการประบางรูป เช่น พระมหาภูฑ์พิชัย(ว.วชิรเมธี) กล่าวถึงภัยพิบัตินี้และนำมาเปรียบเทียบกับความตаяว่า [ความตая คือ ภัยพิบัติ] พระพรมมคุณากรณ (ประยุทธ ปัญโต) และกล่าวถึงเหตุการณ์ร่วมสมัยเช่น ปัญหาชีวจิตรกรรมและโครงการเผยแพร่ความตаяอย่างสงบที่ท่านเป็นประธานเน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ป่วยระยะสุดท้าย ผู้ป่วยเอดส์ มะเร็งที่ไม่มีทางรักษาหาย ใช้คุณลักษณะ [ความตая คือ การศึกษา] มากเพื่อเน้นความสำคัญของการเตรียมตัวตายอย่างสงบ ในทางกลับกัน [ความตая คือ สัตว์ร้าย] พบ น้อมมักปรากฏในการอ้างถึงข้อความจากพระไตรปิฎก สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันหรือสังคมเมืองที่พบเห็นสัตว์ร้าย เช่น ช้างป่า งู หรือสุนัขที่ดุร้าย

5.2.4 พระธรรมจารย์ผู้แต่งหนังสือแต่ละรูปมีลีลาภาษา (Style) เฉพาะตัวและเลือกนำเสนอคุณลักษณะความตаяให้สอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการสอน เช่น พระพุทธทาส ใช้มโนคุณลักษณะ [ความตая คือ การแตกของสิ่งที่เปรpare] และ [การดับของไฟและ/or แสงสว่าง] มากเป็นพิเศษ เพราะต้องการเน้นว่าการตายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับการแตกของสิ่งที่เปรpare และการดับจิตกับการดับของไฟ มีการใช้ถ้อยคำว่า “มีลักษณะเฉพาะตัวหรือถ้อยคำคุณลักษณะสร้างสรรค์ เช่น “ตกระไดพลอยกระโจน” ซึ่งอยู่ในมโนคุณลักษณะ [ความตая คือ การตกลงสู่เบื้องล่าง] และกล่าวถึงในลักษณะสัมพันธ์กับ มโนคุณลักษณะ [ความตая คือ การพังของบ้าน] อย่างซับซ้อน

5.2.5 คุณลักษณะส่วนใหญ่ที่พบในหนังสือธรรมะเป็นคุณลักษณะตามธรรมเนียม น่าจะสังท้อนให้เห็นว่าคุณลักษณะความตаяที่ปรากฏในหนังสือธรรมะเป็นชุดความคิดที่พระในศาสนาพุทธมีร่วมกันและถ่ายทอดกันต่อๆ กันจากการศึกษาพระไตรปิฎกหรือจากการสั่งสอนธรรมะของพระธรรมจารย์รุ่นก่อน เน้นได้จากการอ้างถึงคำสอนของพระธรรมจารย์ปฏิปิ حسين เช่น พระปัญญาณทวิกา พระไพศาลา วิสาโล พระมหาภูฑ์พิชัย (ว.วชิรเมธี) พระไพศาลาวิสาโล ล้วนอ้างถึงคำสอนของพระพุทธทาสในหนังสือธรรมะของตน หรือการคัดลอกข้อความหรืออ้างอิงจากพระไตรปิฎกที่ปรากฏการใช้คุณลักษณะต่างๆ จากการศึกษาข้อมูลหนังสือธรรมะผู้วิจัยพบว่าพระมีความคิดเกี่ยวกับความตаяร่วมกัน แบ่งออกเป็น 2 มุนมองคือ 1) ความตаяทางกายหรือทางโลก และ 2) ความตаяทางจิตหรือทางธรรมซึ่งเป็นสภาวะนามธรรม

1) ความatyทางกayหรือทางโลกเปinatyทางร่างกay เกิดจากร่างกayหยุดทำงาน คนส่วนใหญไม่ต้องการatyหรือมีความหวาดกลัวความaty การใชอุปัลักษณช่วยตอกแต่งถ้อยคำทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความรู้สึกเชิงลบต่อความatyหรือรู้สึกเชิงลบลดลง

2) ความatyทางจิตหรือทางธรรมของพระในพุทธศาสนา ที่มีความเชื่อเรื่องจิตและ การเวียนว่ายตายเกิดว่ามีอยู่จริง อาจตรงข้ามกับคนในสังคมไทยปัจจุบันที่มีความเชื่อดังกล่าวลดลง การใชอุปัลักษณช่วยนำเสนอความน้อมและอธิบายสภาวะทางจิตที่อธิบายโดยใชถ้อยคำตามรูปได้ยก สภาวะทางจิตเป็นเรื่องนามธรรมที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส อุปัลักษณ์เบรียบเทียบ สภาวะทางจิตกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม ใกล้ตัวผู้อ่าน หรือมีลักษณะเป็นนามธรรมน้อยกว่าทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น และอาจโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านที่ไม่เชื่อเรื่องจิตวิญญาณและการเวียนว่ายตายเกิด ก็ตามที่พระสอนง่ายขึ้น

5.2.6 อุปัลักษณ์ [ความaty คือ การเดินทาง] [ความaty คือ ข้าศึกศัตรู] และ [ความaty คือ วัตถุ] มีความถี่การปรากฏมากนกนคิริ่งหนึ่งของชุดอุปัลักษณ์ความatyที่พบในหนังสือ ธรรมะ น่าจะเป็นมุมมองที่ได้รับการเน้นและมีความสำคัญ มโนอุปัลักษณ์ [ความaty คือ ข้าศึกศัตรู] มักนำมาใชเพื่อให้ผู้อ่านตระหนักรถึงความสำคัญของการเตรียมตัวรับมือกับความaty มโนอุปัลักษณ์ [ความaty คือ การเดินทาง] สะท้อนมุมมองต่อความatyในหลายลักษณะทั้งความatyทางโลกที่ความatyคือจุดหมายปลายทาง และความatyทางจิตที่ความatyเบรียบเสมือนการออกเดินทางไปที่อื่น เป็นต้น และมโนอุปัลักษณ์ความatyคือวัตถุ ที่เบรียบเทียบความatyเป็นวัตถุที่เราควบคุมจัดการ หรือนำมาใชให้เกิดประโยชน์ได้ สะท้อนมุมมองต่อความatyหลายลักษณะ

5.2.7 อุปัลักษณ์ความatyทั้ง 17 อุปัลักษณ์ล้วนเป็นสิ่งใกล้ตัว มนุษย์มีประสบการณ์ ตรงมาเบรียบเทียบกับความatyสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีมโนอุปัลักษณ์ตามแนวอรอตสาสตร์ปริชาน และสอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรมไทย ยกตัวอย่างเช่น [ความaty คือ สัตว์ร้าย] ที่ใชสัตว์ห้องถิน เช่น หมาไก่เนื้อ ช้าง งูพิษ กระทิง เป็นต้น มาเบรียบเทียบว่าเป็นสัตว์ร้าย สัตว์เหล่านี้ล้วนเป็นสัตว์ที่อยู่อาศัยในประเทศไทย ในขณะที่งานวิจัยภาษาต่างประเทศที่ระบุชนิดสัตว์ร้าย ความatyเป็นสุนัข จิ้งจอก [ความaty คือ การศึกษา] ที่มีองค์ประกอบการถ่ายโยงความหมายคือความatyเป็นครู ที่ไม่พบในงานวิจัยภาษาต่างประเทศ น่าจะเป็นเพราะครูในสังคมไทยมีภาพลักษณ์เข้มงวดแต่ในขณะเดียวกันก็สั่งสอนลูกศิษย์ด้วยความปราณາดีแตกต่างจากครูในสังคมวัฒนธรรมตะวันตกที่สนิทสนมกับลูกศิษย์ และ [ความaty คือ มิตร] ซึ่งไม่พบในงานวิจัยภาษาต่างประเทศและน่าจะเป็น มุมมองต่อความatyของศาสนาพุทธที่มองโลกในแง่ดี

5.2.8 ผู้อ่านหนังสือธรรมะแต่ละคนน่าจะได้รับอิทธิพลจากการอ่านหนังสือธรรมะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจ ต่อความตายและแบบเบรี่ยบที่แตกต่างกัน ตลอดจนมุมมองความคิดต่อความตายและความมั่นคงที่ผู้อ่านมีต่อความตายอยู่เดิม แม้ผู้อ่านจะอยู่ในสังคมภาษาและวัฒนธรรมเดียวกันก็อาจจะเชื่อถือ คล้อยตาม และปฏิบัติตามสิ่งที่พระสอนแตกต่างกันไป

5.2.9 การใช้อุปลักษณ์ส่วนใหญ่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิดและด้านบุคคลสัมพันธ์ไปพร้อมกันน่าจะทำให้inemน้ำใจผู้อ่าน เพราะเป็นการให้ข้อมูลและกระแทกใจผู้อ่านไปพร้อมกัน ดังที่ชาเตอริส (Charteris-Black, 2005) เสนอว่าอุปลักษณ์เป็นเครื่องมืออันทรงพลังในวิถีกรรมศาสตร์ เพราะให้ข้อมูลและทำให้เกิดวิถีศิลป์ไปพร้อมกัน อย่างไรก็ตามลักษณะข้อมูลในงานวิจัยของผู้วิจัย เป็นหนังสือธรรมะ แต่งงานวิจัยของชาเตอริสเป็นคัมภีร์ทางศาสนาซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ศึกษาการใช้อุปลักษณ์ความตายจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น พระไตรปิก หนังสือพิมพ์ นิตยสารธรรมะ เป็นต้น ซึ่งเป็นอีกแหล่งข้อมูลที่มีการกล่าวถึงความตายและใช้อุปลักษณ์ความตาย อุปลักษณ์ความตายที่พบในพระไตรปิก หนังสือพิมพ์ นิตยสารธรรมะอาจมีความเหมือน หรือแตกต่างจากอุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะที่แต่งโดยพระธรรมาจารย์ เพราะมีผู้แต่ง แตกต่างกันและก่อรุ่มผู้อ่านที่แตกต่างกัน

5.3.2 ศึกษาอุปลักษณ์อื่นๆ ในหนังสือธรรมะหรือวิถีกรรมอื่นๆ ตามแนวทางวิถีกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ดังที่ชาเตอริส (Charteris-Black, 2004, 2005, 2007) ได้เสนอไว้ จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่างานวิจัยอุปลักษณ์ในภาษาไทยศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดทฤษฎีอรรถศาสตร์ ปริชานจำนวนมากในขณะที่การศึกษาอุปลักษณ์นิวเคราะห์เชิงวิพากษ์ยังมีจำนวนน้อยจึงน่าจะมี การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดอุปลักษณ์นิวเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนा แก้วเทพ. **สงส์กับสือ (เพื่อมวลชน)** ในสือกับศาสตรา, กิตติ กันภัย, บรรณาธิการ.

กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการสือสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2542.

แก้วใจ จันทร์เจริญ. **คำรื่นหูในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชา
ภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

คิโยโกะ ทากายาชิ. **รูปภาษาแสดงการเคลื่อนที่สมมติแบบไร้ตัวตนในภาษาไทย**.

วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

จิตติมา จาเรย์พันธุ์. การตายและความตายในมุมมองของผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์. ใน ความ
ตายกับการตายมุมมองจากศาสตราจารย์วิทยาศาสตร์ ไสวจิร์ วงศ์ลดดาวมภ,
บรรณาธิการ. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

จิตติมา จาเรย์พันธุ์. **อุปลักษณ์สังคมในข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. การตีความอุปลักษณ์ในภาษาไทย. **วารสารภาษาและวรรณคดีไทย**.
ปีที่ 15 (ธันวาคม 2541). 138-145.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. หน้าที่ของอุปลักษณ์จากมุมมองผู้พูดภาษาไทย ใน **วารสารภาษาและ
วรรณคดีไทย**. 16 (ธันวาคม 2542): 249-268.

ดีเลิศ ศิริวรินทร์. **อุปลักษณ์ในข่าวเศรษฐกิจในหนังสือพิมพ์ไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550.

ทีมงานเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. ศกูปหน้าหนึ่ง mgrw.com หนังสือ 12 ครอบครัว-เอกซ์ร่วง.

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (25 ตุลาคม 2550). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.thairath.co.th/news.php?section=hotnews02&content=65730>
[11 มีนาคม 2552].

ทีมงานเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. ศกูปหน้าหนึ่ง ตลาดหนังสือรวมมุกข่า-ไขข่าวดี.

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (2 เมษายน 2551) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.thairath.co.th/news.php?section=hotnews02&content=84567>
[11 มีนาคม 2552].

- ปีภารណ์ อุบลราชานนท์ เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- พิกุลภานต์ รุจิราภิ. การแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุ: การศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณนา
แห่งการสื่อสาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ผกากรอง ขวัญข้าว. พืชไกลั่ตัว วางแผนมากกว่าสมุนไพรล่างพิษ(1). อภัยภูเบศสาร ฉบับที่ 93
(มีนาคม 2554): 1
- มรินด้า บูรุจิโรจน์. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในบทเพลงลูกทุ่งไทย. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- รัชนีญญา กลินน้ำหอม. อุปลักษณ์ที่นักการเมืองไทยใช้: การศึกษาตามแนวอุดมคติ
ปริชานและวัฒนปวิบัติศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต,
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๙. กรุงเทพมหานคร: นาน
มีบุ๊คส์ พับลิคชั่น, 2546.
- วรรณนา เพ็ชรภิจ, การศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับprocormateในภาษาไทยตามแนว
ปริชานศาสตร์และวัฒนปวิบัติศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต,
ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- วิลาวัณย์ วิชณุเวคิน. อุปลักษณ์ในหนังสือเรียนวิทยาศาสตร์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ศุภชัย ตีระวิชัย. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แสดงอารมณ์กรองในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549.
- ศิริพร ภักดีพาก. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาภาษาอังกฤษ(2201607).
กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
(อัดสำเนา)
- สมาคมผู้จัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย. รายงานอุตสาหกรรมสำนักพิมพ์และ
การอ่านในสังคมไทยปี 2553. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.pubat.or.th/> [
25 มีนาคม 2553]
- สินีนาฏ วัฒนสุข. อุปลักษณ์แสดงอารมณ์รักในเพลงไทยสากลสำหรับวัยรุ่นไทย.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

- สุกัญญา รุ่งแจ้ง. อุปลักษณ์เชิงโนทัศน์ของการใช้คำว่า “ใจ” ในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- สุวีรา สัตยพันธ์. งานของ “ดังตุณ” ในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนาแนววัฒนธรรมประชาชนนิยม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- สุชาติ พิบูลย์วรศักดิ์. องค์ประกอบกับวิธีการโน้มน้าวใจในปริเจทการเขียนของพระพยอม กัลยาณ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- สุภา อังกุราวนนท์. การศึกษาความหมายแห่งของคำว่า “ผู้หญิง” จากความเปรียบในบทเพลงไทยสากล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- ความตายกับการตาย : มุมมองจากศาสนาภัยวิทยาศาสตร์. สรวัจฯ วงศ์ลดารමว.,
บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพันดาวา : ศูนย์จิริยธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549
- อมรา ประสิทธิ์รัตน์สินธุ. ภาษาศาสตร์สังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2544.
- อรวรรณ ปิลันธ์โควาท. การสื่อสารเพื่อนำใจ. พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไข. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- อุษา พฤติชัยวิบูลย์. การศึกษาอุปลักษณ์เรื่องการเมืองไทยตามแนวอุดมศาสตร์ปริชาน.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- ภาษาอังกฤษ
- Bangnogkhwag, Wachirawan. A study of political metaphor on the front page of two
Thai English newspapers. Master's Thesis, Department of Arts. Srinakharinwirot
University, 2003.
- Cameron, L. Metaphor in educational discourse. London: Continuum, 2003.
- Chateris-Black, J. Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis.
Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2004.
- Chateris-Black, J. Politicians and rhetoric: the persuasive power of metaphor.
Great Britain: Palgrave Macmillan, 2005.
- Chateris-Black, J. Britain as a container: immigration metaphors in the 2005
election campaign. Discourse & Society 17,5 (2006): 563-581.

- Fernández, E. C. The language of Death: Euphemism and Conceptual Metaphorization in Victorian Obituaries. *SKY Journal of Linguistics*, 19 (Summer 2005).
- Gibbs, R. *The Poetics of Minds: Figurative Thought, Language and Understanding*. New York: Cambridge University Press, 1994.
- Goatly, A. *The Language of Metaphor*. New York: Routledge, 1997.
- Goatly, A. *The Language of Metaphors*. London: Routledge, 2000.
- Hymes, D. The Ethnography of Speaking. In T. Gladwin and W.C. Sturtevant (eds.) *Anthropology and Human Behavior*. Washington D.C.: Anthropological Society of Washington Also in Joshua Fishman (ed.) 1968. Reading in the Sociology of Language The Hague: Mouton.
- Hymes, D. *Foundations in sociolinguistics: an ethnographic approach*. Pennsylvania: The Univ. Pr., 1974.
- Kövecses, Z. *Metaphor: A practical introduction*. USA: Oxford University Press., 2002.
- Kövecses, Z. *Metaphor in Culture: Universal and Variation*. USA: Cambridge University Press., 2005.
- Kvalheim, D. R. *Conceptual metaphor of time in Thai and English*. Doctoral dissertation. Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, 2000.
- Lakoff, G. *Metaphor and War: The Metaphor System Used to Justify War in the Gulf*. [Online]. Linguistics Department, UC Berkeley. Available from: http://www2.iath.virginia.edu/sixties/HTML_docs/Texts/Scholarly/Lakoff_Gulf_Metaphor_1.html [27 January 1999]
- Lakoff, G. The contemporary theory of metaphor. In Evans, Vyvyan. Bergen, Benjamin K. and Zinken, Jörg (eds.), *Metaphor and Thought*. 267-314. London: Equinox, 2007.
- Lakoff, G. and Mark, J. *Metaphor we live by*. USA: Chicago Press, 1988, 2003.
- Lakoff, J. and Turner, M. *More than cool reason: A field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago Press, 1989.

Marín-Arrese, J. I. To Die, To Sleep: A Contrastive Study of Metaphors for Death and Dying in English and Spanish. *Language Sciences*, 18 (Jan-April): 37-52.

Takahashi, K. **Expressions Of Emanation Fictive Motions Events In Thai**. Doctoral dissertation, Department Of Linguistics | Faculty Of Arts Chulalongkorn University, 1996.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวยมลักษรา ภัทรคุปต์ เกิดเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2528 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปีการศึกษา 2546 และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2550

